

Міністерство культури України
Харківська державна академія культури

На правах рукопису

КОЛЕСНИКОВА ТЕТЯНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 316.77 + 027.7 : 004

**КОМУНІКАЦІЙНІ МОДЕЛІ ДІЯЛЬНОСТІ
БІБЛІОТЕК ВНЗ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ**

27.00.03 – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата наук із соціальних комунікацій

Науковий керівник:
**Ільганаєва Валентина
Олександрівна,**
доктор історичних наук,
професор

Харків – 2011

ЗМІСТ

	Стор.
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТРАНСФОРМАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК ВНЗ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ	
1.1 Характеристика напрямів комунікаційної діяльності бібліотек ВНЗ під впливом трансформації.....	11
1.2 Методи дослідження.....	35
Висновки до розділу 1.....	53
РОЗДІЛ 2 . ВИВЧЕННЯ СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ БІБЛІОТЕК ВНЗ УКРАЇНИ В ЄДИНІЙ КОМУНІКАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ СУСПІЛЬСТВА	
2.1 Аналіз умов формування комунікаційних моделей діяльності бібліотек на базі інформатизації.....	57
2.2 Формування медіатек як головна умова розвитку електронних форм діяльності бібліотек ВНЗ.....	81
2.3 Інтеграція бібліотек ВНЗ до соціально-комунікаційної інфраструктури суспільства на базі медіатехнологій.....	101
Висновки до розділу 2.....	115
РОЗДІЛ 3. РОЗВИТОК КОМУНІКАЦІЙНИХ МОДЕЛЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК ВНЗ	
3.1 Аналітична база формування комунікаційного середовища функціонування бібліотек ВНЗ в умовах інформаційного суспільства.....	119
3.2 Стратегічні напрями та завдання переходу до інтеграційної комунікаційної моделі діяльності бібліотек ВНЗ.....	144
Висновки до розділу 3.....	165
ВИСНОВКИ.....	169
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	175
ДОДАТКИ.....	208

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АБІС – автоматизована бібліотечно-інформаційна система

БІР – бібліотечні інформаційні ресурси

БІЦ – бібліотека – інформаційний інтелект-центр

БІЦ – бібліотечно-інформаційний центр

ВНЗ – вищий навчальний заклад

ДНУЗТ – Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

ЕБ – електронна бібліотека

ЕІР – електронні інформаційні ресурси

ЕК – електронний каталог

ЗВО – заклад вищої освіти

ІКС – інформаційно-комунікаційна система

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

ІП – інформаційний простір

ІС – інформаційне суспільство

ІТП – інформаційно-телекомунікаційний простір

КС – комунікаційне середовище

КІЦ – кластер – інформаційний інтелект-центр

КМДБ – комунікаційна модель діяльності бібліотеки

НБ – наукова бібліотека

НІТ – новітні інформаційні технології

НТБ – науково-технічна бібліотека

OSLC – онлайн-комп'ютерний бібліотечний центр

РКБІС – регіональна корпоративна бібліотечно-інформаційна система

РІЦР – регіональний центр інформаційних ресурсів

СК – соціальні комунікації

ВСТУП

Актуальність теми. Комунікаційні моделі в діяльності бібліотек розвивалися внаслідок становлення та формування системи соціальних комунікацій протягом історії людства. З моменту виникнення бібліотеки її соціальне призначення було зумовлене книжково-документальною комунікацією, що була основною до середини ХХ ст. і встановлювала правила формування фонду, організацію читання населення та споживання інформації з використанням документальних носіїв.

В умовах становлення інформаційного суспільства комунікаційні засоби зазнали значних трансформаційних змін, що вплинуло на діяльність бібліотек. Найважливішим фактором у цьому контексті стала інформатизація комунікаційної діяльності, розвиток якої протягом ХХ ст. привів до інтеграції всіх існуючих засобів трансляції суспільної інформації завдяки мультимедійній техніці і програмним технологіям.

Функціонування бібліотек ВНЗ в умовах інформаційного суспільства, що добігає стадії переходу до суспільства знань, виявляє наявність певних протиріч між рівнем системної інформатизації соціально-комунікаційної сфери в цілому і рівнем теоретичного осмислення та практичної реалізації комунікаційних моделей в умовах єдиного комунікаційного простору суспільства; новим організаційно-технологічним станом бібліотек ВНЗ та недостатньою розробленістю аналітичного апарату управління бібліотечною діяльністю; існуючими сталими моделями поведінки бібліотек ВНЗ та необхідністю їх розвитку в період медіатизації.

При достатньому рівні дослідження впливу інформатизації на трансформаційні зміни функціонування бібліотек, комунікаційні моделі їх діяльності лишаються маловивченими і потребують спеціального розгляду.

Теоретичне і практичне значення теми посилюється у зв'язку з необхідністю узагальнення уявлень про умови розвитку комунікаційних моделей діяльності відповідно до рівня інформатизації бібліотек ВНЗ, розгортання

комунікаційних моделей їх поведінки; вдосконалення аналітичних засобів управління функціонуванням бібліотек вищої школи в умовах їх інтеграції до системи соціальних комунікацій.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до комплексної теми науково-дослідної роботи Харківської державної академії культури «Документально-комунікаційні структури суспільства: інноваційні стратегії розвитку» (Державний реєстраційний номер 0109U000512), теми кафедри бібліотекознавства та соціальних комунікацій «Трансформація бібліотечної діяльності як складова формування нової комунікативної реальності», теми науково-дослідної роботи «Інформатизація бібліотеки університету як чинник формування комунікаційних моделей діяльності», яка здійснювалася в Дніпропетровському національному університеті залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна (Державний реєстраційний номер 0110U007508).

Мета дослідження полягає у визначенні тенденцій розвитку комунікаційних моделей діяльності бібліотек ВНЗ України в умовах інформатизації та їх інтеграції до єдиного комунікаційного простору інформаційного суспільства. Для реалізації мети дослідження передбачається виконання таких завдань:

- дослідити стан розробленості теми та сучасних наукових уявлень щодо об'єкта і предмета дослідження;
- визначити методи дослідження;
- розробити періодизацію етапів інформатизації бібліотек ВНЗ як чинника функціонування та розвитку комунікаційних моделей їх діяльності в Україні;
- виявити причинно-наслідковий зв'язок інформатизації і комунікаційних моделей бібліотечної діяльності в єдиному комунікаційному просторі;
- з'ясувати особливості організаційних форм діяльності бібліотек вищої школи в умовах їх інформатизації;
- здійснити вибір аналітичного апарату підтримки функціонування існуючих комунікаційних моделей діяльності бібліотек;

– розробити стратегічні напрями переходу до нової інтеграційної комунікаційної моделі діяльності бібліотек ВНЗ в умовах єдиного комунікаційного простору України.

Об'єкт дослідження — комунікаційні моделі діяльності бібліотек ВНЗ.

Предмет дослідження — вплив інформатизації на розвиток комунікаційних моделей діяльності бібліотек ВНЗ України.

Методологія і методи дослідження зумовлені розвитком соціально-комунікаційної теорії бібліотекознавства та ґрунтуються на застосуванні комплексу підходів і методів. Теоретичну базу дисертаційної роботи забезпечили фундаментальні дослідження соціокультурних основ інформатизації, які відтворено в працях відомих учених Д. Белла, У. Дайзарда, К. К. Коліна, А. Мінка та С. Нори, А. І. Ракітова, А. Тоффлера, А. Д. Урсула. Вплив інформатизації на бібліотеку та розгортання її комунікативної функції досліджували Н. І. Апшай, Ф. С. Воройський, В. М. Горовий, І. О. Давидова, В. О. Ільганаєва, А. І. Каптеров, М. П. Коновалова, Л. Й. Костенко, Т. М. Костирко, Н. М. Кушнарєнко, С. Г. Матліна, О. С. Онищенко, І. С. Пилко, М. С. Слободяник, А. А. Соляник, Ю. М. Столяров, А. С. Чачко, Г. В. Шемаєва, Г. М. Швецова-Водка, Я. Л. Шрайберг, Т. О. Ярошенко.

Методологічною основою дослідження є соціально-комунікаційний підхід у поєднанні із системним та модельним, використання яких дозволило: дослідити розгортання комунікаційних моделей функціонування бібліотек вищої школи України як компонентів соціально-комунікаційної системи суспільства; з'ясувати умови трансформаційних змін бібліотек ВНЗ на різних етапах їх інформатизації; визначити головні риси взаємодії користувачів і бібліотеки в умовах поліпредметності та поліканальності комунікаційних зв'язків у процесі інформатизації.

До методологічного інструментарію долучено методи: системного аналізу — під час вивчення структур і процесів інформатизації та умов формування комунікаційних моделей діяльності бібліотек; інформаційного аналізу — у процесі з'ясування особливостей використання бібліотеками ВНЗ каналів,

засобів і форм електронної комунікації та розгляду умов ефективності комунікації; компаративний — під час визначення станів інформатизації бібліотек ВНЗ України порівняно із світовою практикою інформатизації та корпоратизації бібліотечної діяльності; моделювання — для відтворення абстрактних схем процесу комунікаційної взаємодії у відповідності до етапів інформатизації бібліотек ВНЗ; кластер-аналіз — для виявлення взаємозв'язків та взаємозалежностей комунікаційної діяльності бібліотек в єдиному інформаційному середовищі освіти.

Наукова новизна одержаних результатів. Проведене дослідження є першою комплексною дисертаційною роботою, що з'ясовує тенденції розвитку комунікаційних моделей діяльності бібліотек ВНЗ України й узагальнює уявлення щодо умов їх переходу до інтеграційної комунікаційної моделі діяльності в період медіатизації.

Наукову новизну здійсненого дослідження визначають наведені нижче результати:

- уперше сформульовано положення про інтеграційну комунікаційну модель діяльності бібліотек ВНЗ, що є наслідком поєднання лінійної та інтеракційної (нелінійної) моделей в умовах повного автоматизованого циклу бібліотечного виробництва і сервісу;

- уперше обґрунтовано положення про період медіатизації в процесах інформатизації бібліотек ВНЗ, ознаками якого є системно-інтеграційний стан бібліотечних технологій, інтегровані організаційно-функціональні бібліотечні структури, системно-мережеві засоби бібліотечного обслуговування, поліпредметні методи збереження, подання, поширення інформації та знань в умовах єдиного комунікаційного простору сучасності;

- розвинуто уявлення про причинно-наслідковий зв'язок інформатизації та організаційно-функціональний устрій бібліотек як основи розвитку комунікаційних моделей їх діяльності;

- визначено стан і характер інформатизації бібліотек ВНЗ України, які перебувають на різних стадіях опанування та впровадження науково-

інформаційних технологій: інформатизація початкового, перехідного періодів та періоду медіатизації;

- запропоновано аналітичний апарат розвитку комунікаційних моделей діяльності бібліотек вищої школи;

- розроблено стратегічні напрями та завдання переходу до нової інтеграційної комунікаційної моделі діяльності бібліотек ВНЗ в умовах єдиного комунікаційного простору України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в доповненні теоретичного змісту навчальних дисциплін «Бібліотекознавство», «Управління ДІС», «АБІС». Розроблена кластерна методика дає змогу вивчення і представлення відомостей про середовище функціонування бібліотек та вибору комунікаційних моделей діяльності відповідно до рівня інформатизації бібліотек сфери вищої освіти. Матеріали дисертації містять рекомендації для реалізації проектів інформатизації бібліотек ВНЗ та переходу до нового системного рівня організації діяльності бібліотек вищої школи як єдиної комунікаційної підсистеми освіти, формування комунікаційних стратегій бібліотечної діяльності в період медіатизації бібліотек ВНЗ України.

Матеріали дисертації були використані під час формування і реалізації проекту інформатизації бібліотек ВНЗ залізничної галузі України, створення нових організаційних форм бібліотек вищої школи, удосконаленні аналітичного апарату управління процесами розвитку бібліотек ВНЗ, про що свідчать акти про впровадження.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота виконана самостійно; наукові результати та висновки одержані дисертантом особисто. Всі публікації за темою дисертаційного дослідження є одноосібними.

Апробація результатів дисертації відбулася на міжнародних і всеукраїнських конференціях, а саме: міжнародній науковій конференції «Гуманітаризація вищої освіти» (Дніпропетровськ, 2007 р.), всеукраїнській науково-практичній конференції «Якість функціонування бібліотечної системи ВНЗ» (Донецьк, 2007 р.), міжнародній науково-методичній конференції

«Сучасний український університет: теорія і практика впровадження інноваційних технологій» (Суми, 2008 р.), всеукраїнській науково-практичній конференції «Інновації і менеджмент якості в діяльності бібліотек ВНЗ» (Донецьк, 2008 р., 2009 р.), міжнародній науковій конференції «Духовна сфера в умовах глобальних цивілізаційних трансформацій» (Дніпропетровськ, 2008 р.), міжнародній науковій конференції «Соціальні комунікації в стратегіях формування суспільства знань» (Харків, 2009 р.), всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасна бібліотека як науково-інформаційний та культурно-просвітницький центр місцевої громади» (Дніпропетровськ, 2009 р.), всеукраїнській науковій конференції «Система обслуговування користувачів у вузівській бібліотеці» (Дніпропетровськ, 2009 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Дослідник і віртуальне середовище» (Київ, 2010 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Бібліотека ВНЗ на новому етапі розвитку соціальних комунікацій» (Дніпропетровськ, 2010 р.), всеукраїнській науково-теоретичній конференції молодих учених «Культура та інформаційне суспільство ХХІ ст.» (Харків, 2010 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Бібліотеки ВНЗ України на шляху до світового інформаційного простору» (Харків, 2010 р.), міжнародній конференції «Крим 2010» «Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса» (Судак, 2010 р.).

Текст дисертації, головні наукові висновки та рекомендації обговорювалися на кафедрі бібліотекознавства та соціальних комунікацій Харківської державної академії культури.

Публікації. Головні теоретичні положення і результати дисертації набули висвітлення в 34 одноосібних публікаціях. Серед них: 12 статей у фахових наукових виданнях; 4 — у монографіях колективів авторів; 16 — у матеріалах наукових конференцій; брошура — 1; авторське свідоцтво — 1.

Структура та обсяг дисертаційної роботи зумовлені метою та завданнями дослідження. Дисертація складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний

обсяг дисертації — 255 сторінок: перелік умовних позначень — 1 сторінка; основний текст — 173 сторінки; список використаних джерел — 32 сторінки (300 найменувань); додатки — 49 сторінок (21 найменування).

РОЗДІЛ 1

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК ВНЗ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

1.1 Характеристика напрямів комунікаційної діяльності бібліотек ВНЗ під впливом трансформації

Сучасна трансформація інфраструктури суспільства, викликана інформаційним вибухом, супроводжуваним стрімким зростанням обсягів накопичених людством знань, переосмисленням місця і ролі інформації в суспільстві та бурхливим розвитком інформаційно-комунікаційних технологій як інструментальної і технологічної платформи побудови інформаційного суспільства, були передбачені і прогнозовані науковцями та аналітиками.

Так, Я. Л. Шрайберг відзначає у своїх публікаціях [247, 250], що нині людство знаходиться на етапі переходу до інформаційного суспільства, а наступною, вищою щаблюною повинне стати суспільство, засноване на знаннях. Науковець відмічає, що позиції бібліотеки як осередка нового ІС і платформи суспільства знань, ледь окреслені на початку століття, у кінці його першого десятиріччя значно укріпилися [250, с. 14].

Згідно з концепціями фундаторів поняття «інформаційне суспільство», фіксацією процесу прямування розвинених країн до ІС є складний соціотехнологічний процес – глобальна інформатизація.

З техніко-технологічного феномену інформатизація швидко перетворилася на феномен буття сучасної цивілізації і отримала широке філософське, соціальне, технологічне, комунікаційне обґрунтування [5, 14-17, 22, 29, 32, 39, 45, 51, 53, 54, 60, 67, 73, 75, 79, 83, 84, 117, 119, 126, 128, 130, 132, 142, 148, 164, 170, 179, 192, 195, 200, 205, 206, 213, 215, 224, 230, 234, 243, 250, 255, 275, 279].

Основні риси концепції інформаційного суспільства було сформовано в працях В. М. Бебика [14], Д. Белла [16], У. Дайзарда [53], В. О. Даніл'яна [54],

Е. Масуди [281], Ф. Махлупа [279], А. Мінка і С. Нори [284], І. Г. Моргенштерна [148], А. І. Ракитова [179], Т. Стоуньєра [206], А. Тоффлера [213], А. Турена.

У бібліотечних дослідженнях протягом останнього десятиріччя інтерпретація поняття «інформаційне суспільство», головні відмінні особливості цієї нової фази розвитку людства в контексті професійних проблем сучасної бібліотеки ґрунтовно осмислено в працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, В. О. Ільганаєва, досліджуючи процеси становлення ноосферної цивілізації – «Суспільства Розуму», вважає, що в нинішніх умовах переходу до когнітивно насичених соціальних комунікацій, місія бібліотеки трансформується в забезпечення формування свідомості соціально активної і творчої особистості. Вона наголошує, що в новому соціумі бібліотечна сфера діяльності як соціальний інститут, трансформуючись під впливом процесів інформатизації, інтегрує до комунікаційної сфери сучасного суспільства й одночасно є джерелом і носієм інформаційної культури – фундаменту майбутнього суспільства знань [79, с. 12].

Український науковець І. Ф. Курас, досліджуючи розвиток сучасного українського суспільства, підкреслює позитивність наслідків глобальної інформатизації у формуванні якісно нового шаблю розвитку ІС [132, 133]. Дослідник відзначає, що для цього стану ІС інформаційна сфера є одним з вирішальних чинників інтелектуалізації суспільного виробництва, а інформація і знання, будучи основним стратегічним ресурсом та головним джерелом суспільного багатства, стають домінантними чинниками розвитку держави і суспільства. Однією з важливих соціокультурних особливостей інформаційного суспільства, на думку І. Ф. Кураса, є зростання інтелектуальної місії бібліотек.

А. І. Каптеров, серед безлічі глобальних викликів ІС, виділяє чотири принципово важливих для бібліотечно-інформаційної справи. Такими викликами, на думку дослідника, є: перехід до нового історичного типу суспільства, що передбачає інформатизацію всіх сфер життя і діяльності його членів; перехід до нового типу культури, що передбачає екранну форму сприйняття інформації в якості домінантної; перехід до нового типу соціальних комунікацій, що

передбачає віртуалізацію контакту; перехід до нового типу організації, що передбачає різке зростання матеріальної цінності знання й інтелектуалізацію професійної діяльності [83, с. 22].

До теоретичних аспектів розкриття теми належить визначення поняття «інформатизація». «Інформатизація – процес руху інформації, її отримання, упровадження, розповсюдження» (переклад наш – Т. К.) [19, с. 415]. Визначення українських науковців містить такі аспекти інформатизації як сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, спрямованих на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, побудованих на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки [30, с. 403]. У цьому формулюванні чітко вказано мету цього процесу – задоволення інформаційних потреб як окремих громадян, так і суспільства в цілому. Визначено також і метод досягнення мети – створення, розвиток і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та НІТ.

Дані обставини сприяють подальшому еволюціонуванню комунікаційних систем та розгортанню комунікаційної діяльності в суспільстві, диверсифікації її процесів, поширенню соціально-комунікаційних структур.

Численні дослідження вчених (С. В. Бориснева, В. О. Ільганаєвої, А. І. Каптерова, Г. Ю. Кудряшової, І. А. Ракитова, Е. П. Семенюк, В. А. Соколова, А. Д. Урсула, О. В. Шликової, Ю. А. Шрейдера підтверджують, що послідовна зміна суспільних комунікаційних систем відбувалася не стихійно, а внаслідок трансформації комунікаційних каналів, що пов'язано із засобами передачі повідомлень від джерела до отримувача. Часто зміна комунікаційних каналів пов'язується із кризовими явищами в системі СК. При цьому спостерігається зміна схем передачі повідомлень, що включає різні процеси генерації, збереження, передачі цільових установ, аудиторій, яким ці повідомлення призначаються. Ці схеми відтворено в різних моделях комунікацій, що

відповідають науково-галузевим завданням теоретизації і практичного використання.

Трансформаційні процеси не могли оминати бібліотеки як соціальної організації, яка забезпечує кумуляцію та використання документів, що зберігають знання, отримані в процесі розвитку людства, сприяє підвищенню інтелектуального і морального потенціалу суспільства, духовному піднесенню кожної людини (особистості) [73, с. 50]. Вони оновили сферу пошуків відповідних моделей поведінки бібліотек в єдиному комунікаційному просторі сучасності, що базується на мультимедійних комунікаційних техніці і технологіях. У цьому контексті відповідною теоретичною та практичною базою вивчення явищ нового середовища стали праці Л. І. Бейліс, Є. Ю. Генієвої, В. М. Горового, І. А. Давидової, М. П. Коновалової, Є. О. Плешкевича, І. П. Тикунової, Г. В. Шемаєвої, О. В. Шликової.

Обґрунтуванням необхідності розвитку моделей діяльності бібліотек вищої школи в нових соціокомунікаційних реаліях займалися Н. І. Апшай, Д. Арора, М. Бедард, П. Брофі, І. П. Бургер, Н. Г. Грабар, Т. В. Єрьоменко, А. Клуговські, Т. М. Костирко, Г. Крибб, О. Л. Лаврик, Д. К. Ліппінкотт, Д. У. Льюїс, Г. І. Окон, І. Пасанен, Н. П. Пасмор, Ч. Т. Таунлі, С. Харконен, Т. О. Ярошенко. Вони відзначили органічну вбудованість бібліотек ВНЗ в структуру вищої освіти в процесах інформатизації. Зокрема, російська дослідниця Т. В. Єрьоменко, порівнюючи процеси інформатизації університетських бібліотек Росії та США, доводить, що їх особливість полягає в підпорядкуванні цілей і завдань бібліотечного характеру більш глобальним пріоритетам інформатизації освітньої діяльності як цілісної системи [60, с. 22]. Український науковець Н. І. Апшай, досліджуючи стратегічні аспекти розвитку бібліотек ВНЗ в умовах інформатизації, зазначає, що бібліотека вищої школи розглядається як соціальна інституція, відмінною особливістю якої є взаємозв'язок з системою вищої освіти, а основними типологічними ознаками – безпосередня включеність у структуру і систему комунікацій закладу вищої освіти та проблемна орієнтація ресурсів на

задоволення інформаційних потреб професорсько-викладацького складу і студентів [5, с. 38].

У бібліотечно-інформаційній сфері процеси інформатизації як каталізатора трансформаційних процесів і розвитку комунікаційної діяльності розвиваються в кількох напрямках, кожен з яких науково обґрунтовано працями сучасних вітчизняних та іноземних дослідників. Теоретичні засади трансформації бібліотек розроблено в фундаментальних монографіях В. О. Ільганаєвої, Л. Г. Петрової, М. С. Слободяника, А. С. Чачко. Системні зміни в бібліотечно-інформаційній діяльності спрямовано на вирішення техніко-технологічних, організаційних, функціональних питань та питань управління. Так, вектор спрямування техніко-технологічних змін у цій площині осмислюється в працях Л. І. Альошина, В. С. Бабич, Ф. С. Воройського, Л. Й. Костенка, І. С. Пилко, Д. В. Соловяненка. Вектор організаційних змін у бібліотечно-інформаційній діяльності став предметом розгляду М. В. Гончарова, О. М. Луганського, К. А. Колосова, О. В. Олійник, П. І. Орлова, Л. Г. Петрової, Я. Л. Шрайберга. Процеси інформатизації в напрямку функціональних змін досліджували Н. І. Апшай, А. Галлімор, І. О. Давидова, Д. В. Соловяненко, Н. І. Туліна, Т. О. Ярошенко. Процесам інформатизації бібліотек в напрямку управлінських змін присвячено наукові розвідки І. О. Давидової, В. Г. Дригайла, В. М. Маркової, М. С. Слободяника.

Напрями та аспекти трансформації діяльності бібліотек початкового етапу інформатизації – періоду переходу на автоматизовані бібліотечні технології, всебічно досліджували І. О. Давидова, В. О. Ільганаєва, А. І. Каптеров, М. С. Слободяник, Я. Л. Шрайберг. У широкому соціокультурному контексті можливості трансформаційних змін у бібліотечній сфері та їх вплив на зміст і завдання діяльності бібліотек описала А. С. Чачко [224]. Для аналізу використання поняття «трансформація» стосовно процесів, що відбувалися під впливом інформатизації, вона запропонувала поняття «бібліотека, що змінюється», «бібліотека перехідного періоду». Дослідниця пов'язує початок перехідного періоду бібліотек України з соціокультурними змінами в 90-х роках

XX століття. На думку А. С. Чачко, трансформаційні зміни перехідного періоду в бібліотеках розпочинаються з 1994 року, підтвердженням чого є ґрунтовні дослідження українських науковців О. В. Башун, О. В. Кашкарьової, Т. С. Манько, Ю. В. Трач, Л. Г. Петрової та ін. [224, с. 34].

Завдяки розширенню комунікаційних можливостей систем інформаційного обміну та здібностей до навчання і творчості як суттєвих характеристик послуг праці, інформатизація бібліотек вищої школи повинна забезпечити підвищення якості освіти, одним із основних показників якої є затребуваність випускників при працевлаштуванні і конкурентноздатність їх знань/компетенцій на ринку праці, та підготовку компетентного випускника. В той же час у Програмі Бібліотечного комітету Великобританії підкреслюється необхідність співпраці всіх найбільших бібліотек держави, передусім, університетських, з метою всебічної підтримки науковців в їх дослідженнях [26, с. 69-70].

Досліджуючи стратегічні орієнтири розвитку бібліотек ВНЗ в умовах реформування освіти України, Н. І. Апшай виокремлює в їх інформатизації три основних напрями, які ведуть до зміни комунікаційних зв'язків при функціонуванні бібліотеки: автоматизацію бібліотечних процесів, формування ЕБ, опанування Інтернет-технологій. Інтеграція цих напрямів є технологічним фундаментом трансформації сучасної бібліотеки і створює підґрунтя для визначення її стратегічних орієнтирів. Останніми на першому рівні реалізації, на думку Н. І. Апшай, є: моніторинг відповідності інформаційних потреб читачів та інформаційних ресурсів бібліотеки; автоматизація основних технологічних процесів; формування ЕБ; опанування можливостей Інтернет-технологій; участь бібліотеки в дистанційній освіті; оновлення інформаційних продуктів і послуг; участь у корпоративних бібліотечно-інформаційних системах; підготовка бібліотекарів і читачів для роботи в електронному середовищі [6, с. 11].

О. Г. Кириленко визначає різні рівні та напрями інформатизації бібліотек ВНЗ України вже в умовах їх інноваційного розвитку в розмаїтті НІТ: формування ЕБ; розвиток кооперації і координації бібліотек у створенні інформаційних продуктів/послуг та надання до них доступу; організація

ефективного доступу до світових інформаційно-бібліографічних ресурсів у режимі on-line та навігація в них; створення в локальних мережах ВНЗ єдиних комп'ютерних, телекомунікаційних, програмних технологій, які забезпечують єдині підходи до створення, зберігання та доступу до інформації; підвищення кваліфікації бібліотечних працівників України в роботі з НІТ [87, с. 6].

Оскільки місією бібліотек у комунікаційному просторі сучасності є формування нових якостей свідомості на суспільному, колективному та індивідуальному рівнях [79, с. 12], то саме на бібліотеки держава поклала завдання з навчання користувачів основним правилам пошуку і збору інформації, методам аналізу складу і структури документального потоку, реферуванню літератури, способам організації особистих картотек і досьє тощо [81]. При цьому особливого значення набуває професіоналізм бібліотекарів. О. В. Олійник підкреслює, що «безперервна фахова освіта – це плідне комунікативне середовище, дієвий інструмент реформування бібліотечної справи, осмислення нових ідей, концепцій, технологій» [154, с.194].

Незважаючи на те, що різні аспекти інформатизації бібліотек, створення і вивчення нових форм організації їх діяльності, питання координації діяльності соціально-комунікаційних структур є достатньо дослідженими, відкритим лишається питання якісних аспектів трансформації діяльності бібліотек як комунікаційних структур і обґрунтування необхідних практичних дій щодо управління комунікаційною діяльністю бібліотек у нових умовах.

Ці напрями ми визначаємо як діяльність у зовнішньому контурі комунікаційного простору функціонування бібліотек вищої школи. Значною мірою вона визначається загальною інформаційною політикою в країні та пріоритетами інформаційного менеджменту у ВНЗ, активністю бібліотек та їх готовністю до співпраці з керівними структурами. Серед внутрішніх напрямів діяльності з інформатизації розглядаємо удосконалення технологій роботи, моделювання та організацію власного інформаційного простору (інформаційних ресурсів, засобів інформаційної взаємодії, інформаційної інфраструктури), розробку аналітичного апарату інформаційного менеджменту в самій бібліотеці.

Перехід провідних ВНЗ до інноваційного процесу інформатизації з використанням ІКТ на найвищому їх рівні – медіатехнологій – актуалізував створення власної інтегрованої корпоративної системи інформаційної інфраструктури ВНЗ. Слід відзначити, що в сучасних умовах відповідальність за загальне адміністрування ресурсів веб-підтримки має бути інтегрована в єдину службу, а не розподілена між тими структурами ВНЗ, які несуть відповідальність за організацію навчання (навчальна частина, деканати), технічними відділами (обчислювальний центр ВНЗ, Інтернет-центр, комп'ютерні навчальні класи тощо) і бібліотекою. Але практика свідчить, що і досі працівники цих структур мають певні ролі і обов'язки в управлінні контентом та працюють досить незалежно один від одного.

Подальша реалізація Програми з інформатизації вищих закладів освіти України – «Створення електронних університетів», призведе до створення в усіх ВНЗ нового організаційно-функціонального елемента, завданням якого стане керування процесами функціонування інформаційного середовища закладу освіти через координацію документообігу і документозбереження, створення ЕІР, організацію доступу до них, формування умов інформаційного споживання, розвитку творчих здібностей та інформаційної культури користувачів. Ці функції можуть бути на першому етапі надані бібліотечно-інформаційному центру ВНЗ, який має за рахунок розвитку ІКТ та мультимедійних технологій потенційну тенденцію трансформації у медіатеку. Саме це дозволить вирішити надзвичайно актуальне питання – централізацію інформаційних потоків, їх інтелектуальну обробку та інтеграцію інформаційних систем ВНЗ.

Модель медіатеки, охоплюючи всі наявні підсистеми ВНЗ на основі співпраці і взаємодії між ними, представляє в комплексі всіх учасників, потоки інформації і користувачів. В електронному медіа-середовищі оновлені послуги, нове розуміння обслуговування майже не зачіпає структурних частин ВНЗ, а є більш узгодженим розумінням різних підходів до підтримки навчання. Електронне навчання, у свою чергу, потребує зосередження на процесно-

орієнтованому підході і відході від підходу, заснованому на обліку структурних мереж [251].

А. В. Осін відзначає поширення мультимедійних видань на засадах інтеграції навчальної, наукової та організаційної діяльності в напрямках: формування когнітивних структур професійних знань; моделювання робочого місця фахівця в освітньо-науковому медіа-просторі; створення багатовимірного науково-дослідницького середовища [157]. На нашу думку, враховуючи притаманні бібліотеці ВНЗ виховні функції, функції культурологічного центру, слід додати до пропонованих А. В. Осіним векторів використання мультимедійних видань напрямок з формування комунікаційного середовища.

Таким чином, фактором створення можливої організаційно-функціональної форми бібліотеки ВНЗ – медіатеки, виступає медіатизація, завданням якої є поєднання всіх наявних потоків інформації (документальних, фото-, відео-, аудіо ресурсів) для навчання, науково-дослідної і культурологічної діяльності, управління в єдиному організаційно-технологічному комплексі. Це зумовить єдність процесів створення, накопичення, збереження, обробки, доступу і розповсюдження інформації.

Практика інформатизації як умови розгортання комунікаційних зв'язків у комунікаційному середовищі бібліотек ВНЗ України свідчить про те, що вони відтворюють аналогічні процеси, які відбувалися в цій сфері в зарубіжних бібліотечно-інформаційних структурах. Тому аналіз досягнень іноземної бібліотечної науки та практики з даної проблеми є принципово важливим [2, 3, 9, 21, 25, 26, 33, 39, 47, 57, 60, 66, 69, 70, 94, 118, 130, 141, 146, 168, 177, 181, 193, 196, 220, 221, 229, 241, 250, 257-278, 282, 283, 286, 287, 289-300]. Це дає можливість не повторювати помилок, а динамічно використовувати найбільш ефективні підходи на практиці.

Інформатизація університетських бібліотек у США та інших інформаційно розвинених країнах розпочалася майже на 20 років раніше, ніж на пострадянському просторі. На активність і швидкість її процесів вплинула низка суспільно-історичних факторів, які й досі обумовлюють стратегічний розвиток

цих бібліотек. Головною з передумов глобальності впливу є, наприклад, ранній вступ США в стадію ІС. Бібліотекарі США чи не найпершими в світі відчували на собі наслідки технічної еволюції суспільства, при цьому для університетських бібліотек розвиток інформаційної функції, тобто тих напрямків роботи, які надавали в результаті підвищення ефективності інформаційного сервісу для користувачів, ще більше стимулювався стрімким процесом інформатизації вищої освіти держави [60, с.113].

Ще однією сприятливою передумовою для позитивного розвитку інформатизації університетських бібліотек США можна вважати пріоритет цієї держави в розробках глобальних комп'ютерних мереж. Наслідки, які витікають з дій даної передумови, мають революційне значення для бібліотечної діяльності. Це, наприклад, стосується відповідного мовного наповнення Інтернету, що призвело до кардинальних змін технологій роботи бібліотек і стало одним із напрямків їх інформатизації [60, с. 114; 298].

Розвиток такого пріоритетного напрямку інформатизації університетських бібліотек США як опанування Інтернет-технологій спирається на високу якість телекомунікаційної інфраструктури в державі та високий рівень комп'ютеризації американського суспільства. Результатом цього є зміна схем комунікації та створення в бібліотеках практично всіх регіонів сприятливих умов для віддаленого доступу до електронних ресурсів, якісних умов розповсюдження бібліотеками ВНЗ власних продуктів та послуг серед віддалених користувачів, насамперед, викладачів, науковців і студентів.

Англійський бібліотекознавець П. Брофі наголошує, що кардинальним змінам у процесах взаємодії користувачів і бібліотеки сприяли такі першочергові напрямки інформатизації університетських бібліотек, як впровадження автоматизованих систем і технологій, Інтернет і мультимедіа, ЕБ. Це забезпечило підтримку доступу до фондів основних бібліотек; спільні проекти в сфері управління фондами; підтримку досліджень фондів з гуманітарних та суспільних наук; цільову ретроспективну конверсію каталогів; підготовка бібліотекарів та користувачів для роботи в електронному середовищі [26, с.68-70].

Тема різних аспектів інформатизації, переходу до нового типу культури і соціальних комунікацій, які передбачають екранну форму сприйняття інформації в якості домінантної та віртуалізацію контактів, а бібліотеки вже зараз визначають одним з першочергових завдань – розповсюдження інформації і знань на основі інновацій та інтеграційного підходу, є провідною під час проведення фахових міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій та форумів у сфері бібліотек вищої школи [1, 3, 9, 13, 20, 24, 33, 47, 50, 57, 64, 70, 87, 94, 118, 137, 181, 188, 191, 201, 220, 222, 223, 239, 242, 250, 254, 257, 260, 261, 263, 264, 271, 289-291].

Так, Д. Вілбенкс (Масачусетський Технологічний інститут), один з доповідачів на 28-й Міжнародній конференції бібліотек технічних університетів (ІАТУЛ), зауважив, що, якщо раніше знання означало продукт, то зараз, і тим більше в майбутньому, знання – це мережева взаємодія, а бібліотеки – це вузли даної мережі [68, с. 28]. Аналіз доповідей фахівців-практиків при розгляді інформатизації бібліотек ВНЗ як процесу дозволив виокремити наступні її напрямки: автоматизація діяльності бібліотеки; упровадження ІКТ; розвиток освітньо-наукових ЕІР; формування інформаційної культури; підготовка фахівців для професійного використання можливостей НІТ (для роботи в інформаційному середовищі).

Грунтовне дослідження Д. Кастеллі (оприлюднене в 2006 р. на Міжнародній конференції в Білефілді) [263] щодо майбутнього традиційних та цифрових бібліотек, доводить, що цифрові бібліотеки можуть оперувати значно більшим масивом інформації, ніж та, що існує в фізичних бібліотеках і архівах. Ці інформаційні об'єкти складаються з кількох мультимедійних компонентів і представлені в необмеженій кількості форматів. Інформаційні продукти надають дослідникам найновіші, більш потужні засоби для колективного використання та обговорення результатів своєї роботи.

Об'єктом досліджень досліджень вітчизняних та закордонних бібліотекознавців є також питання розвитку інтеграційних процесів бібліотек як комунікаційних структур. Проблема удосконалення процесів інтеграції

бібліотечно-інформаційних інститутів присвячено праці О. В. Баркової, Т. І. Вілегжаниної, В. М. Горового, І. О. Давидової, В. О. Ільганаєвої, М. С. Карташова, Л. Й. Костенка, М. Б. Сороки, А. О. Чекмарьова, Чжао Лін, Г. В. Шемаєвої. Я. Л. Шрайберга. Науковці одностайні в тому, що міжбібліотечна комунікація повинна бути інтегрованою сукупністю всіх взаємодій бібліотек, охоплюючи організаційні, техніко-технологічні й управлінські процеси.

Загальні і регіональні стратегії, методи взаємодії і співробітництва бібліотек, різні аспекти створення корпоративних бібліотечно-інформаційних систем запропоновано в дослідженнях А. Б. Антокольського, Н. І. Апшай, Ф. С. Воройського, Н. В. Дунаєвої, Є. Корнілової, Дейла Пітера, Н. Ф. Самохіної. Учені, аналізуючи реально втілені проекти з коопераційної діяльності бібліотек різних країн, виділяють в якості найпоширеніших зведені каталоги, бібліотечні системи корпоративної каталогізації, РКБІС, міжрегіональні та міжвідомчі об'єднання бібліотек.

Аспекти формування ресурсної бази інформаційного забезпечення освіти, науки і культури в умовах регіону відображено в роботах Д. М. Грибкова, Т. М. Костирко, В. В. Лучанської, О. Ю. Мар'їної, Г. В. Шемаєвої. Дослідники відзначають, що умовами інтеграції освітньо-наукових і культурних закладів є добровільне об'єднання учасниками ЕІР та технологій, формування організаційно-структурної єдності, що потребує функціональних трансформацій, управлінських інновацій, розвитку стратегій професійної комунікаційної взаємодії фахівців бібліотек, архівів, музеїв, інформаційних центрів тощо.

Розвитку партнерства і взаємодії бібліотек ВНЗ в умовах нової інформаційно-комунікаційної реальності, реалізації корпоративних проектів присвячено праці П. Брофі, Т. В. Єрмоєнко, Т. М. Костирко, Н. О. Петриної, Л. І. Шпукал, Т. О. Ярошенко. Бібліотекознавці підкреслюють, що регіональна інтеграція всіх сфер діяльності бібліотек ВНЗ, яка є процесом бібліотечної взаємодії, що сприяє зближення бібліотечних механізмів у формі регіональних угод і координації регульованими міжбібліотечними органами, відбувається в

процесі адаптації. Основою налагодження і гармонізації міжбібліотечних інтеграційних відносин повинно стати спільне бачення ефективності соціально-комунікаційної взаємодії бібліотек, єдність цілей взаємодії, розуміння єдності інформаційно-комунікаційної політики. Ця теза знайшла підтвердження в проведених нами всеукраїнському та регіональному дослідженнях в рамках дисертаційної роботи [102-104, 115].

Поліпредметність і поліканальність комунікаційних зв'язків у сучасних умовах бібліотечної практики підтверджується, наприклад, залежністю між збільшенням ЕІР у відкритому доступі та потребою користувачів у проведенні тренінгів, консультацій та інших форм освітньої роботи бібліотеки [3, 20, 24, 26, 56, 61, 79, 81, 88, 122, 130, 139, 168, 239, 251, 257, 263, 267, 271, 272, 274-277, 289-291, 299, 300]. Бібліотеки в сфері освіти, зокрема бібліотеки ВНЗ, надають своїм користувачам доступ до національних та міжнародних науково-освітніх ресурсів Інтернет, реферативних і повнотекстових БД та банків знань, електронних довідників тощо; формують власні електронні ресурси та забезпечують комфортні умови їх використання. Відбувається активізація міжнародної діяльності бібліотек університетів України, орієнтована на максимальне використання світових ЕІР та включення національних ресурсів України в світовий інформаційний простір. У той же час загострення конкуренції на ринку інформаційних продуктів призводить до швидкої зміни пошукових інтерфейсів БД, техніка пошуку необхідної інформації стає все більш витонченою, стрімкими темпами зростають обсяги електронних ресурсів Інтернет. Це неповний перелік фактів, чому користувачі звертаються за допомогою до бібліотечно-інформаційних фахівців як кваліфікованих експертів, навігаторів в безмежжі інформації, менеджерів знань. Новий, більш глибокий і продуктивний рівень взаємозв'язку бібліотекарів з викладачами ВНЗ, наприклад, у створенні завдань для студентів з використання і оцінки інформаційних ресурсів або тісна співпраця в проектах дистанційної освіти, є свідченням наповнення освітньої місії бібліотеки іншим змістом. Це змінює і роль бібліотекаря, якому все більше стають притаманні функції інструктора, педагога,

тренера [61]. Тобто, трансформаційні процеси в бібліотечно-інформаційній сфері від кількісних ознак поступово отримали якісні властивості.

Таким чином, інформатизацію бібліотек ВНЗ можна визначити як створення оптимальних умов для задоволення інформаційних потреб користувачів вищої школи за рахунок формування, використання та розповсюдження інформаційних ресурсів. Автоматизація бібліотечних процесів, створення електронних форм бібліотек, опанування можливостей Інтернет-технологій, налагодження комунікаційних зв'язків у внутрішньо-бібліотечних системах і зовні з усіма учасниками бібліотечно-інформаційного простору, участь бібліотек у дистанційній освіті, оновлення інформаційних продуктів та послуг, формування інформаційної культури фахівців бібліотек і користувачів та інші складові інформатизації торкаються всіх аспектів функціонування бібліотеки як соціальної організації і зумовлюють її трансформацію та подальший розвиток. Науково-технічні й організаційно-структурні інновації впливають на місію бібліотеки та мету її діяльності, наукове пізнання, організаційну структуру та технологію праці, обслуговування і забезпечення інформаційних потреб, менеджмент і адвокаційну діяльність, економіку, кадри, професійну етику тощо [4, 9, 20, 21, 24, 25-28, 31, 33, 36, 38, 44-52, 56, 57, 60, 61, 66, 67, 87, 89, 122, 127-131, 136, 139, 140, 163, 168, 176, 185, 193, 221-223, 254-258, 260-262, 267, 271, 275-278, 282-284, 289-291, 293-300].

Отже, головний вектор перетворювань у комунікаційній діяльності університетських бібліотек, каталізатором посилення якого стала інформатизація, перебуває в площині створення, організації та використання електронних ресурсів. Проекти зі створення ЕБ, електронних резервних колекцій (*E-Reserve*), удосконалення власних віртуальних представництв в Інтернеті – бібліотечних Web-сайтів, придбання проблемно-орієнтованих комерційних БД, розширення сервісних послуг, урізноманітнення корпоративних проектів університетських бібліотек, упровадження нового рівня професійних комунікацій виступають стратегічною лінією розвитку, наприклад, у роботі бібліотек вищої школи США. Це свідчить, що тенденція сучасного етапу їх діяльності – це орієнтація на

обслуговування користувачів повними текстами в режимі віддаленого доступу [60, с. 191]. Така діяльність бібліотекарів, яка супроводжується швидкими темпами освоєння передових ІКТ, підвищила престиж бібліотек, призвела до широкого визнання їх суспільної ролі як центрів інформації і комунікації.

Наслідком інформатизації фахівці вважають і появу нових організаційних форм бібліотечних організацій. Нами вже відзначалось, що одним із визначальних фактів впливу інформатизації на розвиток бібліотек у сфері вищої освіти є поява її нової організаційно-функціональної форми – бібліотечно-інформаційного центру. У цьому контексті ретельного спостереження, аналізу та узагальнення потребують зміни в діяльності бібліотек ВНЗ за основними складовими, до яких традиційно належать фонди, каталоги, бібліотечно-бібліографічне та інформаційне обслуговування; методична робота, матеріально-технічна база, кадри, управління. Виникнення БІЦ є результатом трансформації книгозбірень на основі процесів автоматизації всіх складових її діяльності. Саме це дозволяє реалізувати всі основні вимоги до системних інформаційних технологій, а саме: одноразовий вхід предмета обробки, багаторазове його використання, чітка спрямованість вузлів концентрації, віддалений доступ, цільовий розподіл, багаторівневий захист інформації тощо.

На нашу думку, БІЦ є новим організаційно-функціональним елементом ВНЗ, завданням якого стає керування процесами функціонування інформаційного середовища закладу освіти через координацію документообігу і документозбереження, створення ЕІР, організацію доступу до нього, формування умов інформаційного споживання [97]. Слід відзначити, що застосування в бібліотеках комп'ютерної та телекомунікаційної техніки і програмних технологій – це лише початок цієї трансформації, а подальший розвиток бібліотеки як динамічної системи передбачає її подальшу еволюцію. Це стає особливо актуальним зараз, коли університетські бібліотеки світу поступово переходять на новий рівень інформатизації з використанням ІКТ на найвищому її рівні – медіа-технологій [9, 58, 79, 84, 122, 139, 205, 235, 243, 251].

Ілюстрацією цього може стати дослідження Н. Соколової та В. Рябева щодо еволюціонування бібліотечних систем через розгляд взаємозв'язку «бібліотечні сервіси – типи бібліотечних систем – технології, на яких бібліотечні системи базуються» [196, с. 59]. Науковці визначають п'ять етапів розвитку бібліотечних систем від традиційних до цифрових. Вони підкреслюють, що протягом всієї історії бібліотек від античних часів до 70-х років XX ст. можна відзначити лише одне технологічне нововведення, яке суттєво вплинуло на їх розвиток, – це винахід технології книгодрукування. Н. Соколова та В. Рябев визначають як перший етап – «Традиційну бібліотеку» з фондами друкованих видань і каталогами, заснованими на технології друку і каталогізації. Подальший розвиток інформаційних технологій, удосконалення технічних засобів і, безумовно, бажання мати все більш ефективні та досконалі засоби доступу до інформації є чинниками, які й надалі ініціюють еволюцію бібліотечних систем. Тому, вважаємо за можливе внести корективи до п'яти визначених Н. Соколовою та В. Рябевим етапів розвитку бібліотечних систем і доповнити їх ще двома рівнями.

Так, шостий етап може характеризуватися появою у ВНЗ організаційно-функціональної форми – «Бібліотечно-інформаційний центр», що базується на інтегрованих НІТ, дозволяючи здійснювати ефективний пошук традиційних і електронних документів та знань у вигляді повних текстів. Виокремлення сьомого етапу – «Медіатека», у майбутньому може відбуватися як потенційна тенденція трансформації БІЦ ВНЗ. Тобто, мультимедійні та об'єктні технології можна вважати точкою розгортання подальшого етапу інформатизації бібліотек – медіатизації, яка дозволить здійснити системно-комунікаційну організацію електронних ресурсів; доступ та управління потоками документів, інформації, запитів [99].

Дане ствердження базується на тому, що вже в наш час ІКТ дали світу та бібліотечному суспільству: досконалу комп'ютерну техніку, орієнтовану, головним чином, на персонального користувача; розвинену мережу мобільних комунікацій з використанням високоінтелектуальних телефонів, смартфонів,

iPod та інших пристроїв; високовиробничу фото- і відеоцифрову техніку, включаючи пристрої мікрофотокопіювання і сканування; ридери для читання електронних книг з високодозволяючими та високошвидкісними властивостями; високоємні засоби накопичення та зберігання інформації, включаючи електронні архіви; єдине комунікаційне середовище взаємодії, технологічної сумісності і функціональних додатків (Інтернет) [250, с 25].

Упровадження сучасних освітніх технологій у вищій школі та інформатизація бібліотек ВНЗ є взаємозалежними і взаємопов'язаними, бо фактично є ланками в одному ланцюгу. Саме тому вони розглядаються в єдиному контексті цілей і завдань інформатизації освіти. В інформаційно розвинених країнах успішно діють цільові програми створення цифрових університетів. Активне впровадження нових технологій у навчальний процес сприяло появі нових концепцій «мега-університету» та «віртуального університету», які асоціюються з середовищами on-line-підтримки процесів навчання та викладання, а також імітують традиційні технології організації адміністративної та бібліотечної служби навчального закладу засобами ІКТ. На відміну від цього, більш радикальною та всеохопною корпоративною стратегією є створення цифрового університету, що передбачає системний аналіз усіх ключових бізнес-процесів у закладі освіти, формування на його основі нового бачення реінжинірингу та вдосконалення цих процесів в on-line середовищі. Побудова цифрового університету розглядається як можливість знову продумати архаїчні моделі управління інформаційними потоками і процесами засобами, більш пристосованими до майбутнього університету [26, с. 275-276].

Структура та склад цифрового університету передбачає наявність взаємопов'язаних складових: корпоративного Інтернет-порталу для організації доступу до широкого діапазону інформаційних та комунікаційних ресурсів, студентського Інтернет-порталу, цифрової бібліотеки, публічного веб-сайту, системи електронного навчання. Надзвичайно актуальним при цьому є проблема формування комунікаційного середовища як сукупності численних зв'язків між комунікантами на основі засобів передачі інформації, що використовуються, і

умов (фізичних, соціальних, психологічних, лінгвістичних тощо), в яких реалізуються комунікаційні процеси.

Інформатизація ВНЗ України відбувається відповідно до Концепції Національної програми інформатизації [169], регіональних програмам інформатизації (наприклад, «Електронна Дніпропетровщина», «Програма інформатизації м. Харків») [172, 173, 175]. На основі цього кожен ВНЗ розробляє власні програми та концепції розвитку. Простежити це можливо на прикладі Програми комп'ютеризації та інформатизації Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна (ДНУЗТ) на 2008-2012 роки «Створення електронного університету» (див. дод. Е). Головна мета Програми – створення електронного університету як сучасного центру Європейської освіти та науки, в якому широко використовуються інноваційні технології в навчанні та наукових дослідженнях. Електронний університет повинен входити до єдиної мережі університетів України та Європейського співтовариства в різних напрямках діяльності як інтелектуальний центр підготовки фахівців третього тисячоліття.

Один із окремих проектів Програми комп'ютеризації та інформатизації ДНУЗТ – «Створення електронного університету» – повністю присвячений НТБ університету і має назву «Розвиток бібліотеки як інформаційного інтелект-центру університету». Цей проект визначає перспективи діяльності НТБ, її інноваційну місію у формуванні і розвитку інформаційної інфраструктури університету. Він базується на двох важливих документах – «Концепції розвитку науково-технічної бібліотеки університету на 2007-2011 рр.» (див. дод. Ж) та «Плані робіт щодо виконання «Концепції розвитку НТБ університету на 2007-2011 рр.»». У цих стратегічно важливих документах розроблено конкретні заходи з удосконалення інформаційного забезпечення навчально-виховного і наукового процесів в університеті та подальшого розвитку бібліотеки як інформаційного інтелект-центру.

Таким чином, як ідеологія програми інформатизації бібліотеки будь-якого ВНЗ, що базується на забезпеченні доступності інформації і розширенні

комунікаційних зв'язків, суттєво впливає на ідеологію програми інформатизації самого закладу, так стратегія розвитку закладу освіти в цьому напрямку має безпосереднє відображення і у визначенні стратегічних орієнтирів їх бібліотек [4, 25, 28, 56, 122, 123, 161, 178, 193, 197, 260, 274, 275, 289, 293, 300].

Дехто з фахівців вважає, що стратегії інформаційно-технологічних перетворень в бібліотечно-інформаційній сфері, стан освоєння ними інформаційних технологій, пов'язаних з повною інформатизацією бібліотек, можна вважати вичерпаними [209, с. 96]. На наш погляд, такі заяви є дещо передчасними як для світової, так і вітчизняної практики діяльності бібліотек вищої школи.

Аналіз перетворень бібліотечної діяльності в Україні завдяки впровадженню і використанню НІТ за останнє майже десятиріччя дозволяє стверджувати, що вони відтворюють аналогічні процеси, які раніше відбувалися в цій сфері в зарубіжних бібліотечно-інформаційних структурах провідних країн [4, 19, 58, 60, 90, 93, 131, 155, 185, 197-199, 224, 225, 234, 244, 255]. Найбільш затребуваними інформаційними технологіями в практиці роботи бібліотеки ВНЗ слід вважати як базові ІТ (гіпертекстові, мультимедійні, телекомунікаційні, технології програмування, баз даних, захисту інформації тощо), так і спеціальні ІТ (бібліографічні, архівні, видавничі, музейні, науково-аналітичні, рекламні та ін.) [58, с. 149].

Зараз можемо констатувати, що бібліотеки ВНЗ України перебувають на різних стадіях опанування та впровадження НІТ; і саме це призвело до суттєвих трансформацій їх внутрішнього стану та зв'язків з оточуючим середовищем. Провідними бібліотеками ВНЗ України завдяки потужним АБІС та іншим інформаційним системам зроблено, наприклад, наступні кроки:

- комп'ютеризовано більшість внутрішніх бібліотечних технологічних процесів, опановано технологію дистанційного запозичення на основі корпоративної взаємодії бібліотек за протоколами Z 39.50;
- створено ЕК (включаючи повні ретрокаталоги або імідж-каталоги);

- запроваджено електронну книговидачу на основі штрих-кодів або RFID-міток;
- сформовано фонди електронних повнотекстових та мультимедійних документів;
- створено сайти, які забезпечують доступ до каталогів, електронних документів, передплачених ЕІР з можливостями розподіленого пошуку та замовлення електронних копій документів тощо;
- організовано діяльність ЕБ та інституційних репозитаріїв, зроблено перші кроки із створення нової електронної науково-видавничої моделі бібліотеки.

У той же час бібліотекознавці виражають стурбованість технологізацією діяльності бібліотек. Так, досліджуючи бібліотеку як складову інформаційної інфраструктури держави, І. О. Давидова ще в 2005 р. звернула увагу на те, що в Україні в процесі формування ІС переважно створюється технічна та технологічна структура на шкоду її інтелектуальній складовій [51, с. 20]. На даний час ця теза для більшості бібліотек ВНЗ держави залишається і досі актуальною. Такої ж думки щодо стану бібліотек Росії дотримується Я. Л. Шрайберг, який вважає, що російські бібліотеки зрівнялися з бібліотеками США лише в частині оволодіння комп'ютерними технологіями [246, с. 25].

Незважаючи на те, що така технологізація діяльності бібліотек взагалі-то розглядається як етап глобальної технологізації інформаційного суспільства та його інформаційно-комунікаційної підсистеми [208], науково-технологічна складова майбутньої епохи зовсім не вичерпує всього соціокультурного простору. Науковці фіксують не менш знакові події і в інтелектуальній складовій: зміни світосприйняття людини, підходів у науковому пізнанні, орієнтирів у соціокультурному житті. Культурний вимір формує узагальнений погляд на весь інформаційний спектр, який охоплює електронні, телекомунікаційні, медіа- та віртуальні технології, на їх місце і роль у житті сучасного суспільства [75, с. 109].

Спираючись на дослідження В. О. Ільганаєвої, яка вважає, що саме інформатизація призвела до розгортання соціокомунікаційних функцій

бібліотеки і поєднала в її діяльності три (документальний, інформаційний, когнітивний) рівні комунікаційних відносин, що відповідають змінам предметності праці в бібліотеках [73-75], та на положення теорії соціальних комунікацій, обґрунтоване А. В. Соколовим, щодо бібліотеки як комунікаційного каналу, який забезпечує рух документальної інформації (повідомлень) в часі і просторі [195, с.168], можна вважати, що в сучасних умовах однією з необхідних форм взаємодії в системі комунікацій ВНЗ стає електронна бібліотека.

Важливими джерелами у проведенні дослідження стосовно сучасних тенденцій та перспектив розвитку електронних форм бібліотек стали наукові напрацювання таких вітчизняних та зарубіжних учених – І. В. Агієнко, В. Армса, А. І. Земськова, Д. Кастеллі, Г. Г. Киричек, Л. Й. Костенка, О. Г. Кузьмінської, Б. Е. Ленга, О. М. Луганського, І. Г. Моргенштерна, О. С. Онищенко, П. І. Орлова, Т. П. Павлуші, Б. Розенблума, Н. В. Соколової, Д. В. Соловяненка, Р. Стюарта, С. Сунга, К. Уїтенберг, Г. В. Шемаєвої, Т. Шарон, Я. Л. Шрайберга, Т. О. Ярошенко.

Ч. Опенгейм та Д. Смітсон відзначають, що цифрова/електронна бібліотека (*digital library*) – це система інформаційних послуг, у межах якої всі інформаційні ресурси існують в електронній формі, придатній для обробки на комп'ютері, а функції отримання, збереження, захисту, поновлення, доступу та перегляду інформації здійснюються шляхом застосування цифрових технологій [287, с. 4]. Дослідники Г. Марчіоніні та Е. Фокс, розглядаючи ЕБ як інформаційну систему, що є достатньо складним комплексом (програмні, апаратні, технологічні, організаційні та інші складові), вважають, що її робота здійснюється в складно організованому контексті, що задає чотири виміри: співтовариство, технологія, послуги і зміст [280]. Множину дефініцій цього поняття підкреслюють і російські вчені А. І. Земськов, Я. Л. Шрайберг – ЕБ, цифрова бібліотека, віртуальна бібліотека, медіатека тощо [69, с. 36].

Аналіз джерельної бази з цієї проблематики доводить, що всі визначення «електронна бібліотека» мають одну основу – це керована сукупність інформації в цифровому форматі та супутні сервіси, які забезпечують пошук та доступність

інформації в мережі. Упровадження різних форм ЕБ у ВНЗ передбачає відповідну діяльність – від розробки і представлення до широкої реклами і проведення аналітичних досліджень ландшафту документальних освітньо-наукових комунікацій, що постійно змінюється.

Згідно з типологією бібліотек за рівнем інформатизації (аналогова, автоматизована і електронна/цифрова) [229, с.128] та шляхами розвитку книгозбірень вищої школи (технократичний, гуманітарний та технократично-гуманітарний) переважна більшість як вітчизняних, так і іноземних бібліотек вищої школи еволюціонують за технократично-гуманітарним напрямком і належать до автоматизованих аналогових (гібридних) бібліотек [26, с.80; 287, с.6].

В університетських бібліотеках розвинених держав світу та провідних бібліотеках ВНЗ України активно створюється технологічна база, яка містить практично повністю всі компоненти сучасної інформаційної системи. З'явилася тенденція до зменшення ролі традиційної АБІС – вона стає лише однією із багатьох рівноцінних інформаційних систем, що використовуються в бібліотеках. Це потребує нових концептуальних рішень на шляху подальшого розвитку всіх аспектів бібліотечної інформатизації. До повсякденної практики увійшли як технології генералізації інформації, її збереження, обробки, виробництва, розповсюдження та організації доступу до неї, так і інформаційно-аналітичні, інтелектуальні технології. Обов'язковим елементом сучасного ВНЗ є наявність ЕБ, інституційних/тематичних репозитаріїв, які ініціюють та організують бібліотеки, сприяючи розширенню уявлень про себе як електронну структуру закладу.

У той же час вітчизняні учені і практики бібліотечно-інформаційної сфери зауважують про необхідність подальшого розвитку інформаційно-комунікаційних відносин, активних пошуків і впровадження нових форм взаємодії. Так, Т. О. Ярошенко підкреслює, що інформаційне забезпечення науки та освіти України все ще далеке від бажаного. Дослідники і студенти держави не мають рівного доступу до знань, а вітчизняна наука все ще перебуває в певній ізоляції до світової [254]. Саме тому, з нашої точки зору, разом з філософським,

всеохопним, концептуальним осмисленням питань розвитку бібліотек як соціально-комунікаційних інституцій, комунікаційні знання потребують проведення прикладних досліджень, спрямованих на аналіз різних аспектів комунікаційних відносин у вирішенні конкретних питань бібліотечно-інформаційної діяльності. Особливо актуальним є розвиток комунікаційних моделей бібліотечної діяльності та комунікаційних відносин при впровадженні різних електронних форм бібліотек [110, 116]. Але, на жаль, з даної теми маємо в науці лише фрагментарні дослідження.

Таким чином, варто говорити не про вичерпність стратегій інформаційно-технологічних перетворень, пов'язаних з бібліотечною інформатизацією [209, с. 96], а констатувати, що сучасна ситуація в процесах інформатизації бібліотек ВНЗ України характеризується нестабільністю, відсутністю єдиного координаційного центру, перебуванням в різних стадіях інформатизації (початковому або перехідному періодах). Але в той же час діяльність провідних університетських бібліотек держави вже спрямовано на інформатизацію періоду медіатизації, яка буде відзначатися досягненням повного циклу автоматизації діяльності, появою нового якісного стану. Тобто, визначаємо цей стан з точки зору технологій, програмної підтримки організаційних структур, змістовного розкриття функцій бібліотек як елементів єдиної системи соціальних комунікацій. І така інноваційна спрямованість потужних бібліотек ВНЗ відкриває в перспективі безмежне поле діяльності з новими можливостями та обріями розвитку. Доказом цього є: пошуки нового інструментарію інтеграції різнопланових інформаційних ресурсів у web-порталі бібліотеки [94, 197]; забезпечення гнучкої конективності системи обслуговування локальних користувачів за допомогою всіх трьох можливих, у наш час, технологій: дротової (оптоволоконної або витої пари), WiFi/WiMax і мобільного зв'язку [250]; упровадження інструментарію та визначення важелів впливу в закріпленні за бібліотекою ВНЗ провідної ролі в організації інституційних репозитаріїв, видавництві наукових електронних журналів та підтримці міжнародного руху з ініціативи архівів відкритого доступу [137, 222]; консолідована інформація та

проведення бібліометричних досліджень як аналітичного інструменту оптимізації наукової роботи ВНЗ [185].

Невпинне розгортання та активізація процесів інформатизації в той же час поступово зменшують розбіжності між рівнем інформатизації бібліотек ВНЗ та рівнем розвитку системи комунікаційних технологій бібліотечно-інформаційної сфери (технологій документалізації, до складу яких входять технології реєстрації, збереження та відображення інформації в мережах знань; технологій актуалізації, що складаються зі збирання інформації, її обробки, пошуку, подання та навігації в різноманітних інформаційних системах; технологій медіації, завданням яких є забезпечення задоволення інформаційних потреб користувачів мультимедійними технологіями) [58, с. 175]. Це, у свою чергу, сприяє створенню умов зближення макрокомунікаційних моделей виробництва і сервісу в бібліотеках, що обумовлюється інтеграційними процесами в системі соціальних комунікацій суспільства.

Саме тому вважаємо, що формування внутрішнього комунікаційного середовища, яке вбиратиме внутрішні інформаційні потоки і зв'язки, що утворилися в процесі взаємодії комунікантів на основі використання інформаційних ресурсів, технологій і каналів комунікації, та інтеграція до зовнішнього комунікаційного середовища, яким виступає єдиний інформаційний освітньо-науковий Інтернет-простір (регіональний, національний, міжнародний), є основними напрямками комунікаційної діяльності бібліотек ВНЗ під впливом трансформації в умовах інформатизації.

Отже, процеси інформатизації бібліотек ВНЗ як соціально-комунікаційних структур є каталізатором формування єдиного інформаційного простору освіти і науки, дозволяючи Україні прискорити рух до єдиного інформаційно-комунікаційного простору світу.

1.2 Методи дослідження

Завдання дисертації передбачають застосування комплексу підходів і методів, що дозволяють розглядати проблему розвитку КМДБ ВНЗ та інтеграційних процесів у комунікаційному просторі сучасності.

Теоретико-методологічну основу дисертаційного дослідження склали положення теорії СК, що дозволили розглядати еволюційний розвиток бібліотек як соціокомунікаційних структур сучасного ІС [11, 22, 32, 37, 62, 73, 86, 119, 142, 147, 154, 158, 165, 170, 194, 195, 230-231, 234, 238].

Сукупність пізнавальних можливостей соціально-комунікаційного підходу дозволили простежити як соціо-комунікаційні трансформації в суспільстві радикально змінили філософію бібліотечної справи і сформували нову парадигму діяльності бібліотек. Дослідження бібліотек як комунікаційних структур базується на розробках провідних вітчизняних та зарубіжних науковців Є. Ю. Генієвої, В. М. Горового, І. О. Давидової, В. О. Ільганаєвої, А. І. Каптерова, Н. М. Кушнарєнко, М. С. Слободяника, А. В. Соколова, А. А. Соляник, А. С. Чачко, Г. В. Шемаєвої. Сучасні бібліотеки вимушені змінювати не тільки традиційні технологічні процеси, але й свій організаційний статус. Визначальною особливістю є набуття ними ознак інноваційності та інтегрованості. Це вбачається в наступних двох аспектах. З внутрішньої сторони – в інтенсивному і відносно стандартному їх технічному оснащенню на основі комплексних технологічних рішень в усіх циклах бібліотечно-бібліографічної діяльності. Із зовнішньої сторони – тісної техніко-технологічної інтеграції з іншими соціально-комунікаційними установами (бібліотеками, архівами, музеями, центрами інформації, ЗМІ, кіно-фотоіндустрією, театрами, книгарнями, службами НТІ, аналітичними центрами тощо), які сприйняли всі інновації ІКТ та основи функціонування реального і віртуального інформаційних просторів. Така інтеграція має на увазі включеність у локальні, регіональні, національні і міжнародні інформаційні мережі. Основою подальшого розгортання комунікаційної природи бібліотек в умовах інтеграції комунікаційних засобів,

каналів, форм представлення інформації на основі мультимедійних технологій є медіатизація. Зокрема, Г. В. Шемаєва підкреслює, що бібліотека розвивається в коеволюційному зв'язку із зовнішнім середовищем свого функціонування і водночас переживає внутрішні трансформації [234, 238].

Бібліотечно-інформаційні засоби надання та передачі знань, відбиваючи послідовну зміну суспільних комунікаційних систем, як передумова намітилися вже в період першої інформаційної революції, зародилися – у період другої, досягли розвитку – у період третьої і четвертої, стали трансформуватися – у період останньої. Тобто кожна інформаційна революція істотно впливає на розвиток бібліотеки, викликаючи до життя нові форми регуляції та трансляції соціального досвіду. Образ сучасної бібліотеки багатовимірний. Це є виявом діалектичності уявлень про світ у сучасній соціокультурній ситуації. Розгляд основних аспектів переходу бібліотек до умов інформаційного суспільства, звернення до генези бібліотечної діяльності дозволяє встановити, що періодизація власне бібліотечної діяльності пов'язана не з історичними епохами, а з процесом розвитку засобів надання і передачі знань як умови цивілізованого розвитку людства [75, с. 70].

Підтвердженням того, що ієрархічно організовані освітньо-наукові комунікації в ході еволюції змінюються на нові моделі, особливістю яких є можливість поєднання лінійного та нелінійного подання інформації, може слугувати функціонування сучасних бібліотек вищої школи світу. Зараз бібліотеки ВНЗ демонструють превалювання гібридних моделей діяльності, що поєднують лінійні та нелінійні комунікації з поступовим збільшенням ролі останніх у процесі розвитку інформатизації книгозбірень.

Таким чином, функціонування бібліотек як соціальних інституцій завжди обумовлювалося соціальним середовищем. У процесі свого розвитку суспільство висуває до бібліотек нові вимоги, які, у свою чергу, сприяють еволюції книгозбірень. Послідовність еволюційних процесів відображується в послідовності зміни КМДБ.

Соціально-генетична єдність комунікаційних процесів як у суспільстві взагалі, так і в бібліотечній сфері зокрема, що було визначено В. О. Ільганаєвою [73-76, 79], дозволили поглибити пізнання загально комунікаційних процесів у різних соціально-комунікаційних підсистемах. Соціокультурні залежності розвитку бібліотек, визначені автором, у нових умовах дозволяють продовжувати виявлення та уточнення факторів впливу на функціонування і розвиток бібліотек. Таким сучасним середовищем функціонування бібліотек, у межах нашого дослідження, є ІС. Головним фактором, що спричинив суттєві зміни в бібліотечній діяльності, стала інформатизація. Слід підкреслити, що процеси інформатизації найбільш чітко визначаються на етапах модернізації, інновації та трансформації, які стають основою трансформаційних змін бібліотечних установ у нових умовах інтеграції соціально-комунікаційної діяльності (див. п. 2.1.)

Історичне бачення бібліотеки представляє її як установу, традиційна роль якої полягає в зберіганні і передачі культурного надбання людства, зафіксованого в документах писемності, та у задоволенні визначених соціальних потреб [10, 36, 41, 200, 205, 211, 230, 236, 268]. Бібліотека як соціальна організація виникла і еволюціонувала з потреби суспільства у розвитку спілкування. А оцінки та ідеали, що є в культурі на різних етапах її становлення, визначають розвиток бібліотечних установ [75, с. 67]. Тобто, культура, еволюціонуючи, змінюючи в різні історичні епохи систему цінностей і організаційну структуру, завжди була джерелом поповнення бібліотек та безпосередньо впливала на їх подальший розвиток. Культурі притаманні властивості охоплення всієї сукупності результатів розумової та творчої діяльності, характерних для людської поведінки (наук, ідей, вірувань тощо) та убезпечення тим самим суспільства від розпаду. Культура існує за умови наявності комунікації як засобу передавання думок і об'єднання елементів культури в єдине ціле. У свою чергу, еволюція соціальних комунікацій органічно пов'язана з еволюцією культури, яка визначається панівними в суспільстві нормами і засобами фіксації, збереження та розповсюдження культурних змістів.

Напрямки цих трансформацій у соціально-культурних залежностях можна представити за схемою: усна комунікація (словесна культура); документальна комунікація (книжкова культура); електронна комунікація (мультимедійна культура) [195, с. 230].

Російська дослідниця Г. Ю. Кудряшова, вивчаючи еволюцію місії бібліотек ВНЗ та її динамічну залежність від змін соціальних передумов і ціннісних пріоритетів вищого утворення, культури, суспільства, відзначає трансформацію практичних моделей діяльності бібліотеки ВНЗ на сучасному етапі [130].

За предметно-діяльнісною трансформацією В. О. Ільганаєва визначає документально-комунікаційний, інформаційно-комунікаційний та когнітивно-комунікаційний рівні діяльності бібліотек, що послідовно розвивалися внаслідок розвитку комунікаційних засобів суспільства [73, 75]. Теоретичні та практичні доповнення цього положення було зроблено в працях І. О. Давидової, Н. П. Пасмор, Г. В. Шемаєвої.

Вагомий внесок у вивчення документально-комунікаційних моделей діяльності бібліотек, пов'язаних з документальними засобами комунікації та їх суспільними функціями, внесли В. М. Баранов, Ю. А. Гриханов, С. Г. Кулешов, Н. М. Кушнарєнко, Є. О. Плешкевич, А. В. Соколов, М. С. Слободяник, А. А. Соляник, Ю. М. Столяров, Г. Н. Швецова-Водка.

Застосування системного підходу дозволило розглянути один із важливих для бібліотекознавства принципів, методологічно пов'язаного із синергетичними поглядами, – здатність системи до саморегуляції. Розвиток трактується не просто як рух від старого до нового, від нижчого до вищого, від простого до складного; розвиток є розгортанням потенційних можливостей, які існують у складно організованих системних утвореннях [165, с.7]. Синергетична теорія розвитку базується на вченні про саморозвиток живих і неживих систем, що визнає його нелінійний характер. Це означає, що в бібліотеці, як досить складно організованій системі, існує декілька альтернативних шляхів розвитку. Так, згідно з типологією бібліотек за рівнем інформатизації – аналогова, автоматизована і електронна [229], зараз можливо чітко виділити три шляхи

розвитку книгозбірень вищої школи: технократичний, гуманітарний та технократично-гуманітарний. Перший передбачає бачення бібліотек як об'єктів технічної дії і притаманний електронним бібліотекам, другий – враховує орієнтацію на вплив можливих наслідків дій людини на її розвиток і належить класичним аналоговим бібліотекам. Третій поєднує два попередніх і за рівнем інформатизації належить до автоматизованих аналогових бібліотек. Ці напрямки розвитку бібліотек передбачають формування лінійних та нелінійних комунікаційних моделей діяльності в окремій бібліотечній структурі або їх поєднання в бібліотечній системі в цілому, що забезпечує цілісність системи. Таке поєднання також наглядно демонструє багаторівневість бібліотеки як підсистеми соціальних комунікацій. Нині переважна більшість бібліотек вищої школи України та світу обрали технократично-гуманітарний шлях розвитку.

Системний аналіз наукових праць засвідчив, що інформатизація бібліотек ВНЗ України відбувається на засадах системної інтеграції, цілеспрямовано поєднуючи інформаційні проекти (технології, системи, підсистеми, компоненти, ресурси або потоки) в цілісну систему.

Процеси інформатизації залежать безпосередньо від НІТ. Бібліотеки постійно мають пристосовуватися до змін у техніко-технологічній складовій інформаційного середовища сучасності, враховуючи, що при цьому розвиток комунікаційних технологій все більше відбувається в нелінійних моделях [53]. Активне застосування в практиці роботи бібліотек вищої школи як базових ІТ (гіпертекстових, мультимедійних, телекомунікаційних, технології програмування, баз даних, захисту інформації тощо), так і спеціальних (бібліографічних, архівних, видавничих, музейних, науково-аналітичних, рекламних та ін.), потребує визначення нових комунікаційних моделей, що відповідають новим умовам їх функціонування.

Для вивчення комунікаційних процесів в роботі було застосовано модельний підхід, що передбачає можливість відтворення характеристик одного об'єкта за допомогою іншого. Моделювання було використано для розробки в нелінійній КМДБ графічної структури процесу інформатизації бібліотеки ВНЗ

(п. 2.1.). Моделювання було застосовано і при виокремленні та узагальненні сучасних організаційних форм бібліотек (нелінійних КМДБ) вищої школи світу, які сформувались у відповідності з особливостями діяльності закладів освіти і мають якийсь пріоритетний аспект розвитку, підкреслений авторами у працях.

В теорії соціальних комунікацій сформувалися різні практики побудови комунікаційних моделей, що відбивають диверсифікацію комунікаційної діяльності в суспільстві. При моделюванні СК комунікація розглядається або як дія (односторонній процес передачі сигналів без здійснення зворотного зв'язку), або як взаємодія (двосторонній процес обміну інформацією), або як комунікативний процес, в якому комуніканти по черзі і безперервно виступають в ролі джерела і отримувача інформації [73, с. 209]. Комунікаційні моделі різняться за функціями, змістом, формою, цілями та завданнями [228]. Серед структурних моделей комунікації, які по-різному виділяють як її елементи, так і зв'язок між ними, виокремлюються лінійні (механістичні) та нелінійні (немеханістичні) моделі комунікації. Лінійні моделі комунікаційного процесу, описуючи односторонній процес, представлені, передусім, дослідженнями американського вченого Гарольда Л. Лассуелла та його, так званою, формулою Лассуелла – «*Who says what to whom in which channel with what effect?*». У цій формулі кожен елемент є самостійним об'єктом аналізу комунікаційного процесу та є сукупністю перемінних (Комунікатор – Зміст – Засоби комунікації – Аудиторія – Ефект впливу) [62, с. 2]. Р. Бреддок додав до неї ще два елементи комунікаційного акту: умови, в яких відбувається комунікація, і мета, з якою говорить комунікатор. Наступною лінійною моделлю, головним завданням якої було зниження «шуму» і максимальне полегшення обміну інформацією, є модель Шеннона–Уївера [86, с. 23], що має «технічний» характер та «дистанційність». Ця модель описує п'ять функціональних факторів (джерело інформації, яке продукує повідомлення; відправник, який кодує повідомлення в сигнали; канал, який проводить це повідомлення; отримувач; мета або місце призначення) і один дисфункціональний (шум) фактори комунікаційного процесу. Поняття «шум», введене в обіг американським математиком Клодом Шенноном, пізніше стали

пов'язувати з поняттям «ентропія», що в теорії комунікації пов'язана з тими зовнішніми факторами, котрі викривлюють (перекручують) повідомлення, порушуючи при цьому його цілісність і можливість сприйняття реципієнтом [там же].

У рамках лінійних моделей розвивалася документальна комунікація. Найбільш поширеними в її розумінні, як підкреслює Г. Н. Швецова-Водка, є два підходи [231, с. 38]. Перший передбачає, що передача інформації від комунікатора до споживача здійснюється за допомогою документа, який виконує роль каналу комунікації. Інший підхід розглядає документ не як канал комунікації, а як повідомлення. Каналами передачі документів у даному випадку виступають як бібліотеки, так і інші соціально-комунікаційні інституції (архіви, музеї, органи НТІ тощо). Одностороння направленість дії в рамках лінійних моделей є її відмінною особливістю. Тобто, напрями комунікації обмежені однією площиною і відзначаються послідовністю. Лінійна модель функціонування бібліотеки характеризується традиційними для неї процесами комплектування, обробки, класифікації, збереження та поширення інформації. Лінійність документальної комунікації відповідає загальній моделі соціальної комунікації на рівні писемної культури.

Подальші дослідження Н. Вінера, М. Мак-Люена, Т. Ньюкомба, Р. О. Якобсона, де-Флюера, Ч. Осгуда і У. Шрамма розширили статичність моделі Шеннона–Уївера і додали до моделі фактор зворотного зв'язку [17, 62, 86]. Комунікація трактується як двосторонній процес зв'язку, коли і відправник, і отримувач інформації рівною мірою взаємодіють один з одним, обмінюючись повідомленнями (сигналами). Подолання спрощеного трактування комунікації як одностороннього лінійного процесу оприявлено в циркулярній моделі Осгуда–Шрамма [62, с. 4]. Її головна відмінна риса – постулювання циркулярного характеру процесу масової комунікації. Друга її відмінність полягає в тому, що, якщо К. Шеннона цікавили, передусім, канали – медіатори між комунікантом та аудиторією, то У. Шрамм і Ч. Осгуд звернули увагу на поведінку основних учасників комунікації – відправника і отримувача, головними завданнями яких є

кодування, декодування та інтерпретація повідомлень. Аналіз визначень «комунікація», проведений У. Шраммом, дозволив виділити те загальне, що їх об'єднує – існування набору інформаційних знаків: фактів, предметів, емоцій, латентних значень («беззвучна мова») [62, с. 5].

Нелінійні моделі соціальних комунікацій пов'язані з поширенням у науці ідей філософії діалогізму. Російський учений М. М. Бахтін (В. М. Волошинов) [37, с.433] у своїх дослідженнях звертає увагу на те, що: по-перше, необхідною ознакою будь-якого повідомлення є його зверненість, адресність, тобто, без адресата немає і адресанта; по-друге, будь-яке повідомлення набуває сенсу тільки в контексті, у конкретний час і в конкретному місці. Подібної думки дотримувався французький семіолог Р. Барт [11, с. 221], який вважав, що слово саме по собі не має значення, слово – це тільки можливість значення, що отримується в конкретному тексті. Більш того, кожне нове прочитання тексту створює нове значення; читач немов би пише свій власний текст наново. Ці погляди руйнують струнку і чітку, але досить примітивну картину «передачі і сприйняття» інформації в первинній моделі комунікації за К. Шенноном. Французька дослідниця Ю. Крістева, розвиваючи ідеї М. М. Бахтіна і Р. Барта, запропонувала поняття «інтертекстуальність», характерну для гіпертексту, при якому отримувач повідомлення стає його опосередкованим співавтором: будь-який текст створюється у вигляді «цитатної мозаїки», тобто, прямих або опосередкованих посилань на раніш сприйняті чужі тексти [17, с. 11]. Чилійській дослідник У. Матурана, автор ідеї консенсуальної взаємодії самоорганізувальних систем, розвиваючи ідею діалогічного характеру комунікації, бере під сумнів звичне розуміння мови та інших систем комунікації. У своїй роботі У. Матурана підкреслює, що мова – це міф, в який нам корисно вірити, а людина бачить тільки те, у що вона вірить [86, 147].

На початку XX століття, на етапі становлення соціальних комунікацій формується нелінійна транзакційна комунікаційна модель. Вона представляє соціальну комунікацію як процес одночасного відправлення та отримання повідомлень комунікаторами за участю включеного в процес посередника, який

не є кінцевим адресатом. У цій моделі ключовими складовими є формування повідомлень, взаємний обмін ними та їх інтерпретація, а також взаємозалежність цих процесів. Таким чином, формування відносин у процесі акту соціально-комунікаційної взаємодії стає відмінною рисою транзакційної моделі [73, с. 211]. Формування інтерактивної (колової) моделі пов'язане з переходом до функціонування СК на основі глобальних областей інформаційно-комунікаційних систем в 70-х роках XX століття. Поява можливостей безпосереднього зворотного зв'язку завершила процес становлення безпосередньої соціальної взаємодії в просторі соціального життя та одночасності передачі і отримання соціальної інформації. Дослідники вважають особливістю цієї моделі – моніторинг реакцій відправника і отримувача повідомлень [там же]. Колова модель, подібно до лінійної, зображує комунікацію як низку дискретних актів, що мають початок та кінець, при цьому ключовою фігурою в них є відправник повідомлення, бо саме від нього залежить реакція отримувача інформації [194].

Альтернативність комунікаційних впливів і реакцій на них стає відмінною рисою ризоматичної (ризоморфної) моделі комунікацій когнітивно-комунікаційної системи, що поєднує в собі попередні моделі в різному вигляді і обсязі та свідчить про взаємодоповнюваність, взаємозамінюваність, взаємочергування і трансформаційний потенціал комунікаційних засобів соціальної взаємодії [73, с. 212]. Ризоматична модель відображає нелінійність зв'язків багатьох сучасних комунікацій, передусім, здійснюваних за допомогою Інтернет. Так, якісна трансформація природи тексту, коли на зміну одомірному, лінійно побудованому тексту, що має визначену направленість, структуру та межі, приходить багатомірний, нелінійний електронний гіпертекст, робить маршрути навігації по ризоматичному гіпертекстовому простору глобальної мережі надзвичайно популярними та актуальними. Оскільки ризоматична модель є потоком комунікацій, в якому кожний окремий акт комунікації має не один, а множину можливих напрямків та виходів (результатів) [194], то саме це, на нашу

думку, може впливати на розподіл комунікаційних моделей діяльності бібліотек за напрямками руху повідомлень.

М. Мак-Люен, всесвітньо відомий теоретик медіа, передбачаючи перехід людства до епохи електронних комунікацій [142, с. 61], відзначав, що розвиток медійності сприяє поверненню до нелінійного мислення, нелінійного сприйняття світу, що є характерним для людини. Нині це на практиці спостерігається, наприклад, в одному з критеріїв мультимедійності – заміні лінійного тексту нелінійним гіпертекстом і виникненню багатовимірних віртуальних просторів.

Ю. Дін [55], досліджуючи процеси наукових комунікацій та вивчаючи різні комунікаційні моделі, трактує їх, спираючись на контент-аналіз джерельної бази. Систематизуючи моделі комунікації від математичної моделі Шеннона–Уївера до моделі інформаційної експертної системи, він розглядає процес наукових комунікацій під різними кутами зору, як то: учасники, засоби, бібліометричні методи. Ю. Дін виокремлює також наявні способи для вимірювання сили комунікаційних зв'язків. Так, одним з найбільш успішно застосованих дослідником Ван Рааном методів для визначення інформаційних зв'язків між документами є комбінований кластерний аналіз.

Науковим комунікаціям присвячено і дослідження А. Б. Бессонова, який розглядає сутність понять «комунікація», «комунікаційна модель», «комунікаційний процес» [17], а також їх взаємозв'язки, властивості та закономірності. На цьому підґрунті А. Б. Бессонов наводить як класичні комунікаційні моделі, так і сучасні моделі, що описують актуальні соціальні явища і процеси.

Всі ці практики моделювання інформаційно-комунікаційних зв'язків та відносин застосовувалися в бібліотекознавстві і вплинули на відтворення нових комунікаційних моделей діяльності бібліотек. Так, різні аспекти формування інформаційно-комунікаційних моделей вивчали Н. Г. Грабар, І. О. Давидова, В. П. Жукова, М. П. Коновалова, В. В. Лучанська, П. І. Орлов, Н. П. Пасмор, Г. В. Шемаєва, Я. Л. Шрайберг. Інформаційно-комунікаційні аспекти функціонування бібліотек в умовах кооперації та інтеграції діяльності на

національному, регіональному та місцевому рівнях досліджувалися Т. М. Костирко, О. Ю. Мар'їною.

Змістовний аналіз розвитку інформаційно-комунікаційних моделей в бібліотечній сфері зробила український бібліотекознавець Г. В. Шемаєва. Ґрунтуючись на інтеракціоністському підході до розгляду комунікації, який було сформульовано Т. Ньюкомбом та який полягає в баченні суб'єктів комунікації рівноправними і пов'язаними як взаємними очікуваннями та установками, так і загальним інтересом до предмета спілкування, Г. В. Шемаєва виділяє інтеракційну модель функціонування бібліотеки в системі наукової комунікації [238, с. 155]. Цей історичний тип бібліотеки виокремлюється в період комп'ютеризації і автоматизації бібліотечних процесів, переведення документів в електронну форму, організації до них доступу. Подальше еволюціонування бібліотеки, яке характеризується необхідністю посилення процесів координації та кооперації, виникненням консорціумів, зумовлює зміну інтеракційної комунікаційної моделі функціонування бібліотеки на інтеграційну. Г. В. Шемаєва, враховуючи сучасні тенденції різкого зростання застосування інтелектуальних технологій в діяльності НБ, наступною перспективною комунікаційною моделлю бібліотеки вважає аналітико-когнітивну [там же].

Авторитетний український бібліотекознавець М. С. Слободяник зауважив, що за змістовними і системними ознаками та сутнісними функціями бібліотеки ВНЗ належать до типу спеціальних наукових бібліотек, основною функцією яких є інформаційно-аналітичне забезпечення наукового та навчального процесів університету, або «забезпечення наукового пізнання, яке реалізується через кумуляцію, збереження та надання користувачам інтегрованого й систематизованого знання» [192, с. 98]. З огляду на це вважаємо за можливе застосувати визначені Г. В. Шемаєвою комунікаційні моделі функціонування бібліотек у науковому просторі до бібліотек системи вищої освіти. Ними є лінійна (заснована на лінійній структурній моделі комунікації), інтеракційна, інтеграційна, аналітико-когнітивна комунікаційні моделі функціонування бібліотек (засновані на нелінійній структурній моделі комунікації) [238, с.154].

Дослідження практик моделювання інформаційно-комунікаційних зв'язків та відносин дозволяють розглядати в дослідженні комунікаційні моделі діяльності бібліотек ВНЗ як сукупність цілеспрямованих процесів обміну основними комунікаційними предметами (документами, інформацією, знаннями) у відповідних формах, що передаються по комунікаційних каналах, відтворюються у відповідних схемах руху комунікаційними потоків та визначаються певними комунікаційними зв'язками в межах існуючих комунікаційних середовищ (згідно зі станом розвитку бібліотек ВНЗ). При цьому, комунікаційна діяльність взагалі є сукупністю окремих комунікаційних дій як елементарних актів інформаційної взаємодії, що відбуваються без зміни учасників комунікації.

Обмін інформацією в процесах комунікаційної діяльності бібліотек відбувається з використанням різної кількості елементів комунікації і відзначається розмаїттям напрямів руху повідомлень. Так, лінійна за структурою і характером модель комунікації, притаманна документально-комунікаційному рівню функціонування бібліотеки. В умовах електронних комунікацій спостерігається становлення і розвиток нелінійних КМДБ ВНЗ: інтеракційної, за характером такої, що поєднує інтерактивну і транзакційну базові моделі комунікації, та інтеграційної, за характером – ризоматичної. Ці комунікаційні моделі притаманні відповідно перехідному періоду та періоду медіатизації в процесах інформатизації бібліотек, тобто автоматизованому. Перехід бібліотек до повного автоматизованого циклу діяльності з використанням мультимедійної технології зумовлює необхідність подальшого уточнення комунікаційних моделей їх функціонування.

Кожна КМДБ передбачає формування власного комунікаційного простору (КП), який розглядається в нашому дослідженні як система різноманітних інформаційних потоків і комунікаційних зв'язків (соціальних, професійних, ділових, міжособистісних тощо), як-то: користувач – інформаційний ресурс, користувач – користувач, користувач – створювач інформаційного ресурсу, користувач – розповсюджувач інформаційного ресурсу, розповсюджувач

інформаційного ресурсу – розповсюджувач інформаційного ресурсу тощо. Ознакою КП виступає комунікаційна взаємодія між суб'єктами, що здійснюється за допомогою комунікаційних каналів передачі інформації.

Нові моделі розвитку і вдосконалення книгозбірні головною метою мають передбачення активної участі бібліотеки в підвищенні якості освітнього і науково-дослідного процесів у ВНЗ на основі удосконалення системи їх інформаційної підтримки і розширення власних інформаційно-інтелектуальних активів. Висвітлення питань формування нових моделей потребує звернення до праць теоретиків та практиків бібліотечно-інформаційної справи. Наукові та практичні доробки Н. Апшай, О. Бобрової, П. Брофі, В. Ільганаєвої, І. Давидової, В. Дригайла, Л. Костенка, І. Павлуші, А. Племнека, М. Слободяника, Д. Соловяненка, Г. Шемаєвої, Т. Ярошенко та інших допомагають дослідити розвиток процесів моделювання в умовах відсутності в Україні модельного стандарту бібліотеки вищої школи. На відміну від України, в Росії спостерігається розробка проекту «Модельный стандарт библиотеки высшего образовательного учреждения XXI века» (рос.) [182], інших проектів основних нормативних показників діяльності сучасної бібліотеки ВНЗ з урахуванням її інформатизації і активного використання електронних ресурсів. Створення моделей або моделювання в соціальних комунікаціях можливо розглядати з різних позицій: моделювання функцій, моделювання каналів, моделювання структури процесів, моделювання засобів. Відповідно до бібліотеки ВНЗ повна модель її як системи є комбінацією кількох окремих моделей, що відображають відібрані підсистеми. Її створення передбачає вирішення кількох якісно нових складових. Ними є, наприклад, розробка наступних моделей бібліотек: організаційної (структурно-функціональної), технологічної, ресурсної, фінансово-економічної. Відомо, що за рівнем інформатизації бібліотеки поділяються на три типи: аналогова (класична бібліотека з картковим каталогом), автоматизована (аналогова бібліотека, яка має ЕК) і електронна (автоматизована бібліотека, де значна частина інформації перебуває в електронному форматі) [229]. Будівництво технологічних моделей цих бібліотек, що функціонують на

базі традиційних, автоматизованих або ІКТ, мають схожий набір підсистем. Вони відрізняються змістом окремих компонентів (номенклатурою обладнання, кадровим складом, асортиментом продуктів і послуг тощо). Наприклад, інформаційні ресурси традиційних технологій представлені друкованими матеріалами, в автоматизованих технологіях представлені друковані і електронні матеріали та ЕК, на базі ІКТ представлені тільки електронні ресурси [21].

Викладені обставини обумовлюють зміну застосування КМДБ як одного з компонентів комунікаційної системи. У нашому дослідженні ми акцентуємо увагу на поєднанні лінійних та нелінійних комунікаційних моделей у гібридних бібліотеках вищої школи, що в сучасний період інформатизації є характерним для бібліотек ВНЗ України та академічних бібліотек зарубіжжя.

Сутність вимог суспільства знань до всіх інституцій полягає в спрямуванні їх діяльності на наукоємні технології. Стосовно бібліотек це означає визначення інтелектуальних інформаційних технологій стратегічним вектором їх функціонування, ідеологією їх розвитку і неодмінною умовою існування. Л. І. Костенко [126, с. 24] відзначає, що бібліотека в умовах переходу від індустріального суспільства до суспільства знань має опанувати інтегрований технологічний цикл, що включає всі наукоємні процеси обробки документальних масивів. О. М. Кобелєв у своїх дослідженнях підкреслює, що інформаційна аналітика є важливим засобом оптимізації діяльності бібліотек відповідно до нових умов соціально-комунікативної реальності [92, с. 169].

Проблему видобування знань з тексту осмислювали С. М. Брайчевський, Д. В. Ланде та Т. А. Шерепа, передбачаючи її бурхливий розвиток найближчим часом [23, 240]. Пошукові технології повинні стати більш ефективними за рахунок технологій, які об'єднують пошук та глибинний аналіз текстів, знаходження в текстах аномалій і трендів. Тільки тоді пошук інформації буде пов'язаним з її осмисленням. С. М. Брайчевський та Д. В. Ланде, досліджуючи значення візуалізації для обробки та інтерпретації результатів глибинного аналізу текстів, вбачають в цьому найбільш видатне досягнення НІТ в напрямку видобування знань. Суть полягає в тому, що ефективне представлення потокових

даних у зручній для користувача формі дозволяє безпосередньо задіяти людський інтелект, який, в остаточному рахунку, вирішить поставлену мету швидше, ніж будь-яка машина. Власне, машина і повинна представити користувачу в зручній формі те, з чим він загалом може справитися і сам [23]. При цьому, нових ознак набуває метод кластерного аналізу, який постійно використовується при відборі для отримання релевантної та пертинентної інформації в інформаційних потоках.

Застосування в дисертаційному дослідженні методу інформаційного аналізу дало змогу прослідкувати постійну залежність процесів інформатизації від НІТ, а також розглянути особливості інформатизації бібліотек ВНЗ, яка полягає в підпорядкуванні цілей і завдань бібліотечного характеру більш глобальним пріоритетам інформатизації освітньої діяльності як цілісної системи. Бібліотекознавці вважають, що актуальним є вже не вирішення протиріччя в рамках підсистеми «документ – користувач інформації», а більш загальна проблема включення всього інтелектуального потенціалу суспільства в систему документальних комунікацій та забезпечення його подальшого ефективного використання [159]. Упровадження НІТ спрямовує вектори інформатизації бібліотек ВНЗ на удосконалення технологій роботи, на моделювання та організацію як власного інформаційного простору (інформаційних ресурсів, засобів інформаційної взаємодії, інформаційної інфраструктури), так і на формування єдиного науково-інформаційного простору регіону і держави, створення інформаційних ресурсів, інтеграцію до європейського і світового ІІ. За допомогою інформаційного аналізу було також з'ясовано особливості використання бібліотеками ВНЗ каналів, засобів і форм електронної комунікації; розглянуто умови ефективності комунікації, найважливішою з яких є досягнення максимального співпадіння прийнятого повідомлення з надісланим.

У бібліотекознавчих дослідженнях метод компаративного аналізу застосовується давно і плідно [50, 60, 89, 156, 168, 184, 186, 199, 232, 237]. Визначний російський бібліотекознавець М. С. Карташов трактує порівняльний метод або аналіз наступним чином. Це «...метод з'ясування якостей або

властивостей бібліотечного об'єкта (процеса, явища) шляхом порівняння з іншими його якостями чи властивостями або з якостями (властивостями) іншого явища» (переклад наш – Т. К.) [85, с. 104]. У дисертаційному дослідженні цей метод було застосовано до праць теоретиків та практиків бібліотечно-інформаційної сфери України і світу щодо обґрунтування основних поглядів на напрямки інформатизації бібліотек вищих закладів освіти. У свою чергу, узагальнення отриманих результатів дозволило нам сформулювати низку загальних моментів щодо їх визначення, що отримало відображення в розділі 2.

Застосування методу компаративного аналізу при розгляді основних завдань кожного етапу інформатизації на прикладі бібліотек вищої школи України і США та застосування трифазної концепції Р. Веста і П. Лімана щодо поетапності процесу впровадження НІТ [278] дало можливість порівняти ці завдання і зробити певні висновки. Згідно з висновками, по-перше, провідним бібліотекам ВНЗ України вдалося скоротити розрив у частині оволодіння комп'ютерними технологіями порівняно з університетськими бібліотеками США, по-друге, бібліотеки ВНЗ України знаходяться на різних стадіях засвоєння та впровадження НІТ, що змінили їх внутрішній стан та зв'язки з оточуючим середовищем. За рівнем інформатизації їх діяльність можна поділити на періоди, за рівнем впровадження НІТ – на етапи: інформатизацію початкового періоду (етап модернізації), інформатизацію перехідного періоду (етап інновації), інформатизацію періоду медіатизації (етап трансформації). На сьогодні досліджувані бібліотеки опановують етап модернізації та етап інновації.

У сучасних умовах головним стратегічним напрямом діяльності соціокомунікаційних інститутів – бібліотек, інформаційних центрів, музеїв, архівів тощо, стає інтеграція електронних інформаційних ресурсів. ЕІР цих установ, як складова інформаційного простору, повинні увійти до національної системи ЕІР. При цьому кроки зі структуризації інформаційного мережевого простору повинні складатися з формування певного простору з достатнім рівнем, упорядкованості та адекватності вихідному простору [23]. Таким чином, тут має бути застосовано метод кластерного аналізу, суть якого полягає в поділі

множини на підмножини (кластери) за принципом подібності об'єктів в одному кластері та різниці з іншими. Тому, при розгляді в дисертаційному дослідженні нової моделі мережевої інтеграції – кластера установ освітньо-науково-культурної сфери регіону, було використано саме цей метод.

Найбільш практичним рівнем апробації методів управління є регіональний рівень організації суспільної діяльності. У дослідженні регіональний рівень використовується як емпірична база визначення учасників комунікаційного процесу в умовах інтеграції комунікаційної діяльності, моделювання процесу інформатизації бібліотек ВНЗ регіону, а також для розробки кластерної моделі мережевої інтеграції, заснованій на нелінійній комунікації.

Науковці визнають, що в умовах глобалізації джерелом конкурентноздатності регіонів стає вдале використання місцевих особливостей [34, 35, 203, 253]. Враховуючи це, особливої уваги потребує кластеризація як інноваційна технологія управління розвитком регіону та дієва основа для створення нових форм об'єднання знань. У нових економічних умовах розвиток бібліотечно-інформаційної сфери, пов'язаний із запровадженням ІКТ, уможливорює врахування теоретичних наробок та технологічних прийомів, що мають місце в інших сферах суспільного життя, насамперед – у сучасній економічній діяльності [34, 35, 43, 59, 91, 153, 169, 207, 227, 266, 285]. В умовах формування нового суспільства інтерес до кластерної концепції багато в чому пов'язаний з працями економіста Майкла Портера [169]. За його визначенням, кластер (англ. *Cluster* – скупчення) – група географічно сусідніх взаємопов'язаних компаній і зв'язаних з ними організацій, що діють у визначеній сфері (наприклад, університетів, агентств зі стандартизації, торговельних об'єднань). Ця група характеризується спільністю діяльності і взаємодоповненням один одного [там же]. Загалом українські та англійські вчені одностайно визначають поняття «кластер» як групу певних об'єктів, розташованих у безпосередній близькості один від одного [18, 288].

У рамках Європейського союзу програми підтримки кластерів розвиваються в рамках регіональної політики, політики з розвитку науки, освіти і

технологій, промислової політики [285]. Значні державні та приватні ресурси направляються, у тому числі, на розвиток середовища генерації знань – забезпечення доступності систем інформації, створення міжуніверситетських медіацентрів, наукових бібліотек, центрів колективного користування науковим обладнанням. Формування та розвиток регіональних кластерів оцінюється як важлива конкурентна перевага сучасної економіки, що забезпечує синергетичний ефект.

Найбільш успішними прикладами регіональних кластерів у різних державах є: «Силіконова долина» в США; Бенгалор в Індії; Монпельє у Франції; кластер «Біо-Долина», розташований на граничній території Франції, Німеччини, Швейцарії. Одним з перших кластерів Росії став кластер у Самарській області, що об'єднав Самарський державний аерокосмічний університет, Поволзький центр космічної геоінформатики, Інноваційно-інвестиційний фонд Самарської області, регіональний технопарк [207]. З 2010 р. в підмосковному місті Сколков розпочато створення високотехнологічного кластера – «Кремнієвої долини Росії» [160]. З 2000 р. в Україні започатковано низку проектів для розвитку кластерних структур з пріоритетних для областей напрямків розвитку науки, техніки і виробництва в декількох регіонах – Донецькому, Львівському, Хмельницькому, Автономній Республіці Крим [34, 35, 91]. З 2011 р. впровадження кластер-проекту «Транспортне машинобудування та технології перевезень» розпочато в Дніпропетровській області за участю ДНУЗТ (див. дод. І).

Бібліотечна спільнота розвинених країн, враховуючи значні переваги об'єднання та співпраці бібліотек, заснованих на НІТ, з кінця ХХ століття теж залучилася до кластеризації. Так, з 1992 р. з метою створення єдиної європейської бази даних стародруків (Hand Press Book Database) об'єдналися найбільші НБ Європи, включаючи бібліотеки вищих закладів освіти. Цей проект отримав назву «Консорціум європейських наукових бібліотек – Consortium of European Research Libraries (CERL)» [121]. Учасниками проекту з формування зведених каталогів національного і міжнародного рівнів та розширення доступу до колекцій є більше ніж 50 бібліотек, у тому числі – Російська національна

бібліотека. Однією з форм членства в CERL є кластер – група бібліотек, які мають доступ до бази даних Консорціуму під егідою однієї з найбільших наукових бібліотек регіону/держави, яка є дійсним, повноправним членом CERL [40]. В Італії з 2003 р. проект «ДЕЛОС – Збереження цифрових кластерів» (DELOS – Digital Preservation Cluster) інтегрував групу цифрових бібліотек з метою проведення досліджень в галузі збереження електронної спадщини, розробки передових технологій, методів, інструментарію і функцій електронних бібліотек [266]. З 2009 р. у Киргизстані розпочато формування освітнього кластера в бібліотечній справі, який передбачає інтеграцію освіти, науки і практики в процесі підготовки бібліотечних фахівців [227].

Будь-якої інформації щодо формування в Україні кластерів як форми інтеграції бібліотек ВНЗ зокрема, так і установ освітньо-науково-культурної сфери взагалі, в ході дослідження не знайдено.

Беручи до уваги необхідність інтенсифікації інтеграційних процесів соціально-комунікаційних інституцій регіону на базі ІКТ, вважаємо за можливе застосувати кластерну теорію в якості підґрунтя мережевої взаємодії на основі принципів: формування єдиного інформаційного простору, удосконалення бібліотечно-інформаційних процесів і технологій, формування загальної політики діяльності, підвищення професійного рівня фахівців.

Висновки до розділу 1

1. Матеріали дослідження підтверджують актуальність обраної теми в умовах ускладнення індустріального виробництва, соціального, економічного і політичного життя. Трансформаційні процеси в усіх сферах діяльності людини в умовах інформатизації призвели, з одного боку, до зростання потреб у знаннях, а з іншого – до створення нових засобів та способів задоволення цих потреб. Сучасний цивілізаційний процес характеризується тенденцією до зростання потреб в інформації і знаннях, розвитком інституцій, які ці потреби

задовольняють. Відповідно до цього та внаслідок появи нових інформаційних технологій, поширення соціально-комунікаційних структур комунікаційні процеси в суспільстві набули ознак диверсифікації.

2. Аналіз наукових праць з теми дослідження свідчить про усвідомлення бібліотечною спільнотою того факту, що інформаційне суспільство базується на досягненні відповідного рівня інформаційних технологій, організації нових соціально-комунікаційних суб'єктів (інформаційні генератори, постачальники, зберігачі інформації та знань), які мають віртуальну природу. У зв'язку з цим інформатизація визначається трансформаційними змінами в бібліотечній діяльності, її організаційно-технологічній будові і функціональному навантаженні зв'язків з середовищем, зокрема, з обслуговуваними користувачами і підсистемами суспільства та характеризується певними ознаками на різних її етапах.

3. Бібліотекознавці наголошують, що інформатизація бібліотек ВНЗ виступає основним фактором їх розвитку в системі соціальних комунікацій, характеризуючись у той же час підпорядкуванням цілей і завдань бібліотечного характеру більш глобальним пріоритетам інформатизації освітньої діяльності як цілісної системи на засадах інтеграції технологій, організаційних форм, контенту інформаційних ресурсів.

4. В бібліотеках ВНЗ України процеси інформатизації відзначаються неоднорідністю, різними рівнями інтенсивності та ефективності, що впливає на основні напрями їх комунікаційної діяльності. В провідних бібліотеках з'явилася тенденція зниження ролі традиційної АБІС – вона стає лише однією з багатьох рівноцінних інформаційних систем, що використовуються. В повсякденну практику увійшли як технології генералізації інформації, її збереження, обробки, виробництва, розповсюдження та організації доступу до неї, так і інформаційно-аналітичні, інтелектуальні технології. Обов'язковим елементом сучасного ВНЗ є наявність електронної бібліотеки, інституційного/тематичного репозитарію, які ініціюються, організовуються та керуються бібліотекою і сприяють розширенню уявлень про неї як електронну структуру вищого закладу освіти.

5. Підкреслено, що в умовах поліпредметності і поліканальності комунікаційних зв'язків сучасної бібліотечної практики головний вектор перетворень в комунікаційній діяльності бібліотек вищої школи, каталізатором якого стала інформатизація, перебуває в площині створення, організації, зберігання та використання електронних ресурсів.

6. Формування внутрішнього комунікаційного середовища, яке вбирає внутрішні інформаційні потоки і зв'язки, що утворилися в процесі взаємодії комунікантів на основі використання інформаційних ресурсів, технологій і каналів комунікації, та інтеграція до зовнішнього комунікаційного середовища, яким виступає єдиний інформаційний освітньо-науковий Інтернет-простір (регіональний, національний, міжнародний), є основними напрямками комунікаційної діяльності бібліотек ВНЗ під впливом інформатизації.

7. Якісні зміни в соціально-комунікаційній сфері освіти, науки і культури, що відбулися в останній період під впливом інформатизації, є чинниками, які й надалі ініціюватимуть еволюцію бібліотечних систем. Послідовність еволюційних процесів відображується в послідовній зміні КМДБ. Це стає особливо актуальним зараз, коли бібліотеки ВНЗ переходять на новий рівень інформатизації з використанням інформаційно-комунікаційних технологій на найвищому її рівні – медіатехнологій. При цьому бібліотека поступово набуває ознак комунікаційного центру – електронної мультимедійної бібліотеки, реалізація соціальних функцій якої відбувається за новими правилами і на основі нових моделей.

8. Дослідження комунікаційних моделей доводить, що вони можуть формуватися за різними ознаками, відображаючи диверсифікацію комунікаційної діяльності в суспільстві, послідовну появу та вдосконалення різних комунікаційних засобів та знарядь. Ієрархічно організовані лінійні комунікації в бібліотечній сфері в ході еволюції змінюються на нові моделі, особливістю яких є можливість поєднання лінійного та нелінійного подання інформації. Це підтверджується сучасним етапом розвитку бібліотек вищої школи світу, на якому переважають гібридні бібліотеки.

9. Використання сучасної соціально-комунікаційної методології та методів дослідження дозволило відтворити трансформаційні зміни в системі комунікаційних зв'язків сучасного суспільства, визначити головні риси взаємодії користувачів та бібліотеки в умовах поліпредметності і поліканальності комунікаційних зв'язків у процесі інформатизації та запропонувати розподіл комунікаційних моделей діяльності бібліотек ВНЗ за напрямками руху повідомлень у відповідних комунікаційних моделях. Ними є: 1 – лінійна; 2 – нелінійна, інтеракційна; 3 – нелінійна, інтеграційна. Це визначення моделей було покладено в основу аналізу реального комунікаційного простору бібліотек ВНЗ України в умовах інформаційного суспільства.

Запропоновано розглядати комунікаційні моделі діяльності бібліотек ВНЗ в дослідженні як сукупність цілеспрямованих процесів обміну основними комунікаційними предметами (документами, інформацією, знаннями) у відповідних формах, що передаються по комунікаційних каналах, відтворюються у відповідних схемах руху комунікаційних потоків та визначаються певними комунікаційними зв'язками в межах існуючих комунікаційних середовищ (згідно зі станом розвитку бібліотек ВНЗ).

Головні положення розділу оприлюднено в публікаціях автора [96-97, 99-100, 103, 105, 107-108, 110-112, 114-116].

РОЗДІЛ 2

ВИВЧЕННЯ СТАНУ ФУНКЦІОНУВАННЯ БІБЛІОТЕК ВНЗ УКРАЇНИ В ЄДИНІЙ КОМУНІКАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ СУСПІЛЬСТВА

2.1 Аналіз умов формування комунікаційних моделей діяльності бібліотек на базі інформатизації

Роль бібліотеки як центру комунікаційних відносин підтверджується і станом функціонування системи бібліотек ВНЗ України [77]. Динамізм перетворень у бібліотечно-інформаційній сфері вищих закладів освіти, необхідність адаптації швидко змінюваного зовнішнього середовища, загострення конкуренції на ринку освітніх послуг зумовлюють відмову від стратегічного в минулому напрямку (володіння документальними ресурсами) і переходу до цілеспрямованої діяльності, орієнтованої на гарантування доступності інформації, забезпечення користувачів інтегрованим та синтезованим інформаційним ресурсом, стимулювання до використання інформації та знань в усіх підсистемах суспільства. Функціонування бібліотеки вищої школи задається зовнішнім середовищем через суспільні підсистеми освіти, науки, культури та інформаційні потреби її користувачів.

Феномен «інформатизація бібліотек ВНЗ» як процес їх інтеграції в єдине інформаційно-освітнє середовище шляхом створення в них оптимальних умов для задоволення інформаційних потреб реальних і потенціальних членів освітньої спільноти на основі формування і використання різноманітних інформаційних ресурсів спостерігається в практиці сучасних бібліотек [60, с. 111]. Бібліотеки вищої школи вступили до нової фази поступової трансформації у бібліотечно-інформаційні центри. Такі центри зазвичай об'єднують в собі функції та сервіси традиційної бібліотеки з наданням користувачам інформації на будь-яких носіях – від паперових до телекомунікаційних. Вони забезпечують університетській спільноті вільний

доступ до глобальної мережі з метою отримання інформації для навчання та наукових досліджень. У БІЦ накопичуються і систематизуються всі види інформації, забезпечуючи цим сучасний рівень підтримки освітянських процесів. На думку Я. Л. Шрайберга, при цьому неминуче відбувається зміна основної парадигми розвитку бібліотеки ВНЗ – від накопичення інформації до надання інформації, розподіленої по віддалених місцях зберігання, у тому числі, в Інтернеті [248].

Подальший розгляд теми дослідження потребує вивчення та аналізу цих процесів у системі бібліотек вищої школи України.

В Україні бібліотечна мережа ВНЗ III-IV рівнів акредитації нараховує майже 230 бібліотек різних міністерств і відомств, методичним центром для яких є НБ імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка [81]. Дані бібліотеки згідно з Наказом Міністерства освіти та науки України № 27 з 2005 р. поділено за регіональною ознакою на 5 зон: Донецьку, Київську, Львівську, Одеську, Харківську. У свою чергу, діяльність бібліотек ВНЗ кожної області та Автономної Республіки Крим координується обласними методичними центрами з числа найбільш потужних та інноваційних бібліотек регіону: Запорізький національний технічний університет, Східноукраїнський національний університет (Луганськ), Національний університет кораблебудування (Миколаїв) тощо. Саме ці бібліотеки повинні скеровувати зусилля інших бібліотек ВНЗ області на максимальне використання новітніх технологій в обслуговуванні користувачів та організації підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців. Такі ж функції, посилені координаційною та кооперативною компонентами, притаманні тим бібліотекам, які є галузевими центрами: Вінницький національний медичний університет, Харківський національний університет внутрішніх справ тощо.

Центральні бібліотеки ВНЗ зон, областей, галузей за своїм статусом повинні бути лідерами не тільки за кількістю фондів та користувачів, але й за темпами інформатизації, проведенні бібліотекознавчих наукових досліджень та

подальшого удосконалення власного розвитку. Такі характерні особливості потребують вибору, насамперед, саме для цих бібліотек нових КМДБ.

Для визначення реального стану рівня опанування Інтернет-простору в процесах створення комунікаційних середовищ бібліотеками ВНЗ України III-IV рівнів акредитації було проаналізовано їх діяльність та діяльність окремих іноземних університетських бібліотек з організації віртуальних представництв - веб-сайтів (див. додатки К-Н). Під час дослідження встановлено, що з 222 книгозбірень бібліотечної мережі ВНЗ України III-IV рівнів акредитації за рівнем опанування Інтернет-простору 99 бібліотек можуть бути віднесені до першої групи як ті, що вже досягли певних успіхів у напрямку змін технологічного, організаційного, структурного і функціонального устрою власної діяльності (дані станом на 01.05.2011 р.). Ознакою цього є наявність власного веб-сайту, який наповнюється різноманітними БД (від бібліографічних до власно створених або придбаних повнотекстових БД). До другої групи належать бібліотеки, які тільки починають генерувати власні Інтернет-ресурси. Такі бібліотеки розміщують на веб-сайтах лише інформацію про бібліотеку та асортимент її послуг. До ЕК в цій групі бібліотек користувачі мають доступ тільки в мережі Інтранет або локальній мережі книгозбірні. До третьої групи входять ті бібліотеки, які не мають власного веб-сайту та є пасивними користувачами інформації Інтернет. Детально це можна прослідкувати на прикладі дослідження в трьох областях (див. табл. 2.1) з різних зональних бібліотечних об'єднань: Дніпропетровській, Донецькій та Запорізькій.

Таблиця 2.1

Рівень опанування Інтернет-простору бібліотеками ВНЗ

Області України	Загал. кіл-ть бібліотек ВНЗ	I гр. Кіл-ть бібліотек / % від заг. к-ті бібліотек		II гр. Кіл-ть бібліотек / % від заг. к-ті бібліотек		III гр. Кіл-ть бібліотек / % від заг. к-ті бібліотек	
		2009 р.	2011 р.	2009 р.	2011 р.	2009 р.	2011 р.
Дніпропетровська	24	3 / 12,5	5 / 20,8	9 / 37,5	12 / 50	12 / 50	7 / 29,2
Донецька	17	3 / 17,7	7 / 41,2	9 / 52,9	5 / 29,4	5 / 29,4	5 / 29,4
Запорізька	13	4 / 30,8	6 / 46,1	4 / 30,8	4 / 30,8	5 / 38,4	3 / 23,1

Обробка та аналіз результатів дослідження доводять, що позитивна динаміка рівня опанування Інтернет-простору за неповні два роки (вересень 2009 р. – травень 2011 р.) складає майже 100%; найбільш розроблені та змістовні сайти в порівняльних групах мають бібліотеки ВНЗ Запорізької області, найменш – Дніпропетровської.

Таким чином, незважаючи на повільне вбудовування бібліотек ВНЗ в інформаційні мережі та недостатньо високу (порівняно з наведеними іноземними університетськими бібліотеками) генерацію онлайнового продукту як взагалі України, так і зокрема Дніпропетровського, Донецького та Запорізького регіонів, аналіз динаміки зростання окремих показників роботи, пов'язаних з інформатизацією бібліотек, їх оцінювання та екстраполяція цих тенденцій на майбутнє, дозволяють простежити постійну та динамічну трансформацію книгозбірень в інформаційні центри закладів освіти.

На нашу думку, основними напрямками інформатизації бібліотек ВНЗ в умовах реформування вищої освіти є:

- створення умов засвоєння необхідного рівня автоматизації діяльності і входження до відповідних інформаційних мереж;
- забезпечення користувачам безперешкодного доступу до інформації;
- створення відповідної системи доступу, представлення, використання інформації в галузі освіти;
- забезпечення представництва генерованої у ВНЗ інформації в інформаційних мережах[105].

Головним чинником реалізації цих напрямів є зміна традиційних бібліотечних функцій та поява нових, які обумовлюють провідну роль бібліотек в ІС – роль виробника ЕІР та інформаційного посередника і навігатора в ІП. Але в той же час, аналіз діяльності бібліотек ВНЗ щодо формування інфотехносфери свідчить про те, що в реалізації змісту напрямків діяльності у сферах комп'ютеризації, інформатизації та соціокультурної діяльності не існує чіткого розмежування.

Реалізація напрямків інформатизації може бути досягнута в процесі вирішення низки завдань: технічних (упровадження комп'ютерної техніки і обладнання, прокладання ліній зв'язку, методики переведення традиційних видань в електронну форму, запобігання несанкціонованого доступу до фондів ЕБ, засоби зберігання електронних колекцій), технологічних (методи та методики виробничих процесів і програмно-технічних засобів; технології формування, організації, збереження, доступу, захисту, управління і використання інформаційних ресурсів), організаційно-управлінських (розробка, впровадження та управління проектами створення, реалізації та удосконалення різних видів діяльності бібліотеки), правових завдань (наприклад, дія авторського права, особливості застосування національних правових актів в умовах доступу до електронних документів іноземних користувачів), економічних, соціальних.

Незважаючи на те, що під час інформатизації бібліотеки вищої школи різних країн виконують в цілому одні й ті ж завдання, все ж в їх діях є певні розбіжності. Фахівці підкреслюють, що механізм реалізації та вибору першочергових завдань інформаційної політики в різних країнах залежить від стану економіки, високотехнологічних галузей виробництва, соціально-комунікативного сектора, рівня інформатизації, розвитку засобів зв'язку, телекомунікацій, загального соціально-культурного, політичного середовища країни [77].

У вітчизняній бібліотечній справі і в бібліотеках ВНЗ як її підсистемі спостерігається тенденція до виконання всіх бібліотечно-інформаційних робіт власними силами. Це, наприклад, стосується виконання головного завдання інформатизації на її першому етапі, автоматизації, – створення ЕК. Так, особливістю процесів автоматизованої каталогізації університетських бібліотек США є те, що вони вже на першому етапі (в 70-і рр. XX ст.) об'єднали свої зусилля у створенні ЕК і почали обмінюватися даними в корпоративних бібліотечних мережах. У нашій державі за даними дослідження «Електронні інформаційні ресурси бібліотек України», проведеного Національною

парламентською бібліотекою України у 2001 р., початок автоматизації книгозбірень припав на другу половину 80-х років ХХ століття і досяг найбільшої активності у другій половині 90-х років минулого століття [186, с. 20]. Але й досі в Україні процес уведення записів до ЕК здійснюється сепаратними зусиллями кожної окремої бібліотеки. Це знижує темпи і якість створення ЕК, спричиняє дублювання робіт і нераціональне використання фінансів. Американський бібліотекознавець С. Маккалум, відвідавши російські університетські бібліотеки, відмітила: «Мені важко зрозуміти, чому бібліотеки не обмінюються даними. В Америці таке неймовірно, тому що в бюджет комплектування входить і вартість опрацювання книги, так що без обміну даними неможливо економити кошти» (переклад наш – Т. К.) [141, с. 17.]. Ще однією відмінністю бібліотек закладів вищої освіти США від вітчизняних є їх багаторічний успішний досвід аутсорсингу, коли зовнішні провайдери виконують за контрактом певні роботи, пов'язані з бібліотечно-інформаційною сферою. Використання бібліотеками розвиненого інформаційного ринку продуктів (АБІС, комерційних ЕІР) і послуг є ефективним інструментом інформатизації.

На сьогодні бібліотеки ВНЗ України перебувають на різних стадіях засвоєння та впровадження НІТ, що змінили їх внутрішній стан та зв'язки з оточуючим середовищем. За рівнем інформатизації їх діяльність можна поділити на періоди: 1 – інформатизація початкового періоду, заснована на обмеженому впровадженні комп'ютерних техніки та технологій, АБІС; 2 – інформатизація перехідного періоду, що характеризується широкомасштабним впровадженням комп'ютерної техніки та програмних технологій, створенням бібліотечних інформаційних систем та мереж, заснованих на веб-технологіях; 3 – інформатизація періоду медіатизації, яка відзначається досягненням повного циклу автоматизованого виробництва і сервісу та в якій медіатизація є вищою формою процесу інформатизації в умовах інформаційного суспільства і переходу до суспільства знань.

Удосконалення НІТ призводить до зміни завдань, вирішуваних в процесах інформатизації. Розглянемо реалізацію завдань інформатизації, враховуючи трифазну концепцію американських учених Р. Веста (Каліфорнійський державний університет) та П. Лімана (Каліфорнійський університет у Берклі) щодо поетапності процесу впровадження НІТ [276]. На думку Р. Веста і П. Лімана, на першому етапі інформатизації – етапі модернізації, у тому чи іншому соціальному інституті виконується те, що вже робилось і раніше, але з допомогою НІТ – більш ефективно. На другому етапі інформатизації – етапі інновацій, відбувається експериментування з новими можливостями, які надають нам НІТ. Протягом третього етапу – фази трансформації, під впливом НІТ відбувається фундаментальна зміна самої природи соціального інституту, організації.

Російська дослідниця Т. В. Єрмоєнко уможливила використання даної концепції в сучасних дослідженнях і використала стадії впровадження НІТ як основу періодизації процесів інформатизації бібліотек вищої школи Росії [60, с. 148]. Враховуючи, що це дослідження проведене ще в перші роки ХХІ сторіччя, а також особливості бібліотечної інформатизації в Україні, вважаємо за можливе проведення аналогічного дослідження в українських реаліях.

Під час аналізу стану інформатизації бібліотек ВНЗ України, а також порівняно з досвідом університетських бібліотек США, спираючись на трифазну концепцію Р. Веста і П. Лімана та на дослідження досвіду роботи американських академічних бібліотек, проведених О. Башун [13], Т. Єрмоєнко [60], Р. Кроу [265], Д. Льюїсом [275], В. Лоуджі [277], Д. Соловянєнком [197], С. Сунгом [293], Я. Шрайбергом [246], нами застосовано зміст кожного етапу робіт у цьому напрямі.

Перший етап інформатизації – модернізація:

1. Бібліотеки ВНЗ України (кінець 80-х – перша половина 90-х років ХХ століття) спрямовані на виконання завдань, пов'язаних із початком автоматизації бібліотечно-інформаційних процесів. Це вбачається в тому, що в бібліотеках розпочато створення ЕК, започатковано впровадження в практику

роботи бібліотек російських програмних продуктів – АБС «Бібліотека» та «МАРК», розпочато навчання бібліотекарів для роботи в нових умовах технологізації суспільства тощо. Головні зусилля працівників було зосереджено на процесі електронної каталогізації.

2. Бібліотеки університетів США (60-70-ті роки ХХ століття) розпочали масову автоматизацію, упровадження онлайнових АБС, активне поширення комерційних програмних продуктів для бібліотек і набуття бібліотекарями досвіду використання комерційних БД, розвиток систем корпоративної онлайнової каталогізації, створення OCLC, розвиток бібліотечних консорціумів.

Таким чином, перший етап (або початковий період) інформатизації – модернізація, відбувався в порівняльних групах у різних хронологічних рамках (з відставанням України майже на 20 років). У першій фазі впровадження НІТ в обох порівняльних групах виконання завдань зі створення ЕК стало засобом модернізації процесу підтримки традиційних карткових бібліотечних каталогів.

Другий етап інформатизації – інновація:

1. Бібліотеки ВНЗ України (друга половина 90-х років ХХ століття – кінець першого десятиріччя ХХІ століття) спрямовані на виконання завдань з подальшої автоматизації внутрішніх процесів, переходу до мережових технологій, використання можливостей Інтернет/Інтранет-технологій, виходу в зовнішній простір. Це вбачається у тому, що в бібліотеках продовжуються процеси створення ЕК, розпочинаються корпоративні бібліотечні проекти за регіональною ознакою (Центрально-український корпоративний каталог – ЦУКК, корпоративне об'єднання бібліотек ВНЗ м. Миколаїв та ін.), створюються і використовуються АБС «УФД/Бібліотека» (Україна), «ІРБІС» (Росія), «LIBER» (Франція), «ALEPH» (Ізраїль), застосовуються технології Z.39-50, організуються практики доступу до іноземних ЕІР (з 1999 р. – до е-журналів видавництва «Springer» для 98 бібліотек, з 2000 р. – до БД «EBSCO», з 2002 р. – до проекту «INTAS» «Доступ до електронних журналів для вчених Нових Незалежних Держав»), опановуються з 1998 р. процеси роботи в пошукових системах Yahoo!,

ALTAVISTA, Google. З 2001-2002 рр. Інтернет стає єдиною глобальною мережею, у бібліотек з'являється можливість виходу в Інтернет.

2. Бібліотеки університетів США (80-ті роки – кінець 90-х років XX століття) переходять на повністю інтегровані АБІС, успішно вирішують завдання ретроспективної конверсії карткових каталогів в машинозчитувану форму як самими бібліотеками, так і за допомогою аутсорсингу, відкривають для користувачів онлайнові каталоги публічного доступу (Online Public Access Catalogs), упроваджують автоматизовану книговидачу, широко використовують комерційні БД журнальних статей, активно застосовують комп'ютерні мережі МБА, розповсюджують оптичні компакт-диски як нову перспективу в організації доступу до електронної інформації в бібліотеках.

Таким чином, другий етап (перехідний період) інформатизації – інновація, який відбувався у порівняльних групах у різних хронологічних рамках, позначився застосуванням НІТ в бібліотечних процесах і створенням у бібліотеках умов доступу до ЕІР для користувачів. Цей етап характеризується виникненням якісних змін у діяльності бібліотек вищої школи.

Якісні зміни в діяльності бібліотек вищих закладів освіти спричиняють їх якісне оновлення та сприяють переходу від другого етапу інформатизації – інновації до третього етапу – трансформації.

Третій етап інформатизації – трансформація:

1. Провідні бібліотеки ВНЗ України (з кінця першого десятиріччя XXI ст.) роблять перші кроки, спрямовані на виконання завдань з конструювання інтегрованих інформаційних електронних середовищ – формування ЕБ, інституційних репозитаріїв, активного створення і представлення власного інформаційного ресурсу в мережі Інтернет, організацію доступу до повних текстів в режимі віддаленого доступу. Зокрема в бібліотеках спостерігаються такі процеси: здійснюється перехід на інтегровані АБІС, які мають увесь спектр забезпечення внутрішніх технологічних завдань бібліотеки і відкриті для онлайнових інтернет-режимів; комп'ютеризовано значну частину внутрішніх бібліотечних технологічних процесів; засвоюються технології дистанційного

запозичення на основі корпоративної взаємодії бібліотек за протоколами Z39.50; створюються ЕК (включаючи повні ретрокаталоги або імідж-каталоги); поширюються корпоративні сервіси; активно формуються фонди електронних повнотекстових та мультимедійних документів; створюються сайти, які забезпечують доступ до ЕК, електронних документів, передплачених ЕІР з можливостями розподіленого пошуку та замовлення електронних копій документів; поширюється практика доступу до іноземних ЕІР: з 2008 р. – академічної освітньої мережі «УРАН» та вітчизняних наукових журналів – порталу «Наукова періодика України»; формуються ЕБ та інституційні репозитарії (стартування з 2009 р. інтеграційного проекту «UkrELib – Електронна бібліотека: Центри знань в університетах України»); зроблено перші спроби з упровадження в практику бібліотечної діяльності видання наукових е-журналів відкритого доступу; активізується використання технологій мультимедіа. З появою та розвитком платформи Web 2.0 та інтерактивного Інтернету працівники бібліотек ВНЗ опановують принципи роботи в соціальних мережах, відеосервіси You Tube, Вікіпедії, блоги та інші нові сервіси, забезпечують збереження та інформаційну безпеку ЕІР, вступають в еру мобільного Інтернету, визнають Інтернет як єдине комунікаційне середовище інформаційного суспільства.

2. Бібліотеки університетів США (з кінця 90-х років XX століття) удосконалюють конструювання інтегрованих інформаційних електронних середовищ. Насамперед це вбачається в таких процесах: орієнтації на обслуговування користувачів повними текстами в режимі віддаленого доступу (24 х 7); подальшому удосконаленню АБІС як могутньої універсальної інтегрованої системи; діяльності в академічних бібліотеках електронних резервів, служб ЕДД; зростанні передплати на е-журнали; ліцензуванні онлайн-повнотекстових БД; збільшенні кількості цифрових бібліотек; зародженні в 2001 р. Руху відкритого доступу та подальшому активному збільшенні контенту в інституційних репозитаріях; започаткуванні діяльності академічних бібліотек як компонентів нової видавничої моделі – видавців/співвидавців

університетських електронних наукових видань; інтенсивному використанні мультимедіа (технології, інформаційні продукти, поліканальне передавання інформації, соціокультурне явище); розповсюдженні проектів з активного створення власних бібліотечних соціальних мереж; застосуванні супутникових технологій, технологій Web 3.0.

Таким чином, третій період (інформатизація періоду медіатизації) відповідає етапу трансформації і має на меті досягнення стану повного циклу автоматизації бібліотечного виробництва та сервісу. Діяльність бібліотек спрямована на виконання завдань з конструювання інтегрованих гетерогенних інформаційних електронних середовищ у власних комплексних організаційно-технологічних системах – формування ЕБ, інституційних репозитаріїв, опанування діяльності бібліотеки як видавця/співвидавця електронних наукових видань закладу освіти, активного створення і представлення власних ЕІР в мережі Інтернет з використанням технологій мультимедіа, організацію доступу до повних текстів в режимі віддаленого доступу.

Керуючись тезою М. Карташова – «в бібліотечній справі можливо порівнювати лише те, що виконує одне і теж завдання, одну і ту ж функцію» (переклад наш – Т. К.) [85, с. 129], та отриманими даними щодо розвитку процесів інформатизації в бібліотеках вищої школи держави, маємо підстави стверджувати, що на сьогодні, по-перше, провідним бібліотекам ВНЗ України вдалося скоротити розрив у частині оволодіння комп'ютерними технологіями у порівнянні з університетськими бібліотеками США; по-друге, більшість бібліотек, які входять до бібліотечної мережі ВНЗ України III-IV рівнів акредитації, перебувають на етапі інновацій у процесах інформатизації (перехідний період). Саме на цьому етапі завдяки вирішенню основних завдань інформатизації перехідного періоду відбувається перетворення бібліотек у бібліотечно-інформаційні центри. Але при цьому бібліотека зберігає притаманні їй функції; вона лише змінює акценти із збереження інформації та обслуговування користувачів локальними обмеженими фондами матеріальної

інформації на організацію доступу до віддалених ресурсів через посилення аналітичних функцій [234].

У той же час вже на сьогодні частина бібліотек ВНЗ України демонструє готовність щодо початку реалізації завдань етапу трансформації (інформатизація періоду медіатизації). До таких провідних бібліотек, у першу чергу, належать 24 бібліотеки, що створили інституційні репозитарії і підтримують їх діяльність (ДНУЗТ, ДонНТУ, КП, ЛНУ, НаУКМА, СевНТУ, ХНУ та ін.) (див. дод. Ш), та низка потужних бібліотек, які надають якісний сервіс з дистанційного обслуговування користувачів завдяки сформованим ЕБ, розвиненим корпоративним зв'язкам, заснованим на віртуальній взаємодії та високій професійній свідомості бібліотечних фахівців (КНУ, ХП, НУК, ДонНУЕТ, НАУ, ОДЕУ, ПУЕТ, УАБС, ХНМУ та ін) (див. дод. К).

Поява нових напрямків та завдань інформатизації обумовлені появою нових вимог до бібліотек ВНЗ, які в умовах глобальної інформатизації суспільства стають пов'язаними із загальними інформаційними інфраструктурами: телекомунікаційними, інформаційними та обчислювальними ресурсами. Системно-інтеграційні ознаки в процесах інформатизації бібліотек ВНЗ визначають їх діяльність у формуванні комунікаційної єдності, завдяки якій відбувається реалізація суспільних функцій бібліотек у сферах документальної, інформаційної та когнітивної комунікацій.

Таким чином, за умови змін основних складових своєї діяльності, до яких традиційно належать фонди, каталоги, бібліотечно-бібліографічне та інформаційне обслуговування, методична робота, матеріально-технічна база, кадри, управління, книгозбірні ВНЗ, залишаючись елементом духовного виробництва суспільства і маючи ознаки бібліотеки як інформаційного центру, перетворюються в нові організаційно-функціональні елементи ВЗО, створюючи різні моделі виробництва та сервісу в бібліотеках.

В Україні немає модельного стандарту бібліотеки вищого закладу освіти, але сьогодні категорія «бібліотека ВНЗ» позиціонується як інтегрований інтелектуальний простір, заповнений різноманітними інформаційними

ресурсами та засобами інформаційної взаємодії [134, с. 16]. Тому є всі підстави розглядати її як головний системоутворювальний елемент, де генерується інформаційне освітньо-наукове та соціокультурне середовище закладів освіти. Пропонуємо власне бачення деяких сучасних організаційних форм бібліотек вищої школи світу, які сформувалися відповідно до особливостей діяльності ЗВО і мають якийсь пріоритетний аспект розвитку, підкреслений авторами у творах: «Бібліотека – інформаційний інтелект-центр», «Бібліотека – центр інформаційної грамотності», «Бібліотека – інформаційний ресурсний центр», «Бібліотека – інформаційний медіа-центр», «Бібліотека 2.0». При цьому слід зазначити, що КМДБ у розглянутих бібліотеках ВНЗ є або нелінійними, або гібридом (поєднанням) лінійних та нелінійних з поступовим превалюванням нелінійних комунікацій у процесі розвитку інформатизації книгозбірень.

Обґрунтування трансформаційних змін, що відбуваються під впливом інформатизації, можна доповнити досвідом функціонування та розвитку організаційної форми бібліотеки ВНЗ – «Бібліотека – інформаційний інтелект-центр», яка, на наш погляд, може бути притаманна гібридним бібліотекам [287, с. 6]. дослідницьких, регіональних або провідних галузевих університетів. Розглянемо це на прикладі НТБ Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, яка поєднує у власній діяльності лінійні та нелінійні моделі комунікації. Науково-технічна бібліотека ДНУЗТ є провідною бібліотекою України в галузі залізничного транспорту. Пройшовши етап модернізації, на сьогодні НТБ перебуває на етапі інновацій і активно готує підґрунтя для переходу до етапу трансформацій. НТБ ДНУЗТ завдяки потужній автоматизованій бібліотечно-інформаційній системі «ІРБІС 64», інформаційним системам DSpace та OJS опановано наступні кроки: комп'ютеризовано більшість внутрішніх бібліотечних технологічних процесів, включаючи технологію дистанційного запозичення на основі корпоративної взаємодії бібліотек за протоколами Z 39.50, створюється ЕК, запроваджено електронну книговидачу на основі штрих-кодування, створено сайт (<http://www.library.diit.edu.ua>) (див. дод. Н), сформовано та розвиваються

електронна бібліотека та інституційний репозитарій (<http://eadnurt.diit.edu.ua>) (див. дод. П), розпочато діяльність бібліотеки як видавця електронного наукового журналу «Антропологічні виміри філософських досліджень» (див. дод. Р). Діяльність бібліотеки, засновану на використанні медіа-технологій, технологій Web 2.0, спрямовано на надання користувачам інформаційних послуг високої якості, забезпечення оперативного обслуговування і релевантної інформації, надання сучасних видів сервісу (друкованих копій, запис інформації на електронні носії, сканування, створення презентацій, web-доступ, доступ до БД, Wi/Fi тощо), проведення бібліометричних досліджень та навчання користувачів основам інформаційної культури, організацію творчих заходів з метою спонукання користувачів до вивчення, дослідження та відкриття. Така діяльність бібліотеки дозволяє розширити межі інтелектуального розвитку студента, викладача і науковця та сприяє формуванню інтелектуальної еліти, здатної очолити, розвивати, вдосконалювати виробничі, наукові, освітні, культурні процеси регіону та країни.

Крім того, відбувається трансформація традиційного напрямку роботи бібліотеки – аналітико-синтетичної обробки документальних потоків (бібліографування, реферування, підготовка оглядово-аналітичних матеріалів), який донедавна був прерогативою інформаційних центрів, та створення власних інформаційних продуктів. Це вплинуло на впровадження нового напрямку інформаційної діяльності – консолідування інформації в напрямку залізничної галузі.

Розуміючи необхідність бібліотечної координації та кооперації, НТБ ДНУЗТ стала з 2008 р. одним із засновників та активним учасником міжрегіонального міжвідомчого проекту «Придніпровський корпоративний каталог», який нараховує вісім учасників (координатор – Дніпропетровська ОУНБ). З 2009 р. НТБ ДНУЗТ кооперує зусилля з НТБ Придніпровської державної академії будівництва і архітектури щодо створення галузевих (будівництво) інформаційних електронних продуктів. З 2010 р. НТБ ДНУЗТ є членом корпорації бібліотек України, об'єднаних агенцією «Матрикс-прес» для

аналітичного опису статей періодичний видань. Бібліотека має договори про співпрацю в напрямку обміну ЕІР з іншими бібліотеками України та Росії (див. додатки С-Ф).

Діяльність університету в напрямку отримання статусу дослідницького, його стійкий розвиток як установи інноваційного типу, що здійснює багаторівневу підготовку конкурентоздатних фахівців на базі реальної інтеграції навчального, наукового процесів та інноваційно-виробничої діяльності, використання сучасних освітніх та управлінських технологій, сприяють вибору бібліотекою такої інноваційної організаційної форми як БІЦ.

Слід зазначити, що активно розвиваючись у формі БІЦ, яка базується на нелінійної інтеракційної КМДБ, НТБ ДНУЗТ створює умови переходу до інтеграційної КМДБ дослідницького університету.

Концепція розвитку схожа з концепцією організаційної форми БІЦ притаманна університетським бібліотекам Міннесоти (США), які розглядаються як стратегічний актив вищого закладу освіти, що забезпечує інтелектуальне лідерство та екстраординарні інформаційні дослідження в напрямку поширення знань. Їхня місія – спонукання користувачів до вивчення, дослідження та відкриття через надання інформаційних ресурсів і послуг, співпрацю, експертизу [297].

Таким чином, можна стверджувати, що БІЦ є новою організаційною формою бібліотеки і, як наслідок цього, новим організаційно-функціональним елементом ВНЗ, завданням якого стає керування процесами функціонування інформаційного середовища закладу освіти через координацію документообігу і документозбереження, створення ЕІР, організацію доступу до нього, формування умов інформаційного споживання, розвитку творчих здібностей та інформаційної культури користувачів з метою забезпечення інтелектуального лідерства та екстраординарних інформаційних досліджень у напрямку поширення знань.

Поєднання у своїй діяльності лінійних та нелінійних комунікацій забезпечує розвиток організаційної форми «Бібліотека – центр інформаційної грамотності», де, враховуючи різке зростання педагогічного аспекту, бібліотека стає центром е-навчання, прослідковується в університеті Преторії в Південно-

Африканській Республіці, Каролінгському університеті в Швеції, Вінницькому державному педагогічному університеті [257, 267, 20]. Педагогічний аспект розвитку бібліотеки, обумовлений її інформатизацією, передбачає, з одного боку, навчання студентів (бакалаврів і магістрів, аспірантів і докторантів) основам інформаційної культури, з іншого, стимулює розвиток бібліотечних функцій з обслуговування користувачів. Крім того, відбувається розвиток нових форм співробітництва бібліотекарів-викладачів з ІТ-викладачами навчальних закладів. Така педагогічна діяльність бібліотеки дає суттєві матеріальні прибутки університетам. Наприклад, бібліотека Каролінгського університету Стокгольму (Швеція), організуючи курси з розвитку інформаційної культури не тільки власним студентам і докторантам, а й фахівцям медичної галузі королівства, бібліотекарям, заробляє близько 1,1 млн шведських крон на рік (це приблизно 140 тис. доларів або 1 мільйон грн) [267]. ІКТ, які використовуються в дистанційному навчанні, є Інтернет та інші телекомунікаційні засоби (інтерактивні відеозв'язок та телевізійна система). Застосування інтерактивних комунікацій (вебінарів, чатів, дискусійних форумів, засобів передачі миттєвих повідомлень тощо), які передбачають формалізовану реакцію адресата та забезпечують можливість двостороннього спілкування, є складовою дистанційного навчання. Таке поєднання інструментарію педагога і працівника бібліотечно-інформаційної сфери є свідченням посилення інтеграційного аспекту діяльності. Дані обставини уможливають через незначний час перехід організаційної форми «Бібліотека – центр інформаційної грамотності» при домінантній нині інтеракційній КМДБ до інтеграційної.

Організаційна форма «Бібліотека – інформаційний ресурсний центр», що працює в режимі 24×7, позиціонується як банк ідей та центр інформаційного забезпечення вищої освіти в деяких університетах США, Хорватії, Росії, Узбекистану [260, 282, 151, 241]. Вона ґрунтується на поєднанні в своїй діяльності лінійних та нелінійних комунікацій і, крім максимально повного доступу до власних фондів та ресурсів Інтернет, її діяльність передбачає пріоритетне виконання бібліотеками функцій інституційних репозитаріїв як

території для демонстрації всієї наукової продукції (статей, монографій, наукових тез, дисертацій, звітів про науково-дослідні роботи, препринтів та ін.) та надійного збереження банку інноваційних ідей викладачів, науковців і студентів. У той же час бібліотеками ЗВО забезпечується надання різних рівнів доступу до придбаних повнотекстових баз даних світової навчальної і наукової продукції. Дане формоутворення відзначається зниженням участі у виховній діяльності університету за рахунок збільшення підтримки наукового аспекту.

Зміна уявлень про життєвий цикл наукового дослідження та механізми розповсюдження наукової інформації, глобальна колаборація досліджень та дослідницьких ініціатив, зміна парадигми наукової комунікації обумовили популярність в Україні аналогічної з попередньою моделлю організаційної форми «Електронна бібліотека: Центри знань в університетах України» (проект ELibUkr) [254]. Це зразок інтеграційної КМДБ і, відповідно, комунікаційної єдності. Наукові бібліотеки Києво-Могилянської академії та Харківського національного університету імені В. Каразіна, які є одними з учасників даного корпоративного проекту, виступають не пасивними інституціями збереження знань, а активними учасниками процесів наукової комунікації. У той же час ці бібліотеки є також учасниками ще кількох національних та міжнародних фахових корпоративних проектів; демонструють високий рівень взаємозв'язків як з бібліотеками, так і з іншими соціокомунікаційними структурами – музеями, архівами, видавництвами, інформаційними центрами, ЗМІ. Це дає підстави відзначити гібридність даних бібліотек, розвиток в них інтеракційної КМДБ і активне формування підґрунтя для переходу до інтеграційної КМДБ.

У зв'язку з переходом провідних ВНЗ на новий рівень інформатизації з використанням ІКТ на найвищому їх рівні – медіа, поступово стає актуальною організаційна форма «Бібліотека – інформаційний медіа-центр» [9, 122, 139]. Дана форма поєднує у своїй діяльності лінійні та нелінійні комунікації, відноситься до інтеракційної КМДБ, але вже теж демонструє елементи інтеграційності зв'язків. Так, розвиненість електронних каналів і засобів, їх мультимедійність, офіційне визнання лідерства бібліотек Самарського

державного аерокосмічного університету та Владивостоцького державного університету економіки і сервісу (Росія) за темпами розвитку, сформовані творчі колективи висококваліфікованих однодумців обумовили організацію на їх базі міських інформаційно-бібліотечних, навчально-консультаційних, експертних та культурних центрів – Медіа-центрів [139]. «Бібліотека – інформаційний медіа-центр» базується на першій нелінійній КМДБ (інтеракційній). В той же час поява медіа-документів призвела до того, що, наприклад, у Франції деякі книгозбірні відмовились від назви «бібліотека» і отримали статус «медіатек». Це пов'язано з тим, що поняття «медіа» розповсюджується на всі види документів і, перш за все, на твори друку. У французьких медіатеках твори друку складають до 70% фонду; інша частина складається з аудіовізуальних та електронних документів. При цьому найбільш престижним своїм завданням медіатеки вважають залучення користувачів до читання саме друкованої книги [205, с. 352]. Наявність медіатек у структурі бібліотеки притаманна і деяким ВНЗ України, але вони не є окремими організаційними формами. Наприклад, у НБ ПУЕТ (див. дод. X) в медіатеці формуються, обробляються, зберігаються, поширюються аудіо- та відеоматеріали для викладачів і студентів, зокрема, для їх навчання, навчально-методичної діяльності та наукових досліджень [150].

Слід відмітити, що поняття «медіатека» розглядається нами і як етап у розвитку бібліотечних систем, і як організаційна форма бібліотеки (див. п. 1.1), заснована переважно на нелінійній комунікації (інтеграційна КМДБ).

Цікавою є ідея українських науковців Л. Костенка та М. Сороки щодо створення в майбутньому організаційної форми «Інфополіс», необхідність якої буде об'єктивно зумовлена домінуванням в інформаційному суспільстві документальних потоків на електронних носіях і виокремленням в бібліотечній сфері центрів – генераторів інформації [125], майбутніх розподілених сховищ знань. Інтеграційні процеси, на думку цих фахівців, будуть посилюватися із розвитком комп'ютерних мереж, і це призведе до об'єднання бібліотек та інших інститутів, які беруть участь у створенні інформаційних ресурсів, в «Інфополіси». Вважаємо, що дане формоутворення буде базуватись на інтеграційній КМДБ.

Подальшого ґрунтовного вивчення потребує і, мабуть, найобговорюваніша в світі концепція нової нелінійної КМДБ в організаційній формі «Бібліотека 2.0», заснованій на використанні технологій Web 2.0 і для кращого розуміння її складових викладена у формулі Дарлін Фічтер: $\text{Library 2.0} = (\text{книги і ресурси} + \text{люди} + \text{довіра}) \times \text{участь}$ [198, 201, 291]. Як окрема організаційна форма «Бібліотека 2.0» має місце в невеликих закордонних університетах, які обрали технократичний шлях розвитку. Система базується на повній функціональній автоматизації, створенні нового середовища, орієнтованого на користувача і належить до інтеграційної КМДБ вищої школи. Утім найбільш поширеними є її модифікації, які на сьогодні, будучи перехідними формами, дозволяють розглядати дану модель як інтеракційну в структурі гібридної бібліотеки. Це передбачає, по-перше, використання, бібліотекарями інструментів Web 2.0 (блоги, соціальні мережі тощо), сервісів, які дозволяють легко створювати, змінювати і публікувати різноманітні типи контенту (текст, аудіо, графічні та відеозображення). Дані інструменти сприяють створенню концептуально інших бібліотечних продуктів (БД, ЕК, сайтів, порталів), але не перекреслюють використання традиційних бібліотечних технологій. Нові сервіси пропонують можливості для кращого обслуговування, дозволяють користувачам (включаючи професійну спільноту) встановлювати нові форми спілкування, відносини, співпрацю. Саме так створюється нове комунікаційне середовище, орієнтоване на користувача. По-друге, концепція «Бібліотека 2.0» заснована на новій філософії, де користувач стає рівноправним учасником бібліотечно-інформаційного процесу, а інформаційний простір бібліотеки (реальний або віртуальний) змінюється на найбільш інтерактивний, об'єднаний, задовольняючий потреби як окремої особи, так і всього суспільства. Наприклад, для обслуговування студентів та науковців в Університеті Преторія (ЮАР) інформаційна стратегія бібліотеки була сформульована так, щоб оптимальне використання нових технологій було чітко сфокусовано на наданні користувачам найсучасніших послуг. Така концепція нової моделі передбачає, що «Бібліотека 2.0» – це місце, де користувачі отримують те, що вони бажають, а не те, що, на

думку бібліотекарів, вони повинні бажати від бібліотеки; відвідувачі не тільки отримують інформацію, але й створюють її самі [291].

Але при цьому слід зазначити, що технології Web 2.0, котрі ґрунтуються на принципах соціальної мережевої співпраці, колективного генерування знань та високої довіри до них, дистанційного навчання та фолксономії, притаманні будь-якій сучасній нелінійній КМДБ ВНЗ. Процеси комунікації при цьому спираються на формування спільного інформаційно-комунікаційного простору, адекватного розуміння інформації, якою обмінюються учасники процесу комунікації, використання суб'єктами комунікації єдиної системи кодування/декодування інформації, урахуванні комунікативних знань, навичок та здібностей кожного з суб'єктів комунікації.

Таким чином, простежується причинно-наслідковий зв'язок інформатизації і форм організації бібліотечної діяльності. Це дозволяє стверджувати, що та модель сучасної бібліотеки ВНЗ, яка пройшла такі етапи впровадження НІТ, як модернізація й інновація, та здійснює трансформаційні зміни, має всі ознаки інформаційного центру. Основою функціонування інформаційного центру є поєднання лінійних та нелінійних комунікацій, а комунікаційна модель діяльності визначається як інтеракційна. Бібліотечно-інформаційні центри, які базуються на інтегрованих інформаційних технологіях, дозволяють здійснювати ефективний пошук як друкованих, так і електронних документів та знань у вигляді повних текстів. А місія бібліотеки залежить від зовнішньої та внутрішньої ситуації, навколишнього середовища, пошуку нових підходів до організації основних напрямків діяльності, використання інновацій у поєднанні з практичним досвідом тощо.

Та чи інша модель бібліотеки, яка еволюціонує в гуманітарному, технократичному або технократично-гуманітарному напрямку, потребує врахування специфіки ЗВО, особливості сучасного стану процесів інформатизації в регіоні та країні, тенденції світових процесів бібліотечно-інформаційного розвитку. Окрема модель розвитку бібліотеки вищої школи передбачає свою модель інформатизації.

При розробці структури моделі інформатизації бібліотеки ВНЗ вважаємо за доцільне використання стратегічних орієнтирів її розвитку першого рівня реалізації: здійснення моніторингу відповідності інформаційних потреб читачів та інформаційних ресурсів бібліотеки; автоматизація основних технологічних процесів; формування ЕБ; опанування можливостей Інтернет-технологій; участь бібліотеки в дистанційній освіті; оновлення інформаційних продуктів і послуг; участь у корпоративних бібліотечно-інформаційних системах; підготовка бібліотекарів і читачів для роботи в електронному середовищі [4, с. 120].

Враховуючи вищезгадане, а також застосовуючи системний підхід, який передбачає розгляд будь-якого об'єкта як сукупності взаємопов'язаних елементів, яка має вхід, вихід, зв'язок із зовнішнім середовищем та зворотний зв'язок, можемо представити графічну структуру моделі інформатизації бібліотеки вищого закладу освіти на рис. 2.1. При цьому необхідно взяти до уваги, що така модель інформатизації бібліотеки, як і будь-яка інша, потребує або уточнення цілей і завдань (якщо її показники не відповідають показникам інформатизації зовнішнього середовища) і передбачає доробку моделі, або переходу на новий виток розвитку, що передбачає постановку нових цілей і завдань. У свою чергу, зміна витків розвитку передбачає послідовні зміни комунікаційних моделей діяльності бібліотеки: лінійна – інтеракційна – інтеграційна.

Під інформатизацією в даній роботі ми маємо на увазі систему цілей, завдань, засобів, технологій і результатів зміни технологічних засобів роботи з інформацією та знаннями, яка, відображаючи процес інформатизації, дозволить бібліотечно-інформаційним працівникам досліджувати розвиток процесів інформатизації в бібліотеці вищої школи, управляти ним та здійснювати прогнози на майбутнє. При цьому відбувається забезпечення спадкоємності в застосуванні традиційних, автоматизованих і інформаційно-комунікаційних технологій.

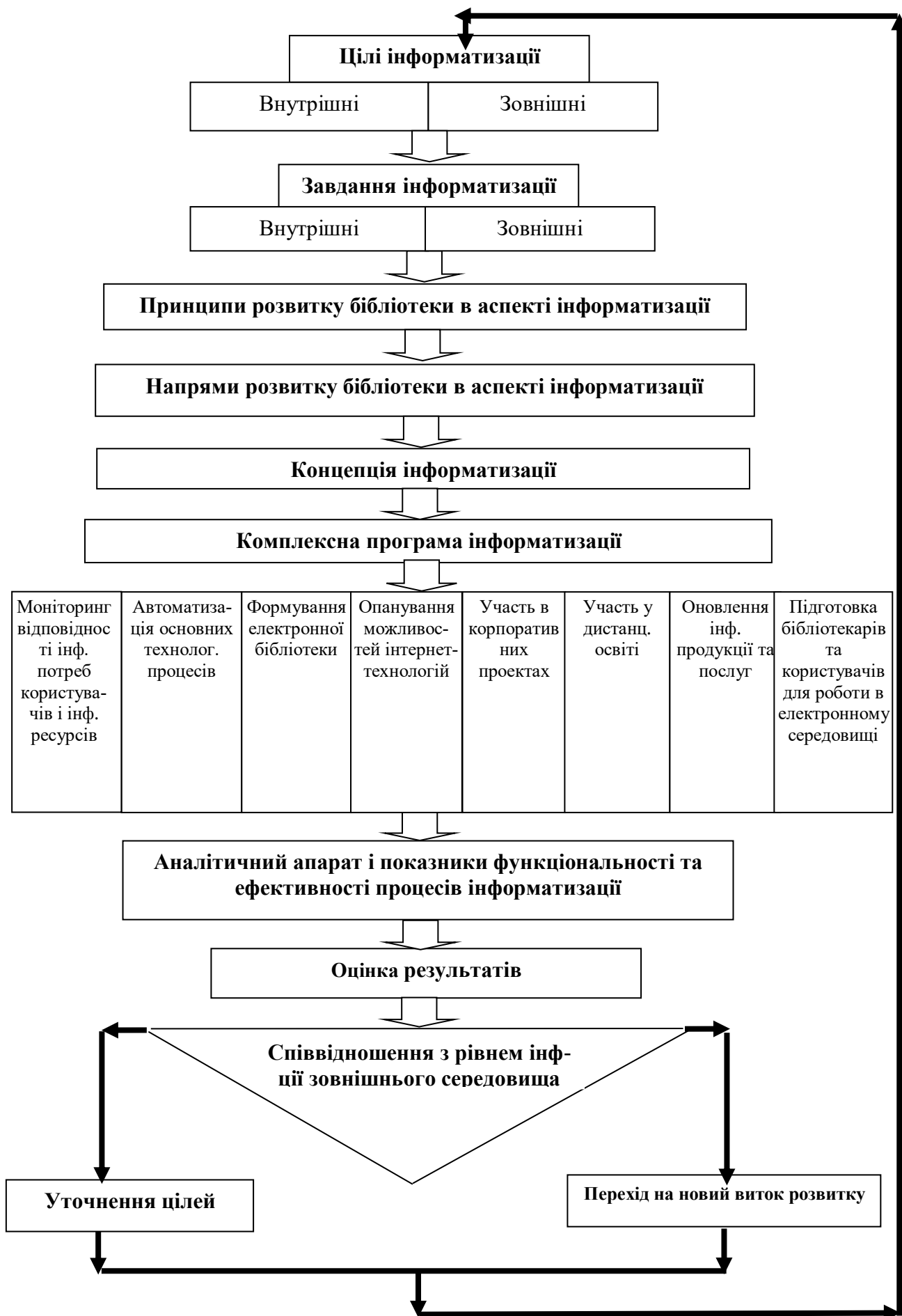

Рис. 2.1 Структура моделі інформатизації бібліотеки ВНЗ

Це є можливим, наприклад, за рахунок того, що компонентна структура ІКТ у технологічній моделі бібліотеки, яка включає технічні (апаратні та комунікаційні) і програмні засоби, інформаційні і кадрові ресурси, нормативну базу і інформаційні продукти/послуги, представлені на інформаційному ринку, зберігає зміст виробничих бібліотечних процесів, але змінює алгоритми їх реалізації [21].

При виборі структури моделі інформатизації бібліотеки ВНЗ, яка б забезпечила впровадження конкретної КМДБ, необхідними компонентами її є цілі і завдання інформатизації, при цьому як внутрішні, так і зовнішні. Тому необхідним є врахування факту залучення бібліотек ВНЗ до двох сфер діяльності – освіти та бібліотечно-інформаційної справи. Власну діяльність ці бібліотеки вибудовують з урахуванням постійних динамічних змін як у суспільстві в цілому, так і в галузі бібліотечної справи, освіти, науки, ІКТ, засобів масової комунікації тощо.

Сучасні суспільні інформаційні процеси відзначаються універсальністю. А ІКТ дозволяють цю універсальність глобалізувати. Це сприяє посиленню інтеграційних процесів і формуванню на різних рівнях організації бібліотечної діяльності сучасних системних об'єднань – бібліотечно-інформаційних комплексів.

Результати проведеного нами пілотного соціологічного дослідження «Інтеграція бібліотек ВНЗ України: сучасний стан і перспективи розвитку» (січень-березень 2010 р.) [102, 103], що охопило всі регіони держави, дають підстави стверджувати, що бібліотеки ВНЗ під впливом формування єдиного інформаційно-комунікаційного простору освіти як підсистеми національного інфопростору всіма складовими своєї діяльності інтегрують до його системної організації. На підставі отриманих даних вважаємо, що розвиток ініціатив на місцях сприяє формуванню нових інформаційно-комунікаційних стратегій, які дають можливість простежити стійке зростання інтеграції бібліотек вищої школи. При цьому постійне збільшення їх комунікативного потенціалу, який базується на активній корпоративній діяльності, забезпечує залучення максимально

великого кола учасників та необмежені обсяги інформаційних ресурсів. У той же час аналіз даних свідчить, що переважна більшість корпоративних проєктів бібліотек вищих закладів освіти реалізується на регіональному рівні.

Одним із головних результатів інформатизації у сфері освіти стало впровадження дистанційних форм навчання, які базуються на новій техніко-технологічній базі і креативних методиках навчання, та створення якісно нового комунікаційного освітнього середовища [154, 217]. Бібліотеки як компонент даного середовища реагують на ці виклики сучасності впровадженням трансформаційних змін і нових стратегій розвитку, забезпечуючи задоволення інформаційних потреб суб'єктів освітнього процесу шляхом надання доступу до інформаційних ресурсів та набуваючи при цьому якісно нової ознаки діяльності – особистісно-орієнтовного підходу. Його суть полягає у визначенні, підтримці і розвитку позитивних якостей студента і формуванні на цій основі механізму самореалізації особистості.

Саме тому, плануючи стратегію розвитку кожної бібліотеки ВНЗ, необхідно перенести акцент з безпосередніх технологічних питань впровадження і використання інформаційних технологій на проблеми організації нових форм і напрямків з формування інформаційної культури користувачів. Це підтверджується численними опитуваннями представників студентського середовища [50, 122, 156], в тому числі – соціологічного дослідження «Сучасна бібліотека ВНЗ очима студентів», проведеного нами серед молоді десяти ЗВО Дніпропетровська. Дані опитування передбачають наявність зворотного зв'язку з користувачами, що має на меті отримання об'єктивної інформації стосовно впровадження нових форм бібліотечних послуг, відзначених ефективністю, якістю, комфортністю [122].

Бібліотечно-інформаційні кадри відповідають за обслуговування користувачів і є найбільшим надбанням бібліотеки. Від фахівців бібліотечної сфери вимагається пошук, організація, управління ресурсами, розробка схем взаємодії з читачами і робота в них, що власне і є основою існування бібліотеки. Відображення саме людського фактора в організації та управлінні сучасними

бібліотеками ЗВО є наскрізною думкою у фахових працях безпосередніх учасників процесів трансформації в бібліотеках університетів України та інших держав світу [13, 20, 24-26, 56, 140, 262, 277, 296, 299, 300].

Інноваційні бібліотеки університетів, що інтегруються як в інформаційне середовище власних ВНЗ, так і в регіональний, національний та міжнародний інфопростір, постійно працюють над удосконаленням фахового рівня власних працівників. Директори університетських бібліотек [259, с. 1] та науковці бібліотечної сфери звертають увагу на те, що для сучасного професіонала-комунікатора важливою є, наприклад, теоретична рефлексія у розумінні різних форм комунікаційного середовища та компетентнісний підхід до власної діяльності, який полягає у здатності працівників бібліотек використовувати власні знання, вміння, навички, особисті якості, практичний досвід для реалізації професійної діяльності. Тому, крім розвитку корпоративної культури, культивуються такі риси фахівців, як інтелектуальність, креативність, взаємодія, товариськість, довіра, академічний нейтралітет та сконцентованість на потребах користувачів.

Якісний кадровий стан бібліотечної галузі є однією з найважливіших умов завершення інформатизації бібліотек ВНЗ та їх підготовки до роботи в умовах суспільства знань. Крім того, це є ознакою спроможності бібліотечних фахівців до сприйняття та реалізації нових комунікаційних моделей поведінки бібліотек в єдиному комунікаційному просторі сучасності.

2.2 Формування медіатек як головна умова розвитку електронних форм діяльності бібліотек ВНЗ

Характерною прикметою сучасності є паралельне застосування бібліотеками ВНЗ традиційних та електронних каналів і засобів комунікації, поєднання лінійного та нелінійного подання інформації. У той же час помітним є поступове, але невпинне домінування електронної комунікації. Бо саме завдяки

їй можна вирішити проблеми інтеграції всього інтелектуального потенціалу суспільства в систему документальних комунікацій та максимально ефективно забезпечення його подальшого використання. Все частіше бібліотеки вищої школи України як інформаційні посередники транспортування інформації і знань, розміщених в ЕІР у формі ЕК, БД, ЕБ, інституційних репозитаріїв, тематичних цифрових архівів, електронних журналів інтенсифікують пошуки та вибір комунікаційних моделей діяльності, які б сприяли багатовимірному поданню інформації та нелінійному її сприйняттю.

Бібліотеки ВНЗ України, які є центрами інтегрованого інформаційного забезпечення навчального і наукового процесів, обміну інформацією, надання інформаційних послуг, зазнали за останні роки значних еволюційних трансформацій. Вектор цих трансформацій направлений на перехід від традиційної парадигми обслуговування, заснованій на наданні документів на друкованих носіях, до парадигми інформаційної супермагістралі.

До числа основних завдань, які вирішуються на основі всіх електронних форм бібліотек ВНЗ, належать інформаційний пошук, класифікація, архівування, зберігання та кластеризація електронних документів. Метою кластеризації документів, у свою чергу, є автоматичне виокремлення семантично схожих документів серед заданої фіксованої множини документів.

Роль інтеграційних каналів електронних форм бібліотек ВНЗ виконують веб-сайти/портали, які об'єднують ЕІР та сучасні електронні форми взаємодії (вебінари, форуми, дискусійні групи, телеконференції, кабінети користувача тощо).

У той же час, при здійсненні окремих процесів в діяльності бібліотек ВНЗ, наприклад, при проектуванні та впровадженні їх електронних форм, активно застосовуються інтегровані лінійні та нелінійні (інтерактивні, транзакційні) базові моделі комунікації (телебачення, преса, радіо, Інтернет, інтерв'ю, метод фокус-груп тощо), які об'єднують визначені її види і конкретні повідомлення з метою досягнення максимальної комунікаційної взаємодії.

Прикладом даного твердження можуть слугувати сьогоднішні активні дії бібліотекарів України зі створення однієї з електронних форм бібліотек ВНЗ – інституційних репозитаріїв. Недовіра та опір науково-педагогічного персоналу та науковців закладу освіти щодо представлення власної наукової продукції в цифрових архівах відкритого доступу можуть бути послаблені або подолані співробітниками бібліотек такими способами, як: систематична публікація роз'яснювальних статей в університетських (регіональних, державних) періодичних виданнях; інформація на сайті університету та бібліотеки; виступи з доповідями на вченій раді ВНЗ, радах факультетів, науково-практичних та науково-методичних конференціях, семінарах і вебінарах; участь у прес-конференціях університетського та регіонального телебачення; проведення «круглих» столів; організація тематичних виставок; лекції студентам та аспірантам з формування основ інформаційної культури; опитування та фокус-групи; створення тематичних відеороликів тощо. Застосування цих заходів, впливаючи на університетську спільноту взагалі, впливає і на кожну особу окремо, формуючи тим самим, по-можливості, визначені (позитивні для бібліотеки) емоції і дії. У процесах комунікації відбувається формування суспільної думки університетської спільноти, тобто, стан її масової свідомості, який замикає в собі приховане або явне ставлення викладачів, науковців, студентів до цієї проблеми.

Розглянемо дане твердження на прикладі дій НТБ ДНУЗТ зі створення позитивної думки університетської спільноти щодо організації та функціонування відкритого цифрового архіву її інтелектуальної наукової творчості – інституційного репозитарію «eaDNURT» (Electronic Archive of the Dnipropetrovs'k National University of Railway Transport – <http://eadnurt.diit.edu.ua>), який було ініційовано, організовано бібліотекою та який і надалі постійно нею супроводжується (див. дод. II). При його організації протягом трьох етапів бібліотекарі застосували різні базові моделі комунікації: лінійну, інтерактивну і транзакційну.

На першому етапі (з вересня 2009 р.), який полягав у наданні загальної інформації щодо факту існування проблеми, це була лінійна комунікація. У різноманітних заходах лінійної комунікації (реklamних листівках, друкованих оголошеннях, прес-релізах, тематичних виставках – «Цифровий архів eаDNURT – брама у світовий науковий простір» і «Науковець, ти цікавий світу!», статтях в газетах «ДПТ сьогодні», «Придніпровська магістраль», інформації на сайті університету та бібліотеки, повідомленнях у теленовинах університету тощо) працівниками бібліотеки як комунікаторами були здійснені направлені дії в одну сторону без зворотного зв'язку з реципієнтами (викладачами, науковцями, студентами, фахівцям залізничної галузі України). Даний тип комунікації дав можливість отримати загальну інформацію про інституційні репозитарії, але виявився не дуже ефективним через відсутність оперативного зворотного зв'язку, що не дозволяє вносити корективи в кодування і передачу повідомлень. Бібліотекарі, застосовуючи лінійну модель комунікації, виконують активні дії, але реципієнти (спільнота університету) є пасивними приймачами інформації. Така різна активність бібліотекарів і університетської спільноти як учасників комунікаційного процесу призводить до того, що взаємодія між ними часто характеризується непорозумінням, втратою зацікавленості, втомою, роздратуванням, тобто, перервностію та непостійністю.

На другому етапі (з січня 2010 р.) формування позитивної думки університетської спільноти щодо організації університетського репозитарію до застосованої лінійної моделі комунікації було додано нелінійну інтерактивну модель комунікації. Дана модель долає однобічність лінійного зв'язку шляхом додавання зворотного зв'язку між комунікантом (бібліотекою) і реципієнтом (спільнотою університету). Така можливість двох сторін активно діяти дозволила працівникам бібліотеки і викладачам, науковцям, студентам краще адаптуватися один до одного.

Діями бібліотекарів на цьому етапі стали заходи, які передбачали як донесення повідомлення до університетської спільноти (реципієнтів), так і зворотний зв'язок з ними у вигляді запитань, полеміки, критичних зауважень від

них. Такими заходами є виступи керівництва НТБ з доповідями на вченій раді ДНУЗТ, на засіданнях науково-методичних рад десяти факультетів університету, науково-практичних та науково-методичних конференціях, проведення семінарів з дисципліни «Інтелектуальна власність» для магістрів, участь бібліотекарів у вебінарі факультету технічної кібернетики, участь у прес-конференціях університетського та регіонального телебачення, проведення «круглого» столу з аспірантами та магістрантами; анкетування у двох фокус-групах, роз'яснювальна робота серед викладачів, науковців, студентів стосовно репозитарію при видачі літератури на абонементів та в читальних залах.

Необхідно відзначити при цьому й активізацію такого напрямку соціокомунікаційної взаємодії бібліотеки та студентства як краудсорсинг. Лідери студентського самоврядування та студентського наукового товариства ДНУЗТ, беручи участь в інтерактивних заходах щодо розвитку цифрового архіву інтелектуальної продукції університету, ініціювали конкурс на кращий відеоролик на тему – «Науковець, ти цікавий світу!».

Таким чином, при застосуванні бібліотекарями НТБ ДНУЗТ інтерактивної базової моделі комунікації відбувається одноразова зміна ролей, коли кожен учасник комунікаційного акту виконує функції передавача та приймача інформації. Це дозволяє і бібліотекарям, і спільноті університету як комунікантам вносити своєчасні зміни в зміст повідомлення і форму його подавання.

Використання НТБ базової моделі комунікації – транзакційної, було розпочато бібліотекою ДНУЗТ з грудня 2010 р. Дана модель долає між комунікаторами зв'язок типу «стимул – відповідь», який лежить в основі лінійної та інтерактивної базових моделей комунікації. Так, притаманна інтерактивній моделі одноразова зміна комунікативних ролей змінюється в транзакційній моделі багаторазовим, почерговим виступом кожного з учасників в ролі комуніканта і реципієнта. Учасники комунікаційного процесу приймають і відправляють інформацію/повідомлення один одному на основі періодичного та постійно діючого зворотного зв'язку. При цьому активність учасників

комунікаційного акту може бути однаково активною. Дана мультинаправлена взаємодія, долаючи шуми, дозволяє комунікаторам швидко адаптуватися в комунікаційній ситуації і відбувається як найбільш дієва в плані взаєморозуміння. У ДНУЗТ дані відносини притаманні НТБ, науково-дослідній частині університету, рекламно-видавничому відділу, лабораторії інформаційних технологій, кафедрі інтелектуальної власності. Так, наукова-дослідна частина університету ініціювала збирання в електронному вигляді матеріалів усіх наукових і науково-практичних конференцій, які проводилися у ВНЗ протягом останніх років (2007-2011 рр.). Рекламно-видавничий відділ передає бібліотеці для розміщення в репозитарії електронні копії періодичних та продовжуваних видань, які є власністю університету. Лабораторія інформаційних технологій зацікавлена в постійних партнерських взаємовідносинах з НТБ, тому включає її у свої науково-дослідні проекти, постійно ініціює застосування на базі бібліотеки НІТ. Спільні практичні заняття та семінари викладачів кафедри інтелектуальної власності і бібліотекарів дозволяють розширити знання щодо умов поповнення бібліотечних колекцій, цифрування видань, розміщення ЕІР та користування ними. Можемо стверджувати, що саме ці учасники комунікаційного процесу вже є зацікавленими в довгострокових та взаємовигідних відносинах, заснованих на взаєморозумінні, узгодженості інтересів та інтеперабельності. Це дозволило накопичити в цифровому архіві відкритого доступу наукові статті, монографії, матеріали конференцій (у текстовому вигляді, у формі відео та презентацій), автореферати, відеофільми та відеолекції, створені спільнотю університету.

Таким чином, НТБ ДНУЗТ при створенні позитивної думки університетської спільноти щодо організації та функціонування інституційного репозитарію було застосовано три базові моделі комунікацій: лінійну, інтерактивну та транзакційну. Таке взаємодоповнення видів комунікацій дало системний ефект, який послабив негативний і посилив позитивний вплив на науковців та адміністрацію ВНЗ. Все активніше науковці, викладачі, студенти-магістри, аспіранти надають власні наукові твори для розміщення в цифровому архіві університету.

Крім того, на нашу думку, наведені етапи дій бібліотеки з ініціювання, проектування та створення репозитарію є свідченням посилення мас-медійної концепції розвитку бібліотек ВНЗ «комунікатор – зміст – засоби комунікації – аудиторія – ефект впливу» (див. п. 1.2.) [62].

Аналітичні дослідження ландшафту документальних науково-освітніх комунікацій закладів вищої освіти України і світу доводять, що основними формами (або моделями) взаємодії в їх системі нелінійних комунікацій, каталізатором розгортання яких стала інформатизація, можуть бути електронна бібліотека, інституційні/тематичні репозитарії, нова електронна науково-видавнича модель бібліотеки, медіатеки.

ЕБ сучасного ВНЗ, виступаючи як нелінійна модель комунікації, дозволяє своїм користувачам здійснювати пошук інформації у віддаленому режимі і тим самим вести діалог із джерелом та його автором, а також іншими користувачами. Тобто, комунікація, взаємодія йдуть від одного користувача до іншого і від користувача до бібліотечного працівника.

Реалізація новітніх технологій, що складає основу створення ЕБ, дає широку можливість для управління великими обсягами даних та якісного їх опрацювання. Елементами ресурсу ЕБ можна вважати комунікаційні мережі, контент, інтерфейс навігації, системне адміністрування, службу ЕДД.

Враховуючи, що ЕБ є необхідним елементом в нелінійних КМДБ, а їх діяльність відбувається в складно організованому чотиривимірному контексті (співтовариство, технологія, послуги і контент інформаційного ресурсу) [280], можливо, що саме вони на базі провідних ВНЗ можуть стати підґрунтям для формування в Україні нової інформаційної інфраструктури.

Університетське середовище є найбільш оптимальним для використання наявних і створення нових ЕІР, подальшого розвитку інформаційних і комунікаційних технологій, бо саме у ВНЗ одночасно і в різних формах, у навчанні та наукових дослідженнях створюються і використовуються сучасні ЕІР і технології.

Інформаційні ресурси ЕБ закладів вищої освіти, як правило, складаються з декількох частин, з яких переважають навчальна і наукова. Основу першої частини складають електронні підручники, навчальні посібники та навчально-методичні розробки, спрямовані на опанування студентами навчального матеріалу. До другої частини ЕБ входять електронні книги, дисертації, автореферати дисертацій, електронні журнали і окремі наукові статті, копії звітів про науково-дослідні та проектно-конструкторські роботи, матеріали теле- і відеоконференцій та інші джерела інформації, які забезпечують розширення можливостей для навчального процесу та проведення наукових досліджень.

Таким чином, структура ЕБ включає в себе повнотекстові БД і електронні колекції підрозділів ВНЗ, самостійні електронні видання, ЕК, довідковий апарат на віддалені ресурси, а також різноманітні форми бібліотечного й інформаційного обслуговування: віртуальні довідки, ЕДД, навігатори і путівники по тематично-орієнтованих повнотекстових ресурсах і ЕБ України та зарубіжжя, методичні рекомендації для роботи з БД та віддаленими ресурсами, стрічки новин, виставки нових надходжень, пошуковий апарат з використанням різних порталів (Google, Yandex, Yahoo, Rambler, Ukr.net, META, Opentext тощо) та інші сервіси.

Найбільш актуальними визнаються наступні джерела поповнення ЕБ ВНЗ: оцифрування видань; інтеграція електронних видань, що вільно зберігаються в мережі Інтернет; придбання видань на носіях інформації (CD, DVD та інших); придбання комерційних БД; отримання електронних документів від авторів (правовласників).

ЕБ ВНЗ, постійно удосконалюючи власну діяльність, пропонують нові можливості для кращого обслуговування, дозволяють користувачам (включаючи професійну спільноту) встановлювати нові форми спілкування, відносини, співпрацю. Це, передусім, технології Web 2.0. Так, використання інструментів Web 2.0 (блоги, вікі, рекомендаційні сервіси, соціальні мережі тощо) змінює концепцію діяльності бібліотек, сприяє створенню концептуально інших бібліотечних продуктів (баз даних, ЕК, сайтів, порталів). Наприклад, блоги

можуть розглядатися в практиці бібліотек як інструментарій для професійного спілкування бібліотечної спільноти, як мас-медійний ресурс новин, як механізм залучення потенційних користувачів тощо. Фото- і відеосервіси дозволяють просувати бібліотечні ресурси та сервіси в мережевому просторі. Залишаючи власні теги, коментарі, коректуючи наявні записи, користувачі переходять на новий виток відносин, тим самим сприяючи поширенню руху потоків інформації між користувачами і бібліотекою, між користувачами і користувачами, між бібліотеками і бібліотеками, між бібліотеками та іншими соціально-комунікаційними структурами.

ЕБ вищої школи, виступаючи інформаційно-комунікаційним засобом розповсюдження освітньо-наукової інформації в електронному середовищі, сприяє структурованій організації величезних масивів різнорідних навчальних та наукових видань і надає на основі використання ІКТ вільний або обмежений доступ (залежно від правових умов) до колекцій документів в електронній формі. Упровадження різних методів доступу відбувається паралельно з розвитком методів, які дають можливість користувачам засвоювати різні обсяги інформації. Тому, одним із першочергових завдань при формуванні моделей ЕБ ВНЗ, на наш погляд, є розробка засобів ідентифікації і класифікації об'єктів ЕБ, інтерфейсу запитів до її ресурсів. Тобто, стрижнем для ЕБ як форми електронної комунікації повинно стати формування інтегрованої системи документів (повнотекстових та бібліографічних), інформації про них (навігатори, путівники), а також електронних продуктів та послуг. Це сприятиме створенню нових можливостей для оперативного, повного та релевантного отримання інформації.

В Європі (університет Бринклі – 1999 р., університет Брофі і Кларка – 2001 р.) в рамках науково-дослідного проекту EQUINOX було розроблено низку індикаторів для оцінки ЕБ. Серед можливих показників якості роботи ЕБ [25, с. 163]: процент цільової аудиторії, охопленої послугами ЕБ; кількість звернень (логінів) до сервісів ЕБ – на душу населення в місяць; кількість віддалених звернень до сервісів ЕБ – на душу населення в місяць; кількість доставлених електронних документів – на душу населення в місяць; вартість одного

звернення до одного сервісу ЕБ; вартість одного електронного документа, доставленого службою ЕБ тощо.

Електронні видання, що складають фонди ЕБ, є об'єктами авторського права й охороняються законодавством України та Міжнародними конвенціями (див. дод. Щ). У той же час працівники бібліотечно-інформаційної сфери вищої школи всього світу відзначають появу проблеми балансу прав виробників і користувачів інформації, з точки зору законодавчо закріплених норм права інтелектуальної власності [1, 181]. Із розвитком НІТ та очікувань користувачів зростає привабливість електронних джерел інформації. Тому актуальним для бібліотек як захисників прав користувачів інформації стає пошук варіантів компромісу з правовласниками інформаційних об'єктів в умовах чинного законодавства з авторського права. Бібліотечне співтовариство ініціює також внесення змін до чинного законодавства з авторського права з оглядом на можливості нових технологій.

Бібліотеки ВНЗ України, які, як правило, є ініціаторами створення різних електронних форм бібліотек, проводять активні дослідження в напрямку їх формування та розвитку [4, 27, 45, 87-89, 129, 136, 159, 163, 197-198, 222, 223, 234, 254]. Так, протягом 2007-2010 рр. НТБ Національного технічного університету України КПІ (Київ) проводила наукові роботи за темою «Створення типової електронної бібліотеки ВНЗ». За цей час працівниками бібліотеки було створено низку підручників, науково-практичних посібників, збірників матеріалів науково-практичних конференцій, методичних розробок з теми дослідження. Наукові роботи, проведені в НБ Запорізького національного технічного університету, дали позитивний результат з питань задоволення потреб користувачів бібліотек ВНЗ у збільшенні обсягів доступу до електронної інформації. ЕБ, реалізована як елемент у формі сайту в основі освітнього простору ВНЗ, створює передумови для одержання ефективного співробітництва між різними учасниками освітнього процесу та створення єдиного інформаційно-освітнього середовища ВНЗ регіону. ЕБ Запорізького національного технічного університету доповнює традиційні форми та є ефективним засобом наукової

комунікації, що сприяє реалізації як індивідуального творчого потенціалу, так і наукової колективної співпраці [88]. У рамках науково-дослідної роботи «Інформатизація бібліотеки університету як чинник формування комунікаційних моделей діяльності» (НТБ ДНУЗТ) було визначено можливості, умови, стратегії та завдання реалізації комунікаційних моделей діяльності бібліотеки університету на етапах інновації і медіатизації.

Теоретики та практики бібліотечно-інформаційної сфери відзначають, що ЕБ повного циклу все ще сприймається як частина традиційної бібліотеки ВНЗ. У той же час, розвиток бібліотечної організації в умовах мультимедіа передбачає перехід локальних електронних форм бібліотечної діяльності до медіатеки, що визначає повний цикл автоматизованого виробництва та сервісу (як системи комунікаційних відносин з користувачами). Нова форма бібліотеки повністю інтегрує до комунікаційної структури ВНЗ і всієї сфери освіти.

Швидкий розвиток World Wide Web і мультимедійних технологій є підґрунтям для організації інформаційних колекцій і вектором, який визначає напрями розвитку різних електронних форм бібліотек майбутнього і еволюцію комунікаційних моделей їх діяльності, наприклад, такої інтеграційної КМДБ як «Інфополіс» (див. п. 2.1). Спираючись на дослідження А. В. Шемаєвої [238], можна прогнозувати, що домінантною одиницею комунікації «Інфополіс», як майбутнього розподіленого сховища знань, може стати окреме знання. Разом з тим, сучасні ЕБ, що є перспективними формами складних розподілених інформаційних систем, теж можна розглядати саме як пілотні різновиди цих майбутніх розподілених сховищ знання.

Так, упровадження у ВНЗ організаційної форми «Бібліотека 2.0» характеризується зміною схеми комунікації з лінійної на нелінійну. Традиційне обслуговування означає, що інформація йде в напрямку від бібліотекаря до користувача. Обслуговування користувачів «Бібліотека 2.0» передбачає, що комунікація, взаємодія йдуть від одного користувача до іншого і від користувача до бібліотекаря. Дуже важливим є і рух потоків інформації не тільки від бібліотеки до користувачів, але і від бібліотеки до бібліотеки. Науковці

відзначають незабаром появу нової модифікації моделі електронних бібліотек – «Бібліотеки 3.0», заснованої на технологіях Web 3.0 [72, с. 56]. У діяльності цієї моделі ключовим компонентом буде машина, комп'ютер, штучний інтелект. При цьому комп'ютер буде виконувати частину функцій бібліотекаря, він буде володіти часткою його інтелекту, який буде внесений в схему інформаційного обслуговування.

Наступною електронною формою бібліотек ВНЗ, розглянутих нами в дослідженні, є інституційні/тематичні репозитарії. Вони притаманні в усьому світі тільки освітнім та науковим інституціям, що створюють цифрові архіви власної наукової продукції (див. додатки П, Ц, Ш). Удосконалені та новітні види діяльності, їх функціональна взаємозалежність, багаторівневність організації е-форми дозволяють застосовувати нелінійні комунікаційні моделі її опису.

Так, Б. Розенблум, досліджуючи досвід сучасних університетських бібліотек США, відзначає появу нових функцій, притаманних електронним формам бібліотек ЗВО [181]. Однією з таких функцій є відповідальність за поширення результатів наукових досліджень, які проводяться у закладах вищої освіти. Університет у Канзасі першим у США ухвалив політику відкритого доступу до результатів наукових досліджень.

Визначальним для поширення нової моделі наукової комунікації – Будапештської ініціативи відкритого доступу, яка складається: по-перше, з відкритих електронних тематичних або інституційних репозитаріїв (чи їх сумісному представленні); по-друге, з електронних журналів відкритого доступу, став 2001 рік. З цього часу фахівці бібліотечно-інформаційної сфери активно звертаються з цього приводу до університетської спільноти. Вони наводять статистичні дані досліджень, які підтверджують, що розміщення статті в електронному форматі у відкритому доступі збільшує до 3-5 разів кількість посилань на неї в друкованому вигляді. Так, Т. О. Ярошенко, підкреслюючи провідну роль бібліотек ВНЗ у реалізації альтернативної моделі наукової комунікації, підґрунтям цього вважає запровадження наступних основних принципів відкритого доступу: доступності наукової інформації через Інтернет-

мережу та покриття всіх коштів за рахунок автора чи його інституції і потім організації безкоштовного доступу всіх охочих, а не через організацію передплати [255, с. 100].

Створення інституційних/тематичних репозитаріїв у ВНЗ України (дод. Ш) повністю відповідає тенденціям розвитку електронних форм бібліотек вищої школи Європи, про що свідчать Рекомендації Асоціації Європейських Університетів (2008), Ольвійська Хартія «Академічні свободи, університетська автономія та освіта» (2009), Проект «Електронна бібліотека України: створення Центрів знань в університетах України» (2009) та ін.

Реалізацією ідей сучасних організаційних форм бібліотек вищої школи, що містять лінійні та нелінійні комунікаційні моделі в одній бібліотечній структурі («Бібліотека – інформаційний інтелект-центр», «Бібліотека – інформаційний ресурсний центр» та ін.), заснованих на технологіях Web 2.0, в умовах ВНЗ може бути проектування та створення інституційного репозитарію як складової сучасної бібліотеки. Науковці визначають, що інституційний репозитарій – це мережевий сервіс відкритого доступу для зберігання, систематизації й управління цифровими колекціями інтелектуальних продуктів однієї чи кількох університетських спільнот та поширення цифрових матеріалів, створених інституцією чи її співробітниками [131].

Наукові розвідки та практичний досвід роботи НБ з інституційним репозитарієм НУУ «Києво-Могилянська академія» дозволили О. Бруй виділити основні особливості інституційних репозитаріїв [27]: формуються як веб-орієнтовані БД, де розміщуються лише цифрові матеріали; розміщуються лише наукові матеріали; визначаються інституційно однією чи кількома організаціями, об'єднаними в консорціум; мають кумулятивний та постійний характер (колекції записів, призначені для зберігання і надання доступу на довготривалій основі); надають вільний і відкритий доступ до матеріалів; мають можливість взаємодії з іншими системами; відповідно зібрані, впорядковані, збережені і розповсюджені виступають формою наукової комунікації.

На відміну від політематичного інституційного репозитарію, тематичний репозитарій представляє з себе цифровий архів ЕІР певної тематики, завдання якого полягає не у відображенні всієї інтелектуальної продукції установи/установ, а лише її окремої частини. Так, відкритий гуманітарний цифровий архів «Антропос» (www.anthropos.org.ua), засновниками якого є Центр гуманітарних досліджень і НБ ЛНУ за підтримки Міжнародного фонду «Відродження», свою політику вбачає у зібранні, упорядкуванні, збереженні і розповсюдженні галузевих матеріалів українських науковців, дослідних інституцій і університетських кафедр. В «Антропосі» розміщуються окремі статті, монографії, рецензії, огляди, музейно-архівні колекції, дослідницькі та культурологічні проекти, навчальні матеріали, бібліографічна продукція.

Таким чином, особливістю інституційних та тематичних репозитаріїв ВНЗ України є можливість поєднання як наукових, так і навчальних ЕІР, що є колекціями інтелектуальних продуктів спільнот закладу освіти.

Вивчення досвіду роботи бібліотек ВНЗ України засвідчує, що найбільш поширеним корпоративним проектом України у напрямку створення інституційних репозитаріїв є проект «ELibUkr – «Електронна бібліотека: Центри знань в університетах України» [254], який об'єднує 9 провідних ВНЗ України на основі програмного забезпечення відкритого коду DSpace (розробка Масачусетського інституту технологій та Х'юлед Паккард – <http://www.dspace.org/>).

Поширеність платформи DSpace в усьому світі пояснюється тим, що вона дозволяє створювати контент репозитарію з матеріалів різних типів і форматів (текстових документів, звукових та фото- та відеоматеріалів, засобів візуалізації та симуляції, дистрибутивів ПЗ, навчальних об'єктів тощо). Дана платформа забезпечує виконання трьох основних функцій: спрощення процесу поповнення сховища даних новими ресурсами та їх індексація; забезпечення полегшеного доступу до ресурсів сховища даних, їх пошуку і перегляду; забезпечення надійного довгострокового зберігання ЕІР [276].

В Україні на цьому програмному забезпеченні працюють бібліотеки таких ВНЗ як: Національний університет України «Києво-Могилянська академія», Київський національний технічний університет «Київська політехніка», Харківський національний університету імені В. Каразіна, ДНУЗТ, Львівський національний технічний університет «Львівська політехніка», Донецький національний технічний університет, Тернопільський національний технічний університет, Чернівецький національний університет тощо.

Інше програмне забезпечення, яке використовується у ВНЗ України при реалізації проектів з формування інституційних репозитаріїв – це ePrints (розробка Університету Саутгемптона, Велика Британія – <http://www.eprints.org/>). Наприклад, ця платформа є базовою для інституційних репозитаріїв Національного університету біоресурсів та природокористування України (Київ), Харківської національної академії міського господарства, Запорізького національного технічного університету. Програмне забезпечення ePrints базується на «традиційних» наукових дослідженнях, представлених у текстовій формі препринтів та постпринтів, і модель публікації наслідує традиційне друковане видавництво.

Але слід відзначити, що на сучасному етапі розвитку цифрових архівів в Україні, майже не діє один з основних варіантів наповнення сховищ даних – депонування самими вченими (самоархівування) у репозитарії власних матеріалів. Ця діяльність в державі майже стовідсотково відбувається силами бібліотекарів.

Орієнтація бібліотек сфери вищої освіти на потреби науковця-дослідника, науково-педагогічного працівника, студента-дослідника вимагає запровадження практики проведення бібліотекарями різноманітних курсів, тренінгів як з конкретних питань функціонування репозитаріїв, так і загальних питань використання НІТ, створення ЕІР та організації до них доступу. Таким чином, відбувається не тільки виконання бібліотеками ВНЗ України ролі інтегратора гетерогенних науково-освітніх інформаційних потоків закладів вищої освіти, але й посилення їх ролі як освітньо-педагогічної інституції. Університетську

спільноту вже менше цікавить бібліотека як фізичний територіально-структурний підрозділ, але вона більше, ніж в минулому, потребує бібліотекарів нового кваліфікаційного рівня, бібліотекарів-експертів, консультантів щодо створення електронних ресурсів та технологічних засобів [262, с. 338.]. В умовах трансформації засобів освітньої та наукової комунікацій орієнтація діяльності бібліотек ВНЗ на задоволення потреб університетської спільноти набуває нового значення. Особливо це вбачається у взаємодії бібліотекарів та науковців і призводить до появи бібліотечно-інформаційних фахівців нового типу. Американський науковець К. Уїтенберг [300] підкреслює в своїх дослідженнях появу нових рис фахівця академічної бібліотеки: максимальна зорієнтованість на потреби науковців як інформаційних донорів та акцепторів знань, розуміння інтелектуального багатоаспектного середовища навколо вченого та здатність до виокремлення носіїв нових знань у потоках інформації тощо. Новий бібліотечно-інформаційний фахівець здатен бути науковцем, мислити як науковці, спроможним надати реальну допомогу в процесах обміну знаннями в академічній спільноті.

Таким чином, інституційний/тематичний репозитарій як електронна форма бібліотеки ВНЗ, базована на нелінійній комунікації, шляхом створення, збереження науково-освітньої інформації (інтелектуальних активів ВНЗ) та надання до неї вільного доступу вітчизняній та міжнародній спільноті, сприяє розвитку науки і освіти України та світу. Розвиток цифрових архівів відкритого доступу спонукає українське інформаційне, наукове та освітнє товариство до активних дій та кооперації в напрямку вільного поширення інформації та доступу до наукових інформаційних ресурсів ВНЗ задля соціальної трансформації ролі науки у сучасному суспільстві.

У зв'язку з цим необхідно відзначити виникнення ще одного нового вектора діяльності університетських бібліотек у напрямку розвитку електронних наукових комунікацій – видавничу діяльність, появу, так званої «нової електронної науково-видавничої моделі» [265]. Б. Розенблум, бібліотекар відділу наукових цифрових ініціатив університету Канзасу (США), досліджуючи дану

тому, звертає увагу на поширення практики діяльності бібліотек вищої школи у створенні наукових електронних журналів [181]. Університетські бібліотеки США стають одними з видавців невеликих електронних журналів, в яких розміщуються праці окремих кафедр/факультетів, матеріалів конференцій, монографій вчених закладу. Вони надають технічну платформу, послуги редактора, аналітика, системного адміністратора, залагоджують проблеми авторського права. При цьому, бібліотека замикає на собі повний цикл циркуляції наукових публікацій у межах університетського середовища і має можливість моніторингу реакцій відправника і отримувача повідомлень, демонструючи нелінійність комунікаційних зв'язків.

Аналізуючи шведський досвід координації підтримки програм Відкритого доступу, дослідник Я. Хагерлід (Стокгольм) [221, с. 24] звертає увагу на те, що підготовка і видання електронних документів у Швеції відбувалися, головним чином, з ініціативи університетських бібліотек. Зараз ці бібліотеки держави (разом з електронним видавництвом) є видавцями університетських журналів Відкритого доступу. Частина університетів об'єдналися в консорціум, учасники якого використовували видавничу платформу DIVA (розробка Університету Уппсали). Інші – запровадили загальнодоступні варіанти такого програмного забезпечення як ePrints та DSpace. Координація розповсюдження інформації в сферах освіти і науки та забезпечення вільного доступу до інформації є місією Національної бібліотеки Швеції, яка надзвичайно активно підтримує Рух Відкритого доступу.

Під час аналітичного дослідження ландшафту науково-освітніх комунікацій провідних університетів світу, нами не знайдено жодного факту реалізації бібліотеками ВНЗ України такого напрямку електронних наукових комунікацій, як видання наукових електронних журналів. У той же час перші кроки з перенесення електронної науково-видавничої діяльності в сферу безпосередньої зацікавленості бібліотеки були зафіксовані автором в НБ Київського національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова, НТБ ДНУЗТ (дод. Р). Лідером розвитку цього напрямку в бібліотечній сфері держави

слід вважати Державну наукову сільськогосподарську бібліотеку Національної академії аграрних наук України.

Розглянуті електронні форми бібліотек ВНЗ, що виникли в результаті інформатизації освіти та інтенсивного зростання потреб вищої школи в електронних ресурсах, дозволяють сформувати схему науково-освітніх інформаційних ресурсів ЗВО (рис. 2.2), в якій ключовим елементом є бібліотека.

Це потребує від бібліотек розвитку власних стратегій щодо формування фондів, організації обслуговування користувачів, виробництва власних інформаційних продуктів, відпрацювання методик і технологій організації та управління електронними інформаційними ресурсами тощо. Дана схема наочно відображає трансформації університетських бібліотек в умовах глобальної інформатизації та переходу до європейської моделі освіти.

Рис. 2.2 Інформаційні ресурси ВНЗ

Бібліотеки ВНЗ переходять на новий рівень інформатизації із використанням ІКТ на найвищому її рівні – медіатехнологій. У зв'язку з цим можна зробити припущення щодо можливості подальшого еволюціонування бібліотечних систем, зміни етапу «Бібліотечно-інформаційний центр» наступним етапом «Медіатека» та передбачити, що в майбутньому черговою організаційною формою, яка зінтегрує всі електронні форми бібліотек ВНЗ на вищому рівні інформатизації бібліотечної діяльності в освіті, може бути медіатека (див. п. 1.1 та п. 2.1). Дана організаційна форма віднесена нами до інтеграційної КМДБ бібліотеки в системі інформаційних комунікацій ВНЗ. Ця думка ґрунтується на врахуванні сучасних тенденції різкого зростання застосування інтелектуальних і мультимедійних технологій у діяльності бібліотек ВНЗ, посилення інтеграційних процесів, заснованих на соціальному партнерстві, яке, з когнітивної точки зору, є розподіленим процесом мислення, узгоджуючи моделі майбутнього бібліотечно-інформаційного обслуговування. Мультимедійні технології, які сприяють активному формуванню інформаційного простору ВНЗ, дозволяють створити не тільки якісно нове навчально-наукове середовище, але й надають нові можливості для генерації, вилучення, підготовки та транспортування інформації та знань. Мультимедійні технології формують нове, мультимедійне сприйняття світу і нові комунікаційні відносини. Так, в умовах трансформації освіти медіатизація, яка забезпечує поєднання різних видів текстової, графічної, звукової, відеоінформації та різноманітність засобів їх створення, подання або вилучення, стає не тільки необхідним елементом традиційної освіти, але й є стрижнем віртуальної, дистанційної освіти.

При відсутності завершеної організаційної форми «Медіатека», поки що існують більш полегшені форми чи засоби збереження, обробки, пошуку та надання знань, засновані на мультимедійних технологіях, які представляють поєднання лінійних та нелінійних моделей комунікації. Сучасні електронні форми бібліотек ВНЗ, засновані на мультимедійних технологіях, пропонують своїм користувачам набагато більше послуг, ніж раніше. Наприклад, у нових мультимедійних бібліотеках користувачі виступають також і як виробники

інформації. Обробляючи інформацію, зібрану в цифровій бібліотеці, вони можуть створювати нові інформаційні об'єкти, які будуть опубліковані в цифровій бібліотеці, збагачуючи, таким чином, її зміст [263]. При цьому працівники мультимедійної бібліотеки повинні підтримувати діяльність користувачів, забезпечуючи як загальнокорисні функції – анотування, реферування чи спільна діяльність кількох вчених, так і специфічні функції, направлені на конкретну аудиторію, – обробка карт, семантичний аналіз образів, моделювання. Тобто, це послуги, які підтримують створення нових мультимедійних документів, і процеси, що забезпечують їх публікацію.

Дані обставини створюють можливість прийняття у ВНЗ принципових рішень з організації нових КМДБ, як тих, що мають слово «медіа» безпосередньо в назві організаційної форми («Бібліотека – інформаційний медіа-центр») так і тих, які в назві організаційної форми підкреслюють будь-який інший аспект діяльності («Бібліотека – інформаційний інтелект-центр», «Бібліотека – центр інформаційної грамотності», «Бібліотека – інформаційний ресурсний центр», «Бібліотека 2.0»), про що вже говори у попередньому розділі (п. 2.1).

З нашої точки зору, найбільш перспективною для дослідницьких, регіональних і крупних галузевих університетів України є організаційна форма «Бібліотека – інформаційний інтелект-центр», заснована на інтеракційній моделі нелінійної комунікації (див. п. 2.1.). Дана гібридна модель, дозволяє гармонійно функціонувати в одній бібліотечній структурі класичній моделі бібліотеки, заснованій на лінійній моделі комунікації, електронній бібліотеці, інституційному репозитарію, електронній науково-видавничій моделі бібліотеки, заснованих на нелінійній комунікації. Утім, подальший перехід бібліотеки до вищого рівня інформатизації, котрий передбачає засвоєння інтегрованого технологічного циклу обробки документальних масивів (від бібліографування до екстракції нових знань зі сховищ даних), у майбутньому зможе призвести до здійснення функціональних та структурних трансформацій і сприяти перетворенню БПЦ на медіатеку (інтеграційну КМДБ). Така точка зору

ґрунтується на дослідженнях Г. В. Шемаєвої [238] щодо розвитку бібліотеки в системі науки.

Отже, можна з упевненістю стверджувати, що виникнення і поширення електронних форм бібліотек ВНЗ має причинно-наслідковий зв'язок з процесами інформатизації і призводять до змін в комунікаційних моделях їх діяльності. Формування ЕБ, інституційних/тематичних репозитаріїв, нових електронних науково-видавничих моделей, які є електронними формами бібліотек ЗВО, виступають основою успішного впровадження сучасних освітніх та наукових технологій у ВНЗ на вищому рівні інформатизації бібліотечної діяльності в освіті. Це вбачається в запровадженні нових напрямів діяльності, пов'язаних експлуатацією НІТ: формування та підтримка сховищ даних власних ЗВО; забезпечення якісного зберігання колекцій ЕІР; створення наукових е-журналів у рамках нової науково-видавничої моделі; інтеграція гетерогенних інформаційних потоків; поширення кооперативної та корпоративної діяльності; освітньо-педагогічна діяльність у напрямку формування основ інформаційної культури користувачів та максимальної підтримки науковців ВНЗ як інформаційних донорів та акцепторів (джерел) знань.

2.3 Інтеграція бібліотек ВНЗ до соціально-комунікаційної інфраструктури суспільства на базі медіатехнологій

Питання розбудови інформаційного суспільства та його найвищої фази – суспільства знань є особливо актуальним для України. Тому серед основних завдань національної політики визначається пріоритетність науково-технічного та інноваційного розвитку держави, що потребує створення національних, галузевих і регіональних інформаційних систем, мереж, системи електронних інформаційних ресурсів, зокрема ЕІР в архівах, бібліотеках, музеях, науково-дослідних установах з визначенням вимог до збереження в електронній формі результатів наукової діяльності, забезпечення вільного доступу до них та

інтеграції в глобальний інформаційний простір [65]. Знання, які подаються в єдиному електронному середовищі, радикально змінюють і спосіб життя людей, і структуру людського суспільства. Крім того, урізноманітнення, збільшення та інтеграція ЕІР із забезпеченням до них віддаленого доступу є факторами, які сприятимуть вирішенню однієї з найактуальніших суспільно-значущих проблем – проблеми побудови колективної пам'яті [292].

Глобалізація освіти і науки породжує підвищення вимог до оперативності та якості їх інформаційного забезпечення. Це характеризується як посиленням потреб доступу спільноти ВНЗ до світових інформаційних ресурсів, так і необхідністю оперативного інтегрування результатів вітчизняних досліджень до світового ІІ, до кола уваги міжнародного освітньо-наукового співтовариства.

Стрімкий розвиток електронних каналів і засобів передачі інформації, їх мультимедійність стали чинником посилення процесів координації та кооперації, виникнення консорціумів. Інтерактивність соціальних комунікацій при цьому дає змогу використовувати різноманітні канали сприйняття інформації та сприяє найбільш ефективному засвоєнню повідомлень, поверненню до нелінійного мислення, нелінійного сприйняття світу [142, с. 61], розвитку творчих здібностей.

Саме інформатизація бібліотек стала каталізатором посилення інтеграційних процесів, що, у свою чергу, призводить до поступової зміни інтеракційної КМДБ на інтеграційну. В основі інтеграційної моделі – процеси медіатизації, пов'язані з інтеграцією ресурсів, кооперацією і координацією на умовах узгодженості взаємозв'язків між бібліотеками та між бібліотеками і структурами соціальних комунікацій [238, с. 155].

Ідея підвищення ефективності системи науково-освітнього інформаційного забезпечення студентів, науковців, науково-педагогічного складу та інших категорій користувачів за рахунок переваг інтеграції бібліотек та інформаційних установ вже успішно реалізована в багатьох розвинених державах світу. За кордоном плідно працюють більше ніж 200 міжнародних, національних та регіональних об'єднання – консорціуми, асоціації, корпорації, комп'ютерні бібліотечно-інформаційні мережі. Першою, заснованою в 1876 році, і

найбільшою асоціацією у світовому бібліотечно-інформаційному співтоваристві є Асоціація американських бібліотек (ALA). Низку асоціацій було створено ще в 40-х – 50-х роках XX століття (IATUL, CLA, IALL).

Такі міжнародні об'єднання як IATUL (Міжнародна асоціація бібліотек технічних університетів), CERL (Консорціум європейських наукових бібліотек), LIBER (Ліга наукових бібліотек Європи), EANIL (Європейська асоціація бібліотек і інформаційних служб з охорони здоров'я), OCLC, GABRIEL (Служба світової комп'ютерної мережі європейських національних бібліотек) задають напрямки та визначають основні стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери як в усьому світі взагалі, так і науково-освітніх бібліотек зокрема. При цьому пріоритетність напрямку з розробки та розвитку глобальних комп'ютерних мереж належить вищим закладам освіти США [60, с. 113].

Нова інформаційно насичена реальність характеризується впровадженням до сфери освіти і науки НІТ, засобів зв'язку, носіїв інформації, які стрімко розвиваються та удосконалюються. Активне використання їх у вищій школі покликане підвищити ефективність, доступність і якість процесів навчання. В основу інформатизації ВНЗ України закладені принципи системної інтеграції, цілеспрямовано об'єднуючи наявні або створювані інформаційні проекти (технології, системи, підсистеми, компоненти, ресурси або потоки) в цілісну систему, яка забезпечує навчальні та науково-дослідні процеси ВНЗ відповідно до сучасних вимог. Тому, на нашу думку, відносно інформатизації галузі вищої освіти і її складових – бібліотек ВНЗ, системну інтеграцію потрібно розуміти як узагальнення методів і засобів, які використовуються в автоматизованих інформаційних системах з метою створення навчальних технологій та технологій накопичення, обробки, збереження, розповсюдження та використання інформації, що забезпечують розширення кола вирішуваних завдань при зменшенні кількості типів технічних і програмних засобів інформаційно-обчислювальної техніки.

Розгортання процесів глобалізації сприяє встановленню та поширенню інформаційних зв'язків, утворенню ефективного співробітництва в сфері освіти і науки. Сучасні інтеграційні процеси, тенденції до укрупнення та об'єднання

регіональних ВНЗ в Україні (наприклад, у Дніпропетровській і Луганській областях), Росії та Білорусії мають за мету продуктивну реалізацію і розвиток конкурентних переваг університетів на ринку освітніх і науково-технічних послуг; досягнення/закріплення якісних характеристик підготовки фахівців, затребуваних господарчою практикою; підтримку і розвиток наукових шкіл, повноцінну реалізацію результатів їх діяльності на вітчизняному та світовому ринках науково-технічної продукції. Саме ці цільові вектори роблять надзвичайно актуальним завдання формування єдиної ресурсної бази інформаційного забезпечення освіти в умовах регіону, а бібліотеки ВНЗ розглядаються як особливо важлива частина освітнього, наукового та культурного регіонального простору. Це примушує бібліотеки ВНЗ активізувати пошуки свого місця в інформаційній інфраструктурі суспільства, дає поштовх до розробки нових КМДБ, які можуть різнитися за функціями, змістом, формою, цілями та завданнями. Тому питання кооперативної взаємодії, співпраці й інтеграції в єдину систему є провідними напрямками сучасного розвитку бібліотек вищої школи.

Можливості для кооперованого використання БІР на основі традиційних технологій, наприклад, на рівні регіону, обмежені економічними факторами, тому в сучасних умовах найбільш раціональним для бібліотек ВНЗ є співробітництво в галузі інформаційних технологій як у напрямку створення ресурсів, так і їх ефективного використання. Особливого значення потребує при цьому застосування медіатехнологій. Така інтеграція відбувається тільки за умов узгодження інформаційних процесів і комунікацій між ними за рахунок забезпечення інформаційно-комунікаційної взаємодії бібліотечних систем. Основою такої взаємодії є єдина нормативно-правова та організаційно-технологічна політика, яка має базуватися на загальних інтерпретаціях обставин комунікації бібліотек та на засадах взаємовпливу, взаємозалежності, планування та підпорядкування.

Світовий досвід підтверджує, що при побудові масштабної розподіленої освітньої системи будь-якого рівня лише кооперативні та корпоративні моделі

об'єднання бібліотек навчальних закладів дозволять надавати користувачам якісно нові сервісні можливості оперативного доступу до освітньо-наукових ресурсів. З метою обміну інформацією та створення єдиного ІІ університетські бібліотеки повинні сьогодні реалізовувати стратегію координації та кооперації своєї діяльності через створення корпоративних бібліотечно-інформаційних систем [163]. Таким чином, у контексті регіоналізації ВНЗ лише побудова моделей регіональної інфраструктури інформаційно-бібліотечного середовища дозволить забезпечити інформаційні потреби суб'єктів освіти. Тобто, платформою для розвитку освіти і науки в регіоні виступають корпоративні об'єднання бібліотек ВНЗ та інших бібліотечних структур, про що свідчать дослідження Т. М. Костирко, В. В. Лучанської, О. Ю. Мар'їної.

Але в той же час єдиний інформаційний освітньо-науковий простір регіону, сформований із особистих ІІ бібліотек ВНЗ як окремих об'єктів інформаційно-комунікаційної взаємодії, є частиною єдиного ІІ регіону, який, у свою чергу, – складовою національного інформаційного простору. При цьому, як вважає Чжао Лін, досліджуючи сучасні етапи розвитку національних бібліотечних систем України і Китаю [225], жорсткі суб'єктно-об'єктні зв'язки у сфері управління мережевими організаціями розпадаються і замінюються на зв'язки, що мають характер суб'єктно-суб'єктних відносин. Ієрархічний контроль здійснюється на рівні добровільно ухвалених колективних самообмежень: правил гри, специфічних тактичних принципів і очікувань від ролевих дій.

В Україні відсутня загальна статистика реалізації бібліотечних корпоративних проєктів бібліотек ВНЗ як на державному, так і на регіональному, місцевому або галузевому рівнях. Лише дослідження «Інтеграція бібліотек ВНЗ України: сучасний стан та перспективи розвитку» (січень-березень 2010 р.), що охопило практично всі регіони держави, дозволило вперше визначити рівень інтеграційних ознак, якими характеризується діяльність бібліотек вищої школи України, та вектор їх спрямування. Маючи за предмет дослідження інтеграційні процеси бібліотек ВНЗ держави на сучасному етапі розвитку соціальних комунікацій, нами було доведено, що 87,5 % від загальної кількості респондентів,

яка складає 263 бібліотеки ВНЗ III-IV рівнів акредитації, беруть участь у будь-яких корпоративних проектах. Загальна кількість проектів, заявлена респондентами, – 46; кількість установлених учасників – 204. Відзначено, що в сучасних умовах найбільш раціональним для бібліотек ВНЗ є співробітництво в галузі інформаційних технологій як у напрямку створення ресурсів, так і їх ефективного використання. При цьому мережева взаємодія бібліотек ВНЗ ґрунтується на нелінійній моделі комунікації, а саме – інтеграційній. Доведено, що більшість цих проектів реалізується на регіональному рівні, що збігається з матеріалами дослідженнями українського науковця О. Ю. Мар'їної [143, 144].

Під час дослідження встановлено, що лідерами в кількості реалізованих проектів є методичні об'єднання Києва (7 проектів) та Львівської області (7 проектів). Серед окремих ВНЗ першу сходинку посідає НБ Львівського національного університету імені І. Франка (6 проектів, у т. ч. 2 – міжнародних), другу сходинку – НТБ Національного технічного університету України КПІ (4 проекти, у т.ч. 2 – міжнародних), третю сходинку – НБ Київського національного університету імені Т. Шевченка (3 проекти, в т.ч. 1 – національний) та НТБ Харківського національного технічного університету ХПІ (3 проекти, у т.ч. 1 – міжнародний). У той же час, найчисленнішими окремими корпоративними проектами є: міжрегіональний міжвідомчий проект «Центрально-український кооперативний каталог» (13 учасників, координатор – Кіровоградська ОУНБ), міжрегіональний міжвідомчий проект «Придніпровський корпоративний каталог» (8 учасників, координатор – Дніпропетровська ОУНБ), регіональний галузевий проект «Зведений електронний каталог корпоративної бібліотечної системи сільськогосподарських бібліотек Херсонського територіального об'єднання» (7 учасників, координатор – НБ Херсонського державного аграрного університету), «Регіональний освітньо-інформаційний портал бібліотек ВНЗ м. Миколаїв» (7 учасників, координатор – НБ Миколаївського національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова) та 2 окремих галузевих (медичних) міжрегіональних корпоративних проекти (по 6 учасників у кожному,

координатори – НБ Вінницького національного медичного університету імені М. Пирогова та Національна наукова медична бібліотека України).

Таким чином, саме регіональні стратегії інформаційно-комунікаційної взаємодії бібліотек ВНЗ дозволяють прискорити створення цілісної концепції їх міжвідомчої взаємодії і забезпечують значні переваги продуктивного інтеграційного середовища перед ізольованим. Можна стверджувати, що в цілому підсумки діяльності регіональних корпоративних об'єднань суттєво впливають на розвиток інформаційно-бібліотечної інфраструктури тих областей, в яких вони були створені.

Дана теза знайшла підтвердження і доповнила дослідження Т. М. Костирко щодо етапів створення та функціонування корпоративного об'єднання бібліотек ВНЗ Миколаївського регіону, вивчення стану його БІР [127-129]. Вченим було доведено, що «створення регіональних БІР ВНЗ є одним з елементів організаційно-управлінських нововведень у системі ВНЗ України, що передбачає створення нової, гнучкої, здатної до швидких адаптацій структури вищої школи та нових організаційних форм взаємозв'язків зі споживачами освітніх послуг» [128, с. 8].

Створення національного інформаційного простору, який уможливить взаємодію з іншими країнами у створенні глобального інформаційного простору, передбачає як удосконалення та розвиток телекомунікаційної інфраструктури, так і створення інформаційно-телекомунікаційного простору (ІТП). Ознакою ІТП, що є сегментом ІІ, виступає комунікаційна взаємодія між суб'єктами, яка відбувається за допомогою телекомунікаційних каналів передачі інформації. При цьому кожен соціальний інститут, виступаючи в якості суб'єкта інформаційно-комунікаційної діяльності, може створювати особистий ІІ. Такий простір створюють і комунікаційні інститути – бібліотеки, інформаційні центри, музеї, архіви та інші установи. Найбільш активні позиції в цих питаннях належать бібліотекам різної галузевої та відомчої належності, про що свідчить проведений нами аналіз закладів та установ (див. табл. 2.2), формуючих публічні ЕІР

освітньо-культурної сфери Дніпропетровська (крім ЕІР на порталах та web-сайтах міста).

Таблиця 2.2

Кількісні показники електронних інформаційних ресурсів

Заклади освітньо-культурної сфери	Кількість власних БД	Обсяг БД в записах	Обсяг БД в Мб
Обласні інформаційні центри: – ДОУНБ (Регіональний інформаційний центр), – ЦДНТБ (інформаційний центр гірничо-металургійного комплексу України)	4	923 508	3 543
Бібліотеки ВНЗ: – III-IV рівня акредитації	42	150 000	50 000
Музеї: – Історичний, – Художній	68	1 241 443	7 733
Музеї: – Історичний, – Художній	1 1	13 295 2 194	5 000 4,35
Обласний державний архів	4	37 944	309,88
Разом	120	2 368 384	66 590,23

(У даній таблиці показник кількості баз даних вираховувався як сума власно створених бібліографічних і повнотекстових БД).

Дані, отримані в результаті дослідження, дають підстави стверджувати, що саме бібліотеки є основними генераторами, створювачами документальних електронних ІР в регіоні. На їх долю припадає 97,7% обсягів БД в записах і майже 92% обсягів БД в Мб (дані надані станом на 01.01.2010 р.) [115].

При цьому, у створенні контенту особистих ІІ установ освітньо-культурної сфери особлива роль відводиться бібліотекам ВНЗ III-IV рівнів акредитації (обсяг БД в записах – 53,6% від загальної кількості бібліотечних інформаційних активів), бо саме в них науково-педагогічний склад, науковці, студенти і співробітники бібліотек є активними створювачами знань. Їх інтелектуальна праця, відтворена в нових книгах, статтях, проектах, дисертаціях, тезах, БД і інших формах представлення знань, сприяє отриманню бібліотеками ВНЗ особливого статусу – динамічних і потужних центрів інформації, інтелектуальних центрів.

У той же час, необхідно звернути увагу на те, що проведенне дослідження особливостей формування інформаційного образу регіону на базі ЕІР освітньо-культурної сфери Дніпропетровська дало можливість виявити і негативний факт: ІР проаналізованих інституцій (бібліотек, архівів, музеїв, інформаційних центрів), є практично не доступними в режимі on-line, що унеможлиблює формування нових віртуальних моделей взаємодії.

Вирішенню цієї проблеми сприятиме створення інтеграційного регіонального центру інформаційних ресурсів (РЦІР), який за своїм статусом був би координатором організацій, що формують публічні історичні, культурні, наукові та освітні ЕІР різного відомчого підпорядкування, і гарантом у забезпеченні можливості відкритого та зручного доступу користувачів до цих ресурсів. Вікном у зовнішній ІІ для користувачів, інтегруючим механізми доступу до середовищ ЕІР, повинен виступити портал, веб-орієнтована технологічна суперплатформа (інтегрована сукупність платформ), яка забезпечить адміністраторів платформ і користувачів можливостями інтегрованого використання визначеної сукупності незалежних одна від одної гетерогенних локальних та віддалених інформаційних систем [197, с. 6]. РЦІР розвивав би і активізував би на основі інформаційно-комунікаційної взаємодії партнерство та співробітництво установ різних систем і відомств освітньо-культурної сфери в спільній комунікативній системі. Лише завдяки такій системній інтеграції регіонального рівня і формуванню ІТІІ регіону можливо гарантувати користувачам високу оперативність отримання вичерпної та достовірної інформації. У той же час цей проект дозволить привернути увагу до питань ліквідації недостатньої оснащеності закладів освітньо-культурної сфери сучасною обчислювальною технікою, програмними продуктами та засобами комунікацій.

Важливою вимогою реалізації запропонованої моделі інтеграції регіональних інформаційно-інтелектуальних активів є ретельний тематико-типологічний опис наявних інформаційних ресурсів із визначеною пошуковою ознакою. Це дозволить провести всебічний огляд та аналіз стану розвитку

регіону, дасть можливість оперативно і своєчасно знаходити оптимальні рішення в складних і критичних ситуаціях та розробляти сценарії подолання регіональних проблем.

У той же час, у Дніпропетровській області є низка пов'язаних між собою негативних факторів, що активно впливають на якість використання ЕІР регіону: відсутність зведеного каталогу метаданих бібліотек, інформаційних центрів, архівів, музеїв та інших інформаційних закладів регіону; низька якість отримання інформації, насамперед через недостатню її оперативність; відсутність вичерпної інформації про місцезнаходження документів за пошуковою ознакою; нерівномірність в оснащенні науково-освітніх, культурних та інформаційних закладів сучасною обчислювальною технікою, програмними продуктами та засобами комунікаційно-технологічної взаємодії.

Утім, у Дніпропетровському регіоні з 2008 р. діє міжвідомчий проект «Придніпровський корпоративний каталог» (ПКК) (9 учасників, у т.ч. – 7 бібліотек ВНЗ, координатор – Дніпропетровська ОУНБ), який з 2010 р., за рахунок приєднання до нього НТБ Харківської політехніки, має статус міжрегіонального (див. дод. С). Нині взаємодія бібліотек-учасниць мережевої корпорації відбувається в 3-х напрямках: створення і обмін бібліографічними описами статей з періодичних видань, електронна доставка документів (ЕДД), створення інформаційних продуктів.

Очевидно, у майбутньому буде створено нову модель віртуальної взаємодії за рахунок приєднання до проекту ПКК інших установ освітньо-культурної сфери. Кооперація з іншими регіональними соціальними інститутами на принципах взаємодії учасників та мережевих інформаційних технологій дозволить суттєво підвищити рівень інформаційного забезпечення, кваліфікованої допомоги в пошуках, якісного сервісу як освітньо-культурної, так і інших сфер діяльності в регіоні. Логічним було б створити РЦІР «Інформаційний культурно-освітній портал Дніпропетровщини» на базі ДОУНБ як технологічно найпотужнішої установи, з увведенням до координаційної ради представників усіх закладів, які будуть входити до кооперації.

Запропонована модель РЦІР в спільній комунікативній системі дозволить проводити всебічний огляд та аналіз стану розвитку регіону, оперативне визначення складних та критичних ситуацій, своєчасне знаходження правильних відповідей та розробку сценаріїв подолання регіональних проблем. Вирішуючи в цілому питання програмного розвитку інформаційних ресурсів, накопичених регіональними організаціями, організаціями різних галузей та відомств – виробниками інформації, РЦІР для стійкого функціонування і розвитку потребуватиме фінансової, організаційної, технічної та технологічної підтримки з боку держави з метою об'єднання ЕІР за різними ознаками та доведення до рівня національних інформаційних продуктів.

Мережева взаємодія бібліотек ВНЗ регіону передбачає насамперед об'єднання потенціалу та зусиль всіх членів регіонального об'єднання, координацію методичної роботи, видання спільних методичних, регламентуючих та інших матеріалів, організацію системи підвищення кваліфікації в рамках мереж (включаючи дистанційні форми), концентрацію засобів та зусиль на пріоритетних напрямках, створення умов для успішної діяльності всіх членів об'єднання в конкурентному інформаційному середовищі.

Незважаючи на те, що сучасний рівень розвитку інформаційних комунікацій знімає територіальні бар'єри, пов'язані зі швидкістю проходження інформації, геополітичні підходи до формування інформаційного простору базуються на територіальних ознаках: державного, регіонального, місцевого рівнів. Виходячи з цього, формування ІТП регіону потрібно розглядати як формування системи, складовими якої є: накопичувачі інформації на різноманітних її носіях (паперових, електронних, відео-, аудіо-, мікро-носіях), канали інформації та користувачі, які територіально належать до даного регіону. Причому, оцінка такої системи визначається за ступенем забезпечення нею інформаційних потреб користувачів регіону, які, у свою чергу, формуються безпосередньою діяльністю самих користувачів. В інформаційному просторі України є декілька напрямків інтеграції регіональних ЕІР.

Перший напрямок згідно з регіональними програмами інформатизації [172] передбачає створення системи ЕІР безпосередньо органами влади суб'єктів України та органів місцевого самоврядування. Відносно формування регіонального бібліотечного простору це можуть бути, наприклад, проекти зі створення корпоративної мережі загальнодоступних бібліотек області. У ролі базових бібліотек виступають, як правило, обласні універсальні наукові бібліотеки [12, 71]. Фінансування проектів такого напрямку інтеграції здійснюється за рахунок обласних та місцевих бюджетів, підтримки різноманітних фондів («Відродження», «Фонд Сороса» та ін.), участі бібліотек у різноманітних грантах, спонсорської допомоги.

Другий напрямок пов'язаний з початком розробки та проектування в Україні регіональних ресурсних баз інформаційного забезпечення освіти і передбачає створення ресурсних центрів регіонів – Центрів знань. Центри знань як ресурсорієнтовані середовища підтримки діяльності, інноваційних методів навчання передбачають колективне створення та потужне супроводження за широким тематичним та проблемним спектром для подальшого розвитку освіти в Україні [129]. У такому центрі будуть консолідовані як власне самі ЕІР ВНЗ (ЕК, БД, ЕБ, електронні підручники, енциклопедична та довідкова література, публікації викладачів, контентне наповнення сайтів/порталів), так і технологічна база (обчислювальні, телекомунікаційні, програмні ресурси і сервіси ВНЗ регіону). Побудова і розвиток масштабної регіональної розподіленої інформаційно-освітньої системи можливі тільки на базі кооперативної моделі об'єднання навчальних закладів, що працюватимуть на добровільній основі в рамках узгодження єдиних стандартів. Центр планується створювати на базі технологічно найпотужнішого ВНЗ регіону. Передбачається, що фінансування здійснюватиметься самими ЗВО на паритетній основі із залученням фінансової підтримки різноманітних фондів, участі ВНЗ у міжнародних (державних, регіональних) освітніх та науково-дослідних програмах, отримання грантів, спонсорської допомоги та регіонального фінансування.

Третій напрямок реалізується в рамках регіональних інформаційних систем інформаційної підтримки підприємництва. Його фінансування здійснюється за рахунок самих підприємств.

Четвертий, принципово новий для України напрямок, пов'язаний із започаткуванням регіональних інтеграційних процесів, вектор яких спрямовано на формування нового єдиного інформаційного простору освіти, науки і бізнесу із забезпеченням взаємодії між ними. Початок цього процесу в Україні дав поштовх до розвитку кластерів; саме кластерний підхід є дієвою основою для створення нових форм об'єднання знань.

З огляду на тему дослідження, серед напрямків інтеграції регіональних електронних інформаційних ресурсів для освітньої, наукової та культурної сфери найбільш важливими об'єктами інтеграції, на нашу думку, є електронні ресурси ВНЗ, наукових установ, закладів культури. Утім, звертаємо увагу, що і в регіональному, і в загальнонаціональному масштабі такі ЕІР ще не мають належної підтримки держави в їх інтеграції та створенні умов для організації їх тривалого зберігання і доступу до них.

Головною умовою реалізації всіх напрямків інтеграційних процесів є інформатизація. Механізмами реалізації концепції інформатизації на рівні регіону в бібліотечно-інформаційній сфері слід вважати: регіональні програми (підпрограми, підрозділи в обласних та місцевих програмах розвитку культури) з інформатизації на рівні регіонального утворення; плани інформатизації в окремих бібліотеках регіональних утворень; програми з інформатизації ВНЗ регіону (підпрограми інформатизації бібліотек ВНЗ); програми з інформатизації наукових установ (підрозділи з інформатизації наукових бібліотек).

Залежно від статусу об'єднань і поставленої мети до складу бібліотечно-інформаційних кооперацій і корпорацій регіону, що складають окремі інформаційні системи, входять: або множина різних типів організацій (бібліотеки всіх видів, форм власності і рівнів підпорядкування, інформаційні центри, архіви, музеї та ін.); або об'єднання масових бібліотек (як правило, під керівництвом

обласних наукових бібліотек); або корпорації бібліотек ВНЗ (територіальні чи галузеві), або сукупність галузевих бібліотек.

Інтеграцію суб'єктів інформаційно-комунікаційної взаємодії регіону розуміємо як процес об'єднання і узгодження ресурсів, їх раціональну організацію. Причому, тут спостерігається два рівні взаємодії – горизонтальний (координаційний) та вертикальний (субординаційний). Горизонтальні інтеграційні процеси передбачають взаємозв'язок з рівнозначними ланками ланцюга створення ресурсів, прикладом чого є РКБІС бібліотек ВНЗ Миколаєва [127]; зарубіжні інтеграційні проекти (репозитарій університетських бібліотек на базі Центру технічної книги для вищої освіти [48], єдина інформаційна мережа бібліотек, музеїв, архівів, театрів та ЗМІ Хорезмської області з Інформаційно-ресурсним центром в Ургенцькому державному університеті (Узбекистан) [242], спільний проект бібліотек, архівів та музеїв Литви [70] або Online Computer Library Center, Inc. (Центр коледжів штату Огайо) [31]). Їх діяльність ґрунтується на умовах принципової єдності технологічних процесів комплектування, стандартизованої обробки, збереження та використання документів. Вертикальна інтеграція виникає тоді, коли окремі учасники взаємодії мають різні рівні і роблять вклад різного ступеня цінності, обумовлені перевагою конкретної установи. На основі технологічного доповнення різних видів діяльності об'єднуються бібліотеки, бібліографічні й інформаційні центри, ВНЗ, постачальники, видавництва, наукові товариства, архіви, музеї тощо з різними організаціями з розробки інформаційної техніки і програмних технологій. Це, наприклад, інтеграційний проект бібліотеки Іллінойського університету та медичних установ штату Іллінойс (США), мета якого – оперативне надання користувачам інформації шляхом доступу до проблемно-орієнтованих БД через комунікаційний мережевий сервер та безкоштовний телефонний номер [31]. В Україні та пострадянських державах у реальній взаємодії бібліотек на регіональному рівні переважають відомчі відносини, які забезпечують стійкі зв'язки на традиційному вертикальному рівні [93, 244]. Досвід окремих корпоративних об'єднань, які функціонують на основі принципу розподілених

структур, представлено на прикладі Центру інформаційних технологій Міжвузівського центру «Крим» (Сімферополь) [252].

Кожен рівень комунікаційної взаємодії передбачає певний рівень взаєморозуміння, координації й узгодження учасників комунікації, надання оцінки ситуації та правил поведінки кожного з суб'єктів спілкування.

Отже, наслідком системної інтеграції бібліотек ВНЗ є комунікаційна єдність, тобто міцні, стійкі зв'язки між двома і більше елементами комунікаційної системи. Комунікаційна єдність є результатом розуміння цілей, змісту, направленості, форми результатів комунікаційної взаємодії [73, с. 166]. Вона є тим фундаментальним процесом, який об'єднує партнерів.

Висновки до розділу 2

1. Невпинне розгортання та активізація процесів інформатизації призводять до поступового зменшення розбіжностей між рівнем інформатизації бібліотек ВНЗ та рівнем розвитку системи комунікаційних технологій бібліотечно-інформаційної сфери. Це, у свою чергу, сприяє формуванню нових комунікаційних моделей діяльності бібліотек вищої школи.

2. Бібліотеки ВНЗ України перебувають на різних стадіях засвоєння та впровадження НІТ, що змінили їх внутрішній стан та зв'язки з оточуючим середовищем. За рівнем інформатизації діяльність бібліотек можна поділити на періоди, за рівнем впровадження НІТ – на етапи: 1 – інформатизація початкового періоду (етап модернізації); 2 – інформатизація перехідного періоду (етап інновації); 3 – інформатизація періоду медіатизації (етап трансформації). Нині більшість бібліотек ВНЗ держави перебуває на етапі інновацій, при цьому частина провідних книгозбірень вже активно формує підґрунтя для переходу до етапу трансформації. Дані еволюційні процеси визначаються змінами комунікаційних моделей бібліотечної діяльності: лінійної, інтеракційної та інтеграційної.

3. Визначається, що бібліотеки ВНЗ України переходять до виконання першочергових завдань з розповсюдження інформації і знань на основі інновацій та інтеграційного підходу. Сутність вимог суспільства знань до всіх інституцій полягає у спрямуванні їх діяльності на наукоємні технології. Для бібліотек ВНЗ це означає визначення інтелектуальних інформаційних технологій стратегічним вектором їх функціонування, ідеологією їх розвитку і неодмінною умовою існування. Провідні бібліотеки вищої школи, засвоюючи інтегрований технологічний цикл, що включає всі наукоємні процеси обробки документальних масивів, вже реалізують процеси підготовки оглядово-аналітичних і прогностичних матеріалів та роблять перші кроки в опануванні процесів проведення взаємодоповнюваних бібліо-, інформо- та наукометричних досліджень у сховищах даних.

4. Концепція інформатизації окремої бібліотеки ВНЗ в сучасних умовах упровадження інтеграційних проектів потребує оцінки стану інформатизації на цей період, а також вибору певної комунікаційної моделі її виробництва та сервісу. Стан інформатизації визначається системою цілей, завдань, наявністю комунікаційних засобів та технологій інформатизації, зв'язками між елементами комунікаційного простору ВНЗ. Для його визначення пропонуємо схему, що дозволяє досліджувати, управляти та прогнозувати розвиток процесів інформатизації в бібліотеці.

5. Проаналізовано окремі організаційні форми бібліотек, поширені у вищій школі України і світу та є результатом таких етапів інформатизації як модернізація, інновація та трансформація: «Бібліотека – інформаційний інтелект-центр», «Бібліотека – центр інформаційної грамотності», «Бібліотека – інформаційний ресурсний центр», «Бібліотека – інформаційний медіа-центр», «Бібліотека 2.0». Вважаємо, що найбільш перспективною для дослідницьких і регіональних університетів України є організаційна форма «Бібліотека – інформаційний інтелект-центр», заснована на поєднанні лінійної та нелінійної комунікації (інтеракційна КМДБ). Дана комунікаційна модель діяльності дозволяє гармонійно функціонувати в одній бібліотечній структурі класичній

моделі бібліотеки (заснована на лінійній моделі комунікації), електронній бібліотеці, інституційному репозитарію та новій електронній науково-видавничій моделі бібліотеки (засновані на нелінійній комунікації).

6. Встановлений причинно-наслідковий зв'язок інформатизації і форм організації бібліотечної діяльності дозволяє стверджувати, що ті бібліотеки ВНЗ, які вже пройшли етап модернізації і перебувають на етапі інновації, мають всі ознаки інформаційного центру як нового рівня в еволюції бібліотечних систем, основою діяльності якого є поєднання лінійних та нелінійних моделей комунікації. Передбачено, що на етапі трансформації, який характеризується досягненням повного циклу бібліотечно-інформаційного автоматизованого виробництва і сервісу, інтегрованого до системи соціальних комунікацій, відбудеться перехід до наступного еволюційного рівня бібліотечних систем – медіатеки – з домінуванням нелінійних моделей комунікації.

7. Виникнення і поширення електронних форм бібліотек ВНЗ, маючи причинно-наслідковий зв'язок з процесами інформатизації, є основою змін комунікаційного середовища бібліотек вищої школи. Виявляється, що основними електронними формами взаємодії в системі нелінійних комунікацій ВНЗ можуть бути ЕБ, інституційний/тематичний репозитарій, нова електронна науково-видавнича модель бібліотеки і в остаточному вигляді – медіатека. Реалізація цих форм, заснованих на нелінійних комунікаційних моделях діяльності, є підґрунтям формування в Україні нової інформаційної інфраструктури. Сьогодні електронна бібліотека повного циклу все ще сприймається як частина традиційної бібліотеки ВНЗ. У той же час, медіатизація передбачає перехід локальних електронних форм бібліотеки до медіатеки як повного циклу автоматизованого виробництва і сервісу, повністю інтегрованого в інформаційну структуру ВНЗ і всієї системи освіти. Саме інформатизація бібліотек на мультимедійній основі стала каталізатором посилення інтеграційних процесів, що, в свою чергу, призводить до зміни інтеракційної КМДБ на інтеграційну.

8. Інформатизація бібліотек ВНЗ України відбувається на засадах системної інтеграції, цілеспрямовано об'єднуючи інформаційні проекти (технології, системи, підсистеми, компоненти, ресурси або потоки) в цілісну систему. Це забезпечує розширення кола вирішуваних завдань при зменшенні кількості типів технічних і програмних засобів інформаційно-обчислювальної техніки, а також відповідний рівень комунікаційної взаємодії з іншими агентами комунікаційного простору.

9. Бібліотеки є одним з фундаторів створення єдиного інформаційного середовища, зокрема, регіональної спільноти, джерелом задоволення потреб якої є система електронних ресурсів бібліотек, що включає різні види інформації, різні типи ресурсів, різні форми і засоби транспортування інтелектуальних активів. Саме вони, істотно доповнюючи традиційні комунікації, сприяють формуванню нових віртуальних моделей взаємодії, заснованих на нелінійній моделі комунікації, а саме – інтеграційній. При цьому, ключові позиції у формуванні та розвитку системи ЕІР України, у процесах інформаційно-комунікаційної взаємодії з іншими суб'єктами ІП, що зараз визначається як головний стратегічний напрям їх діяльності, належать бібліотекам ВНЗ.

Головні положення розділу оприлюднено у публікаціях автора [95-116].

РОЗДІЛ 3

РОЗВИТОК КОМУНІКАЦІЙНИХ МОДЕЛЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК ВНЗ

3.1 Аналітична база формування комунікаційного середовища функціонування бібліотек ВНЗ в умовах інформаційного суспільства

У розділі 1 та розділі 2 було визначено, що зараз діяльність бібліотек ВНЗ України і світу характеризується альтернативністю комунікаційних впливів і реакцій на них; вона ґрунтується на інтеракційній комунікаційній моделі, яка базується на лінійній та нелінійній комунікаціях, з поступовим переважанням нелінійної інтеграційної КМДБ.

Яскравим прикладом інтеграційної комунікаційної моделі бібліотечної діяльності і, відповідно, комунікаційної єдності є організаційна форма «Електронна бібліотека: Центри знань в університетах України» (проект ELibUkr) [254]. Даний проект об'єднав зусилля електронних форм бібліотек, що є підструктурами в структурі бібліотек дев'яти ВНЗ держави, у створенні інституційних репозитаріїв та наданні доступу до повнотекстових БД. Створений єдиний віртуальний простір об'єднує інформаційно-когнітивну складову даного формоутворення за умови збереження особистісного значення кожної з бібліотек, взаємоузгодження, кооперації та координації їх дій.

Головним фактором зміни в бібліотеках ВНЗ лінійної моделі комунікаційної діяльності на нелінійну стала інформатизація. Особливістю бібліотек ЗВО є можливість залучення різних комунікаційних моделей на різних рівнях функціонування бібліотек в умовах інформаційного суспільства.

Діяльність класичної бібліотеки, у рамках якої розвивалася родова для неї документальна лінійна комунікація, пов'язана з домінуванням у людській свідомості уявлення про світ як раціональний і осяжний розумом, в якому відбуваються поступальні та лінійні процеси накопичення знань і культурних

об'єктів [41]. Згідно з такою розумовою парадигмою місія бібліотеки як «сховища знань» полягала у відборі і збереженні документів «оречевленого» інтелекту, а призначення бібліотекарів усвідомлювалось як допомога у засвоєнні культурного, наукового надбання і класичних праць попередніх поколінь. Відповідно до такої установки в ієрархічно організованих комунікаціях лінійної КМДБ закладу вищої освіти активно розвивалися традиційні процеси комплектування, обробки, класифікації, систематизації, збереження та поширення інформації. Всі інші функції книгозбірні розглядалися як несуттєві та відходили на другий план. Серед професійних стереотипів поведінки бібліотекарів закріпилися монологічні форми мислення, які, будучи комунікаційними бар'єрами, заважали залученню читачів до активної взаємодії в комунікаційному середовищі (з текстами, смислами, іншими читачами та бібліотекарями). Наприклад, незважаючи на те, що книгозбірні вищої школи завжди були її освітніми, культурними і духовними центрами, у радянські часи вони залишались інструментами дозованої інформації. Це позначалося і на комплектуванні, і на обмеженому доступі до літератури, яка не відповідала радянським стандартам мислення. Окремими прикладами в процесах лінійного подання документальної інформації можна вважати і лінійний пошук бібліографічних описів за алфавітом у класичному каталозі, і друковані інструкції користування картковими каталогами – один крок призводить до наступного. Сучасний пошук бібліографічної інформації та інструкції до онлайн-каталогів університетських бібліотек засновані на багаторівневості описів, гіпертекстуальності, багатовимірності надання інформації.

У той же час окремі процеси лінійної комунікації обов'язково наявні в усіх більш еволюціонованих комунікаційних моделях бібліотечної діяльності. Наприклад, передавання документів електронною поштою в інтеракційній КМДБ. При цьому в класичній книгозбірні при домінуванні лінійної за структурою і характером комунікаційної практики передавання документальної інформації бібліотечні процеси спираються на різні форми усної комунікації і діалогу, на групову і міжособистісну взаємодію, на нелінійні інтерактивну або транзакційну

базові моделі комунікації. Так, науковці відзначають [73, 165, 194], що будь-який комунікаційний процес неодмінно включає в себе крім конкретної ситуації передавання інформації (документа) від комуніканта до споживача, тобто теперішнього, і набутий досвід (минуле), і деяку проекцію майбутнього. Цей аспект, характерний для транзакційної базової моделі комунікації, може бути відтворений при традиційному вивченні інформаційних потреб користувачів, що було притаманне традиційній лінійній моделі комунікації.

Отже, загальний образ класичної бібліотеки закладу вищої освіти як каналу передачі інформації (документа) від комуніканта до споживача характеризується механістичністю, послідовністю, односторонньою направленістю дії. Лінійна комунікаційна модель діяльності бібліотеки вищої школи може бути охарактеризована як «замкнена» (у межах ВНЗ) модель комунікації без зворотного зв'язку. Застосування комунікаційного процесу, описаного Гарольдом Л. Лассуелом (Комунікатор – Зміст – Засоби комунікації – Аудиторія – Ефект впливу) [62], на сьогодні є свідченням низького статусу бібліотеки вищої школи, її слабого комунікаційного рівня. Але, у той же час наявність у сучасній бібліотечній структурі ЗВО окремих підструктур, заснованих на лінійній моделі комунікації (наприклад, бібліотеки рукописів та стародруків, інших рідкісних і цінних друкованих видань, робота з ними на основі традиційних бібліотечних процесів, що є моментом відтворення етапів еволюції бібліотек; бібліотек коледжів/технікумів в структурі університету), уможлиблює обмежене застосування лінійної комунікації.

У період першого (модернізації) та середини другого (інновації) етапів інформатизації бібліотек ВНЗ (описано в розділі 2, п. 2.1) у бібліотеках відбувається перехід від лінійної до першої нелінійної комунікаційної моделі їх діяльності – інтеракційної (за характером така, що поєднує інтерактивну та транзакційну базові моделі комунікації). Інтеракційна КМДБ відображує процес одночасного відправлення та отримання повідомлень комунікаторами за участю включеного в процес посередника, який не є кінцевим адресатом. Бібліотеки сфери вищої освіти поступово відмовляються від монологічних форм мислення,

що закріпилися в професіональних стереотипах поведінки і традиційній організації діяльності книгозбірень, заснованих на лінійній комунікації, та розвивають діалогічні відносини в комунікаційному спілкуванні. Відбуваються не тільки зміни в предметності праці, але й змінюються ціннісні орієнтири і норми поведінки в межах бібліотеки, яка по-новому організовує своє комунікаційне середовище. Таке сприяння усуненню бар'єрів комунікації дає можливість студентам, викладачам, науковцям, бібліотекарям взаємодіяти один з одним як в реальному, так і в віртуальному просторах, формуючи нову, розподілену з іншими реальність, створює в діяльності бібліотеки парадигму «читачецентризму». При цьому вбачається рівноправність суб'єктів комунікації, їх пов'язаність як взаємними очікуваннями та установками, так і загальним інтересом до предмета спілкування. Інтеракційній комунікаційній моделі функціонування та розвитку бібліотеки притаманні комп'ютеризація, автоматизація бібліотечно-інформаційних процесів (упровадження в практику роботи АБІС; створення ЕК, процеси оцифрування фондів; створення БД; організація доступу в межах ВНЗ – Інтранет, поступова інтеграція до мережі Інтернет). Дана інтеракційна комунікаційна модель відповідає локальній комунікаційній моделі бібліотечного обслуговування в межах окремого ВНЗ. Інтеракційна КМДБ може бути охарактеризована як «замкнена» модель комунікації зі зворотним зв'язком. Виступаючи частиною комунікаційної системи ВНЗ, бібліотека стає в цій системі транслятором інформації, демонструючи елементи мас-медійності. Мета діяльності такої моделі – надання інформації для задоволення конкретних інформаційних запитів, потреб та їх корекція під впливом отриманої інформації та знань. У більшості випадків мета реалізується в рамках роботи локальних звернень до локальних інформаційних підсистем бібліотеки закладу вищої освіти.

Особливість даної інтеракційної КМДБ ВНЗ – посилення аспекту мас-медійної комунікації, – розглянемо більш детально. Характерною рисою цієї комунікаційної моделі є поступова інтеграція в систему соціальних комунікацій і реалізація суспільних функцій, що вбачається у включеності, трансляції всіх

інновацій (освітніх і професійно-освітніх, наукових та інших) ВНЗ в каналах соціальних комунікацій. Тобто, відбувається формування висхідних, зростаючих потоків інформації про діяльність ЗВО (науково-дослідну, освітню, педагогічну, суспільну тощо). Це рівень формування мас-комунікаційних систем, відносин окремих ВНЗ в системі освіти в цілому. Таким чином, мас-медійна комунікація сприяє інтеграції закладу вищої освіти в систему державного управління освіти і науки України. Це вбачається в поступовому виході інтеракційної КМДБ на рівень задоволення суспільних потреб. Перехід на віртуальне інформування (режим повідомлення, реклама, оголошення, розсилання новин, представництво, створення систем навігації) є свідченням розширення діапазону взаємодії бібліотек з навчально-педагогічною, науковою, студентською спільнотами і дозволяють розглядати бібліотеку як предмет інформаційного менеджменту в системі ВНЗ.

Слід додати, що в умовах залежності бібліотек від зовнішньої інформації, їх статус у закладі вищої освіти може змінюватися. При цьому, чим вищою є залежність від зовнішньої інформації, тим нижчий статус бібліотеки.

Наприкінці другого (інновації) етапу інформатизації провідні бібліотеки ВНЗ України активно створюють підґрунтя для переходу до третього (трансформації) етапу (див. п. 2.1), заснованому на інтеграційній комунікаційній моделі бібліотечної діяльності (за характером – ризоматичній).

Перше десятиріччя ХХІ століття стало періодом виконання завдань з широкого застосування новітніх інформаційних технологій в бібліотечних процесах і створення в бібліотеках вищої школи держави умов доступу для користувачів до ЕІР як у межах інформаційних систем бібліотеки, ВНЗ, так і в глобальній мережі. Провідні університетські бібліотеки України формують підґрунтя для переходу до періоду медіатизації. Зусилля бібліотечних фахівців спрямовуються на виконання завдань з формування ЕБ, інституційних репозитаріїв, видання наукових електронних журналів ВНЗ, активного створення і представлення власного інформаційного ресурсу в мережі Інтернет, організацію доступу до повних текстів у режимі віддаленого доступу. Це виявляється

насамперед в розробці засобів інтеграції гетерогенних інформаційних середовищ на власних комплексних технологічних платформах (порталах). Для забезпечення інтенсивної циркуляції науково-освітніх інформаційних потоків, портал бібліотеки закладу вищої освіти повинен інтегрувати джерела інформації на багатьох рівнях. Науковці визначають наступні рівні такої інтеграції [197, с. 6].

- рівень інтегрованої аутентифікації, що забезпечує користувача глобальним обліковим записом для «безшовного» доступу до численних технологічних платформ (бібліотечного каталогу, видавничої системи, системи електронної доставки документів, електронних бібліотек видавців, баз даних інформаційних агрегаторів тощо);

- рівень інтегрованого пошукового апарату порталу, що забезпечує можливість федеративного бібліографічного та повнотекстового пошуку в межах сукупності незалежних БД;

- рівень інтегрованого навігаційного апарату, що передбачає можливість «безшовної» навігації користувача в межах технологічної платформи бібліотечного порталу;

- рівень інтеграції на програмному рівні, що взаємозбагачує зміст незалежних інформаційних джерел (наприклад, автоматизованої екстракції даних з бази даних відслідковування цитованості та їх інтеграція до списків пристатейної бібліографії повних текстів статей в електронних бібліотеках порталу);

- рівень інтеграції засобів інформаційного моніторингу, що забезпечує автоматизований збір даних використання різних інформаційних систем порталу, їх узагальнення та аналітичну обробку для адміністраторів порталів.

Таким чином, в інтеграційній КМДБ складається інтегрований програмний інструментарій для супроводження технологічних процесів. Дані обставини та реалізація концепцій розвитку електронних університетів, орієнтованих на здійснення освітніх та наукових процесів у цифровому середовищі, дозволяють розглядати бібліотеки ВНЗ як інтегровані освітньо-наукові інформаційні платформи. Це зумовлює також необхідність посилення процесів кооперації і

координації та виникнення різних інтеграційних об'єднань як у рамках бібліотечної спільноти, так і бібліотек з різними соціально-комунікаційними структурами. Тому поява інтеграційної комунікаційної моделі діяльності бібліотеки закладу вищої освіти є цілком логічною та необхідною. Її ризоматичний характер виявляється в тому, що вона поєднує в собі попередні моделі комунікації в різному вигляді і обсязі, представляючи собою потік комунікацій, в якому кожний окремих акт комунікації має не один, а множину можливих напрямків та виходів (результатів). Тобто, ризоматичний характер інтеграційної КМДБ засвідчує щодо взаємодоповнюваності, взаємозамінюваності, взаємочередуванні і трансформаційному потенціалі комунікаційних засобів соціальної взаємодії [73, с. 212],

У зв'язку з цим можна відзначити, що інтеграційна комунікаційна модель діяльності бібліотеки ВНЗ (когнітивно-комунікаційний рівень) періоду медіатизації як повного автоматизованого циклу бібліотечного виробництва і сервісу є наслідком поєднання лінійної (документально-комунікаційний рівень) моделі та інтеракційної (інформаційно-комунікаційний рівень) моделі періоду переходу на автоматизовані технології.

Основою інтеграційної комунікаційної моделі діяльності з характерною альтернативністю комунікаційних впливів і реакцій на них виступають процеси медіатизації в бібліотеках вищих закладів освіти, пов'язані з мультимедійністю ресурсів, кооперацією та координацією на умовах узгодженості взаємозв'язків між учасниками інтеграційного комунікаційного процесу. При цьому процес безпосередньої соціальної взаємодії, одночасність передачі і отримання соціальної інформації уможливив моніторинг реакцій відправника і отримувача повідомлень.

У розділі 2 (п. 2.1 і п. 2.2) розглянуто і обґрунтовано можливість переходу бібліотеки ВНЗ від інтеракційної до наступної еволюційної КМДБ – інтеграційної, що була передбачена ще наприкінці 90-х рр. XX ст. в роботах української дослідниці В. О. Ільганаєвої [74, 75]. Для прикладу використовуємо організаційну форму бібліотеки дослідницького/регіонального університету

«Бібліотека – інформаційний інтелект-центр» та її майбутню модифікацію в суспільстві знань, коли сьогоденні функції бібліотеки ВНЗ як інформаційного центру, будуть заміщені функціями медіатеки як чергового етапу в розвитку бібліотечних систем (див п. 1.2 та п. 2.2). Можливість функціонування інтеграційної КМДБ в системі інформаційних комунікацій ВНЗ ґрунтується на врахуванні сучасних тенденцій: різкого зростання застосування інтелектуальних технологій у діяльності бібліотеки; посилення інтеграційних процесів, заснованих на соціальному партнерстві, яке, з когнітивної точки зору, є розподіленим процесом мислення, що узгоджує моделі майбутнього бібліотечно-інформаційного виробництва і сервісу.

Вищий рівень інформатизації бібліотеки ВНЗ – медіатизація, передбачає, як визначальну ідеологему розвитку бібліотеки і умову її існування, засвоєння інтегрованого технологічного циклу обробки документальних масивів (від бібліографування до екстракції нових знань зі сховищ даних), їх збереження, видання (наприклад, електронних наукових видань) і надання їх користувачам. Можна передбачити, що такі складні змістовні зміни діяльності в майбутньому стануть поштовхом до функціональних і структурних трансформацій та подальшої зміни моделей комунікації.

Таким чином, еволюційний перехід від родової лінійної КМДБ до інтеракційної, а потім до інтеграційної, та від діяльності зі збереження, опису, структурування та доступу до інформаційних ресурсів на рівень усвідомлення себе як інституції, відповідальної за відбір і обґрунтований аналіз потоків знань навколо користувача-дослідника (науковця, викладача, студента) [277, с. 2], є цілком логічним, передбаченим і стає реальним в умовах інтеграції в системі соціальних комунікацій суспільства.

Для того щоб вийти на модель нового типу бібліотекам потрібно забезпечити всі аспекти комунікаційної єдності. Визначені нами КМДБ бібліотек ВНЗ потребують відповідного рівня їх аналітичного супроводження і характеристики стану комунікаційного середовища, в якому функціонує кожна окрема бібліотека, як сукупності інформаційних потоків і зв'язків, що

утворилися в процесі взаємодії комунікантів на основі використання інформаційних ресурсів, технологій і каналів комунікації.

Критерієм розвиненості та рівноваги суспільства в цілому є наявність високоорганізованих мереж і ефективних організацій мережевого типу. Центральна ідея і найважливіша перевага сучасних мережевих структур – партнерство різних і тому надзвичайно корисних один одному учасників, що володіють специфічними обмеженими ресурсами. Саме це дозволяє їм досягти максимального синергетичного ефекту на базі добровільного і колективного самообмеження та свого специфічного внеску заради досягнення результатів, які відповідають інтересам кожного з партнерів, при збереженні ними власних відмінних особливостей [225].

Сучасний розвиток інтеграційних процесів у ЗВО, процесів регіоналізації в країнах світу спонукає до створення нових моделей мережевої інтеграції освіти, науки і бізнесу – кластерів, із забезпеченням взаємодії між ними.

Таким чином, крім наведених нами в п. 2.3 варіантів розвитку регіональних бібліотечно-інформаційних систем на прикладі РКБІС Дніпропетровщини, можливим є інший варіант, пов'язаний із започаткуванням нових регіональних інтеграційних процесів, спрямованих на формування нового єдиного інформаційного простору освіти, науки і бізнесу із забезпеченням взаємодії між ними – кластерів.

У розвинених країнах Заходу завдяки сучасним медійним технологіям і методам трансляції та тиражування (поліграфія, звукозапис, відео, радіо, телебачення, мультимедіа, Інтернет) усталеною практикою є формування регіональних творчих або інтелектуальних кластерів, які створюють і продають продукти інтелектуального виробництва: інформаційні ресурси, комп'ютерні та мультимедійні технології, музику, живопис, моду, дизайн, кіно-, теле-, радіо- і Інтернет продукцію тощо [43].

Активний наступ дигіталізації, поступовий перехід до домінування електронної книги, деяка втрата друкованою книгою свого значення як джерела

інформації, але її зростання як джерела розваги, спонукають об'єднуватися в регіональні кластери книготоргівельні установи [149].

Втім необхідно звернути увагу на те, що будь-якої інформації про формування та діяльність в Україні кластерів як форми інтеграції бібліотек ВНЗ зокрема, так і установ освітньо-наукової та культурної сфери взагалі, не виявлено.

Спираючись на матеріали попередніх розділів, а також беручи до уваги необхідність інтенсифікації інтеграційних процесів соціально-комунікаційних інституцій регіону на базі ІКТ, вважаємо за можливе застосувати кластерну теорію в якості підґрунтя мережевої взаємодії на основі таких принципів: формування єдиного інформаційного простору, удосконалення бібліотечно-інформаційних процесів і технологій, формування загальної політики діяльності, підвищення професійного рівня фахівців. При цьому, кластер як нова модель мережевої співпраці, виступає основою для формування нелінійної інтеграційної комунікаційної моделі діяльності з наявністю зворотного зв'язку.

Формування кластера як форми об'єднання суб'єктів інформаційно-комунікаційної взаємодії регіону може відбуватися за умови природного явища або результату індукції. Якщо кластеризація є природним процесом, імпульсом до виникнення якого може виступати якась конкретна і, інколи, термінова необхідність, процесом, в якому все залежить від бажання самих учасників інтеграції сформувати кластер, який буде стимулювати їх розвиток, а також розвиток регіону і держави в цілому, то роль держави полягає тільки в сприянні. В іншому випадку держава є не тільки ініціатором, але й найбільш активним учасником кластера. Саме вона визначає сфери, в яких можливе формування найбільш ефективних кластерів, та їх учасників [59].

Зараз в Україні в умовах відсутності єдиного державного координаційного, методичного, науково-дослідного центру з питань бібліотечно-інформаційної діяльності інтеграційні процеси відбуваються, як правило, за рахунок розвитку ініціатив на місцях. Таким чином, можна стверджувати, що можливе формування кластерів та корпорацій освітньо-наукової та культурної сфери в державі

відбуватиметься природним шляхом, тобто, кластеризація та корпоратизація є природними формами інтеграції суб'єктів інформаційно-комунікаційної взаємодії, які призведуть до створення інтеграційної комунікаційної моделі діяльності формоутворення.

При створенні кластера установ, що формують освітні, наукові та культурні ресурси регіону, можна виокремити в якості ключових елементів, які визначають регіональний кластер, наступні його характеристики і умови інтеграції:

- концентрація на єдиному просторі (географічному і/або інформаційному);

- спеціалізація: кластери концентруються навколо певної сфери діяльності – формування єдиного освітньо-науково-культурного простору регіону, до якого мають відношення всі учасники інтеграційного процесу; при цьому умовою є наявність в кластері «локомотиву» – лідера, інтегруючого продукту/ресурсу або послуги;

- ініціатива знизу, як необхідна умова створення та ефективного розвитку кластера, коли самі потенційні учасники виявляють бажання об'єднатися в кластер;

- множина та різноманітність учасників кластера: ВНЗ з їх бібліотеками, інші бібліотеки, бібліографічні та інформаційні центри, архіви, музеї, науково-дослідні установи, постачальники, видавництва, наукові товариства, різні організації з розробки інформаційної техніки і програмних технологій;

- співпраця та конкуренція як основні види взаємодії між членами об'єднання;

- превалювання горизонтальних, вільних від ієрархічної організації, зв'язків;

- життєвий цикл кластера: маючи тимчасовий характер, у той же час розрахований на довготривалу перспективу;

- включеність в інноваційний процес (учасники об'єднання залучені в технологічні, функціональні, організаційно-управлінські інновації);

– безперервність процесу взаємного навчання; індивідууми в одній або споріднених сферах мають тенденцію ділитися власним досвідом з іншими: офіційно – через професійні зв'язки і неофіційно – через різний неформальний обмін; тому безперервна багатоаспектна взаємодія в схожій, але взаємодоповнюваній діяльності є умовою і характеристикою створення кластера;

– ефект синергетичної взаємодії, який передбачає головним чином необхідність засвоєння не стільки технології створення окремих компонентів об'єднання, скільки створення між ними ефективних синергетичних зв'язків, що можливо за умови тільки одновекторності (спеціалізації) кластера.

Таким чином, визначаємо кластер установ освітньо-науково-культурної сфери як добровільне об'єднання географічно близьких з галузевою спрямованістю, взаємодіючих та взаємодоповнюваних центрів генерації, обробки, накопичення і передачі знань (ВНЗ з їх бібліотеками, інші бібліотеки, наукові установи, виробничі інформаційні компанії, архіви, музеї, інформаційні центри, книговидавничі установи, громадські організації тощо), що функціонують на базі НІТ. Формування кластера розглядається нами як умова визначення, структуризації і встановлення зв'язків у єдиному комунікаційному середовищі функціонування бібліотек ВНЗ або, у цілому, усіх учасників комунікаційного процесу в суспільстві.

Кластер установ освітньо-науково-культурної сфери може мати різні структури:

– ядерну, з формуванням навколо центру (наприклад, інноваційного університету з потужною бібліотекою), науково-дослідного та інформаційного центрів, бібліотечних установ, архівних та музейних закладів тощо;

– багатоядерну, з об'єднанням кількох центрів; при цьому кожне ядро керується власними цілями, завданнями і пріоритетами.

Відмінною особливістю менеджменту в сучасних мережевих структурах є його особлива філософія і концепція, які визначають його вже не як надбудову над виробничою та ринковою, маркетинговою базою, що виконує контрольно-розподільчі функції. Зараз визначальними є функції підтримки цієї бази.

Тому актуальним є створення нових мережових програмно-цільових структур управління координаційного типу, які дозволять учасникам кооперації швидше пристосуватися до нових умов комунікації. Управління технологічним розвитком при моделюванні структурно-функціональних відносин у кластері в процесі виконання інформаційно-технологічних програм і проектів повинно мати певну структуру. Ця структура включає оперативне управління, управління проектом технологічних змін, стратегії управління розвитком. Так, при формуванні кластера як нової комунікаційної моделі діяльності, враховуючи можливий конфлікт інтересів, для координації дій та підвищення ефективності взаємодії необхідною умовою є створення окремої структури за участю всіх учасників інтеграційного процесу – Координаційного центру. Координаційний центр, з одного боку, представляє інтереси кожного з учасників кластера (як окремих установ в ядерному об'єднанні, так і центрів у багатоядерному об'єднанні), з іншого – задає загальний напрямок руху в інтересах всього об'єднання. Тобто, він виконує функції допомоги і координації командної діяльності, забезпечуючи максимальний ефект комунікації.

Діяльність Координаційного центру вбачається і в управлінні інтегрованою техніко-технологічною базою та порталом кластера як інформаційно-пошукової системи, яка здатна та повинна забезпечити обслуговування всіх напрямків діяльності користувачів з пошуку, навігації та отриманні інформації у глобальному гетерогенному розподіленому освітньо-науковому та культурному середовищі.

Ефект комунікації кластер-партнерів буде залежати від низки контрольованих та неконтрольованих факторів. До контрольованих факторів можна віднести основні компоненти комунікаційного процесу: авторитетних комунікаторів; найбільш привабливий та популярний серед комунікантів комунікаційний канал; розроблене виразне повідомлення, яке мотивує поведінку комуніканта; зниження рівня шумів, які заважають сприйняттю; забезпечення ефективного зворотного зв'язку. При цьому, зворотний зв'язок може бути представлений як взаємодія комуніканта з комунікатором, комуніканта з

джерелом інформації та комуніканта з комунікаційним каналом, по якому передається інформація. До неконтрольованих факторів, від яких буде залежати ефект комунікації, можемо віднести оточення комуніканта, його соціальну пам'ять, неможливість моментальної переорієнтації установок комуніканта, світогляду, симпатій та антипатій.

Таким чином, Координаційний центр, сприяючи забезпеченню ефективного зворотного зв'язку, за багатьма параметрами визначає результативність комунікації, допомагає своєчасно корегувати недоробки в організації процесу комунікації. Тобто, ефект комунікації кластер-партнерів значною мірою залежить від роботи Координаційного центру. А наявність формальної комунікативної інституціональної структури, координуючої розвиток кластера, є однією з умов упровадження кластерів.

Ще однією умовою розвитку кластерів є ініціатива та спільні, взаємодоповнювані зусилля членів кластерної кооперації та адміністрації регіону. Роль адміністрації може складатися з підтримки та ініціації процесів активації кластерів, урегулюванням різних питань кластера з іншими рівнями влади.

Будь-якому кластеру притаманна внутрішня динаміка, пов'язана з конкуренцією та кооперацією, що виникають між його учасниками. Так, конкуренція стимулює удосконалення технологічних та управлінських процесів кожного суб'єкта інтеграції (скорочення витрат, підвищення якості, залучення нових користувачів інформації, розширення асортименту сервісних послуг тощо), його внутрішньої спеціалізації. У той же час, діючи на одному рівні, учасники кластера кооперуються навколо основної діяльності, використовуючи власні ключові здібності, щоб доповнювати один одного. Діючи разом, учасники об'єднання здатні залучати ті ресурси та послуги, які були їм недоступні в ізоляції, створюючи при цьому максимальний синергетичний ефект. Отже, наявність кооперації та конкуренції є умовою створення та розвитку кластера.

Оскільки розвиток кластерів передбачає спільне зростання кожного з членів об'єднання, то умовою його успішного розвитку повинні бути нові, оригінальні, нестандартні інноваційні ідеї, які зможуть весь час надавати нові

імпульси, викликати зацікавленість як самих учасників інтеграційних процесів, так і потенційних інвесторів. Наприклад, це може бути діяльність бібліотек ВНЗ, що входять в кластер, у напрямку підтримки процесу трансферу інновацій, нових технологій, патентів наукових установ кластер-партнерів у промисловість та бізнес. Таким чином, у рамках кластера створюється система забезпечення його інтелектуальної діяльності. Складовими цієї системи можуть виступати техніко-технологічна база інтелектуальної праці, різні форми інформаційного обслуговування користувачів, форми соціального і матеріального стимулювання, багатоаспектні правові дії із захисту інтелектуальної власності.

Інтелектуальна обробка документів, діяльність із консолідації інформації (створення аналітичних, аналітико-прогностичних матеріалів; проведення бібліо-, інформо- та наукометричних досліджень у сховищах даних і екстракції нових знань, що в явному вигляді в них не містяться), сучасні засоби збереження і надання інформації потребують постійної підготовки та перепідготовки фахівців усіх установ, які входять до кластерів установ освітньо-науково-культурної сфери. Тому організація заходів з підвищення кваліфікації з урахуванням роботи в корпоративних структурах, корпоративної культури, етики корпоративних відносин є наступною необхідною умовою кластера як форми інтеграційного об'єднання.

Концептуальна схема освітньо-науково-культурного кластера регіону (див. рис. 3.1), яка має ядерну структуру, включає в себе два рівні: ядро (сукупність регіональних інституцій соціальної взаємодії – ВНЗ та їх бібліотек, інших бібліотек, архівів, музеїв, центрів інформації, книговидавання, служб НТІ, театрів, кіно-фотоіндустрії тощо) та оболонку (адміністрація регіону, благодійні фонди, грантодавці, потенційні інвестори, ЗМІ тощо).

Саме оболонка може забезпечувати допомогу місцевої влади в організації кластерів у регіоні, залучення коштів у кластери, лобювання інтересів суб'єктів кластерів, максимальній рекламі проекту тощо.

Об'єднання в кластер на основі взаємовигідної кооперації бібліотек усіх типів і видів, наукових установ, дослідних та інформаційних центрів, закладів

соціально-культурної сфери, невеликих інноваційних підприємств дозволить сформувати загальний синергетичний ефект і підвищити його конкурентноздатність.

Рис. 3.1 Концептуальна схема освітньо-науково-культурного кластера

Розглядаючи кластер установ освітньо-наукової-культурної сфери як основу мережевої інтеграційної комунікаційної моделі діяльності, слід відзначити, що він відповідає характеру нелінійної ризоматичної моделі комунікації. Це визначається, наприклад, тим, що кластери (одноядерні та багатоядерні) можуть інтенсивно взаємодіяти як один з одним, так і з іншими структурами, породжуючи своєрідні «відображені хвилі» і формуючи тим самим різноманітні зворотні зв'язки.

Теоретичне обґрунтування кластера як основи інтеграційної КМДБ потребує визначення функціональних завдань бібліотек та інших партнерів кооперативного об'єднання для реалізації інформаційно-технологічних програм. На першому етапі це може бути збір, упорядкування та аналіз даних про техніко-технологічне забезпечення учасників кластера (з обов'язковим наданням інформації про обслуговувальний персонал та кількість робочих місць), моніторинг запитів та потреб користувачів регіону. Другий етап передбачає

формування технічної ідеї та її експертну оцінку, розробку проекту технологічного розвитку кластера та формування системи його електронних інформаційних ресурсів, аналіз можливих джерел фінансування, визначення засобів та створення схем фінансування з формування та якісної діяльності кластера як нового проекту зі створення єдиного регіонального інформаційного простору освіти, науки і бізнесу. На третьому етапі функціональними завданнями є визначення політики і шляхів формування ЕІР, якісного їх збереження та організацію безперешкодного доступу до них, формування системи критеріального виміру результатів впровадження кластер-проекта. Слід звернути увагу на можливість та обов'язковість оперування розмаїттям інформаційних ресурсів – текстових, графічних, звукових і відео, які інтегруються системами мультимедіа. Мультимедійні технології також створили можливість для взаємодії різних комунікаційних структур на якісно новому рівні використання інформації (обробки, інтелектуального пошуку, створення та ведення баз даних, розповсюдження, проектування електронних систем, методів вилучення знань).

Для ефективної реалізації кластер-проекта та його якісного програмно-цільового управління необхідним є як стратегічне планування, так і розуміння остаточних стратегічних цілей розвитку із застосуванням наукових підходів до його дослідження. Сучасний розвиток мережевих проектів потребує залучення нового науково-методичного, управлінського інструментарію. Наприклад, альтернативний підхід до системного проектування електронних інформаційних ресурсів кластера передбачає необхідність врахування їх організаційної структури та єдиної техніко-технологічної бази. Саме це дозволить створити умови ідентифікації інформаційних потоків, визначення алгоритмів їх обробки, виявлення потреб користувачів та оцінювання можливостей партнерів кооперації. У ході реалізації соціально-інжинірингових стратегій, які базуються на класичних підходах у визначенні координат об'єкта проектування (масштабу і глибини), застосовується організаційний аналіз встановлення зв'язків «стратегія – вимога», обґрунтоване перетворення логічної структури у фізичну та реалізація

системи електронних інформаційних ресурсів кластера, а також вимір значень, що складають методологію, методи й інструменти соціальної інженерії.

Таким чином, на рівні регіону інтеграція бібліотек ВНЗ та інших суб'єктів соціально-комунікаційної взаємодії, що мають за мету побудову мережевих інформаційних структур, в основі яких лежить інтеграційна комунікаційна модель діяльності, може відбуватися на різних принципах соціальної організації (координації, кооперації і кластера як її найактуальнішої на сьогодні регіональної моделі об'єднання, корпорації як основної форми міжбібліотечної взаємодії). Попередній аналіз складових успішної інтеграції бібліотек ВНЗ до соціально-комунікаційної інфраструктури регіону за рахунок використання різних принципів соціальної організації, звернення до праць українського науковця з галузі економіки М. П. Войнаренка [34, 35] з формування кластерних моделей в економіці, дозволяють зробити певні висновки. Вважаємо, що створення інтеграційних КМДБ ВНЗ та установ освітньо-наукової і культурної сфери знаходиться між двома умовно окресленими трикутниками: моделестворювальним – три «К» (координація, концентрація, конкуренція), який істотно впливає на утворення моделей інтеграції, і моделепідтримувальним – три «С» (співпраця, спеціалізація, синергія), що сприяють якісним змінам у результаті створення моделей інтеграції. Різноманітні інтеграційні моделі формуються на основі різних принципів соціальної організації: координації, кооперації/кластеризації, корпоратизації. При цьому, надзвичайно перспективною інтеграційною моделлю управління є кластер.

Підґрунтям для формування інтеграційної комунікаційної моделі діяльності є умови системної інтеграції бібліотек ВНЗ до соціально-комунікаційної інфраструктури регіону (організаційно-функціональна взаємодія, техніко-технологічна взаємодія, управлінські інновації, формування нормативно-правових засад, кадрове забезпечення). Саме вони передбачають об'єднання потенціалу і зусиль на добровільній основі і спільному інтересі, упровадження інновацій та запровадження різноманітних ініціатив за наявності координаційного центру, посилення системних зв'язків інформаційно-

бібліотечного спрямування та організацію системи підвищення кваліфікації, концентрацію засобів та зусиль на пріоритетних напрямках, створення умов для успішної діяльності всіх членів об'єднання в конкурентному інформаційному середовищі.

Всі ці умови забезпечать системну інтеграцію бібліотек вищих закладів освіти в освітньо-науковий і культурний інформаційний простір регіону, щоб інтеграційні моделі відбулися як життєдіяльні, самодостатні, успішні та ефективні організації.

Спробуємо сформувати інтеграційну комунікаційну модель діяльності мережевої структури управління, яка була б спроможна здійснювати інформаційну підтримку регіонального кластера освіти, науки і бізнесу в залізничній галузі Дніпропетровщини.

Слід відмітити, що ця модель є модифікацією описаної нами гібридної моделі бібліотеки дослідницького університету в організаційній формі «Бібліотека – інформаційний інтелект-центр» (див. п. 2.1 та п. 2.2) і може мати умовну назву «Кластер – інформаційний інтелект-центр» (КІЦ). Модифікація попередньої моделі обумовлена потребою реалізації віртуальної комунікаційної діяльності, тому функціонування організаційної форми «КІЦ» може відбуватися виключно на нелінійній інтеграційній комунікаційній моделі функціонування та розвитку.

Змістом діяльності кластера з реалізації інтеграційної функції є створення рівних можливостей доступу користувачів до інформації і знань з використанням потенціалу всіх учасників кластера (ВНЗ та їх бібліотек, інших бібліотек, науково-дослідних інститутів, проектно-конструкторських установ, інформаційних центрів, архівів, музеїв, невеликих дослідних підприємств, ЗМІ) в межах єдиної інформаційно-комунікаційної системи (ІКС), яка є організацією мережевого типу.

Як правило, регіональні кластери формуються навколо інноваційного університету. Особливістю кластера установ освіти, науки і бізнесу є не тільки єдність технічної, технологічної частин, інформаційних ресурсів та кадрів,

організації та управління, але й реалізація початку інноваційного ланцюжка. Цей ланцюжок починається з наукової розробки, яка потім перетворюється в мале підприємство, котрому потрібно створити у закладі вищої освіти відповідні умови для того, щоб воно збільшилось та стало життєдіяльним. Завдання бізнес-інкубатора або технопарку того ВНЗ, навколо якого формується кластер, – виростити цю структуру, задати їй відповідний імпульс, підготувати для неї кадри. Сформована структура, переходить згодом вже на інший рівень зростання за межами ВНЗ та відбувається як життєдіяльний проект інноваційного бізнесу. Для закладу вищої освіти реалізація успішного початку інноваційного ланцюжка є головним критерієм їх успішності в кластер-проекті.

Інформаційну підтримку кластер-проекта зможуть забезпечити взаємодіючі та взаємодоповнювані соціально-комунікаційні установи, які є центрами генерації, обробки, накопичення і передачі знань (ВНЗ та їх бібліотеки, інші бібліотеки, інформаційні центри, науково-дослідні та проектно-конструкторські установи, архіви, музеї тощо), функціонуючи на базі НІТ в межах єдиної інформаційно-комунікаційної системи.

Припустимо можливість створення кластера освіти, науки і бізнесу в залізничній галузі Дніпропетровського регіону і обґрунтуємо важливість цього проекту.

Придніпровська залізниця є однією з найпотужніших залізниць як в Україні, так і в Європі. Сьогодні Придніпровська залізниця – це сучасне ринкове підприємство, яке прагне повністю відповідати вимогам часу. Залізницею перевозиться щорічно більше ніж 227 млн тонн вантажів та більше 90 млн. пасажирів. Інтеграція залізниць у євроазіатську транспортну систему – пріоритетний напрямок антикризової стратегії Державної адміністрації залізничного транспорту України. У процесі еволюції міжнародних відносин на залізничному транспорті на перший план виходить підготовка та підвищення кваліфікації фахівців, які б забезпечували всі етапи життєдіяльності галузі. У цьому сенсі одним з основних, якщо не головним показником якості освіти, є затребуваність випускників при працевлаштуванні, конкурентноздатність їх

знань і компетенцій на ринку праці. Тематика науково-дослідних робіт регіональних установ та підприємств залізничної галузі направлена на вирішення багатоаспектних актуальних питань залізничного транспорту: програм посилення швидкості руху та його безпеки, вагонобудування та інтеперабельності процесів перевезень, енергозбереження та охорони навколишнього середовища, будівництва шляхів сполучень, метрополітену та транспортних споруд (мостів, тунелів, виробничих будівель) тощо. Саме тому питання забезпечення науковця, викладача, виробничника, студента необхідними потужними вітчизняними та світовими інформаційними ресурсами є зараз стратегічно важливим напрямком діяльності регіональних установ Укрзалізниці.

Кластер освіти, науки і бізнесу в залізничній галузі Дніпропетровщини може мати ядерну структуру, в якій центром комунікаційних відносин можливо буде інноваційний ВНЗ - Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна з його потужною науково-технічною бібліотекою. Враховуючи, що даний кластер буде мати галузеву спрямованість, то і всі інші його учасники повинні мати відношення до галузі залізничного транспорту.

До ядра галузевого кластера, крім ДНУЗТ та його науково-технічної бібліотеки як центру інформації університету, можуть входити: Східний науковий центр Транспортної академії наук України, технікуми – залізничного транспорту та транспортно-економічний, Науково-дослідний інститут рухомого складу, шляхів сполучень та транспортних споруд, галузеве дослідницьке експериментальне підприємство, Центр науково-технічної інформації Придніпровської залізниці з науково-технічною бібліотекою, технічна бібліотека Дніпропетровського вагоноремонтного заводу, технічна бібліотека Дніпропетровського стрілочного заводу, музей Придніпровської залізниці, редакція газети «Придніпровська магістраль» тощо. Саме вони забезпечують формування і ефективне використання галузевої ресурсної бази інформаційного забезпечення освіти, науки і бізнесу в умовах регіону.

До оболонки регіонального кластера залізничної галузі Дніпропетровщини можуть входити міська та обласна адміністрація (транспортне управління, управління культури, управління освіти і науки), адміністрація Придніпровської залізниці, регіональні засоби масової інформації, грантодавці, спонсори, інвестори. До цього другого рівня структури галузевого кластера можуть бути віднесені і такі соціально-комунікаційні інституції як регіональні ЗМІ, Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека імені першочителів Кирила і Мефодія, Дніпропетровський обласний історичний музей, Дніпропетровський обласний державний архів, які мають унікальні фонди та експозиції з історії розвитку залізниці на Дніпропетровщині. Ці установи традиційно мають тісні зв'язки як з НТБ ДНУЗТ, так і зі всіма соціокультурними закладами галузі. Такий склад оболонки може забезпечувати допомогу місцевої і обласної влади в організації та розвитку кластера в галузі залізничного транспорту в регіоні, стимулювання його розвитку шляхом залучення фінансових вкладень, лобіювання інтересів суб'єктів кластерів, максимальній рекламі проекту тощо.

Основою інформаційної підтримки галузевого кластер-проекта повинен бути «Інформаційний науково-освітній портал Придніпровської залізниці». Мережевою програмно-цільовою структурою управління порталом може виступати Координаційний центр (КЦ). До КЦ будуть входити представники кожного з учасників інтеграційного комунікаційного процесу. Він виконуватиме функції допомоги і координації командної діяльності, які дозволять учасникам кластера швидше пристосуватися до нових умов комунікації та забезпечать максимальний ефект комунікації кластер-партнерів. Таким чином, Координаційний центр, сприяючи забезпеченню ефективного зворотного зв'язку, за багатьма параметрами визначає результативність комунікації, допомагає своєчасно корегувати недоліки в організації процесу комунікації.

Логічно б було передбачити, що головну інтегративно-комунікаційну функцію даної кооперації буде покладено на НТБ ДНУЗТ як найбільш

потужного агрегатора, виробника та постачальника ЕІР, що мають проблемно-орієнтовний характер, та технологічно найпотужнішу установу в кластер-проекті.

Склад комунікантів, які можуть бути учасниками комунікаційного процесу даної інтеграційної моделі комунікації, різноманітний (керівний склад установ, студенти, науковці, викладачі, інженерно-виробничний персонал, бібліотекарі, архіваріуси, патентознавці, музеєзнавці, фахівці з інтелектуальної власності, працівники ЗМІ тощо). Це потребує запровадження в одній комунікаційній моделі діяльності різних електронних форм бібліотек з можливістю доступу до них на єдиному порталі кластера. Цей портал – «Інформаційний науково-освітній портал Придніпровської залізниці», можна визначити як інтегроване інформаційне середовище електронних ресурсів установ і підприємств Придніпровської залізниці та комплекс програмно-технічних засобів, що забезпечують використання цих ресурсів та ефективне управління ними. Різноманітні за видом та структурою бази та банки даних, поєднані між собою системою гіперпосилань, ЕК, електронна бібліотека, об'єднаний репозитарій та інші складові порталу сприятимуть вирішенню в напрямку інформаційного забезпечення декількох проблем. По-перше, об'єднанню розрізнених ЕІР, по-друге, оперативному доступу до ЕІР, по-третє, розвитку зв'язків між науковцями, викладачами, студентами-дипломниками, виробничниками та фахівцями, що обслуговують кластер. Кластер як основа формування інтеграційної комунікаційної моделі діяльності, заснованої на мережевій взаємодії, ґрунтується на процесах медіатизації, пов'язаних з мультимедійністю ресурсів, Інтернет-технологіях, технологіях створення електронних бібліотек, інституційних репозитаріїв, електронних наукових журналів, застосуванні технологій дистанційного навчання, кооперації і координації на умовах узгодженості взаємозв'язків між всіма членами об'єднання.

Тому вектори інформатизації кожного з учасників комунікаційного процесу повинні бути спрямовані не тільки на удосконалення технологій роботи, на моделювання та організацію власного інформаційного простору (інформаційних ресурсів, засобів інформаційної взаємодії, інформаційної

інфраструктури), але і на формування єдиного інформаційного освітньо-наукового-культурного простору кластера, регіону і держави. Системно-інтеграційні ознаки в процесах інформатизації суб'єктів комунікації (структур, які є учасниками кластер-кооперації) визначають їх діяльність у формуванні комунікаційної єдності.

Маємо всі підстави стверджувати, що особливістю майбутнього кластера як комунікаційної моделі мережевої інтеграції освіти, науки і бізнесу, крім традиційних переваг, пов'язаних зі швидкістю, релевантністю, комфортністю отримання інформації користувачами, може бути можливість розгляду кластера науково-освітньо-культурних установ залізничної галузі Придніпров'я як інкубаційного простору для інновацій. У віртуальному центрі буде сконцентровано інформацію про інтелектуальну власність суб'єктів комунікації, репозитарій наукової інформаційної продукції спільнот кластера, електронний науковий журнал кластер-спільноти та забезпечено можливість поєднання документальних засобів (формальної комунікації) та неформальних процесів у комунікації (включно з інтерактивними процесами – листування, відеоконференції, вебінари, чати, скайп-спілкування, дискусійні форуми, засоби передачі миттєвих повідомлень та мас-медійними процесами – розсилання повідомлень, стрічки новин, реклама). Це дасть можливість кластеру стати однією з ланок в інноваційній системі, яка комунікаційно поєднує прикладні виробничі проблеми та наукові дослідження спеціалістів залізничної галузі. Таким чином, інформаційний науково-освітній портал Придніпровської залізниці зможе забезпечувати наявність на інформаційному ринку нових інтелектуальних продуктів/технологій, виступаючи в якості трансфера в промисловість та бізнес інтелектуального капіталу, створеного університетом, науково-дослідними інститутами, галузевими лабораторіями, підприємствами та окремими науковцями регіону. Всі ці аспекти дозволяють розглядати кластер як інкубаційний простір для інновацій.

Наведена інтеграційна комунікаційна модель діяльності передбачає обмін інформацією між комунікантами, організацію взаємодії (синхронної чи

асинхронної) між ними з отриманням реакції адресата, передбачає також процес сприйняття один одного учасниками спілкування і досягнення на цій основі взаєморозуміння і максимального ефекту комунікації.

Тобто, функціонування, розвиток і подальше вдосконалення кластера як нелінійної інтеграційної комунікаційної моделі діяльності може відбуватися тільки на основі таких інтеграційних процесів, які ґрунтуються на взаєморозумінні, взаємоузгодженні, кооперації, координації та характеризуються спільністю функціонування і взаємодоповненням один одного.

Таким чином, можемо передбачити, що «Інформаційний науково-освітній портал Придніпровської залізниці», який у разі реалізації буде виступати інформаційною складовою регіонального кластера залізничної галузі Придніпровського регіону як середовище генерації, обробки, накопичення і передачі знань та нова модель мережевої співпраці ВНЗ та їх бібліотек, інших бібліотек, інформаційних центрів, архівів, музеїв, ЗМІ, невеликих підприємств, заснована на віртуальній взаємодії, дозволить перейти до нового етапу розвитку розподіленого співробітництва та інтеграції суб'єктів комунікації в науково-освітній, науково-методичній, науково-практичній, науково-дослідній, культурній сферах Дніпропетровщини.

Отже, оскільки основними векторами інтеграції в сучасному суспільстві є наука, освіта та бізнес, найбільш перспективною інтеграційною комунікаційною моделлю діяльності може бути регіональний кластер установ освітньо-науково-культурної сфери в організаційній формі «Кластер – інформаційний інтелект-центр», який є модифікацією інтеракційної КМДБ дослідницького/регіонального університету в організаційній формі БПЦ. Змістом діяльності кластера з реалізації інтеграційної функції є створення рівних можливостей доступу користувачів до інформації і знань з використанням потенціалу всіх учасників кластера (ВНЗ та їх бібліотек, інших бібліотек, науково-дослідних інститутів, проектно-конструкторських установ, інформаційних центрів, архівів, музеїв, невеликих дослідних підприємств, ЗМІ) у межах єдиної інформаційно-комунікаційної системи, яка є організацією мережевого типу.

Прогнозуємо, що головну інтегративно-управлінську функцію даної кластер-кооперації буде покладено на бібліотеку університету як найбільш потужного агрегатора, виробника та постачальника EIP, що мають проблемно-орієнтовний характер, та технологічно найпотужнішу установу в кластер-проекті. Саме тому комунікаційною моделлю її власної діяльності як структурного підрозділу дослідницького/регіонального університету може бути обрана інтеракційна КМДБ організаційної форми «Бібліотека – інформаційний інтелект-центр».

3.2 Стратегічні напрями та завдання переходу до інтеграційної комунікаційної моделі діяльності бібліотек ВНЗ

Інформатизація освіти взагалі і бібліотек вищої школи зокрема змінює характер, форми, функціональні ролі учасників комунікаційних відносин.

Загострення конкуренції на ринку освітніх послуг, якому сприяє стрімкий розвиток інформаційних технологій, участь бібліотек ВНЗ у створенні єдиного освітнього простору на базі вітчизняних і міжнародних електронних інформаційних ресурсів в сфері освіти та науки формують підґрунтя для функціонування бібліотеки як реальної та інноваційної моделі розвитку ЗВО. Дана модель бібліотеки вищої школи повинна забезпечувати підвищення ефективності процесу навчання, інтенсифікацію наукових досліджень, реалізацію творчих здібностей студентів, науково-педагогічного складу та науковців. Ці аспекти призводять до необхідності вибору комунікаційних моделей діяльності бібліотек ВНЗ, найбільш сприятливих для якісної підтримки освіти, науки, виховання компетентної, цілеспрямованої, творчої особистості. При цьому потрібно враховувати, що в сучасних умовах конкурентну перевагу, засновану лише на впровадженні нових технологій, можливо втримати на відносно невеликий час. Нова галузь конкурентної боротьби – це не кількість виданої літератури, а якість наданої інформаційної продукції і послуг. Тому, на

нашу думку, перспективна сучасна модель діяльності бібліотеки закладу вищої освіти повинна бути заснована на інтеграції лінійних та нелінійних комунікаційних зв'язків, які забезпечуються мультимедійними технологіями і здійснюються, у першу чергу, за допомогою Інтернет, з поступовим превалюванням нелінійної комунікації. При цьому використовуються основні види комунікацій: користувач – інформаційний ресурс, користувач – користувач, користувач – створювач інформаційного ресурсу, користувач – розповсюджувач інформаційного ресурсу. У той же час, комунікатори-бібліотекарі повинні враховувати складну природу комунікаційного процесу, який має як технологічну, так і дослідну та творчу складові. У розділі 2, пункті 2.2 послідовно доведено, що лише усвідомлення працівниками бібліотек ВНЗ багатоаспектності комунікаційного процесу – правового, соціального, психологічного, та врахування ними цього в процесі комунікаційної взаємодії, можуть подолати комунікаційні бар'єри, підвищити рівень взаємодії та дати очікувані результати.

Тобто, в умовах трансформації освіти та медіатизації, яка виступає не тільки необхідним елементом традиційної освіти, але й є стрижнем віртуальної, дистанційної освіти, відбувається формування нових комунікаційних відносин. Бібліотеки ВНЗ реагують на ці виклики створенням нових КМДБ. При цьому комунікаційна діяльність різних організаційних форм бібліотек вищої школи повинна розглядатися як ієрархічна система, в якій мета, завдання та організаційні можливості комунікаторів повинні відповідати статусу бібліотеки вищого закладу освіти.

У комунікаційній діяльності різних організаційних форм бібліотек сфери вищої освіти місія бібліотеки є одночасно і основним мотивом комунікаційних процесів, включених у систему комунікацій закладу вищої освіти, і однією з основних цілей комунікаційної діяльності. Тобто, місію бібліотеки вищого навчального закладу можна визначити як реалізацію її соціально-комунікаційної діяльності в її сутнісному вигляді. Маючи на увазі виявлення призначення бібліотеки ВНЗ через основний зміст її роботи, можемо стверджувати, що

визначення комунікаційної моделі бібліотечної діяльності, на якій передбачається будувати весь процес її роботи, є підставою для визначення місії бібліотеки.

Бібліотекознавці відзначають [6, 8, 79, 130], що на сучасному етапі розвитку соціальних комунікацій уявлення щодо місії бібліотеки вищої школи є свідченням якісного перетворення організаційних і змістовних аспектів її діяльності, які підкреслюють новий статус бібліотеки в структурі закладу. Аналіз теорії та практики розвитку сучасних бібліотек вищої школи свідчить, що завдання та сутність їх діяльності у більшості випадків дуже близькі між собою. Сучасна бібліотека ВНЗ свою місію вбачає в тому, щоб бути центром інтегрованого інформаційного забезпечення навчального та наукового процесів. Так, бібліотека Харківського національного університету радіоелектроніки в особі своїх працівників підкреслює, що її місія полягає в накопиченні, створенні, збереженні й організації власних і світових інформаційних ресурсів, що відповідають вимогам навчального процесу і науково-дослідної роботи в університеті, забезпеченні інформаційних потреб студентів, викладачів і співробітників університету відповідно до принципів доступності, оперативності, інформативності і комфортності [123]. Далі у формулюванні місії підкреслюється зміна філософії і парадигми діяльності бібліотеки – замість переважного накопичення інформаційних ресурсів у самій бібліотеці – надання доступу до них, а також до розподілених ресурсів глобальної мережі, що сприятиме перетворенню бібліотеки в інформаційний центр університету.

Трансформаційні процеси в суспільстві дозволяють передбачити, що подальша місія і брендинг бібліотеки закладу вищої освіти при роботі з науково-педагогічним складом, науковцями, студентами при переході до когнітивно насичених соціальних комунікацій і становленні ноосферної цивілізації трансформуються в забезпечення формування свідомості соціально активної творчої особистості.

Розглянемо стратегію розвитку інтеракційної КМДБ ВНЗ на прикладі організаційної форми бібліотеки дослідницького/регіонального університету

«Бібліотека – інформаційний інтелект-центр», яку обрала для себе НТБ ДНУЗТ для реалізації власної концепції діяльності в рамках дослідницького університету (див. п. 2.1 та п. 2.2).

Визначено, що стратегічним перспективним вектором розвитку інтеракційної комунікаційної моделі діяльності бібліотеки дослідницького/регіонального університету БІЩ є її майбутня модифікація на інтеграційну КМДБ з ознаками медіатеки. Перехід до інтеграційної КМДБ можливий за умов реалізації певних стратегічних напрямів і завдань.

Місія організаційної форми «Бібліотека – інформаційний інтелект-центр» ДНУЗТ, полягає в позиціюванні себе як інформаційної серцевини університету, яка забезпечує створення можливостей рівного доступу користувачів до документів, інформації та знань з метою підвищення ефективності діяльності ВНЗ з підготовки високоінтелектуальних фахівців та проведення якісних наукових досліджень. Дана місія передбачає зміну парадигми діяльності з накопичення інформаційних ресурсів на надання доступу до них, а також до розподілених інформаційних ресурсів, інформації і знань Інтернет, та трансформацію НТБ університету в дієву інноваційну модель освітнього, науково-дослідного та педагогічного процесів.

Нами вже було викладено припущення (див. п. 2.1 та п. 2.2), що організаційна форма «Бібліотека – інформаційний інтелект-центр» є найбільш перспективною для дослідницьких та регіональних університетів України. Можемо охарактеризувати її як гібридну модель, яка базується на лінійній та нелінійній комунікаціях та дозволяє гармонійно функціонувати в одній бібліотечній структурі як класичній лінійній КМДБ, так і її електронним формам – електронній бібліотеці, інституційному репозитарію, електронній науково-видавничій моделі бібліотеки. Тобто, вона на сьогодні є прикладом інтеракційної КМДБ ВНЗ. В той же час, ми передбачаємо її поступову модифікацію в інтеграційну комунікаційну модель діяльності бібліотечного комплексу дослідницького/регіонального університету з ознаками медіатеки.

Запровадження вищезначених високотехнологічних напрямів діяльності бібліотеками дослідницьких/регіональних університетів доводить, що вони формують принципово нову інформаційно-технологічну інфраструктуру освіти і науки, елементи якої здатні забезпечити як інформаційне супроводження освітньо-наукового процесу, так і соціальний контекст використання інноваційних технологій науково-дослідної діяльності. Науковці відзначають в провідних академічних бібліотеках світу проведення послідовної інноваційної політики щодо перенесення науково-видавничої діяльності у сферу власної відповідальності бібліотек, поширення бібліотечних процесів на масиви первинних наукових даних, ініціювання, створення та підтримку сховищ даних власних установ, забезпечення збереження електронних фондів науково-освітньої інформації, інтеграцію гетерогенних інформаційних потоків [137, 181, 221, 258, 262, 265, 274-276, 283, 286, 289-290, 293, 295, 299, 300].

Таким чином, можемо стверджувати, що організаційна форма бібліотеки дослідницького/регіонального університету БІЩ, діяльність якої заснована на поєднанні лінійної та нелінійної комунікацій, є елементом традиційної інфраструктури локальних наукових та освітніх комунікацій ВНЗ, ланкою нової електронної інфраструктури глобальних наукових комунікацій.

Враховуючи вищезгадане, можемо описати модель руху потоків інформації в інтеракційній КМДБ дослідницького/регіонального університету. На першому рівні, рівні інформаційного науково-освітнього простору ВНЗ, БІЩ, виступаючи частиною комунікаційної системи закладу вищої освіти, забезпечує інтенсивну циркуляцію потоків з метою надання інформації для задоволення конкретних інформаційних освітньо-наукових запитів, потреб та замикає на собі повний цикл циркуляції наукових публікацій у межах університетського середовища. А включення до сфери компетенції таких бібліотек діяльності зі збирання, збереження та розповсюдження результатів наукових досліджень на первинних фазах науково-дослідного циклу ще більше розширить діапазон комунікаційних відносин. Долучаючись до ранніх фаз реалізації досліджень, бібліотека як

інститут, фактично, переходить від обслуговування повного циклу циркуляції наукових публікацій до повного циклу циркуляції наукового знання.

На другому рівні, рівні інтеграційних комунікаційних відносин, відбувається інтенсивна циркуляція науково-освітніх потоків інформації між університетською бібліотекою та зовнішнім (відносно до університету) середовищем – глобальним науково-освітнім простором, у тому числі, науково-освітнім простором України. Відбувається також формування висхідних, зростаючих потоків інформації про діяльність ВНЗ (науково-дослідну, освітню, педагогічну, дослідно-виробничу, суспільної тощо), уможливорюючи розвиток відносин окремих ВНЗ у системі освіти і науки в цілому. Застосування бібліотекою мас-медійної комунікації сприяє інтеграції вищого закладу освіти в систему державного управління освіти і науки України. Це вбачається у виході бібліотеки вищої школи, яка базується на інтеракційній комунікаційній моделі діяльності, на рівень задоволення суспільних потреб.

Таким чином, інтеракційна комунікаційна модель діяльності організаційної форми БІЩ університету поступово стає головним елементом, що формує потік інформації, який включається в комунікаційний простір освіти і науки, та забезпечує обмін інформацією і знаннями як у межах університетського середовища, так і між соціумом та університетом. Тобто, вона – одне з головних джерел інноваційної освітньої та наукової інформації, яку передає в соціально-комунікаційні системи і в якій активно задіяні основні види комунікацій.

З огляду на вищезгадане, модель управління комунікаційною діяльністю науково-технічної бібліотеки ДНУЗТ включає в себе стратегію її комунікації, узгоджену бібліотечну політику на всіх рівнях: управління власне бібліотекою університету; координацію та кооперацію діяльності з іншими структурами університету; координацію та кооперацію діяльності в трьох корпоративних об'єднаннях; координацію з діяльністю інших бібліотек ВНЗ, які входять до методичного об'єднання бібліотек III-IV рівнів акредитації Дніпропетровської області.

Стратегія діяльності НТБ ДНУЗТ ґрунтується на наступних моментах: її місії; її галузевій специфіці (залізничний транспорт); політиці комплектування фондів, заснованій на необхідності збільшення частини наукових видань за рахунок зменшення багатоекземплярної навчальної літератури, розширення переліку періодичних видань, у тому числі, передплата електронних журналів; на принципах організації доступу до інформації, які все більше стають орієнтованими на виконання завдань з обслуговування користувачів повними текстами в режимі віддаленого доступу; на сучасних тенденціях розвитку ринку освітніх послуг, нових інформаційних технологій, ринку книговидавання та книгорозповсюдження, ринку праці.

Стратегічний напрям діяльності організаційної форми БПЦ університету, що базується на лінійній та нелінійній комунікаціях, спрямований на подальший перехід до вищого рівня інформатизації, який передбачає, як визначальну ідеологему розвитку бібліотеки і умову її існування, засвоєння інтегрованого технологічного циклу видання електронної наукової продукції, обробки різноманітних документальних масивів (від бібліографування до екстракції нових знань зі сховищ даних) і надання їх користувачам. Можна передбачити, що такі складні змістовні зміни у діяльності бібліотеки в майбутньому дадуть змогу здійснити функціональні і структурні трансформації та змінити модель її комунікації. Внаслідок еволюції модель бібліотеки дослідницького університету БПЦ зможе трансформуватися і представляти собою бібліотечний комплекс, що матиме у своїй структурі наступні підструктури:

- власне бібліотеку (з фондами рукописів, друкованих і електронних видань);
- науковий центр (центр продукування нових знань);
- електронний науково-видавничий центр;
- інформаційно-аналітичний центр на засадах застосування інтелектуальних технологій;

- освітньо-педагогічний центр з навчання бібліотечно-бібліографічної, комп'ютерної грамотності та допомоги з опанування комунікативних, інформаційно-технологічних, етичних основ інформаційної культури;

- культурологічний центр, спрямований не тільки на зібрання, збереження культурного надбання людства, але й його актуалізацію в соціокультурних підсистемах.

На наш погляд, така модель майбутнього бібліотечного комплексу вищого закладу освіти в статусі дослідницького/регіонального буде мати всі ознаки медіатеки, виступати як інтегрована науково-інформаційна платформа та базуватися на інтеграційній КМДБ. Інтеграційна КМДБ, яка буде наслідком поєднання лінійної та інтеракційної моделей в умовах повного автоматизованого циклу бібліотечної діяльності, у той же час уможливить наявність у майбутній комплексній установі фонду рукописів та стародруків, інших цінних друкованих видань та роботу з ними на основі традиційних бібліотечних процесів.

Слід зазначити, що така диверсифікація бібліотечно-інформаційної діяльності розширить склад професійно-спеціальних завдань бібліотекаря і підвищить його до рівня фахівця зі знань. Учений Бібліотекар, бібліотечний фахівець, буде покликаний навчати своїх читачів/користувачів, допомагати їм опановувати різні аспекти знань, формувати свідомість соціально активної творчої особистості [79, с. 12].

На шляху до трансформації організаційної форми бібліотеки дослідницького/регіонального університету «Бібліотека – інформаційний інтелект-центр» в її майбутню модифікацію «Медіатека» в процесі еволюції до суспільства знань, коли відбудеться послідовна зміна інтеракційної КМДБ на інтеграційну, потрібно окреслити бажані ознаки нової моделі та визначити стратегії їх реалізації.

Вважаємо, бажаними ознаками майбутньої організаційної форми «Медіатека» дослідницького/регіонального університету можуть бути:

- вихід бібліотеки на новий рівень продукування, накопичення, зберігання і поширення знань;

– забезпечення для науково-педагогічного складу, науковців, студентів (у т.ч., слухачів із підвищення кваліфікації), бібліотечних фахівців реалізації комунікаційних процесів як у майбутньому домінуючому віртуальному середовищі, так і в реальному, у тому числі, розвиток у бібліотеці навчально-дослідницьких зон для індивідуальної і групової роботи користувачів;

– реалізація себе як видавця наукових електронних видань;

– зростання педагогічного аспекту в діяльності бібліотеки; системне впровадження бібліотекою в практику діяльності університетських спільнот вмінь та навичок отримання, обробки і творчого використання інформації для вироблення оптимальних рішень упродовж всієї наступної діяльності користувача;

– сприйняття бібліотеки як тієї частки університетської спільноти, яка постійно розвивається, навчається, проводить наукові дослідження;

– формування «зони позитиву» як толерантного культурологічного середовища для дискусій, обміну думками, творчими наробками в будь-якій галузі (науці, мистецтві, літературі, техніці), «аптеки душі» тощо; забезпечення «зони позитиву» сучасними мультимедійними засобами і технологіями.

Перехід до інтеграційної КМДБ ДНУЗТ в організаційній формі «Медіатека» дослідницького/регіонального університету, яка відповідає наведеним ознакам, може відбуватися за рахунок розробки та реалізації пріоритетних стратегій у межах існуючого формоутворення БПЦ. Такими стратегічними напрямками, які є узагальненою моделлю дій, спрямованих на досягнення успіху завдяки максимальному використанню ресурсів і можливостей, є:

1 – «Внутрішня самореалізація та саморозвиток бібліотеки»;

2 – «Інтеграційна стратегія»;

3 – «Інноваційне управління»;

4 – «Моніторинг змін»;

5 – «Створення іміджу (Image making) бібліотеки».

Розглянемо ці п'ять напрямів детальніше.

1 – «Внутрішня самореалізація та саморозвиток бібліотеки» передбачає розробку, реалізацію і удосконалення гнучкої, адаптивної і інтелектуальної організації форми БПЦ за рахунок мобілізації і пошуку можливостей зростання внутрішніх резервів і надання користувачам якісних інформаційних послуг. Позитивні тенденції в даному напрямку можливі тільки за умов якісного управління бібліотекою, використанні принципу досягнення заданих результатів при мінімальних ресурсах. Тому, чітко визначені комунікації, багатоаспектність, багатозначність в умовах реалізації бібліотечних процесів стануть стрижневими ресурсами формування нових форм і механізмів управління бібліотекою університету. При цьому, особливого значення набуває безперервний процес професіоналізації управління в кожному структурному підрозділі НТБ, налаштування управлінського складу на реалізацію даної стратегії, координація та узгодження ключових позицій всіх бібліотечних структур, чітке усвідомлення необхідних умов для реалізації своїх функцій. Суттєвим фактором професійної успішності є мотивація. Постійна та кропітка діяльність бібліотеки в логіці внутрішньої самореалізації та саморозвитку передбачає послідовність та спадкоємність рішень в системі управління, постійну самооцінку дій та наслідків їх реалізації як для самої НТБ, так і для ДНУЗТ та Дніпропетровської області. Дана стратегія передбачає інтеграцію та координацію різних управлінських підходів – управлінського, проектного або їх поєднання.

Вважаємо за можливе підкреслити, що ефективність напряму «Внутрішня самореалізація та саморозвиток бібліотеки» передбачає мотивацію керівництва університету, залізничної галузі, владних структур Дніпропетровського регіону, спонсорів та грантодавців для вкладення зусиль/інвестицій в укріплення позицій бібліотеки. Прикладом можуть слугувати конкретні дії науково-технічної бібліотеки ДНУЗТ з ініціювання, проектування, реалізації та супроводження інституційного репозитарію «eaDNURT» та створення повнотекстової БД «Залізнична Україніка» (електронні копії унікальних видань 1860-1930 рр. з історії розвитку залізниць України) за рахунок мобілізації внутрішніх резервів (людських, технічних, технологічних, економічних). Безумовно, в умовах

фінансової кризи всі структурні підрозділи університету застосовують ресурсозаощадні методи роботи, методи жорсткої економії засобів. Керівництво університету вимушене постійно переглядати та коригувати розподіл коштів на навчальний процес, наукові дослідження, дослідно-конструкторську та господарську діяльність. Але, завдяки ефективним діям науково-технічної бібліотеки у напрямку розширення інформаційного забезпечення навчального процесу і наукових досліджень та оперативного інтегрування їх результатів до світового інформаційного простору, міжнародного освітньо-наукового співтовариства, бюджетне фінансування НТБ протягом 2010-2011 рр. не тільки не зменшилося, але й було суттєво збільшене. Як позабюджетну форму фінансування бібліотеки можна назвати надання чотирьох комп'ютерів від Східного наукового центру Транспортної академії України, багатофункціонального пристрою, проектора та мультимедійного центру від Управління Придніпровської залізниці. Імідж науково-технічної бібліотеки як надійного та креативного партнера в розвитку навчання, наукових досліджень, виховної діяльності сприяє удосконаленню організаційної форми «Бібліотека – інформаційний інтелект-центр», яка базується на інтеракційній КМДБ.

Реалізація даного напрямку характеризується процесами оптимізації в таких складових НТБ як фонд, кадровий склад, матеріально-технічна база, і передбачає інновацію, реорганізацію, перебудову бібліотеки як системи для покращення її стану і трансформації в організаційну форму «Медіатека», яка буде базуватися на інтеграційній комунікаційній моделі діяльності.

Таким чином, основними завданнями в рамках реалізації стратегічного напрямку «Внутрішня самореалізація та саморозвиток бібліотеки» можна вважати модернізацію системи управління НТБ та оптимізацію роботи з бібліотечними кадрами, подальше впровадження нових інформаційних технологій та оптимізацію виробничих процесів, удосконалення інформаційно-бібліотечних послуг, розширення спектру сервісних послуг та оптимізацію фондів.

2 – «Інтеграційна стратегія» в напрямку еволюціонування моделі БІЩ ґрунтується на розумінні, що саме інформатизація стала каталізатором

посилення інтеграційних процесів бібліотек, що, у свою чергу, призводить до зміни лінійної та інтеракційної комунікаційних моделей бібліотечної діяльності на інтеграційну.

Позиціювання науково-технічної бібліотеки ДНУЗТ як центру комунікацій університетських спільнот, центру наукової думки та культурологічного центру характеризуються розвитком інтеграційних процесів і передбачає розвиток партнерських зв'язків на двох рівнях. Перший, університетський, рівень означений активною кооперацією з окремими структурами ВНЗ (науково-дослідною частиною, рекламно-видавничим відділом, органами студентського самоврядування, кафедрою інтелектуальної власності, профкомами студентів та співробітників, палацом культури студентів, лабораторією інформаційних технологій тощо). Другий, зовнішній, рівень ґрунтується на розвитку позауніверситетських зв'язків. НТБ ДНУЗТ є членом трьох мережевих корпорацій регіонального та міжрегіонального рівнів («Придніпровський корпоративний каталог», «Корпорація Матрикс», «ДНУЗТ – НТБ – ПДАБА»), розвиває партнерські кооперативні відносини з Центром науково-технічної інформації Придніпровської залізниці (створення повнотекстової БД «Залізнична Україніка») та Інформаційним центром Укрзалізниці (спільне створення інформаційно-освітнього порталу «Консорціум бібліотек Укрзалізниці»). НТБ розглядає умови приєднання до віртуального міжрегіонального корпоративного об'єднання «Електронна бібліотека: Центри знань в університетах України» (проект ELibUkr). Науково-технічна бібліотека ДНУЗТ є колективним членом: Української бібліотечної асоціації та Дніпропетровської бібліотечної асоціації.

Враховуючи висвітлення питань зовнішнього рівня інтеграції бібліотек ВНЗ в п. 2.3 та п. 3.1, зупинимося на завданні внутрішнього, університетського, рівня.

Особливістю НТБ ДНУЗТ та інших бібліотек сфери вищої освіти є актуалізація і розвиток партнерських відносин з іншими функціональними структурами в межах навчального закладу, що має за мету об'єднання накопиченого інформаційного ресурсу та подальше спільне його використання.

Саме ступінь інформаційної інтегрованості університетської науково-технічної бібліотеки в навчальний та науковий процеси розглядаємо як один з показників у виборі комунікаційних моделей її функціонування і розвитку, що обумовлено фактом забезпечення НТБ ресурсної та комунікаційної сторони інформаційно-освітнього середовища закладу вищої освіти.

Як вже було відзначено у п. 2.3, використання у ВНЗ інформаційно-комунікаційних технологій на найвищому їх рівні – медіатехнологій, актуалізувало завдання створення власної інтегрованої корпоративної системи інформаційної інфраструктури закладу. Перший етап партнерських відносин у таких структурах, як правило, обмежується обміном наявними ЕІР. Наступні передбачають розвиток планування і розподілу робіт зі створення, розміщення та управління різноманітними електронними колекціями університетської спільноти. Саме це допоможе вирішити проблему якісного представлення інформації користувачам, дублювання робіт з оцифрування документів та їх каталогізації, забезпечить економію як коштів, так і людських ресурсів, формування умов інформаційного споживання, розвитку творчих здібностей та інформаційної культури користувачів.

Інтеграцію НТБ ДНУЗТ до освітньої і наукової діяльності університету можна конкретизувати у вирішенні декількох завдань. Наприклад, завдання щодо зняття дублювання з уведення, накопичення, збереження і використання ідентичної інформації в бібліотеці, інших структурах закладу (обчислювальному центрі, центрі тестування) підтверджуються фактами скорочення часу при записі користувачів до бібліотеки, мінімізації кількості неточностей та невідповідностей в базі даних читачів при зміні ними прізвищ, при їх переході на інші факультети і спеціальності, перебуванні в академічних відпустках, відрахуванні. У майбутньому передбачається розширення інтеграційних процесів при використанні даних та функцій системи управління фінансово-економічною діяльністю для управління розрахунками з користувачами платних ресурсів та сервісів електронної бібліотеки тощо. Спільна робота з навчальними, навчально-методичними і науковими структурами з організації навчального процесу

передбачає якісне комплектування фондів бібліотек, інформування кафедр про нові видання і виконання кафедральних замовлень на придбання навчальної та наукової літератури, чітке відслідковування використання підручників за семестрами і дисциплінами, характеризуються, наприклад, упровадженням модуля «Книгозабезпечення навчального процесу» в АБІС «ІРБІС». Ця інформація, вказуючи на відсутність або на недостатність примірників підручників у бібліотеці, робить організацію навчального процесу більш «прозорою» для студентів, викладачів, співробітників НТБ, що займаються комплектуванням та видачею літератури.

Світовий досвід має у своєму арсеналі різні рівні і приклади інтеграції бібліотек до наукової та освітньої діяльності ВНЗ [24-26, 185, 261, 262, 264, 265, 267, 269, 271, 272, 275-278, 282, 283, 289, 290, 299, 300]. Працівники бібліотек вищої школи виконують допоміжну роль у наукометричній оцінці фахового рівня як окремих науковців, так і наукових підрозділів ЗВО, аналізують статті на предмет плагіату, концентрують інформацію щодо інтелектуальної власності, забезпечують інформаційну підтримку е-навчання, займаються педагогічною діяльністю.

Напрямок з формування інформаційної культури користувачів є для бібліотек ВНЗ великим потенціалом для їх подальшої взаємодії з навчальними структурами. Тому для працівників бібліотек вищої школи дуже важливим є питання ступеня включення до навчального розкладу предмета з розвитку інформаційних навичок. Але численні опитування директорів бібліотек ЗВО України та власний практичний досвід дають підстави стверджувати, що, незважаючи на отримання бібліотеками вищої школи офіційного статусу повноправних учасників навчального процесу в якості педагогів при вивченні курсу «Основи інформаційної культури» [81] та на беззаперечні факти їхньої готовності для цієї ролі, цей напрямок діяльності притаманний досить незначній кількості бібліотек. У НТБ ДНУЗТ він відзначається нестабільністю і має ситуативний характер.

Надзвичайно актуальною в сучасних умовах стає проблема підвищення ролі бібліотеки у формуванні політики видавництва ЗВО. Доповнення бібліотеками родових функцій ресурснакопичувальних та ресурсозберігальних установ функціями створювачів ЕБ, інституційних репозитаріїв, співвидавців електронних наукових журналів та посередників у наданні до них доступу користувачам, спричиняють конфлікт інтересів видавництва і бібліотеки вищої школи. Проблема вирішується через політику взаємовідносин «ВНЗ – автор – видавець – бібліотека», яка регламентує створення і функціонування ЕБ та інституційних репозитаріїв у ЗВО при збільшенні кількості праць викладачів і науковців цього закладу в електронній формі, та згладжує гострі кути при започаткуванні нової електронної науково-видавничої моделі (бібліотека як видавець/співвидавець електронних наукових видань).

Світові тенденції глобалізації та конвергенції освіти висунули на перший план такий пріоритетний напрям спільної діяльності ВНЗ та його бібліотеки як впровадження дистанційного навчання та подальший його супровід. З цією метою бібліотеки ВНЗ пропонують таку модель інформаційного забезпечення як ЕБ. Саме електронні бібліотеки, як елементи в основі освітнього простору, створюють передумови для ефективного співробітництва між різними учасниками освітнього процесу та створення єдиного інформаційно-освітнього середовища ВНЗ регіону. Але на сучасному етапі дуже гострою є проблема взаємодії ЗВО у напрямку запозичення готових мережових навчальних матеріалів. Від бібліотек ВНЗ як активних учасників даного процесу це вимагає постійних зусиль з розвитку нових форм бібліотечно-інформаційної діяльності, реалізації індивідуального творчого потенціалу кожного працівника і наукової колективної співпраці.

«Інтеграційна стратегія» ґрунтується на виконанні бібліотеками ВНЗ ролі інтеграторів гетерогенних освітніх та наукових інформаційних потоків. Бібліотекознавці наполягають, що роль бібліотеки як посередника між безмежним світом інформаційних ресурсів та користувачами має сенс тільки тоді, коли користувач бібліотеки відчує реальні переваги від проведення

інформаційної діяльності саме в бібліотечному електронному середовищі, а не через платформи постачальників інформації. Така стратегія передбачає побудову бібліотечного порталу як веб-орієнтованої технологічної суперплатформи (зв'язаної сукупності незалежних одна від одної гетерогенних локальних та віддалених інформаційних систем – платформ) за рахунок нарощення потужностей систем пошуку та навігації [197, с. 7]. Портал повинен забезпечувати адміністраторам та користувачам можливість інтегрованого використання визначених інформаційних систем, усуваючи причини ігнорування ними інформаційних джерел (необхідність додаткової реєстрації, платність доступу, наявність лише друкованої копії ресурсу тощо). Цьому може сприяти максимальне спрощення процесів отримання доступу до інформаційних продуктів і послуг, яке полягає у встановленні розумної вартості інформаційних продуктів і послуг, збільшення функціональності і спрощення інструментарію автоматизованого міжбібліотечного абонементу, максимальне спрощення аутентифікації користувачів тощо.

Всі ці інтеграційні дії як на внутрішньому університетському рівні, так і поза його межами (регіональному, національному, глобальному рівнях), мають на меті якісно нові сервісні можливості оперативного доступу користувачів до освітньо-наукових ресурсів регіону, держави, світу. Дані дії ґрунтуються на горизонтальних зв'язках, заснованих на збереженні особистісного значення кожного з партнерів, взаємоузгодження, кооперації та координації їх дій.

Розвиток численних партнерських кооперацій/корпорацій на внутрішньому та зовнішньому рівнях актуалізує необхідність введення спеціальних функцій з означення та формування зовнішніх зв'язків НТБ під конкретні програми чи проекти. Дані функції можуть бути притаманні Центру суспільних зв'язків бібліотеки, результатом діяльності якого може стати розвиток вже наявних моделей інтеграційних об'єднань та знаходження/впровадження нових.

Таким чином, у рамках інтеграційної стратегії завданнями розвитку БІЦ університету можуть бути багаторівневий розвиток партнерських кооперативних/корпоративних відносин, побудова бібліотечного порталу як веб-

орієнтованої технологічної суперплатформи, вдосконалення наявної інфраструктури розповсюдження результатів наукової діяльності ВНЗ, ініціювання, створення і подальша організація діяльності Центру суспільних зв'язків, іміджева діяльність бібліотеки як центру комунікацій університетських спільнот, центру наукової думки та культурологічного центру, формування державних та недержавних каналів фінансування НТБ (спонсори, грантодавці, дарувальники, інвестори тощо).

З – «Інноваційне управління», засновано на розумінні специфіки змін, які впроваджуються в бібліотеці відповідно до змін зовнішнього бібліотечного середовища, з метою пошуку найбільш ефективних шляхів досягнення поставленої мети. Сьогоднішнє розуміння бібліотечної інновації зосереджено як на процесах і функціях бібліотеки, так і на поведінці особистості в суспільстві. Ми відзначали (див. п. 2.1), що поштовхом для цього стали фактори другого етапу інформатизації бібліотек ВНЗ – етапу інновацій, який характеризується виконанням завдань з широкого застосування НІТ у бібліотечних процесах і створенням у бібліотеках умов доступу до ЕІР для користувачів (автоматизація, комп'ютеризація, впровадження в практику діяльності Інтернет-технологій тощо). Тобто, на етапі інновацій відбувається експериментування з новими можливостями, які дають НІТ. Безумовно, не всі внутрішні проблеми бібліотеки вирішуються тільки за рахунок нових технологій. Необхідним є створення нових теоретичних основ бібліотечного обслуговування, надання якісних інформаційних послуг з точки зору користувача. Але особливістю етапу інновацій є те, що він характеризується виникненням якісних змін у діяльності бібліотек ВНЗ. І це потребує удосконалення процесів управління в бібліотеках.

Для розвитку БІЩ університету стратегічний напрям «Інноваційне управління» передбачає виявлення вже наявних ресурсів для подальшого активного розвитку НТБ не тільки як інформаційного центра, але й як інтелектуального потенціалу університету/залізничної галузі. При цьому, розгляд цих виявлених ресурсів може відбуватися в контексті з ситуативною діяльністю та можливими способами їх інтерпретації. А спосіб інноваційної діяльності та

проектне управління в умовах бібліотеки можуть розглядатися як важливий ресурсний показник. Необхідною умовою є розвиток адвокації (просування креативних бібліотечних проєктів, іміджева діяльність бібліотеки, захист і відстоювання інтересів бібліотекарів, сприяння праву користувачів на відкритий доступ до інформації тощо). Стратегічний напрям «Інноваційне управління» ґрунтується на постійному експериментуванні з новими технологіями, їх апробації перед широкомасштабним впровадженням і тому потребує експериментального майданчика. Інноваційна діяльність передбачає також оцінку експертів (як внутрішніх, так і зовнішніх). Тому стратегія «Інноваційне управління» повинна враховувати і розвивати даний напрямок, бо це дозволить оптимізувати процес розробки і впровадження інноваційних технологій. Надзвичайно важливим є і врахування думки експертів при створенні рекомендацій/інструкцій з подальшого розвитку інновацій у разі отримання позитивного результату або обґрунтування недоцільності їх впровадження при негативному результаті. Таким чином, завданнями стратегічного напрямку «Інноваційне управління» можна вважати активний розвиток діяльності з адвокації, започаткування та створення суспільної організації «Експертна рада НТБ ДНУЗТ», ініціювання, створення і подальша організація діяльності експериментального майданчика, створення пакету науково-методичних та практичних рекомендацій/інструкцій для впровадження інноваційних проєктів та подальшого розвитку інноваційної діяльності НТБ, створення бази даних «Інноваційні технології в бібліотеках вищої школи».

4 – «Моніторинг змін» при розвитку даної КМДБ розглядається як «відслідковування» результатів цієї діяльності і є не менш важливим, ніж сама діяльність. Збирання та аналіз кількісних та якісних показників дають можливість створити реальну картину ефективності заходів з удосконалення бібліотеки, оцінити відповідність використання ресурсів затратам на їх створення чи придбання, виявити проблемні точки та точки зростання, передбачити логіку подальшого розвитку. Всі заходи з моніторингу, збиранню, опису, аналізу показників дозволяють порівняти те, що робить бібліотека (її

діяльність), з тим, що вона повинна робити (її місія), та з тим, чого вона хоче досягнути (її цілі). Необхідною умовою є наявність зворотного зв'язку, тобто підтримка двостороннього контакту з користувачами. У процесі комунікації отримуються відгуки користувачів не тільки щодо оцінки, наприклад, наданої інформації, але й впливу цієї інформації на безпосередню діяльність користувачів. Постійність заходів з реалізації стратегії моніторингу змін уможливорює виокремлення даного напрямку діяльності і створення моніторингового центру. За результатами моніторингу бібліотекарі-аналітики зможуть формувати пакет інструкцій/рекомендацій/прогнозів для подальшої реалізації кожного моменту розвитку, бо аналіз помилок і закріплення успіхів є умовою успішного розвитку НТБ. Постійним напрямом роботи центру повинні бути і зусилля з підтримки іміджу бібліотеки як інформаційного інтелект-центру університету. Таким чином, стратегія «Моніторинг змін» спрямовується на реалізацію випереджувального розвитку та трансформацію НТБ університету в дієву інноваційну модель освітнього, науково-дослідного та педагогічного процесів.

У рамках реалізації даного стратегічного напрямку завданнями є: створення моніторингового центру НТБ; формування системи критеріального виміру результатів упровадження нової комунікаційної моделі бібліотеки; проведення соціологічних досліджень як серед користувачів, так і серед бібліотекарів; організація та проведення курсів підвищення кваліфікації відповідно до ситуативної діяльності; мас-медійні заходи (публікації в пресі, участь у програмах університетського телебачення, стрічки новин на сайті щодо результатів соціологічних досліджень); відносини зі спонсорами, грантодавцями, інвесторами.

5 – «Створення іміджу (Image making) бібліотеки» передбачає формування позитивного ставлення до НТБ університету та укріплення її зв'язків з соціальним середовищем (адміністрація, професорсько-викладацький склад, науковці, студенти та самі бібліотечні фахівці університету, професійне середовище регіону, держави тощо). Особливістю даного стратегічного напрямку

є те, що його елементи наявні в усіх стратегічних напрямках реалізації інтеракційної КМДБ в організаційній формі «Бібліотека – інформаційний інтелект-центр» університету. Ці елементи активізують всі канали і засоби передачі повідомлень. Інтеграційна сутність бібліотеки дозволяє створювати фундамент для просування результатів взаємодії університетських спільнот (студентських, науково-педагогічних, науковців, службовців тощо) і бібліотеки на інформаційні ринки. Тобто, той позитивний образ, який створюється НТБ, сприяє як просуванню бібліотечних інформаційних продуктів і послуг, так і стимулює її подальший інноваційний розвиток.

Нині університетська спільнота як соціальне середовище переживає період адаптації до мережових форм взаємодії в спілкуванні та обміні інформацією, у діяльності бібліотек ЗВО посилюється мас-медійний аспект, особливо при реалізації стратегічного напрямку «Створення іміджу бібліотеки». Підтримуючи та посилюючи увагу викладачів, науковців та студентів щодо феномену інформації та активно застосовуючи багатоаспектне впровадження інформаційних технологій, рекламуючи досягнення НТБ і подальші можливості її сервісів, працівники бібліотек ВНЗ застосовують різні способи організації систем соціальної взаємодії. Зростання категорії «імідж бібліотеки», який формується завдяки впливу на неї внутрішнього та зовнішнього середовища, пов'язаний з підвищенням значення комунікаційної функції маркетингу й актуалізує ефективність використання потенціалу комунікаційного інструментарію. Реклама, яка є комунікативним елементом бібліотечного маркетингу, у бібліотеках ВНЗ характеризується інформувальним началом, клієнторієнтованою рекламною політикою, синтезом з методами public relation (PR).

Зараз НТБ ДНУЗТ не потребує формування окремої маркетингової і рекламної структури. До функцій моніторингового центру повинні бути включені і зусилля з підтримки іміджу НТБ як інформаційного інтелект-центру університету. Реалізуючи дану стратегію, слід враховувати, що особливістю маркетингу в бібліотеці закладу вищої освіти є поєднання трьох його напрямків:

привертання уваги, приваблювання університетських спільнот до діяльності бібліотеки; управління відносинами зі спонсорами, грантодавцями, інвесторами; створення позитивного іміджу і системи внутрішнього менеджменту бібліотеки.

Особливістю стратегічного напрямку зі створення іміджу НТБ ДНУЗТ є те, що саме вона сприяла започаткуванню краудсорсингу як окремого напрямку роботи бібліотеки. Залучення студентів, викладачів, науковців та інших категорій користувачів до добровільної співпраці з бібліотекою в напрямку створення інформаційних ресурсів, супроводження бібліотечних заходів, поширення бібліотечних послуг або генерування нових ідей є надзвичайно дієвим синтезом інформаційно-комунікаційних та маркетингових технологій. У НТБ ДНУЗТ учасники краудсорсингових проектів називають себе волонтерами. Саме завдяки волонтерам знято десятихвилинний відеофільм «Екологія житла очима наших дітей» (презентація навчальних і наукових видань кафедри будівлі та будівельні матеріали і кафедри хімії та інженерної екології), який отримав схвальні відгуки на конкурсі відеопроєктів 17-ї Міжнародної конференції «Крим 2010»: «Бібліотеки і інформаційні ресурси в сучасному світі науки, культури, освіти та бізнесу» (Судак). Вже третій рік з успіхом проходить КВЕСТ-ДІТ «Студенте! Читай книжки!», ініційований та спонсований профкомом студентів університету. Обласним управлінням культури відзначено вклад студентів-волонтерів в організацію у 2011 р. культурологічного заходу «Читай або деградууй... Вибір за тобою, націє!» (<http://www.youtube.com/watch>). Працівники бібліотеки є координаторами дій, співорганізаторами, створювачами мотивацій для участі в заходах студентів різних курсів та факультетів. Тільки завдяки зусиллям волонтерів – студентів факультету технічної кібернетики, стала можливою організація двох телемостів (з НТБ Донецького національного технічного університету та НБ Таврійського національного університету) під час проведення міжнародної науково-практичної конференції «Бібліотека ВНЗ на новому етапі розвитку соціальних комунікацій» (22-23 квітня 2010 р., Дніпропетровськ, ДНУЗТ).

Потреба в комунікації з однодумцями, особиста зацікавленість в розкритті якоїсь теми, апробація інтелектуальних наробок, внутрішня потреба в реалізації творчого потенціалу, бажання зробити добру справу та інші мотивації уможливають розвиток краудсорсингу в бібліотеці університету, зміцнюють довіру до бібліотечних працівників та зацікавленість користувачів у подальших комунікаційних стратегіях. Безумовно, все це сприяє формуванню позитивного іміджу НТБ ДНУЗТ.

Таким чином, у рамках реалізації стратегічного напрямку «Створення іміджу бібліотеки» перспективними є завдання: розвиток краудсорсингу; мас-медійна діяльність; майстер-класи для користувачів та колег з інших бібліотек ВНЗ; формування «зони позитиву» як культурологічного середовища, толерантного майданчика для дискусій, обміну думками, творчими наробками в будь-якій галузі (науці, мистецтві, літературі, техніці), «аптеки душі».

Запропоновані стратегічні напрями зумовлені новим баченням діяльності бібліотек ВНЗ України в умовах переходу до періоду медіатизації в процесах інформатизації на засадах повної автоматизації бібліотечного виробництва і сервісу. Зміст цих напрямів визначається завданнями, що вирішуються відповідно до рівня інформатизації (модернізація, інновація, трансформація) бібліотеки і можливостей участі в мережевій взаємодії в усіх функціональних частинах кластера установ освітньо-науково-культурної сфери – інтеграція техніки, технологій, організацій, контенту.

Висновки до розділу 3

1. У процесі дослідження виявлено прямий зв'язок КМДБ ВНЗ із процесами формування нових освітньо-наукових інформаційних середовищ, які є складовою освітньо-наукового інформаційного простору держави. Головною ознакою цього простору є наявність певним чином організованих освітньо-наукових інформаційних ресурсів бібліотек, ВНЗ, інформаційних центрів,

науково-дослідних установ, ЗМІ, архівів, музеїв тощо. Таким чином, еволюційний перехід від родової лінійної комунікаційної моделі діяльності бібліотеки до інтеракційної й інтеграційної, та від діяльності зі збереження, опису, структурування та доступу до інформаційних ресурсів на рівень усвідомлення себе як комунікаційної інституції, відповідальної за відбір і обґрунтований аналіз потоків знань навколо користувача (науковця, викладача, студента), є цілком логічним і передбаченим.

2. У дисертації обґрунтовано положення про те, що в класичній бібліотеці, яка основана на монологічних формах мислення, що позначилося на професіональних стереотипах поведінки і традиційній організації її діяльності, розвивалася родова для неї документальна лінійна комунікація з традиційними процесами комплектування, обробки, класифікації, систематизації, збереження та поширення інформації. Лінійна КМДБ є «замкненою» (у межах ВНЗ) моделлю комунікації без зворотного зв'язку. Її застосування як основної в діяльності сучасної бібліотеки є свідченням низького статусу книгозбірні у ВНЗ, її слабого когнітивного рівня, її суттєвої залежності від зовнішньої інформації.

3. Ієрархічно організовані традиційні бібліотечні комунікації в ході еволюції змінюються на нові моделі, особливістю яких є можливість поєднання лінійного та нелінійного подання інформації. Це підтверджується сучасним етапом розвитку бібліотек вищої школи України, на якому переважають гібридні бібліотеки, що поєднують лінійні та нелінійні комунікації з поступовим превалюванням останніх у процесі розвитку інформатизації бібліотек. Так, початковий період інформатизації – етап модернізації, ознаменувався першими кроками в напрямку переходу від лінійної КМДБ (документально-комунікаційний рівень) до інтеракційної (інформаційно-комунікаційний рівень). Інтеракційна модель може бути охарактеризована як локальна, «замкнена» (у межах ВНЗ) модель комунікації зі зворотним зв'язком. Інформатизація періоду медіатизації (етап трансформації) означена переміщенням взаємодії користувачів і бібліотеки в основному в площину віртуальних комунікацій та створенням нових умов для посилення інтеграційних процесів, інтелектуалізації діяльності,

що, у свою чергу, призводить до поступової зміни інтеракційної КМДБ ВНЗ на інтеграційну (когнітивно-комунікаційний рівень). Інтеграційна КМДБ буде відзначатися станом повного циклу автоматизації бібліотечного виробництва і сервісу та характеризуватися повною інтегрованістю в інформаційно-комунікаційну структуру ВНЗ та всієї системи освіти і науки.

4. В Україні в умовах відсутності єдиного державного координаційного, методичного, науково-дослідного центру з питань бібліотечно-інформаційної діяльності інтеграційні процеси відбуваються, як правило, за рахунок розвитку ініціатив на місцях. Вважаємо, що кластерний метод в освітньо-науковій та культурній сфері дасть можливість вирішити низку проблем, пов'язаних з пошуком, обробкою, збереженням та поширенням інформації. Кластеризація та корпоратизація є природними формами інтеграції суб'єктів інформаційно-комунікаційної взаємодії, які стануть поштовхом до створення інтеграційного комунікаційного середовища освіти і науки. Кластер установ освітньо-науково-культурної сфери визначаємо як добровільне об'єднання географічно близьких, зі спільною галузевою спрямованістю, взаємодіючих та взаємодоповнюваних центрів генерації, обробки, накопичення і передачі знань (ВНЗ та їх бібліотеки, інші бібліотеки, наукові установи, виробничі інформаційні компанії, архіви, музеї, інформаційні центри, книговидавничі установи, громадські організації та ін.), що функціонують на базі новітніх інформаційних технологій.

5. Розгляд аспектів формування нових моделей діяльності бібліотек ВНЗ на прикладі інтеграційної моделі комунікації дозволив застосувати кластерну теорію в якості підґрунтя мережевої взаємодії бібліотек в умовах формування єдиного інформаційного простору; повної автоматизації процесів виробництва і сервісу; формування загальної політики комунікаційної діяльності закладу вищої освіти та бібліотек; підвищення професійного рівня бібліотечних фахівців.

6. За результатами дослідження в якості аналітичного апарату підтримки функціонування інтеграційної комунікаційної моделі діяльності регіонального кластера установ освітньо-науково-культурної сфери запропоновано «Кластер – інформаційний інтелект-центр». Змістом діяльності кластера з реалізації

інтеграційної функції є створення рівних можливостей доступу користувачів до інформації і знань з використанням потенціалу всіх учасників кластера в межах єдиної інформаційної-комунікаційної системи, яка є організацією мережевого типу. Головну комунікаційну функцію даної кооперації слід покласти на бібліотеку дослідницького/регіонального університету як найбільш потужного агрегатора, виробника та постачальника інформаційних ресурсів, що мають проблемно-орієнтовний характер, та технологічно найпотужнішу установу в кластер-проекті.

7. Стратегія розвитку інтеракційної КМДБ в організаційній формі «Бібліотека – інформаційний інтелект-центр» передбачає її трансформацію на інтеграційну КМДБ з ознаками медіатеки і пов'язується з розвитком інтелектуальних наукоємних технологій, які забезпечать реалізацію повного технологічного циклу: від видання е-документів і бібліографування інформаційних ресурсів до виділення зі сховищ знань і надання їх користувачам. Перехід до даної комунікаційної моделі діяльності бібліотеки можливий за умов реалізації наступних стратегічних напрямів: 1 – «Внутрішня самореалізація та саморозвиток бібліотеки»; 2 – «Інтеграційна стратегія»; 3 – «Інноваційне управління»; 4 – «Моніторинг змін»; 5 – «Створення іміджу бібліотеки».

Реалізація цих стратегічних напрямів передбачає виконання комплексу завдань: від модернізації системи управління бібліотекою ВНЗ та побудови бібліотечного порталу як веб-орієнтованої технологічної суперплатформи до розвитку адвокаційної діяльності, краудсорсингу та формування системи критеріального виміру результатів упровадження нової КМДБ.

Головні положення розділу знайшли оприлюднено у публікаціях автора [95, 99, 108, 110-111, 114, 116].

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження досягнуто мету дисертації, вирішено всі поставлені завдання, що дозволило дійти основних наукових висновків.

1. Вивчення впливу інформатизації на трансформаційні зміни діяльності бібліотек допомогло визначити відповідні соціокультурні комунікаційні моделі функціонування бібліотек як складової соціально-комунікаційної системи суспільства. Особливістю трансформаційних змін у бібліотеках ВНЗ є підпорядкування цілей і завдань бібліотечної спрямованості глобальнішим пріоритетам інформатизації освітньої діяльності як цілісної системи на засадах інтеграції технологій, організаційних форм, контенту інформаційних ресурсів. Основними напрямками комунікаційної діяльності бібліотек ВНЗ під впливом інформатизації є: формування внутрішнього комунікаційного середовища, яке вбирає внутрішні інформаційні потоки і зв'язки, що утворилися в процесі взаємодії комунікантів на основі використання інформаційних ресурсів, технологій і каналів комунікації; інтеграція до зовнішнього комунікаційного середовища, яким є єдиний інформаційний освітньо-науковий Інтернет-простір. Дослідження тенденцій розвитку комунікаційних моделей доводить, що вони можуть формуватися за різними ознаками, відбиваючи диверсифікацію комунікаційної діяльності в суспільстві, послідовне виникнення різних комунікаційних засобів та знарядь. Ієрархічно організовані комунікації в бібліотечній сфері в процесі еволюції змінюються на нові моделі, особливою яких є можливість поєднання лінійного і нелінійного подання інформації та знань.

2. Використання пізнавальних можливостей соціокомунікаційного, системного та модельного підходів, а також комплексу дослідницьких методів: системного, інформаційного аналізу, компаративного, моделювання, кластер-аналізу дозволило відтворити трансформаційні зміни в системі комунікаційних зв'язків сучасного суспільства, визначити головні особливості взаємодії користувачів та бібліотеки в умовах поліпредметності і поліканальності

комунікаційних зв'язків у процесі інформатизації, запропонувати розподіл КМДБ за напрямками руху повідомлень у відповідних лінійних та нелінійних комунікаційних моделях. Це визначення моделей стало основою аналізу реального комунікаційного простору бібліотек ВНЗ України в умовах інформаційного суспільства.

Запропоновано розглядати КМДБ як сукупність цілеспрямованих процесів обміну основними комунікаційними предметами (документами, інформацією, знаннями) у відповідних формах, що передаються по комунікаційних каналах, відтворюються у відповідних схемах руху комунікаційних потоків та визначаються певними комунікаційними зв'язками в межах існуючих комунікаційних середовищ (відповідно до стану розвитку бібліотек ВНЗ).

3. Бібліотеки ВНЗ України перебувають на різних стадіях опанування та впровадження нових інформаційних технологій, що змінили їх внутрішній стан і зв'язки з оточуючим середовищем. За рівнем інформатизації їх діяльність можна поділити на періоди, за рівнем упровадження НІТ — на етапи: 1 — інформатизація початкового періоду, що основана на обмеженому впровадженні комп'ютерних техніки та технологій, АБІС (етап модернізації); 2 — інформатизація перехідного періоду, що характеризується широкомасштабним упровадженням комп'ютерних техніки та технологій, створенням бібліотечних інформаційних систем і мереж, основаних на веб-технологіях (етап інновації); 3 — інформатизація періоду медіатизації, яка відзначається досягненням повного циклу автоматизованого виробництва і сервісу, в якій медіатизація є вищою формою процесу інформатизації (етап трансформації). Нині більшість бібліотек ВНЗ держави перебувають на етапі інновацій, при цьому деякі провідні книгозбірні уже активно формують підґрунтя для переходу до етапу трансформації.

4. Розгляд змін у діяльності бібліотек ВНЗ в залежності від стану інформатизації дозволив простежити еволюціонування їх комунікаційних моделей. Так, початковий період інформатизації ознаменувався першими кроками в напрямі переходу від лінійної КМДБ (документально-комунікаційний

рівень) до інтеракційної (інформаційно-комунікаційний рівень). Інтеракційна КМДБ ВНЗ найбільше розвивалася в період інформатизації перехідного періоду і є першою нелінійною структурною моделлю комунікації. Вона може бути охарактеризована як локальна, «замкнена» (в межах ВНЗ) модель комунікації зі зворотним зв'язком, за характером — поєднуюча інтерактивну і транзакційну базові моделі комунікації. Інформатизація періоду медіатизації означена переміщенням взаємодії користувачів і бібліотеки в основному в площину віртуальних комунікацій та створенням необхідних умов для посилення інтеграційних процесів, інтелектуалізації діяльності, що, у свою чергу, приводить до поступової зміни інтеракційної КМДБ ВНЗ на інтеграційну (когнітивно-комунікаційний рівень), котра є наступною нелінійною структурною моделлю комунікації. Інтеграційна КМДБ, маючи ризоматичний характер, характеризується повною інтегрованістю в інформаційно-комунікаційну структуру ВНЗ та всю систему освіти і науки.

Розроблено графічну структуру моделі інформатизації бібліотеки ВНЗ, зміна витків розвитку якої передбачає послідовні зміни КМДБ: лінійна — інтеракційна — інтеграційна.

5. Проаналізовано окремі організаційні форми бібліотек вищої школи, що сформувалися відповідно до особливостей діяльності закладу освіти в умовах інформатизації і нині поширені в Україні та світі: «Бібліотека — інформаційний інтелект-центр», «Бібліотека — центр інформаційної грамотності», «Бібліотека — інформаційний ресурсний центр», «Бібліотека — інформаційний медіа-центр», «Бібліотека 2.0». Ці організаційні форми є результатом таких етапів інформатизації як модернізація, інновація та трансформація. Так, «Бібліотека — інформаційний інтелект-центр» характеризується: по-перше, процесами інфраструктурного зближення з науковою діяльністю; по-друге, посиленням тих аспектів функціонування, які дозволяють розглядати бібліотеку як серцевину інформаційної інтелектуальної діяльності закладу освіти, як активного учасника процесів наукової комунікації, організації е-науки та е-досліджень. «Бібліотека — центр інформаційної грамотності», характеризуючись різким зростанням в її

діяльності педагогічного аспекту, стає центром е-навчання з основ інформаційної культури для студентів та підвищення кваліфікації — для бібліотечних фахівців. «Бібліотека — інформаційний ресурсний центр» позиціонується як банк ідей та центр інформаційного забезпечення закладу вищої освіти; відзначається зниженням участі в його виховній діяльності та збільшенням підтримки наукового аспекту. Створення «Бібліотеки — інформаційного медіа-центру» зумовлене організацією на базі провідних ВНЗ міських/регіональних інформаційно-бібліотечних, навчально-консультаційних, експертних та культурних центрів — медіа-центрів. Як окрема організаційна форма «Бібліотека 2.0» має місце в невеликих університетах зарубіжжя, які обрали технократичний шлях розвитку, але найбільшого поширення набула як підсистема в бібліотечно-інформаційній системі. Вона основана на використанні технологій Web 2.0, повній функціональній автоматизації, створенні нового середовища, орієнтованого на користувача.

6. Виявлений причинно-наслідковий зв'язок інформатизації і форм організації бібліотечної діяльності дозволяє стверджувати, що бібліотеки провідних ВНЗ України, продовжуючи процеси автоматизації всіх складових власної діяльності, переходу до мережових технологій, використання можливостей Інтернет/Інтранет-технологій, мають усі ознаки інформаційного центру. Основою діяльності бібліотечно-інформаційного центру є суміщення лінійних та нелінійних структурних моделей комунікації. Передбачається, що заміна гібридних форм діяльності бібліотек ВНЗ на повне автоматизоване бібліотечне виробництво, інтегроване до системи соціальних комунікацій, приведе до домінування нелінійних моделей комунікації. Нині у світовій практиці бібліотек вищої школи активно застосовують комунікації, що об'єднують визначені лінійні та нелінійні моделі. Подальша інформатизація бібліотек на мультимедійній основі створює необхідні умови для посилення інтеграційних процесів, що, у свою чергу, приводить до поступової зміни інтеракційної КМДБ на інтеграційну в організаційній формі медіатеки.

У процесі дослідження виявлено прямий зв'язок КМДБ ВНЗ із процесами формування нових освітньо-наукових інформаційних середовищ, які є складовою освітньо-наукового інформаційного простору держави. Головна ознака цього простору — інтеграція до нього певним чином організованих інформаційних ресурсів бібліотек, ВНЗ, інформаційних центрів, науково-дослідних установ, ЗМІ, архівів, музеїв тощо. Таким чином, еволюційний перехід від родової лінійної КМДБ до інтеракційної і інтеграційної моделей, основаних на нелінійній структурній моделі комунікації, потребує вдосконалення оцінок станів, планування вибору моделі комунікаційної поведінки, її підтримки та розвитку.

7. За результатами дослідження як аналітичний апарат підтримки функціонування інтеграційної комунікаційної моделі діяльності регіонального кластера установ освітньо-науково-культурної сфери запропоновано організаційну форму «Кластер — інформаційний інтелект-центр» (КІЦ). Змістом діяльності КІЦ з реалізації інтеграційної функції є створення рівних можливостей доступу користувачів до інформації і знань з використанням потенціалу всіх учасників кластера в межах єдиної інформаційно-комунікаційної системи, яка є організацією мережевого типу.

8. Доведено, що інтеракційна КМДБ в організаційній формі «Бібліотека — інформаційний інтелект-центр», яку рекомендовано для впровадження в дослідницьких/регіональних університетах, є: елементом традиційної інфраструктури локальних наукових та освітніх комунікацій ВНЗ; ланкою нової електронної інфраструктури глобальних наукових комунікацій. БІЦ — головний елемент, що формує потік інформації, який включається в комунікаційний простір освіти і науки, забезпечує обмін інформацією і знаннями як у межах університетського середовища, так і між соціумом та університетом.

9. Визначено, що стратегічним перспективним вектором розвитку інтеракційної КМДБ дослідницького/регіонального університету БІЦ є її майбутня модифікація на інтеграційну КМДБ з ознаками медіатеки. Перехід до інтеграційної КМДБ можливий за умов реалізації таких стратегічних напрямів: 1 — «Внутрішня самореалізація та саморозвиток бібліотеки»; 2 — «Інтеграційна

стратегія»; 3 — «Інноваційне управління»; 4 — «Моніторинг змін»; 5 — «Створення іміджу бібліотеки».

Проведене дослідження не вичерпує повністю проблеми розвитку КМДБ ВНЗ. Подальшого вивчення потребують питання уточнення типо-видового розмаїття руху інформації та знань у комунікаційних каналах сучасності, їх концептуалізація та деталізація в теоретико-прикладних моделях для використання в практиці бібліотечного виробництва і сервісу, оцінки стану та прогнозування діяльності бібліотек в умовах динамічного розвитку комунікаційного середовища суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агієнко І. В. Правовий аспект проблеми відкритого доступу до наукових публікацій через інформаційні ресурси бібліотек / І. В. Агієнко // Бібліотека вуза на новому етапі розвитку соціальних комунікацій : матеріали міжнарод. науч.-практ. конф., Дніпропетровськ, 22-23 апр. 2010 г. – Д.: Изд-во Дніпропетр. нац. ун-та залізнич. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2010. – С. 14-15.
2. Ален Деймон. OECD iLibrary – електронна бібліотека Організації Економічного Співробітництва і Розвитку (ОЕСР) – Нова інтернет-бібліотека електронних книг, журналів і статистических баз даних ОЕСР [Електронний ресурс] / Деймон Ален // Матеріали міжд. конф. «Крим 2010». – Режим доступу: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2010/disk/>.
3. Анохин А. А. Електронні інформаційні ресурси бібліотеки в освітньому просторі вузу [Електронний ресурс] / А. А. Анохин // Шестнадцята Міжнародна конференція "Крим 2009" : Бібліотеки і інформаційні ресурси в сучасному світі науки, культури, освіти і бізнесу". – М.: ГПНТБ, 2009. – Режим доступу: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2009/disk/>.
4. Апшай Н. І. Бібліотека ВНЗ: стратегічні орієнтири розвитку : Навч.-метод. матеріали / Н. І. Апшай, Н. Г. Грабар. – Х.: Харк. нац. техніч. ун-т сільськогосподарського господарства, 2008. – 176 с.
5. Апшай Н. Класифікація бібліотек вищих навчальних закладів / Надія Апшай // Вісн. Кн. палати. – 2004. – № 1. – С. 37-39.
6. Апшай Н. І. Стратегічні орієнтири розвитку бібліотек вищих навчальних закладів в умовах реформування освіти в Україні : автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Х.: ХДАК, 2005. – 21 с.
7. Армс В. Електронні бібліотеки : учеб. пособие / В. Армс. – М.: ПИК ВИНТИ, 2001. – 274 с.

8. Ахмадова Ю. А. Система менеджмента качества библиотеки : учеб.-практ. пособие / Ю. А. Ахмадова; науч. ред. В. В. Брежнева. – Спб.: Профессия, 2007. – 264 с.

9. Бабинская Н. И. От традиционной библиотеки к информационному медиа-центру [Электронный ресурс] / Н. И. Бабинская // Международная конференция «Крым 2005»: Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества : материалы конф. – Режим доступа: <http://www.nbuv.gov.ua/articles/crimea/2005/9.pdf>.

10. Балика Д. А. Бібліотека в минулому : культурно-історичний нарис / Д. А. Балика. – К.: ДВУ, 1925. – 118 с.

11. Барт Р. Избранные работы. Семиотика. Поэтика / Р. Барт. – М.: Прогресс, 1989. – 616 с.

12. Бару С. Все библиотеки как одна [Электронный ресурс] / С. Бару. – Режим доступа: <http://pnp.ru/newspaper/20100430/3132html>.

13. Башун О. Бібліотечна освіта в США: використання цифрових технологій / Олена Башун // Інновації і менеджмент якості в діяльності бібліотек вищих навчальних закладів : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 21-22 жовт. 2010 р. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2010. – С. 206-207.

14. Бебик В. М. Інформаційне суспільство: поняття, структури, технології / В. М. Бебик // Библиотека ВУЗа на новом этапе развития социальных коммуникаций : материалы междунар. науч.-практ.конф., Днепрпетровск, 22-23 апр. 2010 г. – Д.: Изд-во Днепрпетр. нац. ун-та железнодорож. трансп. им. акад. В. Лазаряна, 2010. – С. 17-20.

15. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: Опыт социального прогнозирования / Пер. с англ. под ред. В. Л. Иноземцева. – М.: Academia, 1999. – 956 с.

16. Белл Д. Социальные рамки информационного общества / Д. Белл // Новая технократическая волна на Западе; под ред. П. С. Гуревича. – М., 1986. – С. 330-342.

17. Бессонов А. Б. Коммуникативные процессы: роль, место, сущность / А. Б. Бессонов // НТИ. – Сер. 1. – Организация и методика информационной работы. – 2008. – № 7. – С. 1-13.

18. Бирик С. П. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / С. П. Бирик, Г. М. Сютя; за ред. С. Я. Єрмоленко. – Х.: Фоліо, 2006. – 623 с.

19. Библиотечная энциклопедия / Рос. Гос. Б-ка. – М.: Пашков дом, 2007. – 1300 с.

20. Білоус В. С. Інформаційна культура та культура читання як складова професіоналізму сучасного бібліотекаря / В. С. Білоус // Діяльність бібліотек вищих навчальних закладів у світлі модернізації вищої освіти : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Севастополь, 19-21 травня 2009 р. – Севастополь : Вид-во СевНТУ, 2009. – С. 162-168

21. Боброва Е. И. Информационно-коммуникационные технологии в деятельности библиотеки вуза : автореф. дис. ...канд. пед. наук / Е. П. Боброва. – Кемерово, 2007. – 21 с.

22. Бориснев С. В. Социология коммуникаций : учеб. пособие / С. В. Бориснев. – М.: ЮНИТИ, 2003. – 270 с.

23. Брайчевский С. М. Современные информационные потоки: актуальная проблематика [Электронный ресурс] / С. М. Брайчевский, Д. В. Ланде. – Режим доступа: <http://www.visti.net/~dwl/art/nti05/index1.html>.

24. Бриггс Н. Наше профессиональное будущее. Британская точка зрения [Электронный ресурс] / Норман Бриггс // Материалы межд. конф. «Крым 2010». – Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2010/disk/>.

25. Брофи Питер. Оценка деятельности библиотек: принципы и методы / Питер Брофи; [пер. с англ. А. И. Земскова], науч. ред. пер. Я. Л. Шрайберг. – М.: Изд-во «Омега-Л», 2010. – 358 с.

26. Брофи П. Современная библиотека учебного заведения / Питер Брофи; пер. с англ. А. Б. Лисица, Е. В. Маяковской; науч. ред. пер. И. Л. Шрайберг. – М.: Издательство «Омега-Л», 2009. – 307 с.

27. Бруй О. Інституційний репозитарій: перші кроки [Електронний ресурс] / Оксана Бруй. – Режим доступу: http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/bitstream/123456789/116/1/IR_Article_last.doc.
28. Бургер И. П. Университетская библиотека: новые реалии – новый облик / И. П. Бургер // Библиотека в системе социальных коммуникаций : информ. бюлетьень РБА. – 2008. – № 46. – С. 50-54.
29. Вацлавик П. Прагматика человеческих коммуникаций / Пол Вацлавик, Джанет Бивин, Дон Джексон. – М.: Апрель-пресс, 2000.– 320 с.
30. Великий тлумачний словник української мови / Уклад. і голов. ред. В. Д. Бусел. – К.: Ірпінь : ВТФ „Перун”, 2002. – 1440 с.
31. Викулин А. А. Интеграция – высший этап взаимодействия библиотек / А. А. Викулин, Д. И. Ступин // Библиография. – 2001. – № 3. – С. 133-137.
32. Винер Н. Информация, язык и общество / Н. Винер // Кибернетика. – М.: Наука, 1983. – С. 236-248.
33. Виноградов Д. В. Комплексная информатизация библиотеки [Электронный ресурс] / Д. В. Виноградов// Шестнадцатая Международная конференция "Крым 2009" : Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса". – М.: ГПНТБ, 2009. – Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2009/disk/>.
34. Войнаренко М. П. Кластерные модели объединения предприятий в Украине / М. П. Войнаренко // Экономическое возрождение России. – 2007. – № 2(12). – С. 75–86.
35. Войнаренко М. П. Кластерные модели объединения предприятий в Украине / М. П. Войнаренко // Экономическое возрождение России. – 2007. – № 4 (14). – С. 68-82.
36. Володин Б. Ф. Всемирная история библиотек / Б. Ф. Володин. – СПб.: Профессия, 2002. – 352 с.
37. Волошинов В. Н. Марксизм и философия языка: Основные проблемы социологического метода в науке о языке // М. М. Бахтин. Фрейдизм.

Формальный метод в литературоведении. Марксизм и философия языка. Статьи / Сост. И. В. Пашков. – М.: Лабиринт, 2000. – С. 349-486.

38. Воройский Ф. С. Корпоративные автоматизированные библиотечно-информационные системы: состояние, принципы построения и перспективы развития: (Аналитический обзор) / Ф. С. Воройский, Я. Л. Шрайберг. – М.: ГПНТБ, 2003. – 123 с.

39. Галлимор А. Стратегия развития библиотек в информационном обществе / А. Галлимор // Науч. и техн. б-ки. – 1998. – № 5. – С. 3-20.

40. Генеральная сессия Консорциума Европейских научных библиотек [Электронный ресурс] // РНБ–Информация. – 2002. – № 11. – Режим доступа: <http://www.nlr.ru/news/rnbinfo/2002/11-1.htm>

41. Гениева Е. Ю. Библиотека как центр межкультурной коммуникации : монография / Е. Ю. Гениева. – М.: РОССПЭН, 2008. – 208 с.

42. Глоссарий по информационному обществу [Электронный ресурс] / Британский Совет в России; Институт развития информационного общества. – 2001. – Режим доступа: <http://www.iis.ru/glossary.index.html> – Загл. с экрана.

43. Гнедовский М. Творческие индустрии: политический вызов для России [Электронный ресурс] / Михаил Гнедовский // Отечественные записки. – 2005. – № 4. – Режим доступа: http://magazines.russ.ru/oz/2005/4/2005_4_15.html#s3.

44. Гончаров М. В. Практическая реализация библиотечного интернет-комплекса : научно-практическое пособие / М. В. Гончаров, К. Я. Колосов. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2005. – 192 с.

45. Горовий В. Бібліотеки як сучасні центри української інформатизації / В. Горовий // Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Вип. 25. – К., 2009. – С. 23-35.

46. Горовий В. Еволюція інформаційних запитів суспільства як фактор бібліотечної трансформації / В. Горовий // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Вип. 18. – К., 2007. – С. 36-48.

47. Григянец Р. Б. Сервер и средства доступа к информационным ресурсам по протоколу Z39.50 в системе библиотечной автоматизации Национальной

академии наук Беларуси [Электронный ресурс] / Р. Б. Григянец, Г. В. Макаревич // Материалы межд. конф. «Крым 2010». – Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2010/disk/>.

48. Гриханов Ю. А. Метаморфизм библиотеки и структурная реорганизация фондов / Ю. А. Гриханов // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества : 8-я междунар. конф. «Крым 2001» : материалы конф. – М., 2001. – Т. 2. – С. 561-564.

49. Гриханов Ю. А. Перспективы организации системы репозитарного хранения малоиспользуемых библиотечных фондов [Электронный ресурс] / Ю. А. Гриханов // РБА. – Режим доступа: <http://www.rba.ru:810012/mag/grihform.html>. – Загл. с экрана.

50. Гросова В. В. Ступінь задоволеності користувачів сектору нормативних документів інформаційними ресурсами: підсумки анкетування / В. В. Гросова // Інновації і менеджмент якості в діяльності бібліотек ВНЗ : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф., Донецьк, 22-23 жовтня 2009 р. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2009. – С. 59-61.

51. Давидова І. Бібліотека як складова інформаційної інфраструктури держави / Ірина Давидова // Вісн. Кн. палати. – 2005. – № 6. – С. 19-22.

52. Давидова І. Функціональні трансформації бібліотек як умова їхньої інтеграції до інформаційної інфраструктури суспільства / Ірина Давидова // Вісн. Кн. палати. – 2008. – № 12. – С. 14-16.

53. Дайзард У. Наступление информационного века / У. Дайзард // Новая технократическая волна на Западе. – М., 1986. – С. 343-355.

54. Даніл'ян В. О. Інформаційне суспільство та перспективи його розвитку в Україні (соціально-філософський аналіз) : Автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.03 / В. О. Даніл'ян; Харк. ун-т повітряних сил ім. І. Кожедуба. – Х., 2006. – 19 с.

55. Дин Ю. Научная коммуникация и библиометрия. Ч. 1. Модель научной коммуникации : Обзор литературы / Ю. Дин // Международный форум по информ. и докум. – 1998. – Т. 23. – № 4. – С. 16-23.

56. Дригайло В. Г. Основы управления библиотекой высшего учебного заведения : Науч.-практ. пособие / В. Г. Дригайло, Е. В. Башун, В. Н. Волынец. – К.: Либерея, 2004. – 327 с.

57. Дунаева Н. В. Концепция создания единого информационного пространства библиотек аграрных образовательных учреждений стран СНГ [Электронный ресурс] / Н. В. Дунаева, О. А. Юдина // Материалы Междунар. конф. «Крым 2004». – Режим доступа: <http://www.nbu.gov.ua/articlescrimea/2004/doc/14.pdf>.

58. Дурєєва Т. А. Інформатизація бібліотечної сфери в умовах розвитку технологій інформаційного суспільства / Т. А. Дурєєва // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. праць. Вип. 24. – Х.: ХДАК, 2009. – С. 145-156.

59. Екимова К. В. Сущность кластерных предпринимательских сетей и их роль в экономике региона / К. В. Екимова, Е. В. Федина // Экономическое возрождение России. – 2010. – № 2(24). – С. 67-74.

60. Ерєменко Т.В. Інформатизація вузовських бібліотек в Росії і США: порівняльний аналіз : монографія. – М.: Пашков дом, 2003. – 297 с.

61. Ерєменко Т. Образовательная миссия вузовской библиотеки в информационном обществе [Электронный ресурс] / Татьяна Еременко // JER: The Journal of Eurasian Research.mht. – Режим доступа: <http://www.americancouncils.org/JER/arcyive2/issue3/8.htm>.

62. Жукова Я. Модели массовой коммуникации [Электронный ресурс] / Я. Жукова, Ю. Ширков. – Режим доступа: http://www.advance-mr.ru/articles/zhukova/mc_model/mcmodels.htm.

63. Жуковський В. С. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої школи / В. С. Жуковський. – К.: ІВЦ „Політехніка”, 2003. – 200 с.

64. Зайдфудим П. Х. Международный ноосферный инновационный проект: «Библиотехнополис “Судак”» (концептуальные подходы обоснования) [Электронный ресурс] / П. Х. Зайдфудим // Материалы межд. конф. «Крым 2010». – Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2010/disk/>.

65. Закон Украины. Об основных принципах развития информационного общества в Украине на 2007-2015 гг. / Голос Украины. – 2007. – 6 февр. – С. 8-10.

66. Зверевич В. В. Международное информационное партнерство между Британской высшей Школой дизайна и Университетом Хартфордшира в контексте современных тенденций развития университетских библиотек в Великобритании [Электронный ресурс] / В. В. Зверевич // Материалы межд. конф. «Крым 2010». – Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2010/disk/>.

67. Земсков А. И. Научные библиотеки в цифровую эпоху: пути перестройки / А. И. Земсков // Науч. и техн. библиотеки. – 2008. – № 8. – С. 78-86.

68. Земсков А. И. Системы открытого доступа к информации: причины и история возникновения / А. И. Земсков, Я. Л. Шрайберг // Науч. и техн. б-ки. – 2008. – № 4. – С. 16-29.

69. Земсков А. И. Электронная информация и электронные ресурсы: публикации и документы, фонды и библиотеки / А. И. Земсков, Я. Л. Шрайберг. – М.: «Издательство ФАИР», 2007. – 528 с.

70. Зинкявичене Ю. Совместный проект архивов, библиотек и музеев Литвы [Электронный ресурс] / Юлия Зинкявичене // Материалы межд. конф. «Крым 2010». – Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2010/disk/>.

71. Іваницька А. С. Корпоративний підхід до створення і використання регіональних електронних інформаційних ресурсів [Електронний ресурс] / А. С. Іваницька. – Режим доступу: <http://www.library.kr.ua/.../ivanyska.html>.

72. Иванова Е. В. 12-й Международный семинар «Электронные ресурсы и международный обмен: Восток-Запад» (Обзор работы) / Е. В. Иванова, К. Ю. Волкова // Науч. и техн. б-ки. – 2010. – № 11. – С. 53-70.

73. Ильганаева В. А. Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность) : словарь-справочник [/ В. А. Ильганаева. – Х.: КП «Городская типография», 2009. – 392 с.

74. Ільганаєва В. О. Бібліотекознавство : Конспект лекцій / В. О. Ільганаєва. – Х.: ХДАК, 1999. – 69 с.
75. Ільганаєва В. О. Бібліотечна освіта: нова парадигма розвитку / В. О. Ільганаєва. – К.: Бібл. вісн., 1996. – 253 с.
76. Ільганаєва В. О. Бібліотечний фактор у становленні інформаційного суспільства: підсумки та завдання бібліотечної освіти 90-х рр. XX ст. – поч. XXI ст. / В. О. Ільганаєва // Вісн. Харк. держ. акад. культури: зб. наук. праць. Вип. 14. – Х., 2004. – С. 105-116.
77. Ільганаєва В. О. Інституалізація сфери інформаційної політики і проблема вибору стратегічних напрямів / В. О. Ільганаєва // Вісн. Харк. держ. акад. культури: зб. наук. праць. Вип. 6. – Х., 2001. – С. 242-247.
78. Ільганаєва В. О. Корпоративний рух в Україні: стан та перспективи розвитку / В. О. Ільганаєва // Бібл. форум України, 2006. – № 2. – С.13–15.
79. Ільганаєва В. О. Місія бібліотеки в комунікаційному просторі сучасності / В. О. Ільганаєва // Библиотека ВУЗа на новом этапе развития социальных коммуникаций : материалы междунар. науч.-практ.конф., Днепропетровск, 22-23 апр. 2010 г. – Д.: Изд-во Днепрпетр. нац. ун-та железнодорож. трансп. им. акад. В. Лазаряна, 2010. – С. 10-14.
80. Ільганаєва В. Резерви розвитку бібліотек: питання та відповіді / Валентина Ільганаєва // Бібл. форум України. – 2005. – №4 (10). – С. 18-22.
81. Інформаційні ресурси бібліотек вищих навчальних закладів – важлива складова якісної підготовки фахівців: Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України від 22 лист. 2007 р., прот. № 14/1-19; Доповідна записка Колегії Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/laws/22_11_07.doc.
82. Каныгин Ю. М. Основы теоретической информатики / Ю. М. Каныгин, Г. И. Калитич. – К.: Наукова думка, 1990. – 232 с.
83. Каптеров А. И. Модернизация как способ выживания / А. И. Каптеров // Библиотековедение. – 2010. – № 6. – С. 22-27.

84. Каптеров А. И. Мультимедиа как социокультурный феномен : Учеб. пособие / А. И. Каптеров. – М.: ИПО Профиздат, 2002 – 224 с.

85. Карташов Н. С. Сравнительное библиотековедение : Учебник для студентов библиотеч.-информ. фак-тов вузов культуры и искусств / Н. С. Карташов. – М.: Изд-во МГУКИ; ИПО Профиздат, 2000. – 334 с.

86. Кашкин В. Б. Введение в теорию коммуникации [Электронный ресурс] // В. Б. Кашкин. – Режим доступа: <http://kachkine.narod.ru/CommTheory/Contents/Contents.htm>.

87. Кириленко О. Г. Розвиток інформаційних технологій в бібліотеках ВНЗ України: сучасний стан та перспективи / О. Г. Кириленко // Діяльність бібліотек вищих навчальних закладів у світлі модернізації вищої освіти : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Севастополь, 19-21 травня 2009 р. – Севастополь : Вид-во СевНТУ, 2009. – С. 3-7.

88. Киричек Г. Г. Електронна бібліотека як об'єкт освітніх технологій / Г. Г. Киричек // Радіоелектроніка. Інформатика. Управління. – 2007. – № 2. – С.122–127.

89. Кислюк Л. Аналіз структури та ступеня впровадження електронних ресурсів і баз даних бібліотеками вищих навчальних закладів України / Леся Кислюк // Вісн. Кн. палати. – 2009. – № 3. – С. 28-31.

90. Кислюк Л. В. Інтегральна оцінка рівня автоматизації бібліотек ВНЗ в Україні / Л. В. Кислюк // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. Вип.26. – Х.: ХДАК, 2009. – С. 124-133.

91. Кластерный подход в разработке региональных стратегий экономического развития в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.interfax.com.ua/rus/press-release/37599/>

92. Кобелєв О. М. Інформаційно-аналітична діяльність бібліотек як складова нової соціально-комунікаційної реальності: до постановки проблеми / О. М. Кобелєв // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. Вип. 23. – Х.: ХДАК, 2008. – С. 77-84.

93. Коваленко І. Корпоративна робота освітянських бібліотек України з формування галузевого реферативного ресурсу / І. Коваленко, Т. Судіна // Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Вип.25. – К., 2009. – С. 47-56.

94. Ковязина Е. В. К вопросу о перспективах развития библиотечной автоматизации [Электронный ресурс] / Е. В. Ковязина // Материалы межд. конф. «Крым 2010». – Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2010/disk/>.

95. Колесникова Т. О. Бібліотека ВНЗ на сучасному етапі розвитку соціальних комунікацій /Т. О. Колесникова // Библиотека ВУЗа на новом этапе развития социальных коммуникаций : материалы межд. науч.-практ. конф., Днепропетровск, 22-23 апр. 2010 г. – Д.: Изд-во Днепропетр. нац. ун-та железнодорож. транспорта им. акад. В. Лазаряна, 2010. – С. 43-46.

96. Колесникова Т. О. Бібліотечні міфи інформаційного суспільства / Т. О. Колесникова // Освіта регіону. – 2009. – № 4. – С. 155-161.

97. Колесникова Т. О. Вплив інформатизації на стан розвитку бібліотек ВНЗ / Т. О. Колесникова // Бібліотека ВНЗ на новому етапі розвитку соціальних комунікацій : [монографія] / Бебик В. М. та ін.; за заг. ред. В. О. Ільганаєвої, Т. О. Колесникової. – Д.: Вид-во Маковецький, 2010. – С. 68-84.

98. Колесникова Т. О. Еволюція бібліотек ВНЗ Дніпропетровська і сучасний студент: за результатами соціологічних досліджень / Т. О. Колесникова // Сучасна бібліотека як науково-інформаційний та культурно-просвітницький центр місцевої громади : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 21 травня 2009 р. – Д.: ДОУНБ, 2009. – С. 195-204.

99. Колесникова Т. Електронні форми бібліотек ВНЗ як вищий рівень інформатизації бібліотечної діяльності в освіті / Тетяна Колесникова // Вісн. Кн. палати. – 2011. – № 3. – С. 23-28.

100. Колесникова Т. О. Етапи інформатизації бібліотек вищої школи України і США: порівняльна характеристика / Т. О. Колесникова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2010. – № 4. – С. 59-66.

101. Колесникова Т. О. Європейські університети і бібліотеки: крізь століття до інформатизації / Т. О. Колесникова // Духовні цінності в умовах глобальних трансформацій: [монографія] / Айтов С. Ш. та ін.; за заг. ред. Т. І. Власової, Т. М. Талько. – Д.: Вид-во Маковецький, 2009. – С. 260-270.

102. Колесникова Т. А. Интеграция библиотек вузов Украины: современное состояние и перспективы развития [Электронный ресурс] / Т. А. Колесникова // Материалы межд. конф. «Крым 2010». – Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2010/disk/105.pdf>.

103. Колесникова Т. О. Інтеграція бібліотек ВНЗ України: сучасний стан та перспективи розвитку (за результатами соціологічного дослідження) / Т. О. Колесникова // Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Вип. 28. – К., 2010. – С. 209-217.

104. Колесникова Т. О. Інтеграція бібліотек ВНЗ України як умова створення бібліотечного сегменту національного інформаційного простору [Електронний ресурс] / Т. О. Колесникова. – Режим доступу: <http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/kolesnikova.ppt>.

105. Колесникова Т. Інформатизація бібліотек ВНЗ: шляхи еволюції та сучасний стан / Тетяна Колесникова // Вісн. Кн. палати. – 2010. – № 2. – С. 25-28.

106. Колесникова Т. О. Інформатизація бібліотек ВНЗ залізничної галузі як головна умова доступу до світових знань / Т. О. Колесникова // Залізничний транспорт України. – 2009. – № 2. – С. 36-40.

107. Колесникова Т. О. Інформатизація як умова системних змін в бібліотеках ВНЗ / Т. О. Колесникова // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. Вип. 26. – Х.: ХДАК, 2009. – С. 165-173.

108. Колесникова Т. О. Кластер як нова регіональна модель інтеграції бібліотек ВНЗ України: концептуальні характеристики та умови реалізації / Т. О. Колесникова // Освіта регіону. – 2010. – № 3. – С. 181-188.

109. Колесникова Т. О. Науково-технічна бібліотека – інформаційний інтелект-центр університету : методичні рекомендації. Ч.1 / Т. О. Колесникова;

Дніпропетр. нац. ун-т залізн. трансп. ім. акад. Лазаряна. – Д.: Вид-во ДНУЗТ, 2008. – 14 с.

110. Колесникова Т. О. Розвиток комунікаційних моделей бібліотек ВНЗ / Т. О. Колесникова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2011. – № 3.

111. Колесникова Т. Стратегії та завдання реалізації комунікаційних моделей діяльності бібліотек ВНЗ / Тетяна Колесникова // Вісн. Кн. палати. – 2011. – № 5. – С. 23-29.

112. Колесникова Т. Сучасна бібліотека вищої школи очима студентів: за результатами соціологічного дослідження / Тетяна Колесникова // Вісн. Кн. палати. – 2009. – №7. – С. 26-30.

113. Колесникова Т. О. Сучасна бібліотека ВНЗ: моделі розвитку в умовах інформатизації / Т. О. Колесникова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2009. – № 4. – С. 57-63.

114. Колесникова Т. О. Університетська бібліотека на сучасному етапі розвитку соціальних комунікацій / Т. О. Колесникова // Бібліотека ВНЗ на новому етапі розвитку соціальних комунікацій : [монографія] / Бебик В. М. та ін.; за ред. В. О. Ільганаєвої, Т. О. Колесникової. – Д.: Вид-во Маковецький, 2010. – С. 47-59.

115. Колесникова Т. О. Формування інформаційного образу регіону як наслідок інтеграції інформаційних ресурсів / Т. О. Колесникова // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. Вип. 31. – Х.: ХДАК, 2010. – С. 97-105.

116. Колесникова Т. Формування комунікаційних відносин при організації бібліотекою інституційного репозитарію ВНЗ / Тетяна Колесникова // Вісн. Кн. палати. – 2011. – № 7. – С. 15-18.

117. Колин К. К. Социальная информатика : учеб. пособие для вузов / К. К. Колин. – М.: Академ. Проект; Фонд «Мир», 2003. – 432 с.

118. Комарова Г. Информационное обеспечение образовательного процесса в библиотеках высших учебных заведений Латвии / Гита Комарова // 15-я Междунар. конф. «Крым 2008»: Библиотеки и информационные ресурсы в

современном мире науки, культуры, образования и бизнеса : материалы конференции. – Режим доступа: <http://www.dpntb.ru/win/inter-events/ crimea2008/disk/015.pdf>.

119. Конецкая В. П. Социология коммуникации [Электронный ресурс] / В. П. Конецкая. – Режим доступа: <http://lib.socio.msu.ru>.

120. Коновалова М. П. Пути повышения роли библиотек для слепых в реализации Национальной программы поддержки и развития чтения / М. П. Коновалова // Библиотековедение. – 2010. – № 2. – 53-60.

121. Консорциум европейских научных библиотек (Consortium of European Research Libraries) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nlr.ru/inter/cerl.htm>.

122. Концепция работы научно-технической библиотеки Самарского государственного аэрокосмического университета им. академика С. П. Королева в условиях медиа-центра [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lib.ssau.ru/rules>.

123. Концепція роботи бібліотеки ХНУРЕ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lib.kture.kharkov.ua/ua/Koncepciya/1.php>

124. Корнілова Є. Корпоративні технології у наукових бібліотеках / Є. Корнілова // Бібл. вісник. – 2007. – № 4. – С. 7-12.

125. Костенко Л. Й. Бібліотека інформаційного суспільства / Л. Й. Костенко, М. Б. Сорока // Бібл. вісник. – 2002. – № 3. – С. 38-41.

126. Костенко Л. І. Бібліотека суспільства знань: концептуальна модель / Л. І. Костенко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2006. – № 1. – С. 23-28.

127. Костирко Т. Концепти моделювання регіональної системи бібліотечно-інформаційних ресурсів вищих навчальних закладів / Тамара Костирко // Вісн. Кн. палати. – 2008. – № 4. – С. 17 – 19.

128. Костирко Т. М. Система бібліотечно-інформаційних ресурсів вищих навчальних закладів: концептуалізація регіональних механізмів функціонування : автореф. дис. ... канд. наук із соціал. комунікацій. – Х.: ХДАК, 2008. – 22 с.

129. Костирко Т. Формування ресурсної бази інформаційного забезпечення освіти в умовах регіону / Тамара Костирко // Вісник Книжкової палати. – 2008. – № 2. – С. 25-27.

130. Кудряшова Г. Ю. Эволюция миссии библиотек отечественных высших учебных заведений : монографія / Г. Ю. Кудряшова. – Екатеринбург, 2004. – 134 с.

131. Кузьмінська О. Г. Інституційний репозитарій як складова електронної бібліотеки сучасного ВНЗ [Електронний ресурс] / О. Г. Кузьмінська. – Режим доступу: <http://www.ukrdeti.com/firstforum/m19.html>.

132. Курас І. Ф. Сучасні соціокультурні процеси і зростання інтелектуальної місії бібліотек / І.Ф. Курас // Бібл. вісник. – 2002. – №6. – С.46-49.

133. Курас І. Українське суспільство на рубежі століть: утвердження реформаторського курсу / І. Курас // Вісник НАНУ. – 2001. – № 2. – С. 7-8.

134. Лебедюк О. Бібліотека ВНЗ як центр довідково-інформаційного обслуговування студентів / Олена Лебедюк // Вісн. Кн. палати. – 2008. – № 11. – С. 15-17.

135. Леонов В. П. О библиотечно-информационных мифах / В. П. Леонов // Библиотековедение. – 2006. – № 6. – С. 29-30.

136. Лесюк О. В. Електронна бібліотека Державної митної служби України в системи комунікаційних ресурсів галузі / О. В. Лесюк // Библиотека ВУЗа на новом этапе развития социальных коммуникаций : материалы междунар. науч.-практ.конф., Днепропетровск, 22-23 апр. 2010 г. – Д.: Изд-во Днепропетр. нац. ун-та железнодорож. трансп. им. акад. В. Лазаряна, 2010. – С. 59.

137. Линдквист М. Развитие открытого доступа и новая информация из Швеции [Электронный ресурс] / Матс Линдквист // Материалы междунар. конф. «Крым 2010». – Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2010/disk/>.

138. Лучанська В. В. Формування системи інформаційно-бібліотечного забезпечення екологічної сфери кримського регіону : автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Х.: ХДАК, 2004. – 20 с.

139. Лучинина А. Я. Библиотека вуза – модель городского медиа-центра / А. Я. Лучинина // Науч. и техн. б-ки. – 2002. – № 4. – С. 63-65.

140. Макеева І. І. Дистанційна освіта як різновид підвищення кваліфікації співробітників бібліотек ВНЗ / І. І. Макеева // Библиотека вуза на новом этапе развития социальных коммуникаций : материалы междунар. науч.-практ.конф., Днепропетровск, 22-23 апр. 2010 г. – Д.: Изд-во Днепропетр. нац. ун-та железнодорож. трансп. им. акад. В. Лазаряна, 2010. – С. 64-66.

141. Маккалум С. «Автоматизация в России будет развиваться так же, как и в Америке» / С. Маккалум // Библиотека. – 1997. – № 1. – С. 16-17.

142. Мак-Люен М. Галактика Гутенберга: Становлення людини друкованої культури / Маршал Мак-Люен. – К.: Ніка-Центр, 2001. – 461 с.

143. Мар'їна О. Ю. Регіональні бібліотечні системи України / О. Ю. Мар'їна // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. Вип. 24. – Х.: ХДАК, 2009. – С. 156-164.

144. Мар'їна О. Сучасні форми інформаційно-комунікаційної взаємодії в регіональних бібліотечних системах / Олена Мар'їна // Вісн. Кн. палати. – 2009. – № 2. – С. 20-23.

145. Маркарова Т. С. Модель развития отраслевой академической библиотеки в современной информационной среде / Т. С. Маркарова // Проблемы современного образования. – 2011. – № 2. – С. 123-129.

146. Маркова В. Н. Оптимизация деятельности библиотеки в условиях информатизации общества / В. Н. Маркова // Электронные ресурсы и международный информационный обмен: Восток-Запад : труды 9-го междунар. семинара (Вашингтон, Округ Колумбия, Саус Оранж, Нью-Джерси, США, Торонто, Канада. – М.: ГПНТБ, 2007. – С. 26-32.

147. Матурана У. Биология познания / Умберто Матурана // Язык и интеллект. – М.: Прогресс, 1995. – С. 95-142.

148. Моргенштерн И. Г. Информационное общество : учеб. пособие / И. Г. Моргенштерн. – Челябинск : Урал LTD, 1996. – 287 с.

149. Московская международная книжная выставка-ярмарка-2007: успешное начало нового книжного сезона [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.knigdelo.ru/default.asp?id=9&news_id=1598. – Загл. с экрана.

150. Наукова бібліотека Полтавського університету економіки і торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.uccu.org.ua/>. – Загол. з екрану.

151. НГПУ. Библиотека [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nnspu.ru/libraru>. – Загл. с экрана.

152. Негодаев И. А. На путях к информационному обществу / И. А. Негодаев. – Ростов-на-Дону : Изд. ДГТУ, 1999. – 247 с.

153. Об утверждении показателей деятельности и критериев государственной аккредитации высших учебных заведений : Приказ Рособрнадзора от 30.09.2005 N 1938 (ред. от 25.04.2008) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.consultant.ru/online/base/?req=doc;base=LAW;n>

154. Олійник О. В. Моделі дистанційного навчання: комунікаційний аспект / О. В. Олійник // Вісн. Харк. держ. ак. культури : зб. наук. пр. Вип. 28. – Х.: ХДАК, 2009. – С. 188-195.

155. Орлов П. І. Інформаційні системи і технології в управлінні, освіті, бібліотечній справі : наук.-практ. посібник / П. І. Орлов, О. М. Луганський. – Донецьк: Альфа-прес, 2004. – 291 с.

156. Орлова Н. А. Рівень ефективності використання документів викладачів університету користувачами бібліотеки ДонНУЕТ / Н. А. Орлова // Библиотека ВУЗа на новом этапе развития социальных коммуникаций : материалы междунар. науч.-практ. конф., Днепропетровск, 22-23 апреля 2010 г. – Д.: Изд-во Днепропетр. нац. ун-та жєленодор. трансп. им акад. В. Лазаряна, 2010. – С. 75-77.

157. Осин А. В. Мультимедиа в образовании: контекст информатизации / А. В. Осин. – М.: Изд-во Сервис, 2004. – 319 с.

158. Основы теории коммуникации / Под ред. М. А. Василика. – М.: Гардарики, 2003. – 615 с.

159. Павлуша І. А. Електронні бібліотеки: зарубіжний досвід, питання розробки української концепції / І. А. Павлуша // Бібл. вісник – 1999.– № 4. – С. 13-24.

160. Паркер Б. Инновации: Формула Кремниевой долины [Электронный ресурс] / Б. Паркер. – Режим доступа: <http://www.vedomosti.ru/newspaper/article/2010/07/27/241714>.

161. Пасмор Н. П. Бібліотечно-інформаційне забезпечення самостійної роботи студентів / Н. П. Пасмор. – К.: Кондор, 2006. – 116 с.

162. Першиков В. И. Толковый словарь по информатике / В. И. Першиков, В. М. Савинков. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 573 с.

163. Петрина Н. Інтеграція і партнерство університетських бібліотек як перспектива подальшого розвитку інформаційного сервісу / Надія Петрина // Покликання університету : зб. наук. пр. – К., 2002. – С. 143-148.

164. Петрова Л. Г. Бібліотека в умовах соціально-економічних змін : монографія / Л. Г. Петрова. – К., 2003. – 302 с.

165. Петрухно Ю. Є. Міжособистісна взаємодія в колективі як фактор інноваційного розвитку бібліотек : автореф. дис. ...канд.. наук із соціал. комунікацій. – Х.: ХДАК, 2009. – 20 с.

166. Півняк. Г. Національний гірничий університет: відповідність часу / Геннадій Півняк // Вища школа. – 2009. – № 2. – С. 3-14.

167. Плешкевич Е. А. Протодокументные формы коммуникации: тенденции развития / Е. А. Плешкевич // Библиотекосведение. – 2007. – № 6. – С. 46-52

168. Полл Р. Измерение качества работы: международное руководство по измерению эффективности работы университетских и других научных библиотек [пер. с англ.] / Розвита Полл, Петер те Бокхорст. — М.: Логос, 2001. — 152 с.

169. Портер М. Конкуренция : Пер. с англ. /М. Портер. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. – 608 с.

170. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Г. Г. Почепцов. – М.: Рефл-бук; К.: Ваклер, 2003. – 651 с.

171. Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України зі змін. від 9 лютого 2006 р. № 3421-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.

172. Про порядок формування та використання регіональної програми і проекту інформатизації : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2000 р. № 644 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-info.biz/legal/basezp/ua-zmehgt.htm>.

173. Про регіональну програму інформатизації «Електронна Дніпропетровщина» на 2008-2010 рр.: рішення Дніпропетровської обласної ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oblrada.dp.ua/user/files/391-15.doc>.

174. Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI» : Розпорядження Кабінету міністрів України від 22 грудня 2009 р. № 1579-р. // Уряд. кур'єр. – 2010. – 6 січня. – С. 15-16.

175. Програма інформатизації міста Харкова на 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.city.kharkov.ua/ru/document/view/id/4028>.

176. Программа автоматизации библиотек высших учебных заведений // Передовой научный опыт высшей и средней специальной школы, рекомендуемый для внедрения / Сост. П. Г. Буга; НИИВШ. – Вып. 3. – М., 1991. – С. 25-28.

177. Программа ЛИБНЕТ 1998-2001 гг. «Создание общероссийской информационно-библиотечной компьютерной сети» // Библиотечные компьютерные сети: Россия и Запад. Современ. тенденции корпоративной работы библиотек в сетях передачи данных / Ред.-сост. Е. И. Кузьмин, М. Н. Усачев. – М., 1998. – С. 35-56.

178. Пшінько О. М. Сучасний університет та його комунікативний центр – бібліотека /О. М. Пшінько // Бібліотека ВУЗа на новому етапі розвитку соціальних комунікацій : матеріали междунар. науч.-практ. конф., Дніпропетровськ, 22-23 апр. 2010 г. – Д.: Изд-во Дніпропетр. нац. ун-та залізнич. трансп. ім. акад. В. Лазаряна, 2010. – С. 6-10.

179. Ракитов А. И. Философия компьютерной революции / А. И. Ракитов. – М.: Политиздат, 1991. – 286 с.

180. Ресурсы российских корпоративных библиотечных систем [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ruslan.ru:8001/rus/rcsl/resources/>. – Загл. с экрана.

181. Розенблум Б. Університетські бібліотеки та відкритий доступ: політики, сервіси та ресурси для розширення доступу до наукових досліджень [Електронний ресурс] / Браян Розенблум // Бібліотеки вищих навчальних закладів України на шляху до світового інформаційного простору : матеріали міжнар. наук.-практ. конф-ції, ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 26-28 трав. 2010 р., Харків. – Режим доступу: <http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/2010program.htm>.

182. Российская библиотечная ассоциация. Секция библиотек высших учебных заведений. Перспективный план работы на 2007-2010 гг. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.rba.ru/or/comitet/04/plan.doc>.

183. Российская библиотечная ассоциация. Секция сельскохозяйственных библиотек. Модельный стандарт деятельности библиотеки научно-исследовательского учреждения Россельхозакадемии (проект) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rba.ru/conference/tomsk/modstandart.doc>.

184. Савенкова Л. В. Аналітичний огляд веб-сайтів бібліотек педагогічних вищих навчальних закладів України: проблеми і перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Л. В. Савенкова. – Режим доступу. – <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/m5/content/08slvdop.htm>.

185. Савенкова Л. В. Бібліометричні дослідження як аналітичний інструмент оптимізації наукової роботи ВНЗ / Л. В. Савенкова // Бібліотека ВНЗ на новому етапі розвитку соціальних комунікацій : [монографія] / Бебик В. М. та ін.; за заг. ред. В. О. Ільганаєвої, Т. О. Колесникової. – Д.: Вид-во Маковецький, 2010. – С. 136-146.

186. Савина З. Электронные информационные ресурсы библиотек Украины: по результатам исследования / З. Савина, Л. Любаренко // Бібліотечна планета. – 2002. – № 2. – С. 20-21.

187. Самохіна Н. Ф. Розвиток процесів інтеграції бібліотечно-інформаційних ресурсів / Н. Ф. Самохіна // Бібл. вісник. – 2005. – № 2. – С. 20-22.

188. Семененко Л. П. Лингвистическое обеспечение электронного каталога: опыт и проблемы / Л. П. Семененко, Н. В. Непран, С. Ю. Кирко // Бібліотека ВНЗ на новому етапі розвитку соціальних комунікацій : [монографія] / Бебик В. М. та ін.; за заг. ред. В. О. Ільганаєвої, Т. О. Колесникової. – Д.: Вид-во Маковецький, 2010. – С. 178-184.

189. Система менеджменту якості в бібліотеці технічного університету / Л. О. Бояріна, Л. Г. Влащенко, Т. Б. Грищенко, О. М. Нікітенко // Бібліотека ВНЗ на новому етапі розвитку соціальних комунікацій: [монографія] / Бебик В. М. та ін.; за заг. ред. В. О. Ільганаєвої, Т. О. Колесникової. – Д.: Вид-во Маковецький, 2010. – С. 166-177.

190. Слободяник М. С. Базова модель бібліотеки як соціально-комунікаційної інституції / М. С. Слободяник // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2009. – № 4. – С. 5-6.

191. Слободяник М. С. Библиотека в условиях информатизации общества: концептуальная модель развития / М. С. Слободяник // Библиотечное дело – 2001: Российские библиотеки в мировом информационном интеллектуальном пространстве : тез. докл. 6-й междунар. науч. конф. (Москва, апр. 2001 г.). – М., 2001. – Т. 1. – С. 39-40.

192. Слободяник М. С. Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій / М. С. Слободяник; Нац. акад. наук України, ЦНБ ім. В. І. Вернадського. – К.: Ред. журн. „Бібліотечний вісник”, 1995. – 286 с.

193. Современная университетская библиотека: модернизация, управление, качество / Л. Л. Батова, А. И. Племнек, Н. И. Розмаринова и др. – М.: Логос, 2005. – 126 с.

194. Современные трактовки социальной коммуникации и интегративный подход к её изучению // Социальная коммуникация в современном мире : [монография] / Н. А. Азаров, И. С. Бусыгин, А. Н. Дегтярев и др.; под общ. ред. А. А. Деркача. – М.: Альтекс, 2004. – С. 30-45.

195. Соколов А. В. Общая теория социальной коммуникации : Учебное пособие /А. В. Соколов. — СПб.: Изд-во Михайлова В. А., 2002. — 461 с.

196. Соколова Н. Цифровые библиотеки наших университетов: планы и реалии /Н. Соколова, В. Рябев // Библиотека. — 1999. — № 5. — С. 59-62.

197. Соловяненко Д. Академічні бібліотеки в новому соціотехнічному вимірі: Частина 3. Роль академічних бібліотек в конструюванні інтегрованих інформаційних е-середовищ / Денис Соловяненко // Бібл. вісник. — 2010. — № 6. — С. 3-17.

198. Соловяненко Д. Бібліотека 2.0 — концепція бібліотеки другого покоління / Денис Соловяненко // Бібл. вісник. — 2007. — № 5. — С. 10-20.

199. Соловяненко Д. В. Статистика використання Інтернет-технологій у бібліотеках України / Д. В. Соловяненко //Бібліотечний вісник. — 2007. — № 1. — С. 6-19.

200. Соляник А. А. Система документопостачання бібліотечних фондів: закономірності розвитку : монографія / А. А. Соляник; Харк. держ. акад. культури. — Х.: ХДАК, 2005. — 229 с.

201. Сорокин И. В. Технологии Web и Web 2.0 как средства интеграции библиотек в современную электронную среду [Электронный ресурс] / И. В. Сорокин, А. В. Скалабан // Материалы межд. конф. «Крым 2010». — Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2010/disk/>

202. Статистичний щорічник Дніпропетровської області за 2008 р. — Д.: Головне управління статистики у Дніпропетровській обл., 2009. — 519 с.

203. Стасhevская Г. Н. Формирование механизма развития инновационного кластера на базе профильного технопарка : автореф. дис. на соиск.....канд. эконом. наук. — СПб., 2009. — Режим доступа: <http://www.finec.ru/thesis/d09stashevskayagn.doc>.

204. Степанюк О. Л. Бібліотеки Франції: досвід та здобутки / О. Л. Степанюк // Библиотека ВУЗа на новом этапе развития социальных коммуникаций : материалы междунар. науч.-практ. конф., Днепропетровск, 22-23

апр. 2010 г. – Д.: Изд-во Днепропетр. нац. ун-та железнодорож. трансп. им. акад. В. Лазаряна, 2010. – С. 96-97.

205. Столяров Ю. Н. Эволюция библиотечного фондоведения / Ю. Н. Столяров, Н. Н. Кушнарченко, А. А. Соляник. – М.: «Издательство ФАИР», 2007. – 688 с.]

206. Стоуньер Т. Информационное богатство: профиль постиндустриальной экономики / Т. Стоуньер // Новая технократическая волна на Западе. – М.: Прогресс, 1986. – С. 392-409.

207. Суворов А. Е. Кластерная экономика и эффективное государство. Самарский опыт [Электронный ресурс] / А. Е. Суворов. – Режим доступа: http://cskp-samara.ru/files/doc_7.doc.

208. Сурмин Ю. П. Теория социальных технологий : Учеб. пособие / Ю. П. Сурмин, Н. В. Туленков. – К.: МАУП, 2004. – 608 с.

209. Тавальбех А. Стратегії перетворень інформаційно-технологічного базису бібліотек / Алі Тавальбех // Проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 3. – С. 95-97.

210. Тавальбех Алі Халід Алі. Стратегічне управління діяльністю бібліотеки : Автореф. дис....на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук зі спец. 07.00.08. – книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство. – Х.: ХДАК, 2001. – 17 с.

211. Талалакина О. И. История библиотечного дела за рубежом : Учебник / О. И. Талалакина. – М.: Книга, 1982. – 272 с.

212. Тикунова И. П. Концептуальная модель современной библиотеки: социально-философский анализ [Рукопись] : автореф. дис. ...канд..философ. наук. – Архангельск: Помор. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова, 2007. – 18 с.

213. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. – М.: Фирма «Изд-во АСТ», 1999. – 784 с.

214. Урсул А. Д. Всемирный саммит по устойчивому развития: итоги, надежды, перспективы [/ А. Д. Урсул, А. С. Романович // Вісн. вищої школи. – 2003. – № 4. – С. 3-12.

215. Урсул А. Д. Глобализация, устойчивое развитие, ноосферогенез: информационные аспекты / А. Д. Урсул, Т. А. Урсул // НТИ. Сер. 1. – 2005. – № 4. – С. 1-15.

216. Урсул А. Д. Становление информационного общества и модель опережающего образования / А. Д. Урсул // НТИ. Сер. 1. – 1997. – № 2. – С. 3-11.

217. Філіпова Л. Я. Інтерактивні комунікації в структурі дистанційного навчання / Л. Я. Філіпова, О. В. Олійник // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2008. – № 4. – С. 59-64.

218. Філіпова Л. Я. Інформаційно-комунікативні прояви ресурсного потенціалу Інтернету / Л. Я. Філіпова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2010. – № 2. – С. 44-48.

219. Фокеев В. А. Электронная библиография в системе современных научных коммуникаций в контексте пост- и протобиблиографии / В. А. Фокеев // Вопросы библиографоведения. – М., 2004. – Вып. 13. – С. 38-50.

220. Фридман М. Библиотекари, информационные и архивные работники и оплата их труда: проблемы и решения, или Работа в библиотеке: по любви или ради денег [Электронный ресурс] / Морис Фридман // 15-я Междунар. конф. «Крым 2008»: Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса : Материалы конференции. – Режим доступа: <http://www.dpntb.ru/win/inter-events/crimea2008/disk/197.pdf>.

221. Хагерлид Я. Программа «Open Access.se» – шведский опыт координации поддержки программ Открытого доступа / Ян Хагерлид // Науч. и техн. б-ки. – 2009. – № 8. – С. 24-32.

222. Хорошилова Н. С. Важелі впливу при формуванні інституційного репозитарію / Н. С. Хорошилова // Библиотека ВУЗа на новом этапе развития социальных коммуникаций : материалы междунар. науч.-практ. конф., Днепропетровск, 22-23 апр. 2010 г. – Д.: Изд-во Днепропетр. нац. ун-та железнодорож. трансп. им. акад. В. Лазаряна, 2010. – С. 103-104.

223. Цимбалюк С. Я. Системний підхід до створення електронної бібліотеки в інформаційному середовищі ВНЗ / С. Я. Цимбалюк, Л. В. Дубчак //

Бібліотека ВНЗ на новому етапі розвитку соціальних комунікацій : [монографія] / Бебик В. М. та ін.; за заг. ред. В. О. Ільганаєвої, Т. О. Колесникової. – Д.: Вид-во Маковецький, 2010. – 127-135.

224. Чачко А. С. Развивающаяся библиотека в информационном обществе / А. С. Чачко. – М.: Либерея, 2004. – 96 с.

225. Чжао Лін. Національна бібліотека у стратегіях подолання цифрової нерівності : автореф. дис. ... канд. наук із соціал. комунікацій. – Х.: ХДАК, 2008.

226. Чуприкова Н. Т. Практические аспекты внедрения системы менеджмента качества в библиотеке университета [Электронный ресурс] / Н. Т. Чуприкова, Н. И. Розмарилова. – Режим доступа: <http://lib.tpu.ru/fulltext/m/2005/m9.pdf>.

227. Шаймергенова Т. А. Образовательный кластер в библиотечном деле [Электронный ресурс] / Т. А. Шаймергенова. – Режим доступа: <http://conference.bik.org.kg/uploads/papers/papers2009/Shaimergenova.pdf>.

228. Шарков Ф. И. Основы теории коммуникаций : учебник / Ф. И. Шарков. – М.: Изд. дом «Соц. отношения», изд-во «Перспектива», 2003. – 248 с.

229. Шарон Т. Электронные библиотеки в Интернете / Т. Шарон, А. Франк // Науч. и техн. б-ки. – 2001. – № 2. – С.127-133.

230. Швецова-Водка Г. Н. Общая теория документа и книги : учебное пособие / Г. Н. Швецова-Водка. – М.: Рыбари; К.: Знання, 2009.– 487 с.

231. Швецова-Водка Г. Складові системи документальних комунікацій / Галина Швецова-Водка // Бібл. вісник. – 2011. – № 1. – С. 37-42.

232. Шелестова А. М. Університетські Web-сайти: порівняльний аналіз (на прикладі м. Харкова) / А. М. Шелестова // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. праць. Вип. 24. – Х.: ХДАК, 2009. – С. 182-190.

233. Шемаєва Г. Галузева електронна бібліотека: концептуальні положення / Г. Шемаєва, Т. Шаповалова, Т. Приходько // Вісн. Кн. палати. – 2002. – № 2. – С. 15–17.

234. Шемаєва Г. В. Електронні ресурси бібліотек України в системі наукових комунікацій : монографія / Г. В. Шемаєва; Харк. держ. акад. культури. – Х.: ХДАК, 2008. – 289 с.

235. Шемаєва Г. В. Інтегративні функції мультимедіа в науково-комунікативному середовищі / Г. В. Шемаєва // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. – 2006. – Вип. 18. – С. 104-118.

236. Шемаєва Г. В. Історико-культурні традиції бібліотечної діяльності в науці / Г. В. Шемаєва // Вісн. Харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. Вип. 21. – 2007. – С. 92-101.

237. Шемаєва Г. Регіональні бібліотечні електронні ресурси: аналіз стану та планування розвитку / Г. Шемаєва, Н. Капустіна // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. Вип. 19. – К., 2007. – С. 58-69.

238. Шемаєва Г. В. Розвиток бібліотеки в системі науки / Г. В. Шемаєва // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку : матер. міжнар. наук. конф., Харків, 18-19 лист. 2010 р. – Х.: ХДАК, 2010. – С. 154-156.

239. Шемаєва Г. В. Роль бібліотеки у формуванні науково-освітнього інформаційного простору в контексті Болонської конвенції / Г. В. Шемаєва // Сучасні інформаційно-бібліотечні технології як складова реформування навчального процесу : матеріали наук.-практ. конф., 15 квіт. 2008 р. – Х.: УПА, 2008. – С. 18-25.

240. Шерепа Т. А. Інформаційна технологія виділення та обробки знань у CDC/ISIS-сумісних базах даних / Т. А. Шерепа // Бібл. вісник. – 2005. – № 5. – С. 8-13.

241. Шихова Х. И. Автоматизация ресурсных центров в целях совершенствования высшего образования / Х. И. Шихова // Науч. и техн. б-ки. – 2010. – № 11. – С. 112-114.

242. Шихова Х. И. Библиотеки, музеи, архивы и искусство Хорезма в едином сетевом информационном пространстве [Электронный ресурс] / Х. И. Шихова // Шестнадцатая Междунар. конф. "Крым 2009": Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и

бизнеса". – М.: ГПНТБ, 2009. – Режим доступа: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2009/disk/113.pdf>.

243. Шлыкова О. В. Культура мультимедиа : учебное пособие / О. В. Шлыкова; МГУКИ. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2004. – 416 с.

244. Шпукал Л. І. Створення корпоративних проєктів бібліотеками України як складова вільного доступу до наукової інформації / Л. І. Шпукал // Вісн. Одес. нац. ун-ту. – 2008. – Т. 13. – Вип. 8. – Одеса : Вид-во ОНУ, 2008. – С. 100-105.

245. Шрайберг Я. Л. Автоматизированные библиотечно-информационные системы России: состояние, выбор, внедрение, развитие / Я. Л. Шрайберг, Ф. С. Воройский. – М.: Либерия, 1996. – 271 с.

246. Шрайберг Я. Л. «Американская мечта» в библиотечном формате / Я. Л. Шрайберг // Университетская книга. – 2010. – № 5. – С. 22-27.

247. Шрайберг Я. Л. Библиотеки и информационные технологии: Десять лет спустя : Ежегодный доклад конференции «Крым», год 2003 / Я. Л. Шрайберг // 10-я юбилейная международ. конф. «Крым 2003» «Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества». – Судак, М., 2003. – 39 с.

248. Шрайберг Я. Л. Мировые тенденции развития библиотечно-информационной сферы, их отражение на пространстве СНГ / Я. Л. Шрайберг // Науч. и техн. б-ки. – 2005. – № 1. – С. 25-47.

249. Шрайберг Я. Л. Основные положения и принципы разработки автоматизированных библиотечно-информационных сетей: главные тенденции окружения, основные положения и предпосылки, базовые принципы : монография / Я. Л. Шрайберг. – М.: ГПНТБ, 1998. – 130 с.

250. Шрайберг Я. Л. Первое десятилетие информационного века: влияние информационно-электронной среды на роль и позицию библиотек в развивающемся обществе : Ежегодный доклад конференции «Крым», год 2010 / Я. Л. Шрайберг. – Судак, Москва, 2010. – 77 с.

251. Электронное обучение : Рекомендации руководителям библиотечных и информационных служб [Сборник статей] / под ред. Мекинг Меллинг; пер. с

англ. Н. А. Багровой, К. Э. Корбут; науч. ред. пер. Я. Л. Шрайберг. – М.: Омега, 2006. – 224 с:

252. Ядрова Г. Роль інформаційних центрів у підвищенні економічної ефективності застосування комп'ютерних технологій / Галина Ядрова // Бібліотечний вісник. – 2005. – № 5. – С. 13-16.

253. Ялов Д. А. Кластерный подход как технология управления региональным экономическим развитием [Электронный ресурс] / Д. А. Ялов. – Режим доступа: http://www.subcontract.ru/Docum/DocumShow_DocumID_17.html.

254. Ярошенко Т. О. Наука-Освіта-Інформація: Проект «Електронна бібліотека: Центри Знань в університетах України» / Т. О. Ярошенко // Діяльність бібліотек вищих навчальних закладів у світлі модернізації вищої освіти : Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Севастополь, 19-21 трав. 2009 р. – Севастополь : Вид-во СевНТУ, 2009. – С.111-117.

255. Ярошенко Т. О. Електронні журнали в системі інформаційних ресурсів бібліотеки : монографія / Т. О. Ярошенко. – К.: Знання, 2010. – 215 с.

256. Ярошенко Т. Університетська бібліотека в інформаційному суспільстві / Тетяна Ярошенко // Бібліотечний форум України. – 2006. – № 2 (12). – С. 34-38.

257. Agyei V. From libraries to e-learning centres: a South African library experience [Virtual Resource] / Vivian Agyei // World Librarian and Information Congress: 73rd IFLA General Conference and Council, 19-23 August 2007. – Access Mode: <http://www.archive.ifla.org/IV/ifla73/papers/111-Agyei-en.pdf>.

258. Arora J. Information and Communication Technology in Academic Libraries [Virtual Resource] / Jagdish Arora // Open Access to Textual and Multimedia Content : Bridging the Digital Divide, January 29-30, 2009. – С. 209-245. – Access Mode: <http://shodhganga.inflibnet.ac.in/dxml/handle/1944/1475>.

259. Becoming a Digital Library / edited by Susan J. Barnes. – New York-Basel: Marcel Dekker, Inc., 2004. – 260 p.

260. Bedard M. The e-research center: transforming a traditional science library [Virtual Resource] / Martha Bedard, Johann van Reenen // Proceedings of the 31st

Annual IATUL Conference, 2010. – Access Mode: <http://docs.lib.purdue.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1005&context=iatul2010>.

261. Biblioteki w procesie dydaktycznym i badaniach naukowych: Lodz, 25-27 czerwca 2008 κ: materiały konferencyjne. – Lodz: Biblioteka Politechniki Lodzkiej, 2008. – 468 s. – Na s. tyt. dod.: III Konferencja Biblioteki Politechniki Lodzkiej.

262. Brown D. J. The Impact of Electronic Publishing: The Future for Publishers and Librarians / David J. Brown, Richard Boulderstone. – Michen : K. G. Saur, 2008. – XX, 355 p.

263. Castelli D. Digital libraries of the future – and the role of libraries / Donatella Castelli // The proceedings of the 8th International Bielefeld Conference. – Bielefeld, 2006. – Vol. 24. – No. 4. – P. 496-503.

264. Cribb G. Melting pot of library and IT culture in a new Turkish university: a journey towards multi anything [Virtual Resource] / Gulcin Cribb // Proceedings of the 30st Annual IATUL Conference, 2009. - Access Mode: http://www.iatul.org/doclibrary/public/Conf_Proceedings/2009/Cribb-text.pdf

265. Crow R. The Case for Institutional Repositories: A SPARC Position Paper / Raym Crow; SPARC. – Washington : SPARC, 2002. – 37 p.

266. Digital Preservation Cluster (WP6) [Virtual Resource]. – Access Mode: <http://www.dpc.delos.info/>.

267. Herron D. Pedagogical development at Karolinska Institute University Library (KIB) – a management perspective [Virtual Resource] / David Herron. – Access Mode: http://vefir.unak.is/ckiii/dh_kib_paper-iceland2003.pdf.

268. Gilmore M. B. Historians, books, computers and the library / M. B. Gilmore, D. O. Case // Libr. Trends. – 1992. – V. 40. – № 4. – P. 667-686.

269. Haerkoenen S. Service- und Kundenorientierung britischer Universitätsbibliotheken [Virtual Resource] / Sonja Haerkoenen. – Access Mode: <http://www.opusbayern.de/bibinfo/volltexte//2005/50/pdf/Bibliothekartag2005.pdf>.

270. Higher Education Funding Council for England (1995). The Effective Academic Library: a framework for evaluating the performance of UK academic libraries: a consultative report to HEFC(E), SHEFC, HEFC(W) and DENI by the

JointFunding Council's Ad Hoc Group on performance indicators for libraries. - Bristol, HEFCE, 1995; IFLA Journal December. - 1995. - vol. 2.

271. Klugowska A. Model bibliotekarza dziedzinowego z zakresu sztuk plastycznych w kontekście przemian informacyjno-komunikacyjnych w bibliotece uniwersyteckiej w Toruniu [Virtual Resource] / Anna Klugowska // Biblioteki i ich klienci: między płatnym a bezpłatnym komunikowaniem się... - 2009. - Nr 6. - S. 165-174. - Access Mode: http://www-old.inib.uj.edu.pl/wyd_iinb/s3_z6/klugowska.pdf.

272. Lippincott J. K. Learning, Engagement and Technology [Virtual Resource] / **Ошибка! Закладка не определена.**, Coalition for Networked Information. - Chicago: Association of College and Research Libraries, 2006 - Access Mode: www.cni.org/staff/joanpubs/acrl_Lippincott.doc.

273. List of Members CERL [Virtual Resource]. - Access Mode: http://www.cerl.org/web/en/membership/list_members.

274. Lewis D. W. A Model for Academic Libraries 2005 to 2025 [Virtual Resource] / David W. Lewis. - Access Mode: <https://scholarworks.iupui.edu/handle/1805/665>.

275. Lewis D. W. A Strategy for Academic Libraries in the First Quarter of the 21st Century [Virtual Resource] / David W. Lewis. - Access Mode: <http://crl.acrl.org/content/68/5/418.abstract>.

276. Lewis S. DSpace Course - An Introduction to DSpace [Virtual Resource] / Stuart Lewis, Chris Yates. - Access Mode: <http://www.hdl.handle.net/2160/617>.

277. Lougee W. P. Diffuse Libraries: Emergent Roles for the Research Library in the Digital Age / W. P. Lougee. - Washington : Council on Library and Information Resources, 2002 - 28 p.

278. Lynch C. From Automation to Transformation: Forty Years of Libraries and Information Technology in Higher Education / Clifford Lynch // Educause Review. - 2000. - V. 35:1 (January/February). - P. 60- 68.

279. Machlup F. The production and distribution of knowledge in the United States. - Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1962. - 416 p.

280. Marchionini G. Progress toward digital libraries: augmentation through integration / G. Marchionini, E. Fox // Guest editors introduction to Special Issue: Progress Toward Digital Libraries, Information Processing & Management, 1999. – Vol.35 (n. 3). –P. 219-225.

281. Masuda Y. The Information Society as Postindustrial Society / Y. Masuda. – Walsh : World Future Soc., 1983. – 248 p.

282. Mihalić M. A Model of the University of Zagreb library system [Virtual Resource] / urednica i koordinatorica projekta Marina Mihalić ; suradnici na projektu Sonja Avalon ... [et al.]. – Access Mode: <http://www.nsk.hr/UserFiles/File/dokumenti/tempus/knjiga%20modeli.pdf>.

283. Niessen J. The Global Resources Network of the Center for Research Libraries / Jim Niessen // 9-th International Workshop Electronic Resources and International Information Exchange: East – West : Workshop Proceedings. – Washington, USA – Toronto. Canada, 2007. – P. 51-59.

284. Nora S. The Computerisation of Society: A Report to the President of France / S. Nora, A. Minc. – Cambridge, Mass.: MIT Press, 1980. – 186 p.

285. OECD (2007), Competitive Regional Clusters: National Policy Approaches; ISBN 978-92-64-02708-4 [Virtual Resource]. – Access Mode: <http://www.oecd.org/publications/Policybriefs>.

286. Okon H. I. Effective Communication and Smooth Administration of Academic Libraries in the 21st Century: a New Paradigm in Nigeria [Virtual Resource] / [Henry Itohowo Okon](#) // Library Philosophy and Practice. Vol. 8, No. 1 (Fall 2005). – Access Mode: <http://www.webpages.uidaho.edu/~mbolin/okon.htm>.

287. Oppenheim C. What is the hybrid library? / Charles Oppenheim, Daniel Smitson // Journal of Information Science. – 1999. – № 2. – P. 97-112.

288. Oxford Dictionaries [Virtual Resource]. – Access Mode: http://oxforddictionaries.com/view/entry/m_en_gb0157260.

289. Pasanen I. Charting the landscape of an innovation university library within the national knowledge society strategy [Virtual Resource] / Irma Pasanen, Ari

Muhonen // Proceedings of the 29th Annual IATUL Conference, 2008. – Access Mode: <http://www.iatul.org/conferences/pastconferences/2008proceedings.asp>.

290. Penzhorn C. Quality through improved service: the implementation of social networking tools in an academic library [Virtual Resource] / Cecilia Penzhorn // Proceedings of the 30st Annual IATUL Conference, 2009. – Access Mode: http://www.iatul.org/doclibrary/public/Conf_Proceedings/2009/Penzhorn-text.pdf.

291. Pienaar H. Development of a Library 2.0 service model for an African library [Virtual Resource]/ Heila Pienaar, Ina Smith // World Librarian and Information Congress: 73rd IFLA General Conference and Council, 19-23 August 2007. – Access Mode: http://www.archive.ifla.org/IV/ifla73/papers/146-Pienaar_Smith-en.pdf.

292. Position Statement [Virtual Resource] // Web-site IEEE-TCDL. – 19 April. – Access Mode: http://www.ieee-tedl.org/mediawiki/TCDL/index.php/Position_Statement.

293. Soong S. C. Revitalizing Academic Libraries for the 21st Century [Virtual Resource] / S. C. Soong. – Access Mode: http://www.library.brandeis.edu/beijing_conference/SamsonSoong.doc.

294. Standing Conference of National and University (2003) Information Literacy. SCONUL [Virtual Resource]. – Access Mode: http://www.sconul.ac.uk/activities/info_lit/About_us.html.

295. The University's Role in the Dissemination of Research and Scholarship – A Call to Action [Virtual Resource] / AAU, ARL, CNI, NASULGC // Research Library Issues: A Bimonthly Report from ARL, CNL, and SPARC. – 2009. – № 262. – P. 1-6. – Access Mode: <http://www/publications.arl.org/pagevi-ew/9ishf/n7mu/2>.

296. Townley C. T. The Innovation Challenge: Transformational Leadership in Technological University Libraries [Virtual Resource] / Charles T. Townley // Proceedings of the 30st Annual IATUL Conference, 2009. – Access Mode: http://www.iatul.org/doclibrary/public/Conf_Proceedings/2009/Townley-text.pdf.

297. University of Minnesota Profile (ARL). Positioning a 21st Century Library [Virtual Resource]. – Access Mode: <http://www.directors.arl.org/files/uminnesota.pdf>.

298. Web Characterization Project [Virtual Resource] / OCLC. – Access Mode: <http://wcp.oclc.org/>.

299. Wilder S. The New Library Professional [Virtual Resource] /Stanley Wilder // Chronicle of Higher Education. – 2007. – 20 February. – Access Mode: <http://www.Chronicle.com/article/The-New-Library-Professional/46681>.

300. Wittenberg K. The Role of the Library in 21st-Century Scholarly Publishing / Kate Wittenberg // No brief candle: reconceiving research libraries for the 21st century: Papers from a meeting convened by CLIR (Washington, D. C., 27 February 2008). – 2008. – P. 35-41.

Додаток А

«Затверджую»

Ректор Дніпропетровського
національного університету
залізничного транспорту
імені академіка В. Лазаряна,
професор

О. М. Пшінько

2011 р.

АКТ

впровадження результатів
дисертаційної роботи Колесникової Тетяни Олександрівни
«Комунікаційні моделі діяльності бібліотек ВНЗ в умовах інформатизації»,

Реалізація програми інформатизації ДНУЗТ «Створення Електронного університету», впровадження сучасних освітніх технологій та орієнтація на поступове переміщення взаємодії в наданні освітніх і наукових послуг в площину віртуальних комунікацій потребують зміни концепції розвитку бібліотеки та розробки і впровадження нових комунікаційних моделей її діяльності.

На сьогоднішня основна мета науково-технічної бібліотеки університету – створення якісно нового освітньо-наукового середовища на основі електронної і документальної ресурсної бази, заснованої на комп'ютерних і мережних технологіях.

В результаті проведеного дослідження доведено необхідність використання комунікаційних моделей в стратегічному розвитку бібліотеки університету як повноправної комунікаційної структури.

Розроблено комунікаційну модель бібліотеки дослідницького/регіонального університету «Бібліотека – інформаційний інтелект-центр» та її модифікацію «Кластер – інформаційний інтелект-центр». Запропоновано сучасні стратегії та завдання реалізації цих комунікаційних моделей.

Матеріали дослідження містять рекомендації для практичного використання в плані формування та реалізації проектів інформатизації бібліотек ВНЗ; вибору стратегічних напрямів інтеграції бібліотеки університету до інформаційного простору освіти і науки України; вибору комунікаційних моделей діяльності бібліотек ВНЗ.

Перелічені роботи виконувались особисто директором науково-технічної бібліотеки університету Колесниковою Т. О. з використанням розроблених нею структури моделі інформатизації та комунікаційних моделей діяльності НТБ університету.

Результати зазначеної роботи впроваджені в Дніпропетровському національному університеті залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна при організації діяльності науково-технічної бібліотеки.

Проректор з наукової роботи,
професор
Начальник лабораторії інформаційних
технологій, канд. техн. наук

С. В. Мямлін

А. А. Косолапов

Додаток Б

«Затверджую»
 Ректор Української
 державної академії
 залізничного транспорту
 професор

 М.І.Данько
 «28» березня 2011 р.

АКТ

впровадження результатів
 дисертаційної роботи Колесникової Тетяни Олександрівни
 «Комунікаційні моделі діяльності бібліотек ВНЗ в умовах інформатизації»
 в Українській державній академії залізничного транспорту.

Комісія у складі:

1. Начальник Інформаційно обчислювального центру Мачула Володимир Григорович.
2. Директор науково-технічної бібліотеки Начарян Катерина Петрівна;
3. Заступник директора бібліотекиНадточий Олена Вікторівна

Склали цей Акт про наступне:

Інформатизація науково-технічної бібліотеки академії спрямована на удосконалення процесів інформаційної підтримки як навчально-виховного процесу, так і науково-дослідної діяльності ВНЗ. Стратегічне завдання при цьому полягає в доповненні діяльності по формуванню власних фондів (як в друкованому, так і в електронному вигляді) діяльністю із забезпечення доступу до вітчизняних і світових інформаційних ресурсів у віртуальному режимі. Це потребує впровадження нової комунікаційної моделі діяльності бібліотеки академії.

Результати зазначеного дослідження, проведеного Колесниковою Т. О., були використані при організації діяльності науково-технічної бібліотеки УкрДАЗТ в умовах реформування освіти і активного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в практику розвитку НТБ.

Начальник ІОЦ

Директор бібліотеки

Заступник директора бібліотеки

В.Г. Мачула

К.П. Начарян

О.В.Надточий

Додаток В

«Затверджую»

Директор Дніпропетровської
обласної універсальної
наукової бібліотеки
імені первоучителів
Кирила і Мефодія

Титова Н. М.
« 05 » 2011 р.

АКТ

впровадження результатів
дисертаційного дослідження

Колесникової Тетяни Олександрівни

«Комунікаційні моделі діяльності бібліотек ВНЗ в умовах інформатизації»
в Дніпропетровській обласній універсальній науковій бібліотеці імені
первоучителів Кирила і Мефодія

Одним з першочергових завдань Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки імені первоучителів Кирила і Мефодія є розповсюдження інформації і знань на основі інновацій та інтеграційного підходу.

Невпинне розгортання та активізація процесів інформатизації в ДНОУНБ, поступове переміщення взаємодії з користувачами в площину віртуальних комунікацій приводять до зміни комунікаційної моделі діяльності бібліотеки. При цьому нагальною є проблема розробки аналітичного апарату управління бібліотечною діяльністю та сервісом в умовах трансформації бібліотеки в інформаційний центр обласної громади.

Результати дослідження Колесникової Т.О., директора науково-технічної бібліотеки Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В.Лазаряна щодо вибору стратегічних напрямів інтеграції бібліотек до культурно-освітнього інформаційного простору регіону та держави; вибору комунікаційних моделей діяльності бібліотеки; формуванню комунікаційних стратегій розвитку бібліотеки; розробки аналітичного апарату управління бібліотечною діяльністю та сервісом є корисними для бібліотек всіх типів і видів. Саме тому вони були враховані і використані в процесі трансформації ДНОУНБ.

Заступник директора
з наукової роботи

Т. О. Абраїмова

Заступник директора
з питань автоматизації бібліотечних процесів

Г. Я. Крупій

Додаток Д

Центральна наукова бібліотека
Харківського національного
університету ім.В.Н.Каразіна

Central Scientific Library
Kharkiv V.N.Karazin
National University

УКРАЇНА, 61077,
Харків, пл. Свободи, 4
Тел.: 707-54-20,
Тел/факс: 705-12-55
E-mail: cnb@univer.kharkov.ua
<http://www.univer.kharkov.ua/main/library/>

pl. Svobody 4
Kharkiv 61077 Ukraine
Tel.: (+38 0572) 707-54-20
Fax.: (+38 0572) 705-12-55
E-mail: cnb@univer.kharkov.ua
<http://www.univer.kharkov.ua/main/library/>

0305\ 72 від 03, 11 20010р.

АКТ

про використання результатів науково-дослідної роботи

Колесникової Тетяни Олександрівни

При підготовці рекомендацій Міжнародної науково-практичної конференції **«Бібліотеки вищих навчальних закладів України на шляху до світового інформаційного простору»**, яку 26-28 травня 2010 р. організувала і провела Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (м. Харків), використані пропозиції Колесникової Т. О. щодо розробки і впровадження нових комунікаційних моделей діяльності бібліотек вищих навчальних закладів України на новому етапі їх інноваційного розвитку.

Директор бібліотеки

І. К. Журавльова

Додаток Е

**ПРОГРАМА
КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЇ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. ЛАЗАРЯНА
«Створення електронного університету»
2008-2012 рр.**

Головна мета програми – створення електронного університету як сучасного центру Європейської освіти та науки, в якому широко використовуються інноваційні технології в навчанні та наукових дослідженнях. Електронний університет повинен входити до єдиної мережі університетів України та Європейського співтовариства в різних напрямках діяльності як інтелектуальний центр підготовки фахівців третього тисячоліття.

Програма створення електронного університету реалізується шляхом поетапного виконання низки наступних проєктів:

1. «Автоматизація управління навчальним процесом»;
2. «Дистанційне навчання та контроль знань»;
3. «Створення сучасних мультимедійних засобів навчання»;
4. «Автоматизація управління фінансово-економічною діяльністю»;
5. «Автоматизація адміністративно-господарчої діяльності»;
6. «Автоматизація наукових досліджень та розробок»;
7. «Створення інформаційного інтелект-центра університету (на базі науково-технічної бібліотеки)»;

Закінчення додатку Е

8. «Створення, розвиток та експлуатація комп'ютерно-телекомунікаційної інфраструктури університету»;
9. «Забезпечення навчального процесу сучасними програмними засобами»
10. «Розвиток імідж-технологій університету»

Для кожного проекту вказується мета, або кінцевий результат його виконання, обсяги фінансування по роках, виконавці та пріоритет, що встановлюється головним конструктором системи – ректором університету.

Виконавці проекту – Обчислювальний центр університету; Науково-дослідна лабораторія інформаційних технологій (ЛІТ); Науково-технічна бібліотека (НТБ); Бюро програмних засобів (БПЗ); Науково-навчальний центр «Лідер»; групи розробки і супроводження, що створюються зі співробітників кафедр КІТ, ЕОМ та підрозділів університету, де впроваджуються інформаційні технології та системи.

Додаток Ж

Ухвалено
ученою радою
університету
протокол № 2
від 01 жовтня 2007р.

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Ректор університету
_____ О.М.Пшінько
„_____” _____ 2007р.

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ**НАУКОВО – ТЕХНІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ**

**Дніпропетровського національного університету
залізничного транспорту імені академіка В.Лазаряна
на 2007-2011 роки.**

Продовження додатку Ж

Напрями розвитку бібліотеки як складової системи освітньо-наукових комунікацій накреслено у Державній програмі „Інформаційні та комунікаційні технології в освіті та науці” на 2006–2010 роки, ухваленій Кабінетом Міністрів України 07.12.2005 р., законах України „Про бібліотеку та бібліотечну справу”, „Про вищу освіту” та «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 рр.», постановою колегії Міністерства культури і мистецтв від 27.05.2003 р. «Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в галузі культури і мистецтв на 2003–2007 рр.», а також розпорядженням Міністра освіти і науки України від 23.03.2007 р. „Про стан автоматизації та інформаційну діяльність бібліотек”.

З впровадженням нових інформаційних і комунікаційних технологій науково-технічна бібліотека університету буде мати великі можливості розширення доступу до національних та світових бібліотечно-інформаційних ресурсів. Трансформуючи свою діяльність в умовах нової політичної і економічної ситуації та інформатизації бібліотека здійснює стратегію переходу від традиційного бібліотечного закладу до динамічного центру інформації, визначивши своїм пріоритетом широкомасштабне впровадження сучасних інформаційних і комунікаційних технологій.

Сферою інновацій науково-технічної бібліотеки університету під впливом інформатизації повинні стати технологічні процеси, структура бібліотеки і функції її підрозділів, система управління персоналом.

Перспективи діяльності науково-технічної бібліотеки, її інноваційна місія у формуванні й розвитку інформаційної інфраструктури університету можуть бути викладені у **„Концепції розвитку науково-технічної бібліотеки університету на 2007-2012 роки”**. В цьому документі розроблені конкретні заходи з удосконалення інформаційного забезпечення навчально-виховного та наукового процесів в університеті та подальшого розвитку бібліотеки як інформаційного інтелект-центру ВНЗ. Концепція складається з трьох програм:

- 1. Програма формування та збереження інформаційних ресурсів НТБ університету;**
- 2. Програма організації бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів НТБ університету;**
- 3. Програма подальшого розвитку НТБ як соціокультурного центру університету.**

Виконання цих напрямків роботи може бути реалізовано за допомогою наступних заходів:

- 1. Програма формування та збереження інформаційних ресурсів:**
 - створення власної електронної бібліотеки повнотекстових документів шляхом комплектування, переведення документів бібліотеки на паперових носіях у цифрову форму, отримання електронних документів через Інтернет з пріоритетним відбором інформації із залізничного

Продовження додатку Ж

транспорту та різних напрямків науково-освітнього спрямування університету;

- збільшення обсягу бібліографічних записів електронного каталогу;
- створення власних інформаційних продуктів і послуг, придбання нових баз даних та організація доступу до них;
- визначення способу (за місцем або форматом) зберігання електронних документів;
- впровадження нових технологій збереження фондів та запобігання їх втраті внаслідок крадіння, загублення читачами, несвоєчасного повернення тощо;
- структурування електронних документів та створення апарату їх пошуку;
- оволодіння модулями АРМів „Комплектатор”, «Каталогізатор», „Адміністратор”, «Читач», «Книгозабезпеченість» та «Книговидача» системи автоматизації бібліотек „ІРБІС”;
- впровадження штрих-кодування літератури.

2. Програма організації бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів НТБ університету:

- проведення структурної реорганізації бібліотеки, а саме – створення читального залу економічної та гуманітарної літератури на 30 посадкових місць, комп’ютерного читального залу на 10 посадкових місць, серверного центру та відділу автоматизації і реєстрації користувачів;
- створення локальної мережі бібліотеки з серверним центром і підключенням до мережі університету та до Інтернету;
- впровадження автоматизованої книговидачі;
- створення єдиної бази даних читачів НТБ університету;
- виготовлення електронних пластикових читацьких квитків;
- забезпечення доступу через Інтернет до зовнішніх інформаційних ресурсів, відкриття Віртуального читального залу;
- збереження в цифровому архіві та поширення результатів наукової творчості спільноти університету;
- створення бібліографічної бази даних «Праці вчених ДІТу» бібліографічних довідників та подальший аналітичний розпис періодичних видань та збірників наукових праць в електронній реєстраційно-аналітичній базі даних періодичних видань;
- доставка електронних документів користувачу;
- обслуговування читачів літературою на традиційних друкованих носіях (книги, періодичні видання, спец.види тощо) та надання інформації в електронному вигляді;
- участь в корпоративних бібліотечних проектах;
- проведення практичних занять з метою формування інформаційної культури студентів;

Закінчення додатку Ж

- створення сучасного бібліотечного дизайну як складової бібліотечно-інформаційного сервісу.
3. **Програма подальшого розвитку НТБ як соціокультурного центру університету** передбачає проведення в рамках гуманітарно-просвітницької діяльності в бібліотеці заходів, що сприяють розвитку інтелектуальних здібностей та духовно-естетичній освіті студентів, пропаганді досягнень світової та вітчизняної культури, науково-технічного прогресу, історії та традицій університету. А саме:
- подальше підтримування традицій освітньо-культурної та виховної установи завдяки урізноманітненню творчих форм роботи з читачами – галереї „Крізь призму часу”, презентацій книг, авторських тематичних виставок, „Аматорського театру книги”, уроків духовності („Мистецтво української ікони”, „Забуті перлини української духовної музики”) тощо;
 - подальше пропагування книги як матеріального об’єкта, який не має естетичного замінника (проведення годин поезії, Шевченківських читань, Днів інформації, тематичних обзорів та переглядів літератури, робота „Клубу шанувальників книги”);
 - відкриття експозиції персональних колажів викладачів, науковців та студентів університету („Вернісаж особистостей”) з метою створення атмосфери творчої зацікавленості у навчанні, науці, мистецтві;
 - проведення разом із соціологічною групою університету опитувань та анкетувань серед читачів бібліотеки;
 - організація в НТБ волонтерського руху як допомога студентам у розкритті можливостей пізнання себе та оточуючого світу;
 - проведення в університеті акції „Читач року” та започаткування звання „Почесний читач науково-технічної бібліотеки”;
 - репрезентація можливостей та ресурсів бібліотеки громадськості;
 - розвиток партнерських відносин з користувачами інформації та іншими установами освітньо-культурно сфери;
 - підтримування зв’язків із засобами масової інформації.

Вирішення цих питань можливе при забезпеченні стабільного і належного фінансування, вирішення кадрової політики, поповнення фондів новими документами, оснащення сучасними комп’ютерною технікою та технічними засобами, впровадження нових інформаційних технологій, формування системи безперервної освіти бібліотечних працівників для роботи в електронному середовищі та сприяння підвищенню їх соціального статусу.

Сенс (зміст) інноваційних процесів в науково-технічній бібліотеці – це укріплення її пріоритетних позицій як інформаційного інтелект-центру, центру освітньо-наукового та соціокультурного життя університету.

Додаток И

ВИТЯГ

ДОГОВІР

**ЩОДО СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО КЛАСТЕРУ
«ТРАНСПОРТНЕ МАШИНОБУДУВАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПЕРЕВЕЗЕНЬ»**

м. Дніпропетровськ

Продовження додатку И

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Інноваційний технологічний кластер «Транспортне машинобудування та технології перевезень» (далі - Кластер) є договірним об'єднанням Засновників і Учасників без створення юридичної особи і утворено з метою спільного розвитку технологічних можливостей підприємств-учасників Кластеру та сприяння інноваційному розвитку галузі транспортного машинобудування та транспортних технологій.

1.2. Засновники Кластеру, які уклали цю угоду, є юридичні особи України:

- **Державна бюджетна установа «Дніпропетровський регіональний центр з інвестицій та розвитку»** (далі – «Центр»), ЄДРПОУ 35202953 юридична адреса: м. Дніпропетровськ, вул. Комсомольська, 48

- **Придніпровський науковий центр НАН України и МОН України** (далі – „ПНЦ”) ЄДРПОУ 01209713, юридична адреса: м. Дніпропетровськ, вул. Сімферопольська, 15

- **Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна** (далі – „Університет”), ЄДРПОУ 01116130, юридична адреса: м. Дніпропетровськ, вул. Лазаряна, 2

- **Відкрите акціонерне товариство «Дніпропетровський стрілочний завод»** (далі – ВАТ «ДнСЗ») – ЄДРПОУ 14367980, юридична адреса: м. Дніпропетровськ, вул. Білостоцького 181

- **Громадська організація „Технологічний парк „Машинобудівні технології”** (далі – „Технопарк”), ЄДРПОУ 34823198, юридична адреса: м. Дніпропетровськ, вул. Сімферопольська, 2а

1.3. Найменування Кластеру

1.3.1. Повне:

українською мовою – Інноваційний технологічний Кластер «Транспортне машинобудування та технології перевезень»;

Закінчення додатку И

російською мовою – Инновационный технологический Кластер «Транспортное машиностроение и технологии перевозок».

1.3.2. Скорочене:

українською мовою – ІТК «ТМТП»;

російською мовою – ИТК «ТМТП».

2. ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Підвищення конкурентоспроможності продукції транспортного машинобудування та транспортних технологій, формування ефективної системи взаємодії між підприємствами Кластеру і споживачами продукції Кластеру.

2.2. Формування в рамках Кластеру прогресивної технологічної політики розвитку транспортного машинобудування та транспортних технологій України на базі кращих інноваційних технологій.

2.2.1. Формування банку даних інноваційних пропозицій в галузі транспортного машинобудування і транспортних технологій;

2.2.2. Формування банку даних потенційних виконавців інноваційних проектів галузі транспортного машинобудування і транспортних технологій.

2.2.3. Формування механізму фінансування інноваційних проектів різних категорій в зазначеній галузі;

2.2.4. Створення методики та виконання робіт з формування, державної реєстрації й супроводу інноваційних проектів транспортного машинобудування і транспортних технологій.

✓ 2.2.5. Створення системи інформаційної підтримки інноваційного розвитку в галузі транспортного машинобудування і транспортних технологій.

Додаток К

Бібліотеки ВНЗ України I та II рівнів опанування Інтернет-простору* (дані станом на 01.05.2011 р.)

№ з/п	Назва ВНЗ України	Назва бібліотеки ВНЗ України	Електронна адреса бібліотеки (URL)
1.	Академія праці і соціальних відносин (м.Київ)	Бібліотека АПСВ	http://library.socosvita.kiev.ua/
2.	Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна" (м.Київ)	Бібліотека Університету "Україна"	http://library.ukraine.edu.ua/
3.	Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського	Бібліотека ВДПУ	http://library.vspu.edu.ua/
4.	Вінницький національний аграрний університет	Бібліотека ВНАУ	http://vsau.vin.ua/departments/library/
5.	Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова	Бібліотека ВНМУ	http://library.vsmu.edu.ua/
6.	*Волинський національний університет імені Лесі Українки	Бібліотека ВНУ	http://library-vnu-edu.ucoz.ua/
7.	Державна льотна академія України (м.Кіровоград)	Науково-технічна бібліотека ДЛАУ	http://www.glau.kr.ua/structure/library/
8.	*Дніпропетровський національний університет	Наукова бібліотека ДНУ	http://www.dnu.dp.ua/view/biblioteka
9.	Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. акад. В. Лазаряна	Науково-технічна бібліотека ДНУЗТ	http://library.diit.edu.ua/
10.	*Дніпропетровський університет економіки і права ім. Альфреда Нобеля	Бібліотека ДУЕП	http://www.duep.edu/section/student/library/uk.html
11.	Донбаська державна машинобудівна академія (м. Донецьк)	Науково-технічна бібліотека ДонДМА	http://www.dgma.donetsk.ua/library/index.php
12.	Донбаський державний технічний університет (м. Алчевськ)	Науково-технічна бібліотека ДонДТУ	http://lib.dmmi.edu.ua/index.php
13.	*Донбаська національна академія будівництва і архітектури (м.Донецьк)	Бібліотека ДонНАСА	http://www.donnasa.edu.ua/inform.php?lng=r&pid=40&art=148
14.	Донецький юридичний інститут МВС України	Бібліотека ДонЮІ МВС України	http://library.dli.donetsk.ua/
15.	Донецький державний університет інформатики і штучного інтелекту	Бібліотека ДДУІШ	http://lib.suia.edu.ua/
16.	Донецький державний університет управління	Бібліотека ДонДУП	http://dsum.edu.ua/?id=info/lib
17.	Донецький національний медичний університет ім. Максима Горького	Бібліотека ДонНМУ	http://www.dsmu.edu.ua/index.php?
18.	Донецький національний технічний університет	Науково-технічна бібліотека ДонНТУ	http://library.donntu.edu.ua/
19.	Донецький національний університет	Наукова бібліотека ДонНУ	http://library.dongu.donetsk.ua/
20.	Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського	Наукова бібліотека ДонНУЕТ	http://library.donduet.edu.ua/
21.	*Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Франка	Бібліотека ДДПУ імені Івана Франка	http://www.drohobych.net/ddpu/biblioteka/
22.	Житомирський державний технологічний університет	Бібліотека ЖДТУ	http://www.ztu.edu.ua:8880/
23.	Житомирський державний університет імені Івана Франка	Бібліотека ЖДУ	http://eprints.zu.edu.ua/
24.	*Закарпатський державний університет (м. Ужгород)	Бібліотека ЗакДУ	http://www.lib.zakdu.edu.ua/
25.	Запорізька державна інженерна академія	Бібліотека ЗДІА	http://www.library.zgia.zp.ua/ukr/index.php
26.	Запорізький державний медичний університет	Бібліотека ЗДМУ	http://www.zsmu.edu.ua/tip_134.html

Продовження додатку К

27.	Запорізький класичний приватний університет	Бібліотека ЗКПУ	http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/?q=node/1298
28.	Запорізький національний технічний університет	Бібліотека ЗНТУ	http://library.zntu.edu.ua/
29.	*Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу	Науково-технічна бібліотека ІФНТУНГ	http://www.nung.edu.ua/lib/library.html
30.	Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України (м. Київ)	Бібліотека ІПК ДСЗУ	http://ipk-dszu.kiev.ua/book.html
31.	*Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка	Наукова бібліотека КПНУ	http://www.kpnu.edu.ua/content/category/6/27/59/
32.	Карпатський університет імені Августина Волошина (м.Ужгород)	Бібліотека КаУ	http://biblioteka.kau.com.ua/
33.	Київський національний університет будівництва і архітектури	Бібліотека КНУБА	http://library.knuba.edu.ua/
34.	Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана	Бібліотека КНЕУ	http://lib.kneu.edu.ua/ua/
35.	Київський національний торговельно-економічний університет	Бібліотека КНТЕУ	http://www.knteu.kiev.ua/libr/library/ukr/index.php
36.	Київський національний університет імені Тараса Шевченка	Наукова бібліотека ім. М. Максимовича КНУ	http://www.library.univ.kiev.ua/
37.	Київський національний університет культури і мистецтв	Бібліотека КНУКиМ	http://library.knukim.edu.ua/
38.	Київський національний університет технологій та дизайну	Науково-технічна бібліотека КНУТД	http://biblio.co.ua/
39.	Київський університет імені Бориса Грінченка	Бібліотека КУ імені Бориса Грінченка	http://kmpu.edu.ua/struktura/pidrozdzil-universitetu/biblioteka.html
40.	Київський університет права НАН України	Бібліотека Київського університету права	http://www.kul-lib.narod.ru/bibl.files/home.html
41.	Криворізький державний педагогічний університет	Бібліотека КДПУ	http://kdpu-library.ucoz.ru/
42.	*Криворізький технічний університет	Бібліотека КТУ	http://ktu.edu.ua/pages/Zagalna-informacija-pro-biblioteku
43.	Луганський державний інститут культури і мистецтв	Бібліотека ЛДІКМ	http://lib.lgiki.com.ua/
44.	Луганський державний медичний університет	Бібліотека ЛугДМУ	http://lsmu.edu.ua/library/
45.	Луганський національний університет імені Тараса Шевченка	Наукова бібліотека ЛНУ	http://lib.lguniv.edu.ua/
46.	Львівський національний університет ім. Івана Франка	Наукова бібліотека ЛНУ	http://library.lnu.edu.ua/bibl/
47.	Міжрегіональна академія управління персоналом	Бібліотека МАУП ім. Ярослава Мудрого	http://library.iapm.edu.ua/
48.	Миколаївський державний аграрний університет	Бібліотека МДАУ	http://lib.mdau.mk.ua/
49.	Національна академія внутрішніх справ (м. Київ)	Бібліотека НАВС	http://www.naiau.kiev.ua/tslc/index.php?razdel=biblio&page=history
50.	Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (м. Київ)	Бібліотека ДАКККиМ	http://www.dakkkim.edu.ua/biblioteka
51.	Національна академія природоохоронного та курортного будівництва (м. Сімферополь)	Науково-технічна бібліотека НАПКС	http://ibc.napks.edu.ua/
52.	Національний авіаційний університет (м. Київ)	Науково-технічна бібліотека НАУ	http://www.lib.nau.edu.ua/

Продовження додатку К

53.	Національний аерокосмічний університет ім. Н. С. Жуковського «ХАІ» (м.Харків)	Науково-технічна бібліотека ХАІ	http://library.khai.edu/
54.	*Національний гірничий університет (м. Дніпропетровськ)	Наукова бібліотека НГУ	http://www.nmu.org.ua/ua/structure/library/
55.	Національний лісотехнічний університет України (м.Львів)	Наукова бібліотека НЛТУ	http://library.nltu.edu.ua/
56.	Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова (м.Київ)	Наукова бібліотека НПУ імені М.П.Драгоманова	http://www.hklib.npu.edu.ua/
57.	Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"	Науково-технічна бібліотека ХПІ	http://library.kpi.kharkov.ua/
58.	Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (м. Київ)	Науково-технічна бібліотека імені Г.І. Денисенка КПІ	http://library.kpi.ua/
59.	Національний транспортний університет (м. Київ)	Науково-технічна бібліотека НТУ	http://library.ntu.edu.ua/
60.	Національний університет державної податкової служби України (м.Ірпінь, Київської обл.)	Наукова бібліотека НУДПСУ	http://library.asta.edu.ua/
61.	Національний університет кораблебудування ім. Адмірала Макарова (м. Миколаїв)	Наукова бібліотека НУК	http://lib.nuos.edu.ua/
62.	Національний університет «Львівська політехніка» (м. Львів)	Науково-технічна бібліотека Львівської політехніки	http://library.lp.edu.ua/
63.	Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ)	Наукова бібліотека НУБІП	http://nubip.edu.ua/structure/library/
64.	Національний університет водного господарства та природокористування (м.Рівне)	Наукова бібліотека НУВГП	http://nuwm.rv.ua/book.php
65.	Національний університет державної податкової служби України (м. Ірпінь)	Наукова бібліотека НУДПСУ	http://library.asta.edu.ua/
66.	Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова (Миколаїв)	Наукова бібліотека НУК	http://lib.nuos.edu.ua/
67.	Національний університет "Києво-Могилянська академія" (м. Київ)	Наукова бібліотека НаУКМА	http://www.biblio.ukma.kiev.ua/
68.	Національний університет «Одеська юридична академія»	Наукова бібліотека НУ «ОЮА»	http://lib.onua.edu.ua/
69.	Національний університет «Острозька академія» (м. Острог)	Наукова бібліотека НаУОА	http://lib.oa.edu.ua/
70.	Національний університет фізичного виховання і спорту України (м.Київ)	Бібліотека НУФВСУ	http://www.uni-sport.edu.ua/ru/library/search/
71.	Національний університет харчових технологій (м.Київ)	Науково-технічна бібліотека НУХТ	http://library.usuft.kiev.ua/
72.	Національний університет цивільного захисту України (м.Харків)	Бібліотека НУЦЗУ	http://www.apbu.edu.ua/ukr/library/practic/ http://books.apbu.edu.ua/load.php
73.	Національний фармацевтичний університет (м.Харків)	Бібліотека НФаУ	http://pharmlib.kharkiv.edu/
74.	Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя (м. Ніжин)	Бібліотека НДУ ім. академіка М. Лавровського	http://in.ndu.edu.ua/ua/library.php
75.	Одеська державна академія холоду	Бібліотека ОДАХ	http://www.osar.odessa.ua/library.php
76.	Одеська національна академія харчових технологій	Бібліотека ОНАХТ	http://www.library.onaft.edu.ua/
77.	*Одеський державний екологічний університет	Наукова бібліотека ОДЕКУ	http://library.odeku.edu.ua/

Продовження додатку К

78.	Одеський державний економічний університет	Бібліотека ОДЕУ	http://library.oseu.edu.ua/
79.	*Одеський національний морський університет	Науково-технічна бібліотека ОНМУ	http://onmu.odessa.ua/builder.php?go=library
80.	Одеський національний політехнічний університет	Науково-технічна бібліотека ОНПУ	http://www.library.opu.ua/
81.	Одеський національний університет імені І. І. Мечникова	Наукова бібліотека ОНУ	http://www.lib.onu.edu.ua/
82.	Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди	Бібліотека ПХДПУ	http://library.phdpu.edu.ua/
83.	Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського (м.Одеса)	Бібліотека ПНПУ	http://library.pdpu.edu.ua/
84.	Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г.Короленка	Наукова бібліотека ПДПУ	http://lib.pnpu.edu.ua/
85.	Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка	Науково-технічна бібліотека ПНТУ	http://lib.pntu.edu.ua/?page=home&option=content&cCoID=7
86.	Полтавський університет економіки і торгівлі	Бібліотека ПУЕТ	http://lib.uccu.org.ua/
87.	Приазовський державний технічний університет (м. Маріуполь)	Бібліотека ПДТУ	http://ntb.pstu.edu.ua/index.php?id=2&L=0
88.	Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника	Наукова бібліотека ПНУ	http://lib.pu.if.ua/
89.	*Рівненський державний гуманітарний університет	Наукова бібліотека РДГУ	http://www.rshu.edu.ua/?p=12#avtomsist
90.	Севастопольський національний технічний університет	Науково-технічна бібліотека СевНТУ	http://sevntu.com.ua/bibl/
91.	*Слов'янський державний педагогічний університет (м.Слов'янськ)	Бібліотека СловДПУ	http://www.slavdpu.dn.ua/index.php/structura/bibl
92.	Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка	Наукова бібліотека СумДПУ ім. А. С. Макаренка	http://www.sspu.sumy.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=104&Itemid=65
93.	Сумський державний університет	Бібліотека СумДУ	http://library.sumdu.edu.ua/
94.	Сумський національний аграрний університет	Наукова бібліотека СНАУ	http://www.sau.sumy.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=90&Itemid=67&lang=uk
95.	Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля (м.Луганськ)	Наукова бібліотека СНУ	http://www.library.snu.edu.ua/
96.	Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського (м. Сімферополь)	Наукова бібліотека ТНУ	http://www.abris.crimea.ua/index.php?v=1
97.	Тернопільський державний медичний університет ім. І.Я. Горбачевського	Бібліотека ТДМУ	http://www.tdmu.edu.te.ua/ukr/library/library.php
98.	Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка	Наукова бібліотека ТНПУ	http://www.library.tnpu.edu.ua/
99.	Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя	Науково-технічна бібліотека ТНТУ	http://library.tntu.edu.ua/
100.	Тернопільський національний економічний університет	Наукова бібліотека ТНЕУ	http://library.tneu.edu.ua/
101.	*Ужгородський національний університет	Науково бібліотека УжНУ	http://libuzhnu.brinkster.net/
102.	Українська академія банківської справи Національного банку України (м. Суми)	Науково бібліотека УАБС НБУ	http://lib.uabs.edu.ua/
103.	*Українська Академія Друкарства (м. Львів)	Бібліотека УАД	http://biblio.uad.lviv.ua/

Закінчення додатку К

104	Українська інженерно-педагогічна академія (м.Харків)	Науково бібліотека УІПА	http://library.uipa.kharkov.ua/library/index.html
105	*Українська медична стоматологічна академія (м. Полтава)	Бібліотека УМСА	http://www.umsa.edu.ua/biblhome.html
106	Український католицький університет (м. Львів)	Бібліотека УКУ	http://ucu.edu.ua/research/library/
107	Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини	Наукова бібліотека УДПУ	http://www.udpu.org.ua/viewpage.php?page_id=346
108	*Харківська державна академія культури	Бібліотека ХДАК	http://center.crimea.ua/library_hdak/
109	*Харківська державна зооветеринарна академія	Інформаційно-бібліотечний центр ХДЗВА	http://library.zoovet.kharkov.ua/
110	Харківський гуманітарний університет "Народна українська академія"	Центр науково-гуманітарної інформації (бібліотека ХГУ «НУА»)	http://www.nua.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1059&Itemid=69
111	Харківський національний медичний університет	Наукова бібліотека ХНМУ	http://knmu.kharkov.ua/index.php?option
112	Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. П. Василенка	Наукова бібліотека ХНТУСХ	http://books.khntusg.com.ua
113	Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна	Центральна наукова бібліотека ХНУ	http://www-library.univer.kharkov.ua/ukr/
114	Харківський національний університет радіоелектроніки	Наукова бібліотека ХНУРЕ	http://www.lib.kture.kharkov.ua/
115	Херсонський державний аграрний університет	Наукова бібліотека ХДАУ	http://www.ksau.kherson.ua/lib-ksau/
116	Хмельницький національний університет	Наукова бібліотека ХмНУ	http://library.tup.km.ua/
117	Чернігівський державний технологічний університет	Науково-технічна бібліотека ЧДТУ	http://www.stu.cn.ua/staticpages/biblio/
118	Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка	Наукова бібліотека ЧНПУ	http://chnpu.edu.ua/lib/

Примітки: * бібліотека даного ВНЗ відноситься до II групи з рівня опанування Інтернет-простору

Додаток Л

Бібліотеки ВНЗ СНД (дані станом на 01.05.2011 р.)

№ з/п	Назва ВНЗ українською	Назва бібліотеки ВНЗ українською	Web-сайт бібліотеки (URL)
1.	Бакинський державний університет імені М. Е. Расуладзе (Азербайджан)	Наукова бібліотека Бакинського державного університету	http://lib.bsu.edu.az/ru
2.	Білоруський державний університет (Мінськ, Білорусія)	Фундаментальна бібліотека Білоруського державного університету	http://www.library.bsu.by/?vpath=/about/news/ http://www.elib.bsu.by/
3.	Владивостоцький державний університет економіки і сервісу (Росія)	Бібліотека Владивостоцького державного університету економіки і сервісу	http://lib.vvsu.ru/russian/
4.	Казанський федеральний університет (Росія)	Наукова бібліотека імені Н. І. Лобачевського	http://www.ksu.ru/lib/
5.	Казахський національний університет імені аль-Фарабі (Алмати, Казахстан)	Наукова бібліотека Казахського національного університету імені аль-Фарабі	http://lib.kaznu.kz/libr/about/
6.	Нижегородський державний педагогічний університет (Росія)	Наукова бібліотека Нижегородського державного педагогічного університету	http://nnspu.ru/library/
7.	Новосибірський державний педагогічний університет (Росія)	Наукова бібліотека Новосибірського державного педагогічного університету	http://lib.nspu.ru/
8.	Омський державний університет шляхів сполучення (Росія)	Наукова бібліотека Омського державного університету шляхів сполучення	http://www.omgups.ru/leisure/library.html
9.	Петербурзький державний університет шляхів сполучення (Росія)	Науково-технічна бібліотека Петербурзького державного університету шляхів сполучення	http://library.pgups.ru/jirbis/index.php
10.	Південно-Уральський державний університет (Челябінськ, Росія)	Наукова бібліотека Південно-уральського державного університету	http://lib.susu.ac.ru/
11.	Самарський державний аерокосмічний університет ім. академіка С.П. Корольова "Національний дослідницький університет" (Росія)	Науково-технічна бібліотека Самарський державного аерокосмічного університету	http://lib.ssau.ru/
12.	Сибірський державний університет шляхів сполучення (Новосибірськ, Росія)	Науково-технічна бібліотека Сибірського державного університету шляхів сполучення	http://library.stu.ru/
13.	Тбіліський державний університет імені Іване Джавахішвілі (Грузія)	Наукова бібліотека імені Гр. Церетелі	http://www.tsu.edu.ge/en/libraries_and_online_resources
14.	Ургенцький державний університет ім. Аль-Хорезмі (Узбекистан)	Бібліотека Ургенцького державного університету ім. Аль-Хорезмі	http://www.urdu.uz/kutubxona.php?idkk=102&nam=Kutubxonalar

Додаток М

Бібліотеки іноземних університетів*

№ з/п	Назва ВНЗ англійською	Назва ВНЗ українською	Web-сайт бібліотеки (URL)
1.	Bielefeld University	Університет Білефельда (Німеччина)	http://www.ub.uni-bielefeld.de/english/
2.	Cardiff University	Університет Кардіффа (Велика Британія)	http://www.cardiff.ac.uk/insrv/libraries/index.html
3.	Case Western Reserve University	Західний резервний університет Кейза (Клівлент, США)	http://library.case.edu/ksl/
4.	Czech Technical University in Prague	Чеський технічний університет у Празі (Чехія)	http://knihovny.cvut.cz/uvod/
5.	Harvard University	Гарвардський університет (США)	http://hul.harvard.edu/
6.	Helsinki University of Technology	Гельсінкський технологічний університет (Фінляндія)	http://lib.aalto.fi/en/
7.	Humboldt University of Berlin	Університет Гумбольдта в Берліні (Німеччина)	http://www.ub.hu-berlin.de/
8.	Indiana University	Університет Індіани (США)	http://www.ulib.iupui.edu/
9.	Jesuit University of Guadalajara	Ієзуїтський університет у Гвадалахарі (Мексика)	http://www.biblio.iteso.mx/biblioteca/
10.	Karolinska Institutet	Королівський Каролінський інститут (Швеція)	http://kib.ki.se/en
11.	La Sorbonne (Paris)	Сорбонна — ряд університетів у Франції	http://www.bibliotheque.sorbonne.fr/biu/
12.	Nicolaus Copernicus University	Університет М. Коперніка в Торуні (Польща)	http://www.bu.umk.pl/ http://www.umk.pl/en/
13.	Ozyegin University	Університет Озйегин (Стамбул, Туреччина)	http://library.ozyegin.edu.tr/
14.	Polytechnics in Lodz	Лодзьський технічний університет (Польща)	http://bg.p.lodz.pl/
15.	Polytechnic of Turin	Політехніка в Туріні (Італія)	http://www.biblio.polito.it/
16.	Queensland University of Technology	Технологічний університет у Квінсленді (Австралія)	http://www.library.qut.edu.au/
17.	Roskilde University	Університет Роскільде (Данія)	http://rub.ruc.dk/index_eng.php
18.	Stockholm University	Стокгольмський університет (Швеція)	http://www.su.se/english/library (http://www.sweden4rus.nu/rus/info/education/list.asp)

Продовження додатку М

19.	<u>Tswane</u> University of Technology	Технологічний університет Тшване (Південно-Африканська Республіка)	http://lib.tut.ac.za/
20.	Universitat de Lleida	Університет де Леріда (Іспанія)	http://www.bib.udl.es/
21.	University of Ahmedabad, Gujarat University	Університет Ахмедабад, Університет Гуджарат (Ахмедабад, Індія). Бібліотечно-інформомраційний Міжуніверситетський центр	http://www.inflibnet.ac.in/
22.	University of Birmingham	Бірінгемський університет (Велика Британія)	http://www.library.bham.ac.uk/
23.	University of Bremen	Університет Бремена (Німеччина)	http://www.suub.uni-bremen.de/home-english/services-information/new-to-the-library/
24.	University of California, Los Angeles (UCLA)	Університет Каліфорнії - об'єднання 10 <u>каліфорнійських університетів</u> (США).	http://www.ucla.edu/library.html http://www.universityofcalifornia.edu/cultural/libraries.html
25.	University of Chicago	Університет Чикаго (США)	http://www.lib.uchicago.edu/e/index.html
26.	University of Copenhagen	Університет в Копенгагені (Данія)	http://culis.ku.dk/ http://www.kb.dk/en/kub
27.	University of Delhi	Університет Делі (Індія)	http://www.du.ac.in/index.php?id=14
28.	University of Helsinki	Університет в Гельсінкі (Фінляндія)	http://www.helsinki.fi/library/citycentre/index.html
29.	University of Hertfordshire	Університет Хардфордшира (Велика Британія)	http://www.herts.ac.uk/about-us/facilities/learning-resources/
30.	University of Kansas	Канзаський університет — публічний дослідницький університет <u>США</u>	http://www.lib.ku.edu/
31.	University of Minho	Університет Мінью (Португалія)	http://www.uminho.pt/estudar/bibliotecas
32.	University of Minnesota	Університет Міннесоти (США)	http://www.lib.umn.edu/
33.	University of New Mexico	Університет Нью Мексико (США)	http://www.unm.edu/libraries/
34.	University of Oslo	Університет в Осло (Норвегія)	http://www.ub.uio.no/
35.	University of Oxford	Оксфордський університет (Велика Британія)	http://www.ox.ac.uk/research/libraries/

Закінчення додатку М

36.	University of Pretoria Academic Information Service	Університет Преторії (Південно-Африканська Республіка)	http://www.library.up.ac.za/ http://www.ais.up.ac.za/eco/
37.	University of Regensburg	Університет у Регенсбурзі (Німеччина)	http://www.bibliothek.uni-regensburg.de/
38.	University of Rochester	Університет Рочестера (США)	http://www.rochester.edu/libraries/ www.lib.rochester.edu/
39.	University of Southampton	Університет Саутгемптона (Велика Британія)	http://www.soton.ac.uk/library/
40.	University of Sydney	Університет Сиднею (Австралія)	http://www.library.usyd.edu.au/
41.	University of Tehran	Тегеранський університет (Іран)	http://pages.ut.ac.ir/library/ http://library.ut.ac.ir/english/index.htm
42.	University of Texas	Університет Техасу (США)	http://www.lib.utexas.edu/
43.	University of Toronto	Університет в Торонто (Канада)	http://www.library.utoronto.ca/home/
44.	University of Turin	Університет в Турині (Італія)	http://www.bnto.lib.rari.beniculturali.it/default.php?menun=0
45.	University of Uyo	Університет в Юо (Нігерія)	http://uniuyo.nucdb.edu.ng/pages.php?page_id=12
46.	University of Valencia	Університет Валенсії (Іспанія)	http://biblioteca.uv.es/valenciano
47.	University of Vienna	Університет у Відні (Австрія)	http://bibliothek.univie.ac.at/english/
48.	University of Zagreb	Університет Загреба (Хорватія)	http://www.nsk.hr/home.aspx?id=24
49.	University of Hamburg, Bibliothekssystem	Університет у Гамбурзі (Німеччина), Бібліотечна система	http://www.sub.uni-hamburg.de/
50.	Vilnius Gediminas technical university	Вільнюський технічний університет ім. Гядимінаса (Літва)	http://biblioteka.vgtu.lt/main.php http://www.vgtu.lt/biblioteka/main.php
51.	Waseda University in Tokyo	Університет Васеда в Токіо (Японія)	http://www.wul.waseda.ac.jp/index.html

- дані станом на 01.05.2011 р.

Додаток Н

Науково-технічна бібліотека
Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна

інформаційні ресурси

структура бібліотеки

сторінка директора

інформація про бібліотеку

правила користування

партнери

університетський портал

галерея творчості

Контакти

1. Електронна бібліотека

- [Електронний каталог](#)
- Повнотекстові бази даних
- [Електронні ресурси у тестовому доступі](#)

2. eADNURT - репозитарій університету

- [Відкритий доступ](#)
- Авторизований доступ
- [Програми для відкриття електронних публікацій](#)

3. Бази даних "Методичні вказівки"

4. Інформаційні ресурси Інтернет

Додаткова корисна інформація

1. [Приклади бібліографічних описів згідно вимогам ГОСТу та ВАК](#)

2. [Галерея творчості](#)

3. [Календар знаменних дат](#)

4. [Передплата на газети та журнали на 2011 рік](#)

Новини та події

17.01.12 З 03.01.2012 по 06.04.2012 науково-технічна бібліотека проводить перересстрацію читачів. Звертатися в ауд. 266.

13.01.12 До читального залу наукової літератури (ауд. 262) надійшла кандидатська дисертація Ейтутіс Д. Т. З авторефератом можна ознайомитися в [репозитарії університету](#)

15.12.11 19,20,21 грудня бібліотека проводить День інформації (перегляд нової літератури) ауд. 262 з 10-00 до 16-00

17.11.11 До Міжнародного дня студентів підготовлено книжкові виставки, з якими можна ознайомитися в ауд. 166, 167, 262, 1405.

10.11.11 До читального залу наукової літератури (ауд. 262) надійшла кандидатська дисертація Романцева І. О. З авторефератом можна ознайомитися в [репозитарії університету](#)

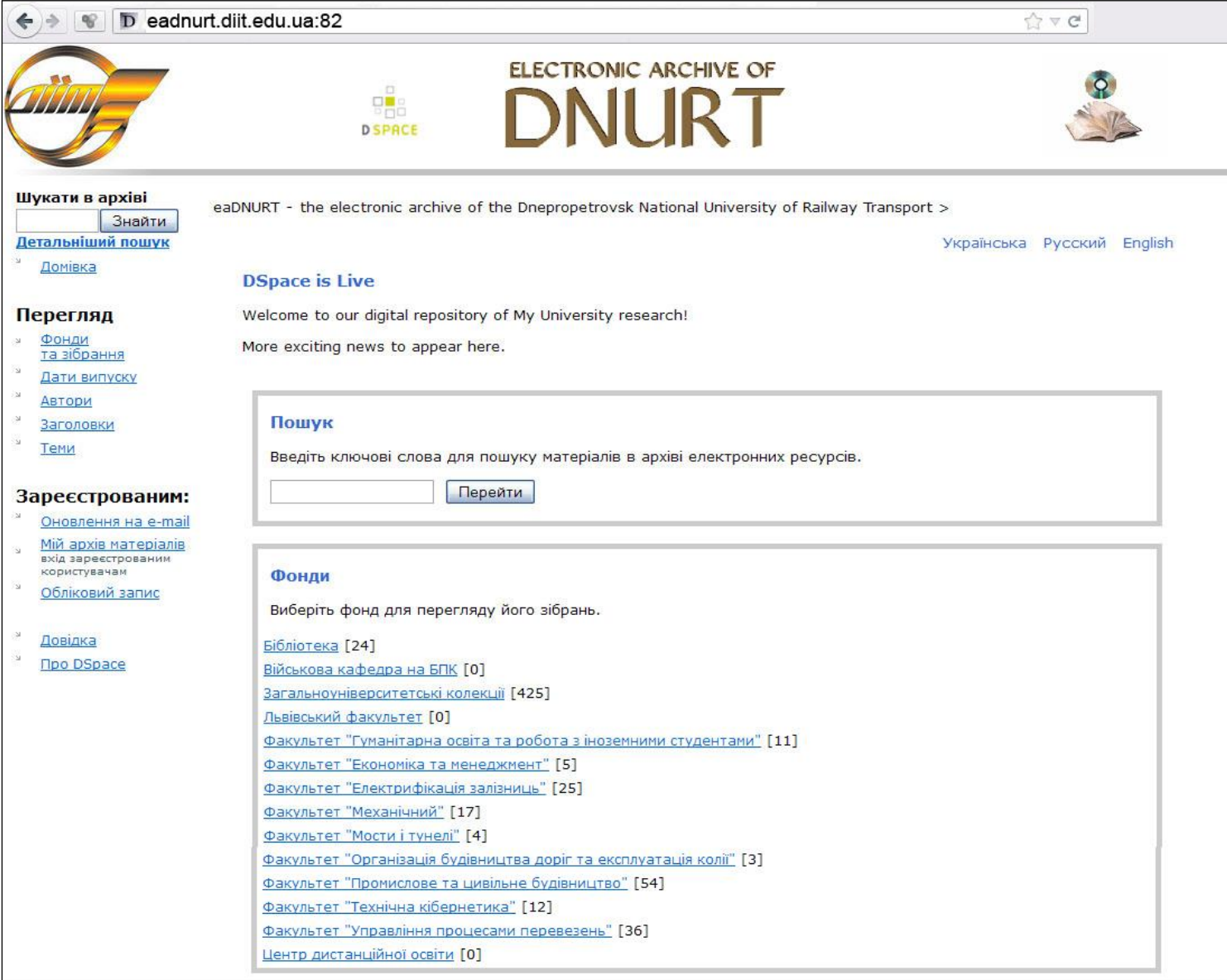
24.10.11 Відкрита безпечна поліція

Член Української бібліотечної асоціації

Січень 2012

						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

Додаток П

eadnurt.diit.edu.ua:82

ELECTRONIC ARCHIVE OF DNURT

eaDNURT - the electronic archive of the Dnepropetrovsk National University of Railway Transport >

Українська Русский English

Шукати в архіві

[Детальніший пошук](#)

[Довідка](#)

Перегляд

[Фонди та зібрання](#)

[Дати випуску](#)

[Автори](#)

[Заголовки](#)

[Теми](#)

Зареєстрованим:

[Оновлення на e-mail](#)

[Мій архів матеріалів](#)

[вхід зареєстрованим користувачам](#)

[Обліковий запис](#)

[Довідка](#)

[Про DSpace](#)

Пошук

Введіть ключові слова для пошуку матеріалів в архіві електронних ресурсів.

Фонди

Виберіть фонд для перегляду його зібрань.

[Бібліотека](#) [24]

[Військова кафедра на БПК](#) [0]

[Загальноуніверситетські колекції](#) [425]

[Львівський факультет](#) [0]

[Факультет "Гуманітарна освіта та робота з іноземними студентами"](#) [11]

[Факультет "Економіка та менеджмент"](#) [5]

[Факультет "Електрифікація залізниць"](#) [25]

[Факультет "Механічний"](#) [17]

[Факультет "Мости і тунелі"](#) [4]

[Факультет "Організація будівництва доріг та експлуатація колії"](#) [3]

[Факультет "Промислове та цивільне будівництво"](#) [54]

[Факультет "Технічна кібернетика"](#) [12]

[Факультет "Управління процесами перевезень"](#) [36]

[Центр дистанційної освіти](#) [0]

Додаток Р

Open Journal Systems

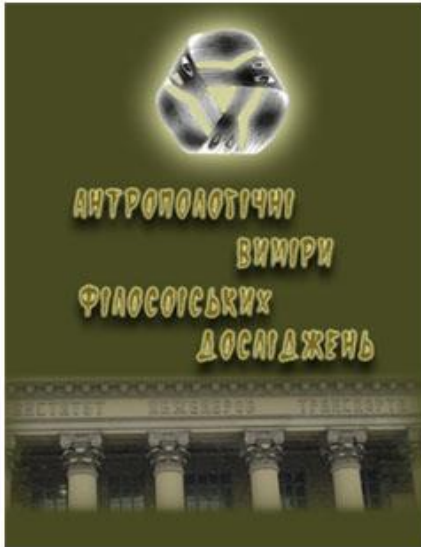
ejournal.diit.edu.ua:81/ojs/

Open Journal Systems

НАЧАЛО О НАС МОИ ЖУРНАЛЫ ПОИСК

Начало > **Open Journal Systems**

Open Journal Systems

Антропологічні Виміри Філософських Досліджень

[ПОСМОТРЕТЬ](#) | [ТЕКУЩИЙ ВЫПУСК](#) | [РЕГИСТРАЦИЯ](#)

OPEN JOURNAL SYSTEMS

[Помощь](#)

ПОЛЬЗОВАТЕЛЬ
Вы вошли как...
admin

- [Журналы](#)
- [Профиль](#)
- [Выход](#)

ЯЗЫК
Russian ▼

СОДЕРЖАНИЕ ЖУРНАЛА

Поиск

Все ▼

Поиск

ШРИФТ

A A A

Додаток С

ПРОЕКТ
«ПРИДНІПРОВСЬКИЙ КОРПОРАТИВНИЙ КАТАЛОГ (ПКК)»

Документи, які регламентують роботу
бібліотечного проекту корпоративної каталогізації

1. Положення про бібліотечний Проект корпоративної каталогізації «Придніпровський корпоративний каталог» (ПКК)
2. Договір про спільну роботу щодо реалізації проекту зі створення корпоративного каталогу аналітичного розпису періодичних видань України (проект корпоративної каталогізації ПКК)
3. Положення про електронну доставку документів (ЕДД)
4. Положення про Координаційну Раду проекту.
5. Методика заповнення полів (для корпоративного каталогу).
6. Формування ключових слів. Методичні рекомендації
7. Анотації. Методичні рекомендації по складанню.
8. Паспорти бібліотек - учасниць корпорації.
9. Список журналів, які розписують члени корпорації.

Web-сайт ПКК - <http://www.libr.dp.ua/pkk/1.htm>

Проект «ПРИДНІПРОВСЬКИЙ КОРПОРАТИВНИЙ КАТАЛОГ (ПКК)»**Основні цілі та принципи організації проекту корпоративної каталогізації
«Придніпровський корпоративний каталог (ПКК)»****Цілі проекту:**

1. Створення якісного інформаційного ресурсу – зведеної анотованої бібліографічної бази даних статей періодичних видань України.
2. Зменшення витрат на бібліографічне опрацювання документів за рахунок одноразового введення інформації, складання бібліографічного опису на документ з подальшим багаторазовим його використанням усіма учасниками.
3. Обмін інформаційними ресурсами між бібліотеками-учасниками та забезпечення вільного доступу до інформаційного ресурсу.

Основні принципи організації Проекту:

1. Рівні права та обов'язки всіх учасників Проекту.
2. Проект відкрито для приєднання нових учасників.
3. Учасником Проекту може стати будь-яка бібліотека, що готова дотримуватися вимог Проекту.
4. Найвищим органом управління Проектом є спільні збори учасників Проекту, що висловлюють свою думку за допомогою віртуального голосування через спільний аркуш розсилки.
5. Для управління Проектом формується Координаційна рада, діяльність якої регулюється відповідним Положенням.
6. Мінімальними технічними вимогами для участі в Проекті є наявність електронної пошти і будь-якої автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи (АБІС), дозволяючих передавати/приймати бібліографічні записи. До учасників Проекту не пред'являються вимоги по використанню конкретної АБІС.

Web-сайт - <http://www.libr.dp.ua/pkk/4.htm>

Проект «ПРИДНІПРОВСЬКИЙ КОРПОРАТИВНИЙ КАТАЛОГ (ПКК)»**Учасники проекту корпоративної каталогізації**

- 1.** Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека (ДОУНБ)
- 2.** Науково-технічна бібліотека Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна (НТБ ДНУЗТ)
- 3.** Бібліотека Інституту безперервного спеціального навчання Придніпровської державної академії будівництва і архітектури (Бібліотека ІНСО ПДАБА)
- 4.** Наукова бібліотека Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара (НБ ДНУ)
- 5.** Обласний науковий бібліотечно-інформаційний центр (ОНІЦ)
- 6.** Бібліотека Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної Академії державного управління при Президентові України
- 7.** Науково-технічна бібліотека Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (НТБ ХПІ)
- 8.** Бібліотека Академії митної служби України (АМСУ)
- 9.** КЗК «Дніпропетровська обласна бібліотека для молоді ім. М. Светлова

Web-сайт - <http://www.libr.dp.ua/pkk/3.htm>

Проект «ПРИДНІПРОВСЬКИЙ КОРПОРАТИВНИЙ КАТАЛОГ (ПКК)»**Загальний список журналів, що розписуються учасниками корпорації
в 2011 році****Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека (ДОУНБ)**

1. Вища школа (vish)
2. Економіка України (econu)
3. Економіка. Фінанси. Право (ecfp)
4. Економіст (econ)
5. Рідна школа (rish)
6. Філософська думка (fild)
7. Фінанси України (finu)
8. Підприємництво, господарство і право

**Науково-технічна бібліотека Дніпропетровського національного
університету залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна
(НТБ ДНУЗТ)**

8. Бібліотечний форум України (bfu)
9. Бухгалтерський облік і аудит (boa)
10. Залізничний транспорт України (ztu)

**Наукова бібліотека Дніпропетровського національного університету
ім. О. Гончара (НБ ДНУ)**

11. Київська старовина (kiev)
12. Український історичний журнал (ukri)
13. Історичний журнал (istj)
14. Грані (gran)
15. Слово і час (slov)
16. Мовознавство (movo)
17. Українська мова і література в школі (ukrm)
18. Українська література в школі (ukrl)
19. Соціологія: теорія, методи, маркетинг (sozi)
20. Педагогіка і психологія (pedp)

Обласний науковий бібліотечно-інформаційний центр (ОНІЦ)

21. Шлях освіти (shlo)

Закінчення додатку С

**Бібліотека Інституту безперервного спеціального навчання
Придніпровської державної академії будівництва і архітектури (Бібліотека
ІНСО ПДАБА)**

- 22. Україна: аспекти праці (ukras)
- 23. Будівництво України (bud)

**Бібліотека Дніпропетровського регіонального інституту державного
управління Національної Академії державного управління при
Президентіві України**

- 24. Вісник Державної служби України (vdsu)

**Науково-технічна бібліотека Національного технічного університету
"Харківський політехнічний інститут" (НТБ ХПУ)**

- 25. Доповіді НАН (dnp)
- 26. Банківська справа (bans)
- 27. Маркетинг в Україні (mavu)
- 28. Стандартизація. Сертифікація. Якість (ssya)
- 29. Энерготехнологии и ресурсосбережение (ener)

Бібліотека Академії митної служби України (Бібліотека АМСУ)

- 30. Митна справа (mits)
- 31. Вісник академії митної служби України сер. Технічні науки (vatn)
- 32. Вісник академії митної служби України сер. Право (vapr)
- 33. Вісник академії митної служби України сер. Економіка (vaek)

Web-сайт - <http://www.libr.dp.ua/pkk/2.htm>

Додаток Т

Угода
про співпрацю № 02/11

«11» лютого 2011 р.

Приватне підприємство «Агенція дистриб'юторського та інформаційного сервісу «Матрікс Прес» (ПП «АДІС «Матрікс Прес» (в подальшому - Сторона 1) в особі генерального директора Березної Тетяни Іванівни, та бібліотека Державного університету залізничного транспорту (ДНУЗТ) ім. академіка В. Лазаряна (в подальшому - Сторона 2) в особі директора бібліотеки Колесникової Тетяни Олександрівни, уклали дану Угоду про співпрацю:

1. Предмет і мета Угоди

2.1. Мета співпраці - спільне створення та використання якісного інформаційного ресурсу – бібліографічної бази даних журнальних статей Корпорації «МАТРИКС» - на основі запозичення бібліографічних записів та їх обміну між учасниками.

2.2. Сторона 2 здійснює аналітичну обробку періодичних видань згідно з вимогами Пам'ятки учасника Корпорації (Додаток №1) та методичних документів Корпорації (доступ до електронної версії на сайті Корпорації <http://libcor.com.ua>).

2.2. Асортимент та кількість випусків періодичних видань, що розписує Сторона 2 вказані у Додатку 2.

2.3. Сторона 2 передає Стороні 1 електронні бібліографічні записи в режимі он-лайн.

2.4. Сторона 1 передає Стороні 2 електронні бібліографічні записи розписані згідно з вимогами Пам'ятки учасника Корпорації (Додаток №1) та методичних документів Корпорації (доступ до електронної версії на сайті Корпорації <http://libcor.com.ua>).

2.5. Асортимент та кількість випусків періодичних видань, що запозичує Сторона 2 вказані у Додатку 3.

2.6. Передача записів підтверджується актом прийому-передачі, який Сторона 1 надає в електронній формі Стороні 2 по факту отримання (та/або) передачі записів.

3. Умови передачі електронних бібліографічних записів

3.1. Електронні бібліографічні записи передаються Сторонами для прискорення аналітичної обробки періодичних видань в навчальних та наукових цілях по мірі надходження цих періодичних видань до Сторін Угоди.

3.2. Створені електронні бібліографічні записи будуть використовуватися виключно в мережі корпорації «МАТРИКС».

Продовження додатку Т

3.3. Передача електронних бібліографічних записів здійснюється електронним шляхом.

4. Права та обов'язки Сторін

4.1 Сторони зобов'язуються:

4.1.1. Керуватися принципами справедливості та сумлінності.

4.1.2. Використовувати отримані електронні бібліографічні записи в цілях та на умовах, визначених даною Угодою, будь яких формах навчального та наукового контентах.

4.2. Сторони мають право:

4.2.1. Отримувати інформацію про стан та ефективність використання переданих електронних ресурсів.

4.2.2. Висувати претензії щодо якості отриманих записів.

5. Відповідальність Сторін

5.1. За невиконання чи недоброякісне виконання зобов'язань дана Угода може бути розірвана за ініціативою однієї із сторін.

5.2. Сторона, яка ініціює розірвання Угоди, має письмово попередити про це іншу сторону не пізніше, ніж за місяць до моменту розірвання Угоди.

6. Строк дії Угоди та інші умови

6.1. Угода набуває чинності з моменту підписання обома Сторонами і діє до 31.12.2011 року.

6.2. Закінчення терміну дії угоди не позбавляє сторони від виконання обов'язків за даною угодою.

6.3. Зміни до Угоди можуть бути внесені за взаємною згодою Сторін, що оформлюється додатковою угодою.

6.4. При розірванні Угоди у Сторін залишаються усі інформаційні ресурси, що вони отримали одна від одної до моменту розірвання Угоди.

6.5. Якщо Сторони не попередили одна одну про розірвання Угоди за місяць до закінчення строку її дії, Угода подовжується на наступний рік на тих же умовах.

6.6. При подовженні Угоди на наступний рік, асортимент та кількість випусків періодичних видань можуть бути змінені за бажанням Сторін. Зміни затверджуються додатковою угодою.

6.7. Ця Угода складена українською мовою в двох примірниках, кожен з яких має однакову юридичну силу.

Генеральний директор
НЦ «АІС» «Матрікс Пресс»

Т. Г. Березна

Директор бібліотеки ДНУЗТ
ім. академіка В. Лазаряна

Т. О. Колесникова

Продовження додатку Т

Додаток № 1
до Угоди № 02/11
від «11» лютого 2011 р.

Пам'ятка учасника Корпорації «МАТРИКС»

Бібліотеки – учасники Корпорації беруть на себе зобов'язання дотримуватись основних правил:

1. Своєчасно виконувати аналітичний розпис статей журналів і передавати записи відповідно до переліку журналів Корпорації протягом 3-х днів з дня їх надходження до бібліотеки-учасниці.
2. Розписувати всі статті з журналів, крім:
 - рекламних матеріалів,
 - добірки новин,
 - привітань із святом, привітань до учасників конференцій.
 - відповідей на запитання читачів, листів читачів,
 - рубрик, що містять короткі повідомлення на зразок: цікаво знати, про що писали на сторінках журналу у р. тощо,
 - рубрики: творчість наших читачів, гумор, кросворди та т.п.
3. Заповнювати обов'язкові поля, які прийняті у Корпорації:
 - 1-й автор (індивідуальний, колективний);
 - інші автори (індивідуальні, колективні), редактори, укладачі;
 - уніфікований заголовок (для нормативних документів);
 - назва статті, відомості, щодо назви, відомості про відповідальність;
 - назва джерела статті;
 - вихідні дані: рік, номер, місцезнаходження (сторінки), наявність бібліографії;
 - персоналії (особа, колектив) – при наявності;
 - ключові слова;
 - примітки – при потребі;
 - кодована інформація (країна, мова тексту, мова каталогізації);
 - **анотація ***

*У зв'язку з тим, що більшість бібліотек, які бажають увійти до Корпорації, не заповнюють поле Анотація, прийняте рішення тимчасово вважати це поле факультативним і вносити анотацію до аналітичного запису тільки у випадку, якщо вона наведена автором. Не вважати за анотацію матеріали надруковані до статті, які не відповідають даному визначенню: **Анотація** – коротка, точна, логічно зв'язана і грамотно викладена інформація про вміст статті (ГОСТ 7.9-95, п.3.2).

Генеральний директор
ПП «АМІС «Матрікс Пресс»
Т. Г. Березна

Директор бібліотеки ДНУЗТ
ім. академіка В. Лазаряна
Т. О. Колесникова

Продовження додатку Т

Додаток № 2

до Угоди № 02/11

від «11» лютого 2011 р.

Періодичні видання, що розписує бібліотека ДНУЗТ ім. академіка В. Лазаряна		
№	Назва журналу	Кількість випусків за рік
1	Бібліотечний форум України	4
2	Залізничний транспорт України	6
3	Бухгалтерський облік і аудит	12

Генеральний директор

ПП «АДІС «Матрікс Пресс»

Т. Г. Березна

Директор бібліотеки ДНУЗТ

ім. академіка В. Лазаряна

Т. О. Колесникова

Закінчення додатку Т

Додаток №3

до Угоди № 02/11
від «11» лютого 2011 р.

Періодичні видання, що запозичує бібліотека ДНУЗТ ім. академіка В. Лазаряна		
№	Назва журналу	Кількість випусків за рік
1	Вища освіта України	4
2	Бетон и железобетон	6
3	Научные и технические библиотеки	12

Генеральний директор

ПТ «АДІС «Матрікс Пресс»

Т. Г. Березна

Директор бібліотеки ДНУЗТ

ім. академіка В.Лазаряна

Т.О.Колесникова

Додаток У

ДОГОВІР № 10ПРО СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
БІБЛІОТЕК ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИм. Донецьк – Дніпропетровськ“23” вересня 2009 р.

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського в особі ректора Шубіна Олександра Олександровича, діючого на підставі Статуту, з одного боку, та Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. акад. В. Яковлєва в особі ректорів Пилиха Олександра Миколайовича з іншого боку, надаючи великого значення розвитку співробітництва між бібліотеками вищих навчальних закладів (ВНЗ) України в галузі науки, освіти та бібліотечної справи, вважаючи, що зміцнення дружніх зв'язків і взаємодія між обома Сторонами сприятиме удосконаленню бібліотечної діяльності, а також визнаючи важливість інноваційних бібліотечних технологій та методологій, розроблених й апробованих Сторонами, і необхідність якнайширшого розповсюдження цього досвіду, уклали даний Договір про зазначене нижче:

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

- 1.1 Предметом Договору є встановлення ділових взаємовигідних відносин між бібліотеками вищепойменованих ВНЗ з бібліотечної, методичної та наукової роботи з метою підвищення якості інформаційного забезпечення навчального, виховного та наукового процесів у вищих навчальних закладах та в інтересах розвитку бібліотечної справи в Україні.
- 1.2 Основні напрямки співробітництва:
 - бібліотечно-бібліографічне обслуговування;
 - методична робота;
 - наукова робота.
- 1.2.1 Бібліотечно-бібліографічне обслуговування:
 - взаємний обмін досвідом бібліотечної роботи;
 - взаємний обмін досвідом по впровадженню інноваційних технологій у процеси обслуговування користувачів бібліотек;
 - взаємний обмін інформаційними ресурсами власної генерації.
- 1.2.2 Методична робота:
 - координація спільних планів з методичного забезпечення бібліотечної діяльності;
 - надання взаємної допомоги в підготовці, виданні та розповсюдженні методичних рекомендацій з досвіду роботи бібліотек;
 - розробка спільних методичних та інструктивно-методичних матеріалів;
 - спільна розробка і розповсюдження рекомендацій по впровадженню інноваційних технологій в роботу бібліотек;
 - взаємна консультаційно-методична допомога.
- 1.2.3 Наукова робота:
 - участь у спільних наукових дослідженнях на рівні бібліотек, регіонів та країни в цілому;
 - спільне проведення наукових конференцій;
 - взаємний обмін науковими виданнями бібліотек;
 - спільна організація книжкових виставок провідних вчених обох ВНЗ;
 - надання взаємної допомоги в розповсюдженні наукових видань провідних вчених обох ВНЗ;
 - запрошення провідних бібліотечних працівників для проведення майстер-класів, семінарів, лекцій.

Закінчення додатку У

2. ФІНАНСУВАННЯ ВИТРАТ

- 2.1. Усі види витрат по виконанню умов Договору проводяться без взаємних фінансових зобов'язань.
- 2.2. За необхідності фінансування окремих видів робіт Сторони укладають додаткову угоду.

3. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ СТОРІН

- 3.1 Сторони зобов'язуються дотримуватися умов Договору.

4. СТРОКИ ДІЇ ТА ЮРИДИЧНІ АДРЕСИ СТОРІН

- 4.1. Термін дії Договору встановлюється на 5 років.
- 4.2. Даний Договір вступає в силу з моменту його підписання і може бути продовжений або припинений за домовленістю Сторін.

Адреси та реквізити сторін

Донецький національний університет
економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
(ДонНУЕТ)

вул. Щорса, 31,
м. Донецьк, 83050

Україна

тел./факс (062) 304-83-16; 96

e-mail: info@donduet.edu.ua

library@donduet.edu.ua

Ректор

О.С. Чибін

*Дніпропетровський національний
університет залізничного
транспортів імені академіка
В. Лазаряна*

*вул. Академіка В. Лазаряна, 2
м. Дніпропетровськ, 49010
Україна*

тел./факс (0562) 36-64-72; 794-36-05

e-mail: dnupet@dnit.edu.ua

svad@dnit.edu.ua

Ректор

О.В. Мелінько

Складено у двох примірниках, які мають однакову юридичну силу.

ЛЗ - Т. Козуб

*Директор
зв'язків*

М.В. Букел

Додаток Ф

**ТИПОВОЙ МЕЖДУНАРОДНЫЙ ДОГОВОР О СОТРУДНИЧЕСТВЕ
В ОБЛАСТИ ОБМЕНА НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОЙ ИНФОРМАЦИЕЙ**

г. Днепропетровск
« 9 » 02 2010 г.

г. Санкт-Петербург
« 12 » 02 2010 г.

Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна (в дальнейшем именуемый СТОРОНА 1) в лице ректора Пшинько А. Н., который действует на основании Устава, и Петербургский государственный университет путей сообщения (в дальнейшем именуемый СТОРОНА 2) в лице ректора Ковалёва В. И., который действует на основании Устава, заключили договор о следующем:

1. ПРЕДМЕТ ДОГОВОРА

1.1. СТОРОНА 1 и СТОРОНА 2 объединяют свои усилия по обмену электронными копиями печатных научных периодических изданий с целью пополнения электронных фондов библиотек в каждом из ВУЗов, обеспечения ученых, научно-педагогического состава и студентов современной научной информацией, расширения их научных контактов, расширения спектра использования электронных методов коммуникаций.

2. ПРАВА И ОБЯЗАННОСТИ СТОРОН

2.1. СТОРОНА 1 и СТОРОНА 2 предоставляют друг другу неисключительное право на включение в Электронные библиотеки университетов электронных копий научных периодических изданий.

2.2. СТОРОНА 1 и СТОРОНА 2 обеспечивают своевременную (по мере выхода бумажной версии периодического издания) передачу друг другу научных периодических изданий в электронном варианте.

2.3. СТОРОНА 1 и СТОРОНА 2 обеспечивают своевременное размещение электронных копий научных периодических изданий во внутренних сетях университетов и библиотек с соблюдением охраны авторских прав.

3. СРОК ДЕЙСТВИЯ ДОГОВОРА

3.1. Договор действителен со дня подписания сроком на 5 лет.

3.2. Договор может быть расторгнут по инициативе одной из сторон.

3.3. Если ни одна из сторон до окончания срока действия Договора не заявит о его расторжении, то Договор автоматически пролонгируется на указанных условиях и на указанный срок.

3.4. В случае расторжения Договора электронные копии печатных научных периодических изданий, полученных в срок действия Договора, остаются в электронных фондах библиотек университетов.

4. ОТВЕТСТВЕННОСТЬ СТОРОН

4.1. За неисполнение или ненадлежащее исполнение обязательств, предусмотренных настоящим Договором, стороны несут ответственность в соответствии с действующими законодательствами Украины и Российской Федерации.

4.2. Стороны несут ответственность за идентичность электронных копий научных периодических изданий печатному оригиналу.

Закінчення додатку Ф

5. ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЕ УСЛОВИЯ

5.1. Сотрудничество сторон основано на принципах добропорядочности, уважения, защиты авторских прав и интересов друг друга.

5.2. Все правоотношения, которые возникают в связи с исполнением условий данного Договора и не урегулированные им, регламентируются нормами действующих законодательств Украины и Российской Федерации и путем переговоров.

ПОДПИСИ СТОРОН

Сторона 1

Днепропетровский национальный
университет железнодорожного
транспорта имени академика В.Лазаряна
ул. В.Лазаряна, 2.
г. Днепропетровск,
Украина, 49010
Тел.: (0562) 47-18-83
(056) 373-15-08
Факс: (0562) 47-18-66
E-mail: lib@b.diit.edu.ua
dnuzt@diit.edu.ua

А.Н. ПШИНЬКО

Сторона 2

Петербургский государственный
университет путей сообщения
пр. Московский, 9
г. Санкт-Петербург,
Российская Федерация,
190031
Тел.: (812) 457-86-28
(812) 457-81-29
Факс: (812) 315-26-21
E-mail: rectorat@pgups.nw.ru
dou@pgups.edu

РЕКТОР

В.И. КОВАЛЁВ

Додаток Х

Бібліотека

Полтавського університету економіки і торгівлі

www.lib.uccu.org.ua
01.02.2012

Головне меню

Головна

Інформація для читачів

Структура і фонди

Електронний путівник

Нормативна документація

З історії бібліотеки

Електронний каталог

Порядок ведення пошуку в електронному каталозі

Віртуально-довідкова служба

Запитання, що найчастіше ставляться

Електронна бібліотека

Корисні добірки

Нові надходження

Віртуальні виставки

Бібліографічна продукція

Картотека періодичних видань

Комплектування

Студентські перли

Бібліотеки України

Контакти

Пошук по сайту

Головна

WWW.LIB.UCCU.ORG.UA - БІБЛІОТЕКА ПУЕТ

Доступ до електронного каталогу здійснюється з 7⁰⁰ до 23⁰⁰

ШАНОВНІ ВИКЛАДАЧІ!

Ви маєте реальну можливість прийняти дієву участь у процесі комплектування бібліотечних фондів з використанням Internet-технологій.

Викладачі кафедр, доценти та професори можуть вплинути на обсяг та асортимент періодичних видань, навчальної та наукової літератури, що необхідна для повноцінної і якісної підготовки бакалаврів, спеціалістів, магістрів усіх спеціальностей та спеціалізацій.

[Подробнее...](#)

МБА

Шановні читачі!

При відсутності в бібліотеці університету необхідних видань, їх можна отримати з фондів інших бібліотек України по міжбібліотечному абонементу (МБА).

Для замовлення документів по МБА необхідно заповнити бланк-вимогу, де вказати усі відомості про видання. З питань користування МБА, умовами оформлення вимоги та одержання друкованих джерел, звертайтеся у загальний читальний зал до бібліотекаря Гвіздзинської Олени Борисівни.

Телефон: 2-04-72

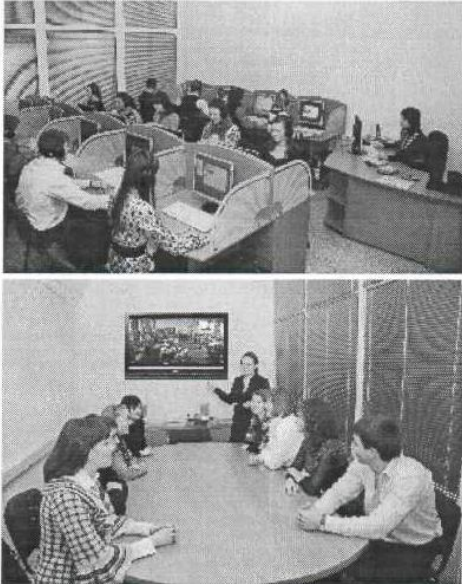
МЕДІАТЕКА

У бібліотеці університету створений новий структурний підрозділ - **МЕДІАТЕКА** (ауд.136)

Медіатека надає доступ до аудіо та відеоматеріалів, оброблених і адаптованих бібліотекою, які призначені для використання викладачами та студентами в навчанні, навчально-методичній діяльності та наукових дослідженнях.

Шановні студенти, магістри, викладачі, запрошуємо Вас відвідати медіатеку

Розпорядок роботи:
понеділок - п'ятниця 9:00 – 18:00
перерва 13:00 – 14:00
субота, неділя вихідний

Адміністрація бібліотеки

Додаток Ц

Репозитарії університетів світу *

№	Назва університету англійською	Назва університету українською	Web-сайт бібліотеки (URL)
1.	Belarusian State University	Мінський державний університет (Білорусь)	http://elib.bsu.by/
2.	Bielefeld University	Університет Білефельда (Німеччина)	http://biecoll.ub.uni-bielefeld.de/
3.	Case Western Reserve University	Західний резервний університет Кейза (Клівлент, США)	http://library.case.edu/digitalcase/
4.	China University of Science and Technology	Китайський університет науки і технологій (Китай)	http://web-b.embedded.ustcsz.edu.cn:8080/dspace
5.	Flinders University	Університет Фліндерс (Австралія)	http://dspace.flinders.edu.au/dspace/
6.	Göteborg's University	Гетебурзький університет (Швеція)	http://gupea.ub.gu.se/
7.	Harvard University	Гарвардський університет (США)	http://hul.harvard.edu/huarc/repositories.shtml
8.	ICM, Warsaw University	Варшавський університет, ICM (Польща)	http://depot.ceon.pl/
9.	Jesuit University of Guadalajara	Іезуїтський університет у Гвадалахарі (Мексика)	http://roar.eprints.org/
10.	Kansas State University, K-REX	Університет штату Канзас (США)	http://krex.k-state.edu/dspace/
11.	Khazar University	Університет Хазар (Баку, Азербайджан)	http://dspace.khazar.org/jspui/
12.	Lobachevsky State University of Nizhni Novgorod	Нижегородський Державний університет ім. Н. И. Лобачевського (Росія)	http://www.linux.unn.ru/debian/node/1
13.	North Carolina State University	Університет штату Північна Кароліна (США)	http://repository.lib.ncsu.edu/ir/
14.	Polytechnic of Turin	Політехніка в Туріні (Італія)	http://porto.polito.it/
15.	Queensland University of Technology	Технологічний університет у Квінсленді (Австралія)	http://eprints.qut.edu.au/516/
16.	Roskilde University	Університет Роскільде (Данія)	http://diggy.ruc.dk/
17.	San-Diego State University	Державний університет в Сан-Дієго (США)	http://sdsu-dspace.calstate.edu/
18.	State University of New-York, SUNY Connect	Університет штату Нью-Йорк, SUNYConnect (США)	http://dspace.sunyconnect.suny.edu
19.	Technical University of Lodz	Технічний університет в Лодзі (Польща)	http://dspace.p.lodz.pl

Закінчення додатку Ц

20.	Texas Tech University	Техаський технічний університет (США)	http://esr.lib.ttu.edu
21.	Tokyo University	Токійський університет (Японія)	http://repository.dl.itc.u-tokyo.ac.jp/dspace/
22.	Tsinghua University, Union Combine Site	Університет Цінхуа - об'єднаний сайт (Китай)	http://union.lib.tsinghua.edu.cn/
23.	Universitat de Lleida	Університет де Леріда (Іспанія)	http://repositori.udl.cat/
24.	University of Birmingham	Бірмінгемський університет (Велика Британія)	http://eprints.bham.ac.uk/
25.	University of Bremen	Бременський університет (Німеччина)	http://elib.suub.uni-bremen.de
26.	University of Cincinnati	Університет у Цинцинатті (США)	http://drc.libraries.uc.edu/
27.	University of Freiburg	Університет у Фрайбурзі (Німеччина)	http://dspace.ub.uni-freiburg.de/
28.	University of Helsinki	Університет у Гельсінкі (Фінляндія)	http://www.helsinki.fi/library/citycentre/digitalrepository/index.html
29.	University of London, School of Advanced Study	Лондонський університет, академія перспективних досліджень (Велика Британія)	http://sas-space.sas.ac.uk/
30.	University of Minho	Університет Мінью (Португалія)	http://repositorium.sdum.uminho.pt/
31.	University of Montreal	Монреальський університет (Канада)	http://papyrus.bib.umontreal.ca/jspui/
32.	University of Oslo	Університет в Осло (Норвегія)	http://www.ub.uio.no/publisere/
33.	University of Regensburg	Університет у Регенсбурзі (Німеччина)	http://epub.uni-regensburg.de/
34.	University of Southampton	Університет Саутгемптона (Велика Британія)	http://eprints.soton.ac.uk/
35.	University of Zagreb, Faculty of Organization and Informatics	Загребський університет, ф-т організації та інформатики (Хорватія)	http://dlib.foi.hr
36.	Universitet Kalifornii, Irvine,	Університет Каліфорнії, Ірвін (США)	http://ucispace.lib.uci.edu/
37.	Ural State University	Уральський державний університет (Росія)	http://elar.usu.ru/

* дані станом на 01.05.2011 р.

Додаток III

Репозитарії ВНЗ УКРАЇНИ*

№ з/п	Назва ВНЗ, репозитарію	Web-сайт бібліотеки (URL)
1.	Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. В. Лазаряна (eaDNURT)	http://eadnurt.diit.edu.ua
2.	Донецький національний технічний університет (E-archive DonNTU)	http://ea.donntu.edu.ua
3.	Донецький національний університет (eDonNUIR)	http://r.donnu.edu.ua/jspui/
4.	Житомирський державний університет ім. І. Франка	http://eprints.zu.edu.ua/
5.	Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (iRKNEU)	http://ir.kneu.kiev.ua/cgi-bin/
6.	Львівський національний університет ім. І. Франка (АНТРОПОС)	http://www.anthropos.org.ua/jspui/
7.	Львівський національний університет ім. І. Франка (ЕВРИКА)	http://evrica.org.ua:8080/xmlui
8.	Народна Українська академія (Харків)	http://dspace.nua.kharkov.ua:8080/jspui/
9.	Національний технічний університет України «КПІ» (DSpace at NTB NTUU KPI)	http://library.ntu-kpi.kiev.ua:8080/
10.	Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ)	http://elibrary.nubip.edu.ua/
11.	Національний університет «Києво-Могилянська академія» (eKMAIR)	http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/
12.	Національний університет «Львівська політехніка»	http://ena.lp.edu.ua:8080
13.	Національний університет «Острозька академія» (NaUOA)	http://oai.org.ua/index.php/browse/index/30
14.	Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова (eIONUar)	http://dspace.onu.edu.ua/
15.	Приазовський державний технічний університет (м. Маріуполь)	http://ntb.pstu.edu/index.php?id=51&L
16.	Севастопольський національний технічний університет (eSevNTUIR)	http://sevntu.com.ua/jspui/
17.	Сумський державний університет (eSSUIR)	http://essuir.sumdu.edu.ua/

Закінчення додатку III

18.	Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя (ELARTU).	http://dspace.tstu.edu.ua/
19.	Українська академія банківської справи Національного банку України (м. Суми, eUABIR)	http://www.dspace.uabs.edu.ua/
20.	Харківська національна академія міського господарства (KNAME Digital Repository)	http://eprints.kname.edu.ua/
21.	Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (eKhNUIR)	http://dspace.univer.kharkov.ua/
22.	Харківський національний університет радіоелектроніки (ElAr KHNURE)	http://open-arhive.kture.kharkov.ua
23.	Хмельницький національний університет	http://library.tup.km.ua
24.	Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича (ARRChNU)	http://dspace.chnu.edu.ua/jspui/

* дані станом на 01.05.2011 р.

Додаток Щ

АВТОРСЬКИЙ ДОГОВІР НА ПЕРЕДАЧУ НЕВИНЯТКОВИХ ПРАВ НА ВИКОРИСТАННЯ ТВОРУ

Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту
імені академіка В.Лазаряна.
Науково-технічна бібліотека.

„_____” _____ 201__р.

Науково-технічна бібліотека Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В.Лазаряна, іменована в подальшому „Бібліотека”, в особі директора Т. О. Колесникової, з однієї сторони, власник прав на макет типографської верстки (якщо такий є), іменованій в дійсному договорі в подальшому «Інший Правовласник» в особі

_____ (фізична або юридична особа)

_____, з другої сторони, та

(П.І.Б.)

_____, іменованій в подальшому „Автор”, з третьої сторони, заключили наступний договір про нижчеподане:

1. Предмет договору

Автор (автори) передає Бібліотеці на безоплатній основі невиняткове право на використання в наукових, навчальних та виховних цілях (без права отримання прибутку) об’єктів авторського права (літературні твори, художні твори, музичні твори тощо)

_____ (назва твору та основні вихідні дані)

_____, в подальшому іменованого „Твір”, в об’ємі, що обумовлено дійсним договором, прав і на строк у 120 років, починаючи з _____ (дати підписання договору).

2. Права та обов’язки сторін

2.1. Дійсним договором Автор надає Бібліотеці наступні права:

2.1.1. Використання Твору в основній діяльності Бібліотеки (на її території), яка не спрямована прямо чи опосередковано на отримання прибутку;

2.1.2. Надання електронної копії Твору користувачам Бібліотеки з правом доступу (непотрібне закреслити):

Продовження додатку Щ

- в режимі on – line в локальній мережі Бібліотеки (включно на Львівському факультеті)
- в режимі on – line в локальній мережі Університету;
- в режимі on – line в мережі Internet;
- інше _____

як частини повнотекстової бази даних електронної бібліотеки;

2.1.3. Копіювання Бібліотекою Твору чи окремих його частин на магнітні чи оптичні носії інформації (дискети, оптичні CD, DVD, флеш-пристрої та інш.) з метою (непотрібне закреслити):

- створення резервної, архівної копії електронної версії Твору;
- передачі електронної копії Твору в фонд медіа-видань Бібліотеки;
- на розсуд Бібліотеки;
- інше _____

2.1.4. Додаткові права: _____

2.2. Бібліотека включає електронну копію Твору в базу даних електронної бібліотеки.

2.3. Автор зберігає за собою право самостійного використання або надання аналогічного права на використання Твору третім особам.

2.4. Автор має право застосовувати до електронної версії захист від незаконного використання.

2.5. Бібліотека не має права передавати права, передані їй Автором за Договором, третім особам.

3. Суб'єкти та об'єкти договору

3.1. Об'єкт договору:

Даний договір заключається на один об'єкт авторського права (монографію, методичку, підручник тощо);

3.2. Суб'єкти договору:

У випадку, якщо права на даний об'єкт належать кільком суб'єктам (співавторам чи інше), то невиключне право на використання даним об'єктом повинно передаватися Бібліотеці в об'ємі і на умовах, що вказані у п. 1 та п. 2 всіма правовласниками без виключення;

3.3. У випадку, якщо:

3.3.1. Електронний варіант твору передається Бібліотеці правовласником (правовласниками) у вигляді макета типографської верстки, то суб'єктом договору (ще однією стороною) повинен бути власник прав на макет (фізична чи юридична особа);

3.3.2. Якщо електронний варіант твору передається Бібліотеці правовласником (правовласниками) у вигляді авторського варіанту тексту без типографської правки, редагування та верстки, то суб'єктами договору є правовласник (правовласники) і Бібліотека.

4. Послідовність передачі та формування електронної копії Твору

4.1. Передача електронної копії здійснюється після підписання договору всіма сторонами.

Продовження додатку Щ

4.2. При спільній участі Бібліотеки і Автора у формуванні електронної копії Твору:

4.2.1. *(Заповнюється у випадку передачі Автором у Бібліотеку електронної версії Твору)*

Автор передає Бібліотеці файл (файли), які мають *(непотрібне закреслити)*:

- повну версію Твору,
- неповну версію Твору

у форматі (ах) _____ *(вказати формати)*

на CD, DVD, електронною поштою *(непотрібне закреслити, вказати електронну адресу відправника)*

і гарантує ідентичність переданого тексту Твору друкованому виданню, що поступив (вже є) у фонд Бібліотеки.

4.2.2. Бібліотека здійснює обробку файлів, що передані Автором, у відповідності з методикою та технологією формування електронної бібліотеки.

4.3. При самостійному формуванні Бібліотекою електронної копії Твору:

4.3.1. Бібліотека формує електронну копію друкованого видання Твору, що вже є в фонді Бібліотеки.

4.4. Бібліотека надає доступ до електронної копії Твору у відповідності з п. 2.1.3. даного Договору.

5. Обов'язки сторін

5.1. Відповідальність Сторін визначається у відповідності з діючим законодавством України.

6. Конфіденційність.

6.1. Умови дійсного Договору конфіденційні та не підлягають розголошенню.

7. Розв'язування спорів

7.1. Всі спори та суперечності, які можуть виникати між Сторонами з питань, що не знайшли свого вирішення у тексті даного Договору, будуть розв'язуватися шляхом переговорів на основі діючого законодавства та звичаїв ділового обігу.

7.2. При неможливості урегулювання спорних питань в процесі переговорів спори вирішуються у судовому порядку.

8. Термін дії.

8.1. Дійсний Договір вступає в силу з моменту підписання Автором та Бібліотекою та діє безстроково.

9. Розірвання Договору.

9.1. Сторони мають право розірвати Договір за взаємним письмовим узгодженням.

Закінчення додатку Щ

9.2. Договір може бути розірвано достроково в односторонньому порядку кожною із Сторін (за умови обов'язкового повідомлення іншої Сторони) у випадку порушення іншою Стороною умов дійсного Договору.

9.3. Бібліотека має право розірвати Договір у випадку, коли на момент його заключення Автор не володіє віщеозначеними правами на предмет Договору.

10. Заключні положення

10.1. У всіх випадках, які не передбачені дійсним Договором, Сторони керуються діючим законодавством.

10.2. Всі зміни і доповнення до теперішнього Договору дійсні за умови, якщо вони здійснені у письмовій формі та підписані Сторонами чи уповноваженими на це представниками Сторін.

10.3. Всі повідомлення повинні направлятися в письмовій формі.

10.4. Договір складено у кількості екземплярів відповідно кількості суб'єктів договору, які знаходяться у Правовласника (Правовласників) та у Бібліотеці.

Бібліотека:

Адреса:

Контактні телефони:

E –mail:

Інший Правовласник:

Адреса: _____

Автор (Автори):

Адреса: _____

Місце роботи _____

Посада _____

Вчене звання _____

Підписи сторін

Бібліотека
Директор
_____ Т.О.Колесникова

Автор (Правовласник)

**Інший
Правовласник**

(У випадку пересилки Автором договору поштою, підпис Автора засвідчується відділом кадрів за його місцем роботи)